

30 שנה למלחמת יום הכיפורים

סיפורים אישיים מהמלחמה

נושדכרה

גיליון 391, תשרי תשמ"ד, אוקטובר 2003

השפעת היחיד על התוצאה הלאומית

למלחמת יום הכיפורים יש בציבור הישראלי דימוי בעייתי. חברו לכך כמה גורמים:

■ העמדתה מול הניצחון הסוחף של מלחמת ששת הימים הביאה לציפייה לניצחון דומה, ולהערכת חסר של כל תוצאה אחרת.

■ חוסר ההצלחה להגיע להישגים צבאיים מכריעים מבחינה אסטרטגית ולתרגם את אלה שהושגו להישגים מדיניים.

■ התפתחות עימותים גלויים בין מפקדי אותה מלחמה (שכונו מלחמת הגרלים) וביניהם לדרג המדיני הבכיר, שהשתלטו על השיח הציבורי ודחקו לצד את ההישגים הצבאיים המרשימים שהושגו ואת מעשי הגבורה, שבלעדיהם תוצאות המלחמה היו קשות הרבה יותר למדינת ישראל.

לכן בחרנו להקדיש את הגיליון המיוחד של 'מערכות', המציין 30 שנים למלחמת יום הכיפורים, לסיפורים אישיים של לוחמים ומפקדים. אלה, אשר בעוז רוחם, בדבקותם העיקשת במשימות ובמיומנותם הצבאית התגברו על האויב. אלה שמנעו את קריסת ההגנה של צה"ל חרף מצב הפתיחה הקשה והביאו להישגים של כיבוש המובלעת בסוריה והתייצבות ממערב לתעלה במצרים.

נבחרו סיפורים במגמה ליצור מארג מגוון, שיבטא בצורה נאמנה ככל האפשר את רוח אותם הימים - את הקשיים ואת ההתמודדות עימם. מארג המבטא את הקשיים הפיזיים והנפשיים, שהיו מנת חלקם של הלוחמים באותה מלחמה, שהוחרפו עקב העובדה שצה"ל ומדינת ישראל הופתעו ונכנסו למלחמה לא מוכנים כראוי. בקובץ הסיפורים באה לידי ביטוי מסירות הנפש המוחלטת של הלוחמים והמפקדים למרות קשיים האלה. גיבורי הסיפורים כולם הם אנשי השטח - החיילים ואנשי הפיקוד הזוטר והבינוני. לנחישותם של כל אחד ואחד מהם ושל אנשים שכמותם לעשות את המיטב בכל תנאי היתה השפעה מכרעת על תוצאות המערכה.

מעשי הגבורה, ההתמדה, היוזמה והעיקשות הם שהביאו לניצחון. היה זה ביטוי עילאי להשפעת מעשיו של כל יחיד על התוצאה הלאומית.

מערכות

בית ההוצאה לאור של צה"ל נוסד 1939

גיליון 391, תשרי התשס"ד, אוקטובר 2003

המפקד והעורך הראשי: סא"ל חגי גולן

העורך: אפי מלצר

עורכת המשנה: אביטל דגב-שושני

עיצוב ועריכה גרפית: סטודיו זאב אלדר

מזכיר המערכת: עמית פישובסקי

איורים: עמיקם גרמא

תמונות: מערכות

צוות המערכת: יואב תדמור, צבי עופר

ISSN 0464-2147

המחיר: 12 ש"ח (כולל מע"מ)

דמי מנוי לשנה:

חיילים ועובדי מערכת הביטחון: 50 ש"ח, אזרחים 60 ש"ח

כתובת המערכת:

רח' אלוף מנדלר 3 ת"ד 7026, תל אביב 61070

טל. 03-5694344/5, פקס 03-5694343

מחלקת מנויים:

משרד הביטחון - ההוצאה לאור, דח' החשמונאים 107,

תל-אביב, טל. 03-5655951, פקס 03-5655994

הודפס בדפוס "אידיאל" באמצעות ההוצאה לאור של

משרד הביטחון.

בגיליון זה נעשה שימוש במספר תמונות, שאין המערכת יודעת מי צילמן. נשמח לפרסם שם הצלמים במידה ונדע שמם.

חגי גולן

מפקד ועורך ראשי

פרקים מתוך 'ימים של אשמורת'
 דס"ד (מיל') אלוני זמורה
 בעת המלחמה: דס"ד, מכונאי במחלקת חימוש של גדוד טנקים במילואים

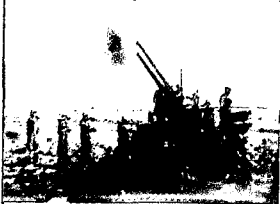
עמוד 4

עמוד 16

בכל מאודנו
 סא"ל (מיל') ד"ד אשר פורת
 בעת המלחמה: סא"ל, מג"ד דפואה

נולד למלחמה בלבד
 אל"ם (מיל') בן-עמי בהו
 בעת המלחמה: סא"ל, מפקד גדוד תותחנים בה"ד 9

עמוד 24

עמוד 34

מהפתעה לניצחון
 אלוף (מיל') יצחק בדיק
 בעת המלחמה: סדן, מ"פ (מיל') בגדוד 113

המלחמה שלי
 אל"ם (מיל') משה גבעתי
 בעת המלחמה: סדן מסופח לגדוד 51 (גולני) ומפקד כוח הנדסה חטיבתי

עמוד 44

עמוד 56

סיפורים נשכחים
 סדן (מיל') דוד אילנד
 בעת המלחמה: סג"ם, מ"מ טנקים, גדוד 53, חטיבה 188

היום מלחמה
 סא"ל (מיל') יובל אפרת
 בעת המלחמה: סא"ל, מפקד טייסת יסעורים

עמוד 72

עמוד 79

טייסת ה"אחת"
 אלוף גיל רגב
 בעת המלחמה: סגן, טייס קרב פאנטום

בל-205 חצה את תעלת סואץ
 סא"ל (מיל') איתן מנדר
 בעת המלחמה: סגן, טייס משנה

עמוד 82

עמוד 85

"חידום טייח!"
 אל"ם (מיל') צבי ינאי (טורבו)
 בעת המלחמה: סדן, קצין משמרת גשד בכיד בסטי"ל וקצין ל"א בוידית ים סוף

פרקים מתוך 'ימים של אשמורת'

הסרט (מילא) אגוד
בעת המלחמה: מופע
חימוש של גדוד 91

"האם יש מקום לסבנות?"
שמונה אנשים כדי להציל
גוף פלדה? הידהרתי

שאלתי שוב ושוב את פקידי הרישום, אך גם הם לא ידעו. לבסוף אמר לי קצין הגיוס, כי עלי לפנות לרב'ה או לאיציק, קציני החימוש של גדוד הטנקים. ביקשתי תיאור שלהם אך לא נעניתי. שאלתי כל קצין שנקרה בדרכי: "אתה דב'ה, אתה איציק?" חלקם ענו לי בגיחוך, חלקם התעלמו משאלתי. לבסוף עלה בדעתי, שאני צריך לחפש אחר הזחל"ם הטכני, שצורתו גמלונית ויוצאת דופן ביחס ליתר הזחל"מים. המנוף ההידראולי שלו מזדקר מחוץ לזחל והוא משמש להרמת שרשרות של כלי רכב משוריינים וחלקי חילוף כבדים. בניגו מצאתי את הזחל"ם של החוליה הטכנית בקצה המבנה הארוך המלא ברכיבים משוריינים; סביבו התרחשה פעילות רבה. בין כל החיילים העסוקים ראיתי סג"ם מזוקן, שהיה עסוק במשיכת ארגו כבד לתוך הזחל.

"אתה דב'ה?" הימרתי בפעם האחרונה.
"נכון, ואתה?" שאל.

לקראת מלחמה

ב-6 באוקטובר בשעה 9 בערב הובילו אותנו אוטובוסים של אגד למקום ההתכנסות - מחנה מנסורה שליד יוקנעם. הכרתי את המקום היטב עוד מתקופת שירותי ביחידת השריון הקודמת, וממנו יצאתי למלחמת ששת הימים. אלא שהפעם הייתי חדש ביחידה ולא הכרתי את רוב האנשים. עברתי בין עשרות מכוניות פרטיות, שחננו לאורך הכביש המוביל לימ"ח, ונכנסתי דרך השער למחנה. ביקשתי מהש"ג שיפנה אותי לגדוד החדש שלי. פרט ליום בווד של השתלמות במכשירי הקשר החדשים, לא היתה לי היכרות נוספת עם הסגל של הגדוד. המחנה המה פעילות כוורת. לא ידעתי למי עלי לפנות.

מוקדש לגדוד 91, חטיבה 9 ולזכר כל חיילי הגדוד שנפלו בגבורתם.

עמוסים בחלקי חילוף לעיפה. הבחירה הזאת היא שהכניסה אותי ואת חברי לשדה הקרב. הצטופפנו בזחל בין חלקי המתכת כשכל אחד מנסה לתפוס מקום ישיבה נוח. נסענו לעבר עפולה בדיוק באותו ציר שנעתי בו מאותו מחנה במלחמת ששת הימים. בצידדי הדרכים עמדו אנשים שנופפו לשלום ואיחלו לנו בהצלחה. כתבתי מכתב קצר אל דליה, רשמתי עליו את מספר הטלפון של ביתי, כרכתי את הפתק על סוכרייה ממנות הקרב, והוספתי למקבל האלמוני של הפתק: "נא לטלפן, תודה." זרקתי את הפתק לעבר קבוצת צעירים במבואותיו של מושב ותיק בעמק. מאוחר יותר נודע לי, שכל הפתקים שמסרתי בדרך הזאת הגיעו ליעדם. במקרה אחד הגיע פתק שלי לידי בת דודתי שרונה, ילידת צפת, שזיהתה את שמי וטילפנה גם לבית הורי בירושלים. חברי לזחל תהו לפשר מעשי. הדבר מצא חן בעיניהם, והם עטו על כל פיסת נייר בזחל ושלחו דרישת שלום ליקיריהם בדרך הזאת.

* * *

בשעות הבוקר המוקדמות ב-10 באוקטובר התמקם גדודנו בשדה שנחרש זמן קצר קודם לכן. רכבנו חרש תלמים נוספים בתוך התלמים העמוקים והישרים בשדה השייך לגבעת יואב.

"הם יצטרכו לחרוש פעם נוספת את השדה."

"שזה יהיה הנזק היחיד שלהם."

המג"ד אגוזי הזעיק בקשר את כל קציני הגרוד לקבוצת-פקודות ראשונה. האצתי בדבליה להצטרף כדי שנהיה מעורכנים בחדשות. הוא לא שש להצטרף. לאחר בקשות והפצרות, הוא נעתר והלך לשם. הקצינים התיישבו בשתי שורות מקבילות וישרות על העפר התחוח, ואגוזי פרש מפות על הגיף והסביר את מצב הכוחות בשטח. הוא ניסה להסביר גם את המשימות הבאות של הגדוד, שעדיין לא היו ברורות די הצורך.

* * *

היתה דממת אלחוט. מישהו החל לחפש במכשיר הקשר תחנות, שאינן שייכות לגרוד שלנו. לפתע בקע קול שופע ביטחון מתוך המכשיר:

"4, כאן 20."

"20, כאן 4 עבור."

"4, כאן 20, נוע לעבר התל. 'כבדים' שלהם נעים לעברך."

"20, כאן 4. אני רואה אותם. מייד אכניס אותם לתוך הכוונת."

"המון 'כבדים'."

"הדלקתי אחד!"

חיילים הצטופפו סביב הזחל עם מכשיר הקשר. קשרים אחרים רצו לעבר מכשיריהם ואיתרו את התדר של 20. באורח פלא התקבצו כל חיילי הגדוד מסביב לזחל"מים והאזינו בדריכות לקולות הבוקעים ממכשירי הקשר. קצינים שלפו משקפות וניסו לאתר את מקום האירוע. מעבר לוואדי החוצה את השדה שלנו, במרחק של כ-10

הצגתי את עצמי, לחצנו ידיים, והוא ביקש ממני להצטרף לעבודת ארגון החלפים בזחל. הסתכלתי סביבי וסקרתי את האנשים שהיו לשותפי בימים שלאחר מכן: "גולדה" נהג הזחל, ישראל גבר הנשק, "דוחה" המכונאי, יונה החשמלאי, זוהר המסגר, נפתלי הקשר, וכמובן דבליה, מפקד הזחל הטכני. עד מהרה התברר לי, שזוהי קבוצה מלוכדת. האנשים הכירו איש את רעהו שנים רבות, שירתו יחד במלחמת ששת הימים ובמילואים. מניסיוני האישי ידעתי, שלא קל לחדור לקבוצה מלוכדת כזאת.

הצגתי את עצמי ומייד נרתמתי עם כולם לארגון הזחל. הצפיפות היתה רבה. את יתרת הציוד העמסנו על שני "פרשים" - משאיות גדולות ומסורבלות, שהכילו בקרבן כמויות עצומות של חלפים.

השחר החל להפציע, פה ושם צצו דוודים עם תה מהביל וחם. חיילים אילתרו ספלים מקופסאות שימורים פתוחות. הבוקר עלה. מעל לראשינו שרקו מטוסי פאנטום, סקייהוק ומיראז' של חיל האוויר בטיסה נמוכה וצווחנית. עקבנו אחריהם בדריכות. המשכנו להצטייד בתחמושת, למלא מחסניות בכדורים, לנקות כלי נשק. בד בבד האזנו לחדשות המעורפלות ברדיו, פתחנו מנות קרב ושוחחנו בינינו.

לאחר זמן-מה יצא גרוד הטנקים בשעטה מחרישת אוזניים. שרשרות הפלדה חרצו בכביש האספלט חריצים עמוקים. קסדות הנהגים בלטו מחוץ לשריון. חצי גופו העליון של מפקד הטנק מזדקר כמו אנטנה נוספת.

"מדוע ממתנינים? כולם מוכנים לתזוזה," אמר סא"ל שנע בין

הפלוגות.

"מי זה?" שאלתי.

"זה המג"ד שלנו, אגוזי."

"פתרתי את התעלומה," התפרצתי. חברי לא הבינו מה פשר שמחתי. הסברתי להם, שערב השנה קיבלתי איגרת "לשנה טובה" מקיבוץ מזרע בחתימתם של "ירדנה ומשה אגוזי". ניסיתי לפשפש בזיכרוני ולא הכרתי את השמות האלה. רק עכשיו התבררה לי זהותו של המג"ד החדש שלי, שטיפח את המגע האישי עם פקודיו. הוא הכיר כל חייל בשמו. ביקשתי לדעת יותר על המג"ד אגוזי. כולם שיבחו את יחסו הבלתי-אמצעי לחייליו, את הבנתו ואת כושר מנהיגותו.

לאחר השתהות של כמה שעות התקבלה בשעות הצהריים המאוחרות הפקודה המיוחדת: "על הרכב עלה, היכון לתנועה!" "סלט" הכריז על סדר תנועה, וכל הקשרים, לפי סדר הפלוגות, הודיעו בקשר כי הם מוכנים לתנועה. הגיע תורנו לתזוזה. הקשר שלנו נפתלי הודיע בקשר כי אנחנו מוכנים לתנועה. מטבע הדברים, הזחל שלנו נע בסוף השיירה, כדי לדחוף קדימה כלי רכב סרבניים. בתחילת הדרך לא חסרה לנו עבודה: במכשיר הקשר נקראנו לעיתים קרובות לחלץ ולתקן כלי רכב.

נענו בסוף השיירה. דבליה היה מפקד הזחל שלנו. הוא עבר קורס קציני מילואים של מפקדי חימוש והיה האחראי הישיר על כל המשימות שקיבלנו. לפני שעבר קורס קצינים היה סמל טכני וגילה בקיאות מקצועית ומיומנות רבה בכל התקלות שבהן נתקלנו. הוא חילק את צוות החימוש בין הזחל הטכני לבין "הפרשים", שהיו

ק"מ, השתרעו גבעות חושניה. תמרות אש ועשן, הבהקי תותחי הטנקים נראו באופק כבר.

"4, כאן 20."

דממה.

"4, כאן 20, האם אתה שומע אותי?"

דממה.

לאחר כמה שניות ארוכות נשמע קולו הצרוד של 4 בקשר: "20,

כאן 4, אני מצטער, הייתי עסוק בהדלקת כמה 'כבדים'."

"4, כאן 20, אני רואה אותך יפה."

"20, כאן 4. הם מסתערים עלינו בהמוניהם."

"4, כאן 20. 2 מגיע. מייד תקבל סיוע."

"20, כאן 4. בזוקאים יורים עלי."

"4, כאן 20. דפוק אותם."

"20, כאן 4. אלוהים. לפחות עשרים בזוקות על הגבעה ממול.

קשה לראות אותם."

"האם אתה צריך סיוע של 'ציפורים'?"

"20, כאן 4. חיובי! חיובי! עבור."

דממה.

"20, כאן 4. מדוע הם לא מגיעים?"

"4, כאן 20. מייד יבואו. אני מוריד בינתיים עליהם 'סוכריות'.

תן ציון מקום."

"20, כאן 4. 200 מטרים מזרחה. שירביצו כבר. יש לי נפגעים."

"4, כאן 20, נשמע קולו המגנטי והשלו של 20. "אני נותן לך

אחד לכיוון."

"20, כאן 4. שיתחילו כבר!"

"20, כאן 4. זה שלנו? הוא נפל קרוב מדי אלי. 100 מטרים

מזרחה!"

"4, כאן 20. חיובי."

"20, כאן 4. מצוין. מצוין. שימשיכו. שימשיכו. הממזרים!"

"שירימו אותם!"

"4, כאן 20. האם זה המקום?"

"20, כאן 4. שירביצו יותר קרוב! יותר קרוב! אנחנו סוגרים

צריחים."

"4, כאן 20. תקצור אותם ב-0.5."

"20, כאן 4. אני עושה זאת. הם המונים."

דממה.

"4, כאן 20."

דממה.

"4, כאן 20. האם אתה שומע אותי?"

"2, כאן 20. האם אתה יכול לנוע לעבר 4?"

"שלילי! שלילי!"

"2, כאן 20. מצבך. עבור."

"20, כאן 2, יש לי כמה כלים ללא נוזלים. אני גורר אותם."

"2, כאן 20. שלח את הכשירים לקראת 4!"

"20, כאן 2. אני לא יכול. אני עסוק בהתארגנות."

"2, כאן 20. חיובי. דווח כשתהיה מוכן."

"4, כאן 20. עבור."

"20, כאן 4. יש לי נפגעים, נשמע קולו הצרוד של 4.

"4, כאן 20. אני מנסה לשלוח אליך את 18."

"20, כאן 4. 'הסוכריות' שלי אוזלות! אני שומר אותן לעת

הצורך."

קצינים שלפו מפות. החל מעקב אחר פעולות הקרב של שריון בשריון. טנקי שרמן וצנטוריון נגד טנקים מדרג טי-55 וטי-62 סוריים, שבאו ועלו בהמוניהם וניסו לפרוץ מערבה דרך ציר הנפט. חטיבת השריון הסדירה שלנו נערכה להתקפת נגד ולהדיפת השריון הסורי. הם פרצו את קווינו ונלחמו בתוך יישובי הרמה, שנבנו מאז מלחמת ששת הימים.

מאותו רגע ואילך חזינו בדרמה שהתחוללה לנגד עינינו - קונצרט נדיר של צלילים במכשירי הקשר ומחזה רחב ממדים של אש ותמרות עשן. מלחמה שהתחוללה במשך 48 שעות רצופות ללא הפוגה. מטוסי חיל האוויר חגו מעל לראשינו כשהם ססים לעבר אש התופת וממטירים שם את פצצותיהם. טילים מסוג שראינו בפעם הראשונה התפוצצו באוויר. המטוסים שלנו ביצעו תרגילי התחמקות בלתי אפשריים, חזרו לעברנו כשהם מרוקנים מחימושם. לאחר כמה דקות מילאו מטוסים אחרים את מקומם.

* * *

תוך דקות ספורות עלו כל חיילי הגדוד על כלי הרכב והתארגנו תוך כדי נסיעה לשיירת קרב. אחרוני החיילים, קבוצה של החיילים הדתיים, שהתפללו ליד סוכה מאולתרת, קיפלו את טליתותיהם ועלו על רכבם. נענו בשיירה מזרחה לעבר צומת רפיד. גם בדרך הזאת נקראנו לחלץ כלי רכב שנפגעו. מימין ומשמאל עסקו חיילי החימוש בתיקוני דרך מהירים של טנקים שנפגעו בקרב. הם החזירו אותם במהירות הבזק לכשירות מבצעית. צוותי הטנק המתינו להחזרת החיים למפלצות הכבדות וחזרו לשדה הקרב.

החשיכה ירדה במהירות. השיירה נעה באיטיות מרגיזה. אפילו אורות חנייה לא הודלקו. ענני האבק של כלי הרכב שלפנינו כיסו את הזחל וחדרו לכל מקום. השיירה פנתה צפונה. חלפנו ליד מחנה תאג"ד (תחנת איסוף גדודית), מאולתר, שקלט פצועים. ירדנו מהדרך הראשית. נסענו על דרך עפר, שנפרצה זה עתה על-ידי בולדוזרים, דחפורים משוריינים של חיל ההנדסה הקרבית. לא ראינו מאומה. דבל'ה ישב על המנוף המוגבה של הזחל וניווט את הנהג. זחל נוסף שנתקע בשטח עיכב אותנו בדרך, נחלצנו לעזרתו ואיבדנו את הדרך ואת השיירה. פרט לקולות שבקעו ממכשירי הקשר שרד שקט מאיים. כל אחד מאיתנו החזיק את "העוזי" ובלש בעיניו את סביבתו. לפתע נתקלנו בקבוצת חיילים עם ג"פ. נעצרנו.

"חבר'ה, אתם זחל טכני? אנחנו זקוקים לעזרה."

"אתם שייכים לגדוד 91?" שאל דבל'ה.

"יוסי?" צעקתי.

"אם הדבר היה תלוי בי", אמרתי ליוסי, "הייתי רץ לקראתו. אני מצטער."

השארנו מאחור את אנשי הסיירת של 4 שלנו, והמשכנו לנוע בחשיכה.

"פקודה זו פקודה ויש לבצעה", הסביר רב'ה בניסיון להצדיק את העובדה שאנחנו ממשיכים בדרכנו בלי להגיש עזרה ל-4. "יש להם חט"ג משלהם ושישברו להם את הראש", אמר. אולם היה לי רושם, שגם רב'ה הרגיש שהיינו יכולים וגם חייבים להגיש את הסיוע שהיה בהישג ידינו. היינו יכולים לעזור ל-4, גיבור התהילה, בלי לאבד את המגע עם הגדוד.

מלחמה

ב-12 באוקטובר עם רדת החשיכה חצינו את הקו הסגול ליד מוצב 104. נענו על ציר אמריקה – הדרך הראשית לדמשק. טנק צנטוריון שלנו סירב לנוע בשיירה.

דרכו אצה לו. הוא סטה מן הדרך הסלולה וחלף מימיננו, כשרופנות הפלדה שלו כמעט מתחככות בזחל שלנו. באותה שנייה נשמע קול פיצוץ אדיר, הטנק הכבד התרומם קמעה באוויר וכך גם הזחל שלנו. מכסה המגן השמאלי שלו, עשוי הפלדה, ניתק ממקומו ונזרק בעוצמה רבה ובשריקה אימתנית מעל לזחל. לוח הפלדה כמעט התחכך בכובעי הפלדה שלנו ונחת ברעש בצד השני של הדרך. בדרך נס איש לא נפגע. הטנק עלה על מוקש נגד טנקים. מפקד הטנק,

פורטים מפות כדי לעקוב אחר הקרבות בציד הנפט

שהיה חשוף בצריח, פלג גופו העליון גלוי, לא הראה סימני התרגשות מיוחדים, ופקד על נהגו לנוע קדימה כשהוא מנפנף לנו בידו לשלום, כאילו מאומה לא קרה. הוא המשיך לנווט את נהגו לנסוע בשולי הדרך. הוא לא רצה להפסיד את המלחמה.

נעצרנו. זחל של אחד המפקדים הבכירים חלף על פנינו. זיהיתי אותו על-פי האנטנות המוזרות שהזדקרו לכל הכיוונים. קולות רמים של שיופים ודיבורים עלו ממערכות הקשר שלו. שמעתי את קולו הרם של תא"ל משה בריל (בר-כוכבא). קולו גבר על רעש השרשרות והגיע לאוזני כשהוא מחלק פקודות.

בריל היה מפקד החטיבה שלי במלחמת ששת הימים. הוא זכה להערכה רבה של כל חיילי החטיבה. הוא היה ידוע במסירותו ובתעוזתו הרבות. בקרבות ג'נין נפצע ברגלו וסירב להתפנות. במלחמה הזאת מילא תפקיד בכיר יותר.

לאחר שחלף על פנינו נשמע קולו במכשיר הקשר כשהוא מחליף דברים עם אגוזי, המג"ד שלנו. בשלב הראשון הוא דרש מאגוזי

למרות החשיכה זיהיתי את קולו של יוסי. יוסי הוא סייר בגדוד הטנקים של חטיבה 45, גדוד הטנקים שבו שירתי במשך שנים-עשרה השנים האחרונות. הפגישה איתו בשעת חצות ובמקום הזה גרמה לי התרגשות רבה.

"אלוני, זה אתה? מה אתה עושה כאן?" זיהה את קולי.

"גם כן שאלה. מה העניינים?"

"הטנק של המג"ד שלנו נפגע ויש צורך לחתוך את השרשרת שלו במבער."

"מה עם החט"ג [חוליית טכנית גדודית] שלכם?" שאלתי.

"איך להם מכשירי ריתוך והמג"ד תקוע בשדה מוקשים. אלוני, אתה חייב לעזור", אמר.

"המג"ד שלכם הוא 4?" שאלתי. כמה שעות קודם לכן שמענו ברשת הקשר את קולו הצרוד של 4, וכולנו הערצנו אותו. חוש ההומור שלו, תושייתו הרבה, דאגתו לפצועים, נכונותו לקבל פקודות ומשימות בלתי אפשריות, מלחמתו חסרת הפשרות בשריון האויב כגבעות חושניה - כל אלה רכשו את ליבנו. כאב לנו מאוד כששמענו שהוא נפצע.

"כן, הוא מס' 4", אמר

יוסי.

לב כולנו התרחב והתכווץ. עכשיו נקרתה בפנינו הזדמנות להיחלץ לעזרתו של גיבורנו. להכירו, ללחוץ את ידו, לחזות באדם שהיה בארבעים ושמונה השעות האחרונות יריד נפש של כולנו. בכל אנשי הזחל אחזה התרגשות רבה. כולנו

היינו נכונים לנוע מייד לקראתו. לחלץ אותו משדה המוקשים ולומר לו תודה.

"רב'ה", אמרתי בהתרגשות, "אנחנו חייבים לנוע לקראתו, אני יכול לבצע בקלות חיתוך שרשרת הטנק במבער."

גם רב'ה היה מוכן. הוא פנה במכשיר הקשר לסמג"ד לקבל את אישורו לעיכוב.

"שלילי. שלילי. נוע, נוע", נשמע הקול במכשיר הקשר.

"אסור לנו להפקיר אותו! הוא גיבור הקרב!" נשמעו קולות.

"תן למפקד הסיירת להסביר את המצב בקשר", אמרתי לרב'ה. מפקד הסיירת של חטיבה 45 ניגש למכשיר והסביר את הבעיה לסמג"ד.

"שלילי! שלילי! המשך לנוע ואל תאבד את השיירה", נשמע קולו ההחלטי של הסמג"ד.

דמעות חרוץ זעם איך-אונים עמדו בעיני. "אי אפשר להפקיר כך את 4!"

לפנות מייד את גודרנו מהשטח. "זו לא מלחמה לזחל"מים ולחרמ"ש, נזף רכות במג"ד. "אתם תיכנסו לכאן מאוחר יותר, לאחר שהטנקים והמטוסים יכשירו לכם את השטח, ציווה. אגוזי לא ויתר: "תזכור את הימים שלמרנו יחד בבית-הספר לשריון. אנחנו נשארים בשיירת הקרב!" אמר בקשר לבריל. לאחר שיח החברים הזה נחתמה העסקה: גודרנו יצטרף לאוגדת השריון הלוחמת ויעסוק בטיהור העמדות והמוצבים שייכבשו ויחזיק בהם. העסקה הזאת חרצה את גורל גודרנו - מי לחיים ומי למוות.

* * *

שמענו בקשר את המג"ד אגוזי מוסר את הוראותיו למפקד הפלוגה, מיכאל פרידמן, בקול שופע ביטחון. פרידמן אירגן את הפלוגה ונע מייד לעבר הכפר הסורי ח'אן ארינבה, ששלט על צומת דרכים חשוב בציר אמריקה-יאיר. השליטה בו איפשרה את התנועה מזרחה לכיוון דמשק, צפונה לכיוון החרמון ודרומה לעבר תל-מסחרה, תל אל-מאל ולכיוון דרום-מערב אל תל-חארה, שהיה בשליטת הסורים. החשיבות הרבה של השליטה בכפר הזה היתה ברורה.

ההתקפה התארגנה בקור רוח. חולקה קבוצת-פקודות מהירה והפלוגה יצאה לעבר הכפר בסביבות השעה 9:00 בלילה. השמים היו זרועי כוכבים והנוף שחור, מאיים ולא-מוכר. הזחל"מים של הפלוגה נעו במרווחים באיטיות ובזהירות. בגלל החיפזון בהתארגנות הראשונה כמעט שלא היו לנו בזוקות בזחל"מים. חששנו מכך שנעמוד חסרי כל אפשרות הגנה, או התקפה נגד מאות הטנקים הסוריים שהיו בשטח.

הזחל של איתן חטף בזוקה. זו חלפה מתחת למנוע ופגעה במערכת ההגה שלו. הנהג עזרא לא איבד את קור רוחו, נע במהירות לאחור ותפס עמדת ירי. בפגיעה הזאת התגלה, כי בכפר מסתתר בזוקאי. לא הצלחנו לאתר את מיקומו המדויק. הזחל"מים שלנו פתחו באש צולבת ועיוורת לעבר המקום המשוער ולא ידענו אם נפגע.

כמה רגעים לאחר מכן ראינו שלושה זחל"מים מכוחותינו, שלא היו שייכים לגודרנו, נעים מכיוון מזרח לעברנו. ידענו שאם יתקרבו לכפר, הם יהיו עלולים להיפגע על-ידי הבזוקאי הסורי. ניסינו ליצור עימם קשר באמצעות מערכת הקשר. הם לא היו על התדר של הגודר שלנו, קריאותינו לא נענו. הודענו למג"ד, כי יש להזהירם לא להתקרב, אולם לא היתה כל אפשרות לזהות את התדר שלהם. חיילי הפלוגה צעקו לעברם לחזור מזרחה, אולם קולותיהם לא נשמעו בשל רעש היריות והמנועים. עמרנו שם וחזינו כיצד הם מתקרבים אל מותם, ללא יכולת להושיע. ירינו מעל לראשיהם, כדי למנוע את התקרבותם למקום הפורענות, אך ללא הועיל. הם המשיכו לנוע באיטיות מרגיזה אל עבר צומת הדרכים של הכפר. הכלתי-נמנע אירע ליד בית הקברות המוסלמי: בסמוך לציר התנועה, ליד צומת הדרכים, חטף הזחל השלישי בשיירה של הצנחנים פגיעה ישירה של בזוקה. הזחל, שהיה עמוס חומרי נפץ, התפוצץ בקול רעם אדיר. להבת אש פרצה אל השמים השחורים.

שברי פלדה וחלקי אדם התפזרו למרחקים. עמוד עשן האש הבריק כברק לשניות, פיזר את העלטה והאיר את השטח. שנים-עשר חיילים, צנחנים וחבלנים - היו ואינם. היינו המומים. מטרתנו באותו רגע היתה לחסל את הבזוקאי שפגע בשני כלי הרכב. רשף הבזוקה איתר את המטרה. המטרנו אש לעבר הבונקר שבו ישב מכל כלי הנשק שהיו בידינו. לא היינו בטוחים אם החייל הסורי נפגע. המג"ד לא רצה לסכן חיי אדם נוספים והזמין מייד את "זברה". "זברה", הטנק הכבד שלנו, עלה על התדר הגודרי וקיבל הוראות ישירות מהמ"פ. המ"פ ניסה לכוונו לעבר המטרה.

"זברה, כאן 'לימה', עבור."

"לימה, כאן 'זברה', עבור."

"זברה" התקדם למרחק של כ-60 מטרים ממקום האירוע. "זברה, כאן 'לימה', בבתיים שממולך, שם כוחות אויב, כוון אחד למטרה."

"לימה, כאן 'זברה', אתה מבקש ממני לחפש מחט בערימה של שחת, אני מייד אשחיל את הבתים, אל דאגה. "חיובי."

"זברה" צידד את התותח ובקול רעם אדיר הרים לאוויר את הבית הראשון שליד הדרך.

"זברה, כאן 'לימה'. עוד אחד מימין, עבור."

"לימה, כאן 'זברה', אני מהווה מטרה נוחה, איני נע, המתן. "זברה" שינה את עמדת הירי ולאחר מכן נשמע קול נפץ נוסף, שגרם להתרוממותו ולנפילתו של הבית השני.

"זברה" הודיע בקול נינוח על מקומות הפגיעה. "לימה" ביקש ממנו להמטיר עוד ועוד אש, אולם "זברה" סיים את מלאכתו והודיע: "חבל על הפגזים, והסתלק למחסה סמוך.

הסתערות פלוגת הרגלים על הכפר החלה. הכוחות נפרסו מסביב לכפר והמטירו אש סביבותיהם. הכפר טוהר.

לפנות בוקר התגלה הבזוקאי הסורי הרוג בתוך בית הקברות המוסלמי. הוא נפגע מכדור מנשק קל, שנורה על-ידי אחד מחיילי הפלוגה. לירו היתה מונחת הבזוקה הרוסית (אר-פיג'י) כשהיא טעונה. מכשיר קטן ומצוחצח ותמים למראה, צינור מושחר, כשכצידו האחד פיה בעלת צורת משפך של חצוצרה. הצינור עטוף באמצעיתו בעץ מגולף בצבע חום בהיר ומבהיק. בחלקו התחתון מערכת ההדק. הכלי נראה ככלי בתזמורת כלי נשיפה. הכלי הזה קיפח את חיי חיילינו.

* * *

כמועד מאוחר שמעתי את סיפורו יוצא הדופן של משה, אחד הלוחמים בקרב הזה:

המ"פ חילק הוראות לכל צוות לתפוס עמדות ירי בתוך הכפר. המ"מ שלי, יגאל, אמר לי לשכב עם המקלעון, לצפות לעבר הכביש ולירות בכל דמות בשטח. שכבתי לבדי בעמדה המאולתרת. לאחר זמן רב גיליתי דמות אויב נעה לעברי. לחשתי: "יגאל, אני רואה דמות במרחק של כ-20 מטרים ואני פותח באש."

יגאל פקד עלי שלא לפתוח באש עד שאראה באופן ברור את הדמות. הדמות החלה לנוע לעברי. דרכתי את המקלעון והייתי מוכן לכל תנועה כדי לפתוח באש. הדמות קמה על רגליה וצעקה משהו לא ברור. ניסיתי ללחוץ על ההדק, אולם אצבעי כאילו קפאה. לתדהמתי, ראיתי שעל ראשו של האויב מתנופפת כיפה. לא יריתי. הדמות רצה לעברי. התברר, שזהו חייל ישראלי, טנקיסט שנחלץ בכוחות עצמו, יחידי, מאזור הגזרה הצפונית. הטנקיסט פנה אל הזחל של המ"פ וסיפר, כי הוא נהג טנק. הטנק שלו נפגע ויצא מכלל פעולה. הקשר של הטנק והוא היו היחידים שנותרו בחיים בשטח האויב. הם עברו דרך המערכים הסוריים ונתקלו במארבים. באחד מן המארבים נהרג חברו הקשר מפגיעת כדור, והוא המשיך לנוע לבדו בין היחידות הסוריות, זחל דרך שדות מוקשים במשך חמש שעות עד שהגיע לכוחותינו.

הודיתי לאלוהים על כך שאצבעי קפאה במקום ולא יריתי בו. אני בטוח שאילו הכיפה שעל ראשו הייתי יורה בו. הטנקיסט שמע על כך שלא יריתי בו, פנה אלי, חיבק אותי והודה לי על שהצלת את חייו. הוא סיפר לי שהוא ירושלמי ועומד להתחתן בקרוב. איחלתי לו כל טוב, והוא הזמין אותי לחתונתו.

* * *

למחרת בבוקר מצאנו את עצמנו בתוך שדה טרשים וגדרות אבן בזלת שחורה. התקבלה הוראה לזוז מייד. תוך דקות נעלמו שקי השינה. את מקומם תפס חגור הקרב, כובע הפלדה והעוזי. טיפסנו

על הזחל ומייד נענו לעבר הדרך הראשית.

מטחים של פגזים וקטיושות החלו ליפול על הכביש ללא כל התרעה מוקדמת. לא ידענו אם להישאר בזחל או לקפוץ ממנו. היינו נתונים לחסדי שמים. כמה כלי רכב נפגעו ובערו. משהו העלה רעיון לעזוב את הכביש המטווח ולנוע צפונה. "הסורים", אמר, "מפגיזים את הכביש במרובעים. מפגיזים מרובע ואחר-כך עוד אחד ועוד אחד. בצורה כזאת הם מכסים את הכביש לכל אורכו ואינם משאירים שטח שאינו מופגז או מופצץ." הרעיון שלו הועבר בקשר, וחלק מן הזחל"מים פנו צפונה לעבר הטרשים שהיו מסומנים בשובלי סרטים לבנים. החבלנים הניחו את הסרטים, כדי להזהיר משדות מוקשים. הנהג שלנו, "גולדה", תימרן את כלי הרכב בינות למוקשים. חלק גדול מהם היו גלויים לעין. בשדה היו מפוזרים טנקים סוריים פגועים. חלקם שרופים וחלקם נראים חדשים, צבועים בצבעי הסוואה. רק חור קטן ועגול, שנפער בשריון העבה העיד על הפגיעה

הישירה שחטפו. ההפגזה נעשתה יותר ויותר צפופה. עצרנו את כלי הרכב בינות לטנקים הסוריים הנטושים וזינקנו מתוך הזחל. יונה החשמלאי, שחש כל העת ברע, קפץ על עקביו ונקע את רגלו. הוא לא היה מסוגל לנוע בכוחות עצמו ולתפוס מחסה. דבל"ה חזר לזחל וגרר אותו לעבר ערוץ קטן שהיה בקרבתנו.

כולנו השתטחנו בתוך הערוץ ונצמדנו אל האדמה בין סלעי הבזלת. הפגזים המשיכו ליפול עלינו בצפיפות רבה. האדמה רעדה ושובלי מכנסי התנפנו עם כל שריקה של פגז ופיצוץ. לא הרגשתי מתיחות כלשהי. חשתי שכמה אבנים מציקות לי וסילקתי אותן. בקטע הערוץ הזה הייתי לבדי ולא ידעתי מה עלה בגורל חברי שתפסו מחסות בפיתולי הערוץ. לפתע הרגשתי ריח מוכר של מרווה. מוללתי את הצמח הזה והרחתי אותו. העיסוק במרווה הסיח את דעתי מההפגזות. התעלמתי מהן לחלוטין והייתי שלו. הסתכלתי לשמים וראיתי להקה של אווזי בר מתעופפת מעל לראשי בגובה נמוך. הם יצרו את צורת האות וי באוויר. כל אחד שמר על מיקומו כשמנהיגם עף בראש החץ. ההפגזות והמלחמה לא עינינו אותם. "אלוהים! לו הייתי אווז פורח," חשבתי.

הזחל הטכני שעבד את כל הקרבות וחילץ כלי רכב משוריינים בזמן המלחמה

אחרי זמן-מה גיליתי שאיבדתי את התחושה בידי הימנית. ניסיתי להניעה, אולם לא היתה לי כל שליטה עליה. האם נפגעה? במאמץ רב הצלחתי להניע אותה. הרגשתי אלפי דקירות מחטים. היד פשוט נרדמה מחוסר תנועה. עיסיתי אותה בידי השמאלית, והדבר הקל במידת-מה על התחושה הלא נעימה, אולם לאחר דקות ספורות חזרה היד לסורה.

החלטתי להניח לה עד יעבור זעם.

פתאם הבחנתי שהחלו לחוג סביבנו מטוסים. הרמתי את ראשי וראיתי שני מטוסי מיג ושני מטוסי סוחוי סוריים חגים בגובה נמוך מעל לראשינו.

"חבר'ה, מיגים, מיגים," צעקתי בקול גדול.

פצצות המטוסים נפלו סביבנו, והתפוצצו במרחק של כמה עשרות מטרים. "איזה חוסר דיוק," אמרתי לעצמי. ואז באותן השניות צלל מעלי מטוס מיג וצרור יריות ארוך חלף לאורכי וכיסה אותי ברסיסי עפר ואבנים. כל גופי היטלטל, התרומם ונחבט בקרקע השחורה. ריח חזק של גופרית עלה באפי. מצחיק, אני עדיין שלם, אין אפילו שריטה. אם הכדורים האלה היו סוטים כמה סנטימטרים שמאלה, הם היו פוגעים בי. אם הפעם הוא פיספס, הוא כבר לא יהיה מסוגל לפגוע, ניחמתי את עצמי.

הרופא, דבל"ה ועוד כמה חיילים קמו, עלו על הזחל"מים ובעזרת

פגע בממך. גם גור אריה, הקשר של הפלוגה, נפגע למוות מהדף פגז נוסף. חיילי המחלקה תפסו מחסה בבונקר סורי מול בית הקברות המוסלמי. חברים העלו את זכרם בדמעות, בחרון ובכאב.

האמבולנס

עם בוקר קיבלנו הוראה לחלץ אמבולנס שלל שאותו גילו חיילי הפלוגה בתוך הכפר. נענו עם הזחל לעבר המקום. פגזים המשיכו ליפול פה ושם. לא כל-כך התייחסנו אליהם. האמבולנס הלבן עם סימן הסהר האדום נמצא בתוך מבנה ששימש מרכז הג"א של הכפר.

במחסנים האלה היו מסודרים מטפי כיבוי, מסיכות גז, אלונקות וציוד אחר. במשרד היתה תלויה תמונה צבעונית של נשיא סוריה חאפז אסד. הורדתי את התמונה ותליתי אותה על חזית הזחל שלנו.

"דוחה", המכונאי שלנו, נכנס לאמבולנס וניסה להחניק אותו. לא היה בו מפתח. יונה דירה על רגלו הפגועה ותוך דקות עקף את מערכת החשמל והמנוע הופעל. האמבולנס היה חדש לחלוטין – עד אז נסע 900 ק"מ בלבד. הוא ספג פגיעות רבות, שמשותיו היו מנופצות ושלושה גלגלים היו מנוקבים מרסיסים. למרבה הפלא, היתה מונחת באמבולנס מערכת שמשות נוספת לחלונות – ללא כל פגע. ניסינו לנפח את הגלגלים על-ידי פירוק מכלי האוויר, הדחוס מתוך מטפי הכיבוי, אולם החורים היו כה גדולים, שדבר לא הועיל. רתמנו את האמבולנס אל המנוף ההידראולי שלנו וגררנו אותו

לעבר הגדוד. הצוות שלנו החל לטפל במהירות בכל המערכות הפגועות של האמבולנס. השמשות הוחלפו, הנזקים תוקנו והאמבולנס הלבן נמרח בבוץ להסוואה. רק את הצמיגים לא ניתן היה לתקן, והיה צורך להחליפם בחדשים. היתה לי תחושה שדבל'ה יבחר בי למשימת החלפת הגלגלים. ואכן לאתר כמה דקות פקד עלי לקחת את שלושת הגלגלים הפגועים ולתקנם.

עד כה לא היה אמבולנס צבאי צמוד לגדוד, והנפגעים פונו ברכב קרבי, שנגרע מהכוחות הלוחמים. היתה זו הזדמנות שלגדוד יהיה אמבולנס מצויד היטב. חיפשתי כלי רכב להעמסת הגלגלים הפגועים.

מקלעי ה-0.5 החלו לירות לכל הכיוונים. כעסתי על עצמי שמאז האימון האחרון לא ריעננתי את זיכרוני בהפעלת המקלע הזה. הרמתי את ראשי וראיתי את רפי, הרופא הגדודי, עומד זקוף ליד המקלע ויורה לעבר המיג שצלל לעברנו בשלישית. לאחר כמה דקות עטו שני מטוסי מיראז' שלנו על טרפם.

"המיראז'ים שלנו", צעקתי, "תפסיקו לירות. הם שלנו."

לא כולם הפסיקו לירות. מטוסי המיראז' נכנסו לקרב מגע, ותוך כמה שניות ראינו מטוס מיג צולל בלהבות, לא הרחק מאיתנו. מטוסי האויב האחרים נמלטו כשמטוסי המיראז' האחרים דולקים בעקבותיהם. לאחר הפוגה

קצרה ראיתי את איציק מכנס את החבורה. קמתי, הסתכלתי סביבי וראיתי שכמעט כל הסלעים באזור מנופצים ומנותצים מרסיסי הפגזים. בדקתי את איברי אחד לאחד. פלא פלאים – הכול שלם ותקין פרט לידי הימנית שעדיין היתה רדומה. עיסיתי וצבטתי אותה עד שגילתה סימני חיים. הלכתי לעבר הערוץ שבו התקבצה החבורה. אחד-אחד התקבצו כולם. למרבה הפלא, כולם היו בריאים ושלמים חוץ מיונה שרגלו כאבה. רופא שהיה בקרבתנו בדק אותו וקבע, שאין זה רציני ביותר וחבש את רגלו. יונה היה מדוכדך. החלטנו שיש לעודדו ולשמש לו מקל הליכה. על פיננו של יונה אף אחד לא חשב. במשך כל עשרת ימי הקרבות הוא משך את רגלו וביצע את חובותיו ללא תלונה. לאחר זמן-מה קיבלנו הוראת תזוזה. עזבנו את אפיק הוואדי לא

לפני שהודינו לו על ששימש לנו משכן בטוח למשך שתיים וחצי. הגענו למבואות הכפר ח'אן ארינבה והתמקמנו שם.

באותה הפגזה נפלו שני הקורבנות הראשונים של גדודנו – שני חיילי מילואים מהפלוגה, שכבשה וטיהרה את הכפר ח'אן ארינבה.

עם בוקר החלה הפגזה מסיבית על הכפר. ממך, המכונאי של הפלוגה, ביחד עם נוסכאום, ניסו לתקן את הזחל שנפגע במערכת ההגה מפגיעתו של הבזוקאי. נוסכאום שכב מתחת לזחל וניסה לחזק, בעזרת מוט עץ, את מערכת ההגה; ממך סייע לו מבחוץ. פגז רצחני

למעלה: האמבולנס הסורי שנלקח שלל בכפר ח'אן ארינבה
למטה: האמבולנס לאחר שחוק ונמרח בבוץ לשם הסוואה

"הוא מסרב להתעורר. אני עושה תורנות. יום אורית, יום אמיר
ישנים ליד, במקומך. אני רוצה אותך."
"אני לא יכול, דליה, מסרי נשיקות לאמיר. להתראות."
"שמור על עצמך."
"אשתדל, דליה, עבורכם."

* * *

למחרת בבוקר חזרנו לסדנה הצבאית שבקריית שמונה.
"אני צריך להחליף צמיגים לשלושה גלגלים," אמרתי לקצין
החימוש.

"לאיזה רכב הם שייכים?" שאל.
"הם שייכים לאמבולנס סורי, שלקחנו שלל," הסברתי.
"אני מחליף צמיגים רק לרכב זה"ל," אמר בפסקנות. "אם יש
לך מספר רכב צבאי, אפשר להחליף."
כל הסברי, שלא הרחק מכאן מתחוללת מלחמה, ושאנחנו זקוקים
לאמבולנס כדי לפנות פצועים, נפלו על אוזניים אטומות.
הייתי נחוש לחזור לקרב עם צמיגים תקינים. יצאתי לחצר גדולה
שבה חנו עשרות כלי רכב צבאיים שהמתינו לתיקון. ניגשתי לאחד
מהם והעתקתי ממנו את המספר הצבאי על פיסת נייר. פניתי לקצין
חימוש אחר, וכמי שמחליף בכל יום עשרות צמיגים, מסרתי לו את
המספר הפיקטיבי של הרכב ודרשתי ממנו לקבל צמיגים חדשים.
תוך דקות יצאנו עם שלושה גלגלים חדשים, העמסנו אותם על הג'יפ
ופתחנו בדהרה לעבר רמת הגולן.

התחושה בדרך חזרה אל שדה הקרב היתה קשה ומבהילה. הפעם
אתה יודע בוודאות מה מצפה לך: הפגזות מרגמות, ירי תותחים, פגזי
קטיושות, צליפות של מטוסים. כל כלי המשחית המשוכללים בעולם
משתתפים, לראשונה בהיסטוריה של המלחמות, במלחמה שטרם
נראתה כמות. ואולם הרצון לחבור אל חברי גבר על הכול.

ימים של אשמורת

נסענו הפעם לשדה הקרב לא בשיירה וללא הפקודות הבוקעות כל
הזמן ממכשירי הקשר. עקפנו שיירות של טנקים, משאיות עמוסות
תחמושת, נגמ"שים מעלי אבק. ריח חריף של דלק ואבק שריפה
עמד באוויר. מהמורות חדשות נפערו בכביש החכול והפצוע מפגיעות
ישירות של פגזים. הג'יפ היטלטל וקיפץ. כל הדרך העסיקה אותי
המחשבה, האם נמצא את הגרוד במקום שבו עזבנו אותו.

הפגזים נחתו שוב בקצב רצחני. מסוקים שלנו טסו בגובה נמוך
לעבר החזית, וביצעו תרגילי התחמקות מהאש שנורתה לעברם.
מצאתי את חברי ממתנינים ליד אמבולנס. תוך כמה דקות יצא
האמבולנס, עם סמל "הסהר האדום" המבצבץ מתחת לשכבת הבוץ,
לייעודו.

הפגזה נוראה. פגזי 160 מ"מ נחתו בכל השטח. מטחים של
קטיושות בצרורות של שמונה, עשרה פגזים ויותר כיסו את צירי
התנועה. הזחל שלנו נקרא לחלץ טנק "שוט" (צנטוריון), שעלה על
סלעים בקטע שבין ח'אן ארינבה לג'בא. ההפגזה היתה כה צפופה,

השגתי מכונית שלל – לנדרובר, שיושביו, אחד-עשר חיילים סורים
- הסגירו עצמם בצהרי אותו היום. ביחד עם נהגו של הרופא פרצנו
מערכה משדה הקרב, כשהצמיגים המנוקבים מונחים מאחור. פגזים
המשיכו ליפול לכל אורך הציר המרכזי. חלפנו על פני שיירות של
הספקה ותגבורת שנעו מולנו בחשכת הלילה. הגענו לסדנת החימוש
בקוניטרה. העבודה היתה בעיצומה – לאור פנסים תיקנו שם כלי
רכב שונים. חיפשתי את קצין החימוש בתוך ההמולה, ולא מצאתי.
קצין שמע את הבעיה והפנה אותנו למפקד הסדנה, אולם לא נמצאו
גלגלים כאלה. הצעתי להחליפם בגלגלים הרזרביים של כלי רכב
שחנו במקום, אולם ההצעה לא נשקלה ברצינות. המקום היחיד
שבו ניתן למצוא צמיגים מתאימים היה המוסך המרכזי בקריית
שמונה. פניתי בקשר לקצין החימוש שלנו והוא אישר לי לנסוע
לשם.

ירדנו מהרמה בג'יפ הסורי. שום מחסום לא עצר בעדנו מלהגיע
לגשר בנות יעקב. פנינו צפונה לאורך עמק החולה. נשמתי עמוקות
את האוויר הקר בהנאה רבה. חלפנו דרך השדות החרושים, בריכות
הדגים והפרדסים. שבועיים קודם לכן נסעתי עם משפחתי בדרך
הזאת כשנסענו לחורשת טל. יובלות נקפו מאז. "אני אוהב אותך
מולדת," אמרתי כשחלפנו בשדירת האקליפטוסים שבצידי הדרך,
שסוככו על הג'יפ הדוהר.

הגענו למוסך בקריית שמונה. חושך מסביב. אין נפש חיה. לבסוף
ראינו סרן מילואים לבן שיער, ששאל למבוקשנו.
"תבואו מחר בבוקר," אמר.

"אבל חברי בשדה הקרב. מי יודע אם יהיו שם מחר. מי יודע אם
יישאר משהו מהאמבולנס עד מחר."
"רק מחר בבוקר," הוא אמר באדישות.

במרחק של כ-30 ק"מ מתחוללת מלחמה לחיים או למוות
להצלתה של מדינת ישראל, וכאן כולם שוכתים מעבודה והלכו
לישון.

"יש כאן טלפון?"

"כן, שם."

"דליה! זו את?" אמרתי לאחר שהמרכזנית של קריית שמונה
קישרה בינינו.

"כן, וונצק! איפה אתה?"

"בקריית שמונה, יצאתי לרגע. דליה, יש לך אלוני אחר, עכשיו,"
המילים נפלטו לי בניגוד לרצוני.

"לא, אלוני, אני רוצה אותך כפי שאתה. אני לא רוצה אלוני
אחר," אמרה ברעדה.

"עשר שנים חלפו מאז שנפגשנו לאחרונה, דליה," אמרתי.

"לא. רק שבוע חלף. אני רוצה את אלוני שלי."

"מה שלום הילדים? תעירי אותם," ביקשתי.

"אבא!" אמרה אורית. "מה שלומך?"

"מרגיש מצוין, אורית. את ילדה טובה? את הגדולה שלי, אני
אוהב אותך. להתראות חמודה. תני לי את אמא."

אמיר מסרב בכל תוקף להתעורר.

"תעירי אותו, אני רוצה לדבר איתו, דליה," אמרתי בתקיפות.

מעלי עם מטף כיבוי למקרה שבו תפרוץ התלקחות. דבליה לקח את המטף, וכדבר המובן מאליו עמד מעלי במצב של היכון.

חיתוך שרשרת של טנק הוא מבצע מסוכן למדי בתנאי שדה. השרשרת עשויה פלדה קשה במיוחד ולא קל לחתוך אותה. גם הגישה למקום החיתוך היתה לא נוחה. היה עלי לחתוך קודם חלק ממגן השרשרת שנפגע קודם לכן מפגז. נוסף על כך קיימת סכנה שלקראת סוף החיתוך תיקרע השרשרת בחבטה בגלל המתח הרב שבו היא מוחזקת ותעוף כקפיץ מתוח.

הרכבתי משקפי מגן והתחלתי לחתוך את השרשרת. עקשנית הפלדה – מותכת ומתאחה מחדש. להבת המבער נאבקה בפלדה. טיפות לוחטות של פלדה ניתזו לכל עבר והציתו קוצים יבשים שצמחו בין הסלעים השחורים. גץ לוהט חדר למרווח שבין הנעל והגרוב. ריח חרוך של צמר גרביים ובשר עמד באוויר. התעלמתי ממנו.

מכשיר הקשר בטנק טירטר ללא הרף וביקש ממפקדו להצטרף

מיידי לכוחות הלוחמים. חשבתי על כך שתיקון הטנק ישלח את ארבעת החיילים שבו לשרה המערכה, שהיה במרחק של כמה מאות מטרים מאיתנו. לנגד עיני ראיתי את הטנקים השרופים שהיו לאורך ציר הנפט. לשנייה הצטלב מבטי עם המבט הילדותי של הסרן הצעיר. עיניו העידו על מחסור בשינה. האם הפלדה תיכנע? האם ירוויח צוות הטנק עוד כמה שעות מנוחה? הפלדה נאנחה ונאנקה. ידי נרתעה

אינסטינקטיבית לאחור. חששתי שחוליות הפלדה ישתחררו בעוצמה ויפגעו בפני. גוף הפלדה שטרם נחתך נסדק. היה צורך להמשיך בחיתוך.

"יותר לא אמשך, זה מסוכן", אמרתי. ביקשתי מנהג הטנק להניע אותו קדימה ואחורה, כדי לנתק את השרשרת. מנוע הטנק נהם כחיה פצועה, והטנק התעורר לחיים. הטנק טיפס על הסלע. "אחורה, קדימה", צעקתי.

קול נפץ. השרשרת ניתקה. רווח לי, הצלחתי במשימה. תוך דקות נרתם כל צוות הטנק להחלפת חוליית השרשרת ולהתקנתה. המבצע מסוכן בגלל תנאי השטח הקשים, אבל הצלחנו לעשות זאת. הטנק יצא בזירות מבין הסלעים. המפקד ניפנף לנו בידו לשלום מתוך ענן של אבק. ניפנפתי אליו בחזרה.

נשארנו זחל בודד על הציר המופגז. כוחותינו היו מפוזרים על כל התילים בסביבה. יצרנו קשר עם המג"ד. הוא היה עסוק בלחימה ובמתן הוראות. הצטוונו לחזור אל הצומת. אספנו את הציוד והעלינו אותו אל הזחל ונסענו לעבר הבונקר

שנאלצנו לתפוס מחסה בבונקר שנמצא על צומת אמריקה-ג'בא. הצומת היה מרכז העצבים של כל האזור ולשליטה עליו היתה חשיבות רבה. לכן היה מוכן, שמרגע שהצומת נכבש על-ידינו הוא הופגז ללא הרף בכל האמצעים שהיו בידי הסורים. ההפגזות וההתקפות האוויריות לא מנעו משיירות ההספקה של התחמושת, הדלק והמזון לחלוף על פני הצומת ולהגיע לשרה הקרב.

בבונקר טיפלו בפצועים הרופא הגרודי וארבעה חובשים של הגדוד. בחייהם האזרחיים האחד מורה, השני עורך-דין, השלישי מפקח במשרד החינוך, והרביעי פועל תעשייה. בכניסה לבונקר היתה מונחת אלונקה ועליה גופת חייל מכוסה עד מעל לראש. רק נעליו הצבאיות ביצבצו. רציתי להסיר את השמיכה ולומר לו: "קום, אתה שלם", אבל השמיכה מעל הראש היתה סימן...

באחת מפינות הבונקר ישב חייל בחגור קרב והחזיק את נשקו. למרות הביטחון היחסי של הבונקר, הוא חבש כובע פלדה. מבטו בהה בחלל הבונקר באלם מוחלט. לא ניכרו בו כל סימני פגיעה.

כולם התעלמו ממנו. זכובים טיילו על פניו וידיו ללא הפרעה. ניסיתי לדובבו, אך ללא הצלחה. השקיתי אותו מים מהמימייה שלי. השכבתי אותו על הארץ בתנוחה נוחה יותר. הרופא קבע: "הוא ארטיסט. צריך להחזיר אותו לפלוגה. אם לא נחזיר אותו מיידי לפלוגה, ינהגו אחרים כמוהו."

ידעתי בוודאות, שהחייל אינו ארטיסט. אמנם הוא לא נפגע פיזית, אבל סבל מהלם קרב. היתה זו הפעם הראשונה

שבה הרופא, אני ורבים אחרים נתקלנו בתופעה. הרופא הודיע מפורשות למ"פ אביגדור שעליו לקבלו חזרה לפלוגה.

* * *

כשהיתה הפוגה קצרה בהפגזות יצאנו מן הבונקר אל טנק פגוע. הטנק היה תקוע באלכסון, בזווית חדה כשצריחו מופנה אל על. כשהתקרבנו אליו ראינו, שהשרשרת השמאלית שלו יצאה ממקומה וניתקה מגל ההינע. נהג הטנק לא יכול היה להניע אותו. מתוך הצריח יצא מפקד הטנק, סרן צעיר.

"נתקענו, ואין אפשרות להיחלץ מכאן", אמר.

חילוץ השרשרת היה תחום המומחיות שלי. לאחר התייעצות קצרה עם דבליה החלטנו, שיש לחתוך את השרשרת באמצעות מבער. הכנתי את המבער שהיה על גבי הזחל ומשכתי את צינורות החמצן וגז האצטילן אל מעל הטנק. הפגזים החלו שוב ליפול סביבנו. החברים תפסו מחסות בין הסלעים. היה צורך באדם נוסף שיעמוד

הזחל הטבני במחפורת סודית על תל כדום (ברקע - תל שער)

של התאג"ד שבצומת. החנינו את הזחל ליד תלולית עפר ופנינו לעבר הבונקר.

חילוץ הזחל"ם

בבוקר פנה איציק לדבל'ה וביקש ממנו לחלץ זחל של אחת הפלוגות, שנפגע בכפר מסחרה. אכלנו ארוחת בוקר חפוזה, חגרנו חגור ויצאנו לדרך. "גולרה" הנהג התניע את הרכב לא לפני שקראתי בפני חברי את תפילת הדרך. נענו במורד הדרך לעבר הכפר ג'בא. בתוך הכפר היתה תכונה רבה. זלדות נעו במהירות והעלו ענני אבק. משאיות תחמושת פרקו את מטענן במהירות ובחיפזון ונעלמו בענן לבן-שחור. בין כולם התרוצצו עשרות חמורים שחורים וכלבים ארוכי פרווה מוכים בהלם. חצינו את הכפר ופנינו דרומה לכיוון תל חארה. בפתח אחת החושות עמד סורי זקן חבוש בכיפה עגולה ורחבה, שכיסתה את כל ראשו. זקן לבן וזיפני עיטר את לחייו. במבט אדיש בחן את המתרחש סביבו. הוא היה היחיד שלא נטש את הכפר.

דבל'ה ניווט את הנהג

באמצעות המפה הטופוגרפית שבידיו. מישור רחב ידיים היה פרוש לפנינו. לא ראיתי כל סימן לכוחותינו, או לכוחות הסוריים. ככל שנסענו קדימה התרבו סימני השאלה והשקט היה מאיים.

"האם אנחנו נוסעים בכיוון הנכון?" שאלנו שוב ושוב את דבל'ה. דבל'ה בטח בעצמו. שני טנקים גדולים נראו במרחק של 100 מטרים מהכביש.

"שלנו?" דבל'ה כיוון את מקלע ה-0.5, הנשק הכבד ביותר שלנו, לעבר הטנקים.

"בדיחה לא מוצלחת," חשבתי, "להילחם נגד טנקים באמצעות מקלע. מתי נחטוף את הפגיעה? איזו שטות - להקריב את חייהם של שמונה חיילי מילואים נשואים בגלל איזה זחל מחורבן, שנתקע כליל קרב ושחייליו נטשו אותו."

הזחל שלנו היה מהדגם המיושן. עשו בו שימש עוד במלחמת-העולם השנייה. לא היו לו אמצעי מיגון מודרניים, והוא לא היה מצויד בנשק אנטי-טנקי. חלפנו על פני שני הטנקים. טנקים סוריים מדגם טי-62, שניצבו נטושים ללא כל פגיעה נראית לעין, קניהם הארוכים מאיימים. שלפתי מצלמה והנצחתי אותם בה. הדרך מתמשכת ונפש חיה לא נראית בשטח.

"דבל'ה, בטח טעית בדרך."

"לא נעים ליפול לידיהם של הסורים."

"תתקשר לאגוזי שיגיד לנו איפה הזחל."

דבל'ה לא התרגש מהאמירות האלה ואפילו לא הגיב עליהן.

"נפתלי," פנה מישוהו לקשר, "תתקשר לאגוזי ותגיד לו שדבל'ה

לוקח אותנו אל הסורים."

נפתלי ידע, שהוא צריך להישמע רק להוראותיו של דבל'ה ופניו

נשארו חתומות.

הזחל המשיך להתקדם. מרחוק ראינו את הכפר מסחרה. דבל'ה דרך את המקלע הכבד וכיוונו לעבר האויב הבלתי נראה. כל אחד מאיתנו החזיק את תת-המקלע עוזי שלו בידי ובדק אם הרימונים מהודקים לחגור.

קול דהרה של כלי רכב נשמע מאחורינו. המג"ד אגוזי עקף אותנו עם ג'יפ סיור, שבו נהג רגב הנהג. הוא לא חבש כובע פלדה, אלא כובע עבודה קטן עם מצחייה. "חששתי שלא תמצאו את הזחל," אמר, "אני אסע לפניכם ואראה לכם את הדרך. תיזהרו לא לרדת לשולי הדרך, הם מלאים במוקשים." אגוזי נסך בנו תחושת ביטחון.

נכנסנו לכפר. הג'יפ של

אגוזי נסע לפנינו. התחלקנו לשני צידי הזחל וכיוונו את כלי הנשק לעבר שורת הבתים.

"תיסע בקולי של

הג'יפ, זהירות ממוקשים," אמר אגוזי ובעצמו ירד מהדרך. נסענו בין גדרות אבן. את הזחל המבוקש גילינו כשהוא מוסתר בין קירות של שני בתים.

"לכל הרוחות, איך הוא הצליח להיכנס לשם?" קראתי.

כל הדרך מסביב היתה

חסומה בגדרות של אבני

בזלת לא מסותתות, ובדרך פלא הצליח הזחל לפרוץ את הגדרות ולהיכנס לשם.

"אתם חושבים שתצליחו להסדר?" שאל אגוזי בחיך. לאחר

שקיבל מאיתנו אישור הסתובב הג'יפ בדהרה ונעלם.

קפצנו מהזחל. שניים ניגשו אל הזחל הפגוע. האחרים התפרסו סביב עם נשק דרוך, כדי לאבטח את המקום. טיל בזוקה חדר לחלק הקדמי של הזחל וריסק את הרדיאטור. לא היה לנו רדיאטור חלופי. היינו צריכים להוציא את הזחל בגרירה. דבל'ה קרא ל"רוחה" לשחרר את כבל הגרירה מהזחל שלנו. המשימה נראתה בלתי אפשרית. פינינו גושי סלע, כדי ליצור מסלול יציאה לזחל מן המבוך שאליו נכנס.

"אולי תנסה להניע את הזחל? לפחות נצליח להוציא אותו עד

לכביש," אמרתי לדבל'ה.

דבל'ה גיחך. "הטיל בטח פיצח את המנוע," אמר, אבל בכל

סוכה מאולתרת שבנו חיילים בשדה החדוש בגבעת יואב

נראית. הטיל נראה כאילו הוא חוכך בדעתו אחרי מי לרדוף - אחרי כדור הכסף, או אחרי המיראז'. לאחר שכריר שנייה, סטה לעבר הכדור והתפוצץ.

הזחל המשיך לנוע באיטיות מרגיזה לעבר הכפר ג'בא. הגענו לצומת הכבישים ליד מגדל המים. המשימה שלנו בבוקר זה הסתיימה בהצלחה. ההוראה המקורית שקיבל דבל'ה היתה להביא את הזחל הפגוע לג'בא. הוא נראה מרוצה שעמדנו במשימה ללא תקלות. נשארנו מחוברים במוט הגרירה לזחל הפגוע. חנינו בצומת הדרכים ג'בא-תל כרום - הצומת הכי מופגז באזור. דבל'ה חיכה להוראה נוספת מהמג"ד.

"דבל'ה, תתקשר למג"ד ותשאל אותו מה עלינו לעשות", אמרתי. דבל'ה ענה בשתיקה מרגיזה.

פגז בודד נפל בקרבת הצומת ברעש מחריש אוזניים. ואחריו החל לנחות ברד של פגזים. קפצנו מהזחל ותפסנו מחסה בין גושי הסלעים מסביב. רק דבל'ה נשאר לעמוד על הזחל ו"גולדה" היה מרותק להגה.

"תתקשר לאגוזי", צעקנו ממקום המחסה המפוקפק שלנו.

הפעם דבל'ה נכנע. בקול שקט ואיטי להכעיס קרא לאגוזי בקשר ומסר לו את

מיקומנו. הוא קיבל פקודה להניח לזחל הפגוע ולנוע מייד לעבר תל כרום. התחלנו לנוע לעבר התל, לא לפני שדבל'ה דאג להעמיד את הזחל הפגוע ליד קיר מחסה, כדי לשמור עליו מפגיעה נוספת.

* * *

לאחר כשעתיים תמו ההפגזות. נקראנו במכשיר הקשר לחלץ זחל נוסף שנתקע על תל שער. היציאה מהבונקר ומתחושת הביטחון היחסי היתה הפעם קשה במיוחד. כמה פעמים אפשר להתגרות בגורל? הרי מברד הפגזים הנוחתים עלינו יספיק אחד כדי לפצץ את הזחל הפתוח.

"האם יש מקום לסכן חיי שמונה אנשים כדי להציל גוש פלדה? ואולי אין צורך שכל השמונה יצאו, אפשר לקבוע תורנות", הירחתי. עלינו כולנו על הזחל, קראתי בפעם-המי-יודע-כמה את תפילת הדרך. היינו בין כלי הרכב היחידים שנעו על הזמן בדרכים. התל תלול וגבוה והראות ממנו טובה. לעינינו נגלו ממזרח טנקים

זאת נכנס למושב הנהג וניסה להתניע. למרבה הפלא, המנוע החל לטרטור. כולנו צהלנו. בכוחות משותפים דחפנו אותו לעבר הכביש. לא ניתן היה להניע את המנוע לזמן רב מכיוון שמערכת המים שלו נפגעה. אולם בדקות שבהן הפעלנו את המנוע ניתן היה להעלותו אל הכביש.

בעבודת צוות מופלאה חיברנו את מוט הגרירה לזחל הפגוע, ובאנחת רווחה טיפסנו על הזחל והתחלנו לנסוע. "רוחה" התיישב ליד ההגה של הזחל הפגוע, ובנסיעה איטית התחלנו להתרחק מן הכפר.

הדממה והשקט מפליאים. לסורים ודאי הפתרונים מדוע לא

המחבר על-יד הטנק שנפגע בזמן הקרבות לאחר שהוחלפה לו השדרת

שלחו איזה טיל לעברנו.

בלב השמים הצחים הבחנו במטוס מיראז' ישראלי שרדף אחרי מיג 21 סורי. המיג עשה ניסיונות נואשים להתחמק מהמיראז', אך זה לא הרפה מטרפו. הם סכבו במעגלים, התגלגלו מעלה ומטה, ימינה ושמאלה. המחזה היה כה מרהיב שנעצרנו להתבונן במחזה. נשמעה התפוצצות. לא ידענו מי נפגע. לרגע התגנבה חרדה ללב. ואז הבחנו במיג שהתפוצץ לרסיסים. שרידים ממנו עפו לכל עבר. המיראז' עשה גלגול ניצחון באוויר וטס כמה שניות כשהוא הפוך.

"יופיי! יופיי!" צרחנו במלוא גרונותינו. שובל צר ולבן כצינור קיטור נראה באופק. "כלבים, הם שולחים טיל למטוס", צעקתי. "בעת הקרב הם לא העזו מכיוון שפחדו לפגוע במיג". השובל הלבן התקרב במהירות עצומה אל המיראז'. שאלתי את עצמי האם הטייס מבחין בטיל, והתפללתי שלא יפגע. משאלתי כאילו התקבלה במרומים. המיראז' שיחרר מעין כדור עגול מבריק, שצנח אט אט, והוא עצמו טיפס במהירות עצומה למרומים עד שהפך לנקודה בלתי

נתמך על-ידי חבריו וחזרה. ברכת הדרך – עוד פעם ברכת הדרך וזיכרונות הילדות והבית והאשה חולפים שוב ושוב, כפעם האיך-סופית. כאילו אתה מת וקם בכל פעם מחדש לתחייה.

בערב הגיע לתל כרום סא"ל אלישע, קצין צנחנים. תכונה מיוחדת היתה סביבו. מתקפת נגד שלנו? הוא נפגש עם אגוזי והם הסתודרו עד חצות. הם – הטנקים והצנחנים – יכבשו את אום בוטנה שלרגלי תל הארה, ואנחנו גרוד 91, נשתלט על הכפר ונכבוש אותו. אלישע הקרין ביטחון ועוצמה.

ולמחרת – ההתקפה. רעמי תותחי הטנקים והארטילריה. הצנחנים בפעולה בסיועו של השריון.

לפתע הבחנתי בטנק שתותחו מופנה לאחור. "למה הטנק נסוג? לאן?" צעקתי.

מפקד הטנק צעק: "הטנק פגוע. אני לא מצליח לצודר את הצריח".

רצתי לעבר הטנק. גושי סלע גדולים היו מונחים מתחת לצריח והפריעו לו לצודר את התותח. פגז שנפל ליד הטנק התיז סלעים אל מתחת לצריח, והטנקיסט חשב כי נפגע. טיפסתי על הטנק וסילקתי את הסלעים. הטנק חזר למערכה.

גם אגוזי נכנס למערכה. הוא נכנס לכפר עם אחת הפלוגות עוד לפני שהצנחנים טיהרו אותו. הפגזה קשה וירי ישיר של טנקים סוריים. המג"ד וחבורתו תפסו מחסה באחד הבונקרים. הקשר לקח איתו לבונקר את מכשיר הקשר הנייד. המכשיר לא הגיב לקריאות. אגוזי לא ביקש מאף חייל לצאת מהבונקר.

הוא עצמו יצא לזחל, התקרב למכשיר הקשר הגדול המותקן בזחל. הוא ביקש לכוון את הטנקים שלנו למקורות האש. הוא קרא פעם ועוד פעם. הטנקים לא הגיבו. עוד קריאה ועוד קריאה – ולא הגיע מענה. הם לא היו על התדר שלנו. רעש אדיר. חבטה. פגיעה ישירה בחלק האחורי של הזחל ניקבה בו חור מכוער. הזחל של אגוזי עלה באש בין החושות העלובות והבונקר המזוין בכפר אום בוטנה. לאחר הפגיעה הוא עוד היה בהכרה. היתה תקווה כי ניתן להציל אותו. רכס המ"פ יצא החוצה, טיפל באגוזי, החזיקו בידיו. רכס קיבל דברי הרגעה מהמג"ד החרוך.

אלונקה. כולם רצו. התנהל מבצע הצלה מופלא תחת אש קטלנית. הם הניחו את האלונקה עם אגוזי על הטנק ונסוגו בריצה. רכס נפגע ברגליו תוך כדי מבצע ההצלה הנועז. ואז נודע לנו, שהמפקד איננו.

עיראקיים וטנקים סוריים, ומדרום הגיחו גדודי שריון ירדניים. הטנקים שלנו התפרסו בקשת רחבה והמטירו אש. שובלי האש של הפגזים בערו לכל עבר במסלולים קשתיים ארוכים. פנורמה רחבת ממדים של קרבות שריון בשריון.

טיפסנו במעלה התל והגענו לבונקר שבו הצטופפו חיילי הזחל הנפגע. הזחל עצמו עמד כמה מטרים מעל לבונקר כשחלקו הקדמי נמצא מעל התהום. המערכת של הגלגל הקדמי שלו נפגעה ויצאה מכלל שימוש. הטיפול בבעיה הזאת היה בתחום עיסוקו של "דוחה", אבל הפגזים שנחתו בשטח הבריחו את כולנו לתוך הבונקר.

לאחר כמה דקות הופיע אגוזי בפתח הבונקר. "דוחה" ודב'ה יצאו לקראתו ושלושתם פנו אל הזחל הפגוע.

"דוחה", אל תשים לב לפגזים, הם לא מיועדים לנו, תמשיך בעבודה", אמר אגוזי.

"דוחה" שאב אומץ משלוותו של אגוזי, שעמד על-ידו במשך כל התיקון. "דוחה" ודב'ה סיימו את העבודה ונכנסו לבונקר.

אגוזי נכנס לבונקר. מישוהו נזכר שזהו ערב שבת. מאי-שם הוצאו נרות, ואחד החיילים בירך על הדלקתם. שרנו כולנו זמירות לשבת. התבוננתי בפני החיילים: עייפים, תשושים, לא מגולחים, שרו את "לך דודי לקראת כלה, פני שבת נקבלה" כמו אשה המברכת על נרות השבת. איזה חיזיון מופלא.

כשתמו הזמירות פנו כל הנוכחים אל אגוזי כשואלים: "מה הלאה, האם נברך על נרות השבת גם בבית?"

אגוזי הבין את הרמז, עמד מול חבורת האנשים ואמר:

"חברים, אנחנו נלחמים יותר מעשרה ימים מלחמה רצופה ואכזרית. אני יכול לומר לכם עכשיו בוודאות שהכוח הסורי נשבר.

אנחנו נמצאים בשלב של תקיפה בכל השטחים בגולן, והרפנו אותם מעבר לקו הסגול. כיום בכוחנו להגיע עד לדמשק. אין שום כוח שיכול לעצור אותנו מבחינה צבאית לעשות זאת. רק שיקולים מדיניים מונעים מאיתנו להגיע לדמשק. אני רוצה שכולכם תגיעו בריאים ושלמים הביתה. תמלאו את המשימות בדבקות כפי שעשיתם עד עתה בהצלחה. עם זאת, אני מבקש שכל אחד ישמור על חייו. שבת שלום לכולכם", אמר בקולו הצרוד ועזב את הבונקר.

חזרנו בחשכת הלילה לתל כרום; הבהקי התותחים עדיין האירו והרעיעו. בעודי שקוע במחשבות על המצב טירטר מכשיר הקשר. זחל פרס שרשרת, מנוע לא תקין, גלגל מפונצ'ר.

"לכל השדים והרוחות, בכל המרחב הגדול הזה אין עוד זחל טכני? אנחנו משרתי הגדוד, או משרתי האוגדה? לא אוגדה אחת!

שתיים! מרפול ללנר ובחזרה. והגש"ח [גדוד שירותי חימוש] המחורבן היכן הוא? נשאר בקריית שמונה? איציק, אתה חושב שיעמוד לנו הכוח? כמה פעמים אפשר להתגרות בגורל ולחזור בשלום? עד מתי?" אמרתי לעצמי קודח.

יונה המסכן גורר למעלה משבוע את הכרך הפגועה. אין לו מחליף? יש רק חשמלאי אחד בצפון?

"כן המפקד, אך איתך לכל מקום", אמר לאגוזי ונגרר אל הג'פ, שנחלץ לעבר הזחל"מים הפגועים של הפלוגות. הוא פחד ולא אמר. גופו רעד, אך לא אצבעותיו שטיפלו במכשירים. הוא קפץ מהזחל

בכל מאודנו

אנשי רפואה בקרבות בדרום דמת-הגולן

סא"ל (מיל) ד"ד אשר פורת
בעת קרלחמה: מג"ד רפואה

באוקטובר 1973 הייתי מג"ד חדש של גדוד הרפואה באוגדה 146, בפיקודו של האלוף משה ("מוסה") פלד. גדוד הרפואה, כמו האוגדה כולה, היה מורכב מאנשי מילואים. הפעולה הראשונה שלי כמג"ד היתה לצאת עם הגדוד למלחמה, זאת בלי לעבור תהליך של היכרות תוך אימונים ועבודה משותפת. הסמג"ד - זאב (זאביק) טריינין, שהיה מעורה בכל רזי הגדוד וגם הכיר את אגד התחזוקה ומפקדת האוגדה, היה בטיוול במזרח הרחוק - וכשפרצה המלחמה נאלצתי לשמש כתפקידים של מג"ד וסמג"ד גם יחד, ולהפעיל אנשי מטה שלא הפעלתי אפילו בתרגיל.

מיניתי את ד"ר מנחם לנדר, שאותו הכרתי בעבר במעבדת מחקר בבית החולים 'שערי צדק' לממלא מקומו של הסמג"ד. המינוי היה בפועל מכיוון שלא היה זמן לעסוק בניירת. ידעתי, שזאביק יצליח בשלב כלשהו לחזור לארץ ויצטרף אלינו. היו כאלה שאמרו כי המינוי אינו חוקי. הם צדקו, אבל לא היה זמן לעסוק בעניינים פורמליים.

כאשר יצאנו לחזית הסורית ברמת הגולן, הורידו מאיתנו פלוגת רפואה שאותה היינו חייבים להשאיר בפיקוד המרכז. בכל הגדוד לא היה כירורג כללי אחד, ודרשנו שישלחו אלינו. ברור לכול, שלא ניתן להוציא מסגרת גדולה כגון גדוד רפואה, בלי כוחות מקצועיים הכרחיים. פניתי לכל הדרגים המקצועיים בחיל, אך הם לא יכלו לסייע לנו. אף כי לא השתכנעתי שלא ניתן היה למצוא כירורג לתגבור גדוד הרפואה, החלטנו לצאת למשימה שהוטלה עלינו גם בלעדיו. היינו מוכנים לצאת למשימה ללא תנאים, בכל מצב, מכיוון שהרגשנו שהבית כולו נתון בסכנה.

תהליך ההצטיידות היה מורט עצבים - לא היה נשק לכל חייל, ולא היו כמעט כובעי פלדה. לי היה כובע פלדה, אבל לא השתמשתי בו מכיוון שלחיילי הגדוד האחרים לא היו.

לחצנו לקבל רכב משוריין לצורך פינוי נפגעים, אבל לא קיבלנו אפילו אחד, ורוב ימי הקרבות עברו עלינו בלי רכב משוריין לפינוי נפגעים. היה מחסור בתחמושת. קיבלנו 4 כדורים לרובה (בשלב הרבה יותר מאוחר השלימו לנו). הסבירו לנו, כי ניתנה עדיפות לכוח הלוחם. ההסבר לא שיכנע אותנו והבנו שמהו רע מאוד קורה לנו בצה"ל. החלוקה של 4 כדורים לחייל גרמה לנוק פסיכולוגי עצום, לחוסר אמון ולחוסר ביטחון אצל החיילים. מחאות נשמעו בכירורג, אבל כולם הבינו שחייבים לצאת במהירות ובכל מצב.

לא היו לנו משאיות להובלת הצידוד והצוות. דחינו מייד הצעה לקבל כמה משאיות אשפה, ולא זזנו עד שקיבלנו משאיות סבירות. עצם הניסיון להציע לנו משאיות אשפה היה גרוטסקי. החיילים הבחינו במתרחש: חוסר הסדר בהצטיידות, יציאה למלחמה בלי נשק לכולם (חלקם צוידו ברובים צ'כיים עתיקים), בלי כובעי פלדה, בלי רכב משוריין, יציאה למלחמה בלי כירורג, עם סמג"ד מאולתר ועם מג"ד חדש.

היו חסרים אנשים אבל סירבתי לקחת חיילים וקצינים שאינם מכירים זה את זה. בכל מחלקה או פלוגה יש צוות מלוכד יחסית, וכל אדם זר שמגיע עלול לפגוע בתפקוד המחלקה אם הוא חסר מוטיבציה או שרמתו האנושית נמוכה. למרות סירובי לקחת אנשים לא מוכרים, צירפו לי ברגע האחרון שני אוטובוסים מלאים בחיילים לא משובצים. סירבתי לקחת אפילו חייל חדש אחד - ובפועל קיבלתי

שני אוטובוסים מלאים בחיילים ללא תפקיד וללא מסגרת - דבר שפגע במוטיבציה שלהם. אנשי המטה שלי עדיין לא עבדו בתיאום מלא איתי, ולכן "עכדו" עליהם. למעשה, הם אלה שהסכימו לקבל את האוטובוסים. לא רציתי ליצור משבר עם מפקדת אגד התחזוקה ששלחה את החיילים. לא היו להם מפקדים, לא היה להם ציוד, ובעיקר לא היה להם נשק. בבדיקה מדגמית התברר לי, שהיו כאלה שלא ידעו או שכחו איך מפעילים נשק. החלטתי לא

לפזר אותם בין הפלוגות, והשארתי אותם מרוכזים בשני האוטובוסים. ביקשתי קשרים, ונשלחו אלי בין היתר קשריות. גדוד רפואה מתפקד באזורים מוכי אש ולא רציתי לסכן את הבנות, אבל זה היה המצב ולא היה זמן לעיכובים.

כך יצאנו למלחמה

היינו צריכים לנוע צפונה בשיירה גדודית. לא היתה משטרה צבאית שתחסום עבורנו את הצמתים ולכן, נאלצנו לעשות זאת בעצמנו. אני אישית, עם הנ"נ שלי, עשיתי זאת בתקיפות. כל הזמן הגיעו מן הצפון ידיעות נוראות וחששתי שלא נגיע בזמן. לא ידעתי מה גודל האסון שעומד לפנינו. בעת הנסיעה האישית בשיירה חשבתי שעלינו להגדיל את סדר הכוחות שלנו. היתה לנו מחלקת אב"ך, שהיתה אמורה לפעול רק במקרה של התקפת אב"ך. חשבתי שאם המצב באמת קשה יהיה על אנשי המחלקה לטפל גם בנפגעים רגילים. לשם כך התחלתי לתכנן שינוי ארגוני כדי להפוך אותם לפלוגה מוקטנת, עם כמה מחלקות, שתופעל רק בחוסר ברירה.

הכביש היה עמוס. השיירה נעה באיטיות ולעיתים עמדה. סג"ם עם כומתה אדומה עמד בצידי הכביש ופנה אלי כשהשיירה עצרה. ישבתי בקומנדקר, הוא התקרב והצדיע, וביראת כבוד וחוסר ביטחון שאל אם אני המג"ד. לאחר שאישרתי לו שאני אכן המפקד, הוא הציג את עצמו כקצין חובשים. פתאום קולו קיבל ביטחון והוא אמר: "אני רוצה להשתתף במלחמה." הוא היה מוצב ביחידה עורפית וכרח ממנה כדי להשתתף בלחימה. די היה בשיחה הקצרה הזאת כדי לעמוד על הרמה האנושית הגבוהה שלו. הזמנתי אותו לעלות לנ"ג שלי (חשבתי לעצמי שייתכן שיש לי כבר סמ"פ לפלוגת אב"ך שעתידה לקום). מצאתי את עצמי חורג שוב מן העקרונות ומקבל מישהו שאינו מוכר לי. היה זה רועי נץ, ואכן, הוא היה לסמ"פ מוצלח של הפלוגה החדשה.

יש הזואים מלחמה מצדיח ויש נשענים על עיניית טלסקופ יש שעשון קרב באפם מסריח מבקשים אוושת לב אחרונה דרך סטטוסקופ

(מ"יק נאמן, חייל בגדוד, קבוצת יבנה)

לא ברורה. ידענו על עשרות פצועי צה"ל שנשארו בשטח. לא ידענו את מספרם ואת מיקומם. בלילה הראשון ברמת הגולן קיבלנו עשרות קריאות לטפל בפצועים שנשארו בשטח לאחר שיחידותיהם נמחקו בימים הראשונים של ההתקפה הסורית.

יחידות האוגדה שלנו התקדמו והדפו את הסורים. בדרכם מצאו לחדרתם פצועים שלנו, שרידים של יחידות צה"ל שהובסו ופוזרו לכל עבר. היחידות דיווחו לנו על הפצועים שמצאו, אולם במקרים רבים כאשר הגיעו חיילי גודר הרפואה לפצועים שעליהם דווח התברר, כי הם כבר פונו.

היום הראשון של הקרב האוגדתי היה מלווה בערפל קרב כבד. בלילה נסעו חיילינו בכל מיני צירים בחיפוש אחר פצועים, וכווננו בטעות לאזורים בשליטה סורית. למזלנו, לא הסתיימו המקרים האלה באסון.

לא אשכח את שני החיילים הסדירים, הפצועים קל, שמצאנו בשטח. הם נראו כילדים. כאשר סיפרו ששכבו יומיים בשטח – התמוטט כמעט כל עולמי הערכי. במלחמת ששת הימים הוצאנו את

רוב הנפגעים משטח הלחימה תוך כמה דקות. לאחד מהם היה פגם בדיבור – במקום "ש" אמר "ס". "אנחנו סייכים לחטיבה סבע", אמר. הדבר חידד את חזותו הילדותית. ליבי התכווץ. כבוגר חטיבה 7, לא תיארתי לעצמי שפצועי החטיבה נעזבו ליומיים שלמים. לא היה לנו ברור איך חיילים מחטיבה 7 הגיעו לגזרה הדרומית, לציד כורסי-אפיק-רמת מגשימים. המפגש עם שני החיילים לימד

אותי, כי המצב שונה מזה שהיה במלחמת ששת הימים וכי מדובר במלחמה אחרת.

הקשריות

כבר ביום הראשון הרגשנו את מגבלות הקשר והמיסוך. היינו פרוסים במרחב גדול, ולא יכולנו להגיב במהירות למצבים המשתנים בגלל העדר קשר אמין. החלטנו להקים תחנת תיווך קשר של גודר הרפואה סמוך לרמות נפתלי. שלחנו רכב עם מכשיר קשר ושתי קשריות. לא רצייתי בנות בשדה הקרב האכזרי מכיוון שפחדתי כי הן ייפצעו. הקמת התחנה פתרה לי את הבעיה של הבנות. תחנת התיווך הגרודית פעלה במשך כל המלחמה והודות לה יכולנו להתקשר יומם ולילה לכל פלוגה וללייעל את המערך של העזרה הרפואית. פצועים רבים

בצומת צמח פגשתי פלוגת רפואה פיקודית שכל ציודה היה ארוז על כלי הרכב. לא היה להם קשר למפקדת הפיקוד, והם לא ידעו מה עליהם לעשות. זו היתה ההזדמנות שלי להשיג כירורג שהיה חסר לי. לקחתי אותו בעסקת חבילה – עם כל הפלוגה. הם שמחו – ואני שמחתי עוד יותר. פרסתי את הפלוגה על חוף הכינרת, צפונית לעין גב, ושם היתה מסוגלת לקלוט נפגעים מן האוגדה שלנו ומיחידות צפוניות יותר. אמרתי למפקד, שכאשר יהיה לו קשר עם הפיקוד ידווח על מיקומו החדש ועל כך, שהוא כבר לא "ארוז", אלא פרוס לקליטת נפגעים. ידעתי שאסור לי לעשות זאת על דעת עצמי, אבל נכנסנו למלחמה בלי שיהיה לי קשר כלשהו עם מפקדת הרפואה בפיקוד צפון. באמצעי הקשר הרגילים לא יכולתי להשיג אותם.

אחד מן הקצינים בגודר אמר לי, כי לא כדאי לסמוך עליהם שנקבל מהם שירותים מכיוון שפיקוד הצפון יוכל להזיזם בכל עת שיחפוץ בכך. למעשה, הפיקוד יכול היה להזיז את כולנו באמצעות הוראה בקשר, אבל הסברתי לו, שאפשר לסמוך על כך שהם ידאגו לשכנע את הפיקוד לא להזיז אותם כי כאשר הם איתנו יש להם

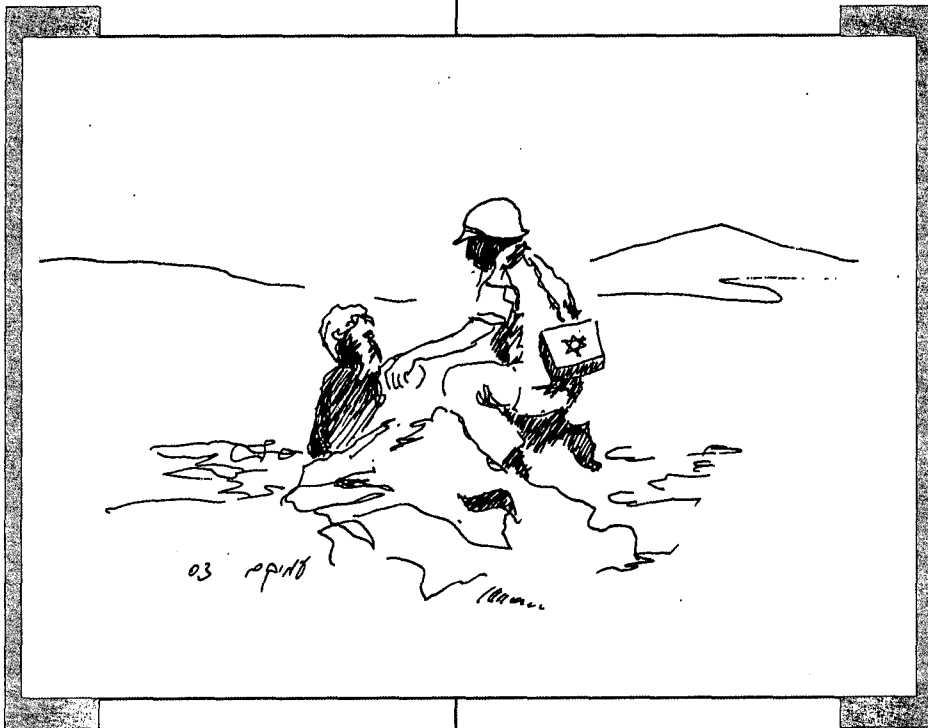
"אבא": אגד התחזוקה, האוגדה; אבל העיקר הוא שהם ממוקמים ליד הכינרת, שבה אפשר להתרחץ, ובעת מלחמה זהו לוקוס שהחיילים שלנו לא יוותרו עליו בקלות. בקריצת עין הוספנו קמצוץ של אידיאולוגיה – פלוגה כירורגית צריכה להתרחץ כל יום כדי להיות נקייה... חשכנו שאנחנו הולכים לקראת מצב אפוקליפטי. דאגתי שהפיקוד ידע על

שינוי מיקום הפלוגה, אבל לא קיבלתי תגובה מהם, ולכן, היה לי נוח להאמין שהם לא התגדלו. הקפדנו לשלוח כל יום דיווחים לפיקוד הצפון, עם ציון מפורש של מיקום הפלוגה הפיקודית וקיבלנו את השתיקה שלהם כהסכמה.

כך, בסיומו של תהליך העברת הגודר לצפון נוספו לי פלוגת רפואה פיקודית שלמה ופלוגה נוספת שהתכוונתי להקים על בסיס מחלקת האב"ך. דיווחנו בדריעבד לאגד התחזוקה של האוגדה אם כי ידעתי שהייתי צריך לדווח לפני "הסיפוח" ולא אחריו.

מצאנו!

הגענו בחשיכה לשטח ההיערכות של האוגדה. ב-8 באוקטובר, לפנות בוקר, החלה התקפת הנגד האוגדתית. בתחילה תמונת המצב היתה

חייבים הרבה מאוד לבנות הנפלאות האלה.

המלחמה בעיצומה

האוגדה התקדמה יפה תוך קרבות קשים. ידענו כל הזמן את המחיר הנורא שאנו משלמים. אמנם לא טיפלנו בנפגעים כל הזמן, אבל לא היינו מסוגלים לנוח אפילו לרקות ספורות. ללא הרף ניסינו לתאם, להסביר, להשיג אמצעים, לשפר עמדות ולברוק את עצמנו ללא הפסק האם אנחנו ערוכים בצורה נכונה.

כמו במלחמות קודמות, הנפש נכנסה ל"מצב אוטומטי" (לפי הגדרה שלי): עבדנו ופעלנו לפי השכל בלבד בלי להפעיל רגשות. לא היה לי תיאבון ולא אכלתי. הנהגים הצילו אותי: מדי פעם הגישו לי משקה – לא יכולתי לקבוע אם זה היה תה או קפה.

בין הפצועים שהגיעו לקבלת טיפול הבחנתי בשריונר צעיר. התברר שלא היה פצוע, אלא היו לו שריטות בלבד, אבל הוא היה כמצב התחלתי של הלם קרב או של חרדה. הפסיכיאטר שלנו טיפל בו ואף אחד מאיתנו לא ניגש אליו מכיוון שיש צורך בידע מקצועי

ספציפי כדי להתמודד עם הבעיה. בתחילה הוא שכב על אלונקה; לאחר זמן-מה הוא קם והתחיל ללכת הלך וחזור. לאחר מכן הסכים לשתות את התה שהציעו לו החובשים. כאשר הבין את מצבו הוא נתקף בושה. ניהלנו איתו שיחה סתמית. ברקע נשמע כל הזמן ירי של טנקים וארטילריה. פתאום הוא כאילו התעורר, הסתכל על השעון, תפס את ראשו ונראה כמי ששכח

שיש לו כרטיסים לתיאטרון. הניח את כוס התה ויצא בריצה בחזרה למחלקה שלו. היו מקרים של הלם קרב שהצריכו טיפולים ממושכים יותר.

כל הזמן היינו בתנועה. לא יכולתי לישון ונעתי בין פלוגה לפלוגה במשך רוב שעות היום והלילה. הנסיעה היתה איטית. היה ציר הררי אחד בלבד, והוא לא היה מסוגל להכיל את כל כלי הרכב שנעו עליו הלך וחזור.

התקפת הנגר האוגדתית הצליחה להרוף את הסורים בחזרה לסוריה. קרבות הטנקים וקרבות הארטילריה המשיכו להתנהל במלוא עוזם. מכיוון שדרכי פינוי הנפגעים היו תחת אש, הקמנו יחידה כירורגית קדמית ברמת מגשימים. באלתור הזה שינינו את המבנה הארגוני של פלוגה ונתנו תגבור של מנות דם ושל רופא אורתופד –

אמצעים שכדרך-כלל נמצאים רק בעורף – והודות לכך הטיפול בנפגעים היה מהיר ומקצועי מאוד. הצוות היה מוגן בתוך בונקר והיה מסוגל לבצע פעולות כירורגיות בשקט. לעיתים היה להם קשה לפנות את הנפגעים מכיוון שהיישוב היה מופגז. נסעתי אליהם בלילות, בלי אורות כמובן, והייתי עד לתאונות דרכים שאירעו תוך כדי המלחמה. כלי הרכב נסעו בלי אורות. במקרים רבים שמשות כלי הרכב היו מלוכלכות ושבורות. האנשים היו מתוחים ועייפים. אין פלא, שהיו תאונות דרכים רבות עם פצועים קשים, שהוסיפו עבודה לצוותים הרפואיים.

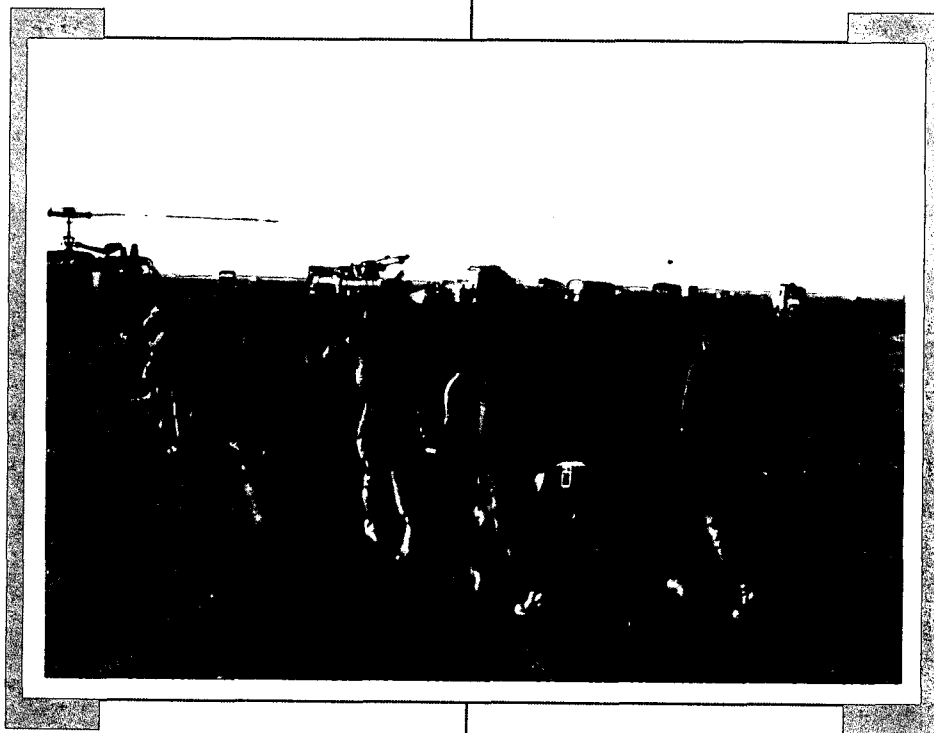
בהמשך ניסינו לקצר עוד יותר את סכב רכב הפינוי של גדודי הטנקים והעמדנו בשטח כמה אמבולנסים מוסתרים על-ידי גבעה קטנה, בנקודת ביניים בין הפלוגה הקדמית לבין התאגידים של גדודי השריון. האמבולנסים שיחררו במהירות את רכב הפינוי הגדודי.

תן לאצבעות...

10 באוקטובר 1973 - היום שבו נהדפו הסורים לגבולם - היה יום

של קרבות קשים.

פרסנו את הפלוגה הכירורגית בשדה פתוח, לא הרחק מצומת אל על - המקום היחידי שבו יכולנו לפעול בהיקף גדול. כל האוגדה נעה על ציר אפיק-רמת מגשימים, כאשר כל האגף הימני מקביל לגבול הסורי שנמצא במרחק של 4-5 ק"מ. היינו בסכנה של הפגזה ארטילרית סורית, אבל לא היה ציר חלופי. קליטת הנפגעים היתה

מאומצת.

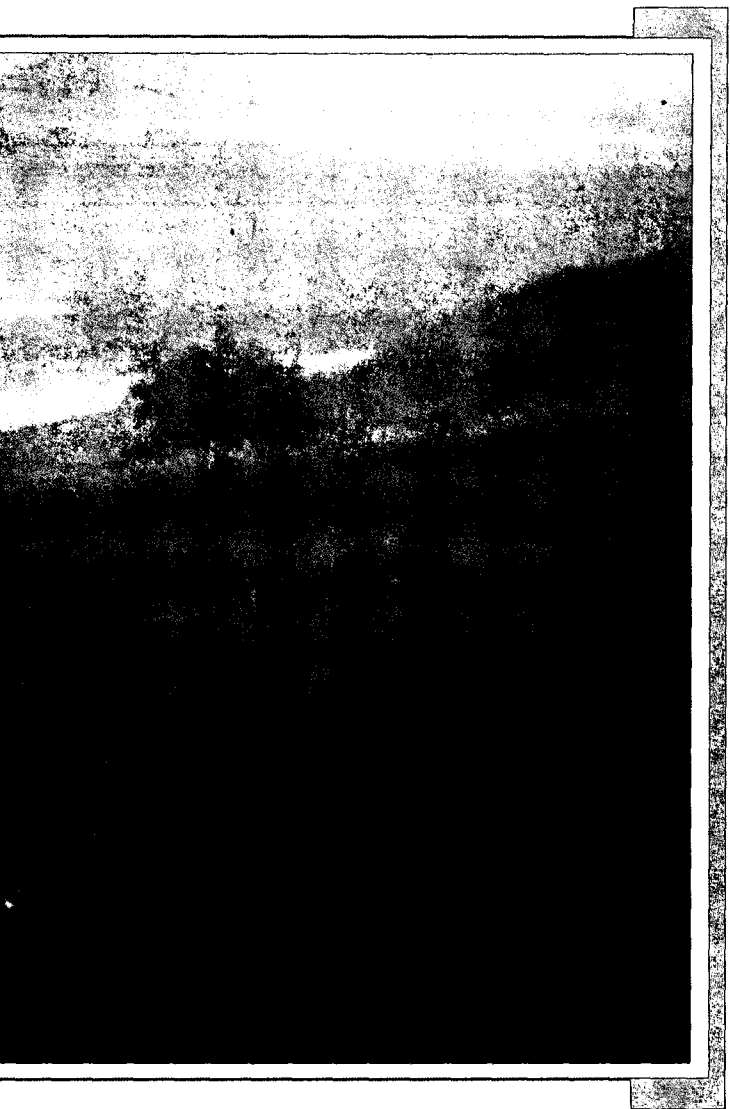
זכור לי חייל, שהיה פצוע קשה והרופאים שלנו עשו מאמצים רבים כדי לעצור את שטף הדם. הדימום היה פוסק לרגע ומתחדש תוך זמן קצר. זה היה מתסכל מכיוון שידענו שאם נצליח לעצור את הדימום, יהיו לו סיכויים לחיות. באותם הרגעים הגיע הרופא האוגדתי שלנו, ד"ר מוריס אגמון, שהינו מומחה לכירורגיה של כלי דם. הוא הכניס את שתי ידיו לתוך העיסה הדמית של בטן החייל וכעבור כמה דקות ביקש חוט והצליח לקשור את כלי הדם העקשן. נשמנו לרווחה ושמחנו מאוד. אלה פלאים שיכול לחולל כירורג מקצוען בשדה הקרב.

הרופאים והחובשים עבדו קשה בזמן שהנהגים המתינו להוראות. אחד מנהגי המשאיות של הפלוגה עמד בקרבת מקום ושמע מוזיקה

כהן, הקשר של מפקד וסגן מפקד אגד תחזוקה, ששכבו בקרבת מקום. עמנואל היה רואה חשבון מרחובות. איש שאהב לטייל בארץ ואדם אוהב בריות. הוא פונה בסוף ההפגזה ומת מפצעיו בבית חולים.

זמן קצר לפני תחילת ההפגזה הגיעה סוף סוף משאית עם כובעי פלדה עבור הגדוד. אלי טביב החל לפרוק את המשאית כאשר פגז נפל בקרבתו והרגו. הרגשנו שזו אמירה צינית של הגורל: קיבלנו את כובעי הפלדה באיחור של דקות, בדיוק כאשר החלה הפגזה ולא ניתן היה לגשת ולקחת את כובעי הפלדה.

באוהל אשפוז הפצועים התרחש מחזה אחר. בשעה שההפגזה החלה העמיסו החובשים את אחרון הפצועים על המסוק. האוהל

היה מלא וגדוש פצועים, שהיו בשלבים שונים של טיפול ואחרים שהמתינו למסוק הבא כדי להתפנות. כולם צעקו: "לשכב, לשכב. להפסיק טיפולים ולשכב", אבל רוב הפצועים שכבו על אלונקות המונחות על דורגלים. חלק מן הפצועים זרקו את עצמם לקרקע, אחרים הצליחו לקום ולרדת מן האלונקות ולהיצמד לקרקע. הדבר היה קשה ומכאיב מאוד עבורם, אבל הפחד מן הפגזים היה גדול יותר. החובשים הורידו נפגעים שלא היו מסוגלים לרדת מן האלונקה בכוחות עצמם. ההפגזה גברה. נותרו שני אנשי צוות שסירבו להישכב על הקרקע לפני שיסימו להוריד את כל הפצועים - ד"ר דן ילון

בטרנזיסטור ואת הפרסומת שהושמעה אז רבות: "תן לאצבעות ללכת במקומך". מייד השתיקו אותו. הבחור רצה בסך-הכול לברוח מן הזוועות שהתרחשו מול עיניו באמצעות האזנה למזויקה מעולם אחר, עולם שלא הורג ולא מדמם.

הפלוגה הכירורגית היתה בפריסה מלאה ועבדה בקצב מסחרר. מפקד הפלוגה, פרופ' תיאודור, הפעיל את כולם.

מסוקים נחתו והמריאו כל הזמן עם הפצועים שלנו לאחר שקיבלו טיפול מציל חיים. לאחר שהצלחנו לייצב את מצבם, להחזיר נוזלים, דם, להפסיק את הכאב, להקל על הכוויות וכדומה, הם נשלחו לבתי החולים בעורף. יחד עם מפקדת הגדוד עמדנו באתר הפעילות המרכזית באותה עת. דאגנו שהפלוגה הכירורגית תקבל תוספת ציוד רפואי לפי הצורך, אמצעי פינוי קרקעיים ואוויריים. מפקד אגד תחזוקה, אל"ם מנחם זהבי, וסגנו, סא"ל אלי דורון, הגיעו למקום וסייעו לי ולסגני ד"ר לנדר בכל אשר היה נחוץ.

מסוק נוסף נחת על-ידינו. הפצועים עדיין לא היו מוכנים לפינוי. שני הטייסים השאירו את הרוטור מסתובב וירדו לכמה דקות למתוח את הרגליים ולשתות תה. בשעה ששוחחתי עם מפקד האגד וסגנו נחת פגז במרכז המתחם הרפואי. תוך שניות עוד פגז ועוד אחד - החלה הפגזה כבדה עלינו.

צעקתי להתפזר ולשכב, אבל מתוך הלם נשאיתי בעצמי לעמוד. חשבתי שהפגז הבא יפוצץ את המסוק ויחד איתו את כל הפלוגה הכירורגית שעבדה בתוך אוהלים. בעשן המתפזר לאיטו ראיתי את הצללית של שני הטייסים, שנראו קטנים כמו ילדים. הם רצו בצורה מטורפת, עלו על המסוק והמריאו. הפצועים הועמסו בזמן שהטייסים שתו. המסוק התרומם בין פגזים שהמשיכו ליפול לידו.

עד שהמסוק לא היה באוויר, לא האמנתי שיצליח להתחמק. רק אז יצאתי מההלם ונשכבתי על אדמת הבזלת. מאוחר יותר נודע לי, שרסיסים שברו את אחד החלונות של המסוק, אך הדבר לא מנע ממנו להגיע בשלום אל בית החולים. ההפגזה נמשכה כ-20 דקות, אך היתה לי תחושה שארכה שעות. לידי השתטח על האדמה חייל מבוהל, כולו רועד ומזיע. כשראה את דרגות הרס"ן שלי הוא התחיל לדבר בלי סוף ולשאול שאלות: "איפה חיל האוויר שלנו? יהרגו אותנו! אף אחד לא בא להציל! איך זה ייתכן?" השתקתי אותו ואמרתי לו להיות בשקט כדי שאוכל לשמוע אם משהו זקוק לעזרה. מכיוון שהוא לא הפסיק להביע את חרדתו, שאלתי אותו לאיזו יחידה הוא שייך. ההפגזה גברה. הוא שכב ונצמד לאדמה בכל כוחו, לא העז אפילו לסובב את הראש. בקול רועד ענה לי: "במקרה עברתי כאן, אני שייך לחוליית הקבורה הפיקודית." אמרתי לו: "לך מכאן מהר, אני לא רוצה לראות אותך לידי." הוא לא הבין את ההומור, ושאל: "ללכת עכשיו, באמצע ההפגזה?"

תחושת חוסר אונים הציפה אותי. שכבתי חשוף בהפגזה הארטילרית. כמה פגזים נפלו בקרבתנו. חשבתי לרגע: "איזה 'חמור' אני. למה התנדבתי להמשיך לשרת בצה"ל ועוד ביחידת שדה? לפני חמש שנים נפצעתי קשה בפעולת כראמה, איברתי יד. אז פיניתי והצלתי נפגעים, האם זה לא מספיק?" בשעות קשות יש רגעי חולשה באמונות הצרובות בנפשך. פגז נפל סמוך לנו ופצע קשה את עמנואל

ההפגזה נמשכה ופרידמן נפצע, אך הוא המשיך לפנות נפגעים. לאחר שהאמבולנס היה עמוס הוא ניסה להניע אותו ואז נוכח לדעת, שרסיסים פוצצו שני צמיגים. הוא החל לנסוע עם שני הצמיגים הפגועים. בדרך אסף כמה פצועים קל, אבל בקושי הצליח להתקדם. בדרך פגש ג'יפ תול"ר, שאנשיו עזרו לו להחליף את אחד הצמיגים, והוא נהג עד צמח עם שלושה צמיגים. הוא השיג תוך זמן קצר צמיג נוסף וחזר במהירות כדי לסייע. דלאל ופרידמן קיבלו צל"ש מן הרמטכ"ל.

* * *

ד"ר נחום נובוגרוצקי היה רופא כפלוגה א'. בזמן ההפגזה שמע שאחד הקשרים נפצע קשה. הוא קם באמצע ההפגזה וניגש לטפל בפצוע. בגמר הטיפול צעק לעבר האמבולנס כדי שיתקרב וכשזה לא נע קפץ בעצמו לתוך האמבולנס וניסה להניעו, אך המנוע דמם. החובש יהודה לוי קפץ אל תוך האמבולנס והתנדב להתניע אותו. ד"ר נובוגרוצקי נקרא שוב לטפל בנפגעים, והמשיך לטפל בכולם תוך סיכון רב. יהודה לוי התניע את האמבולנס והנהג פינה את הנפגעים. יהודה לוי המשיך לפנות פצועים לבדו. הוא לקח אותם על הגב והביאם לטיפול. כאשר שמע שחסר תרמיל רופא, טיפס על המשאית, הוריד תרמיל רופא והביא אותו, ולאחר מכן המשיך במסע אישי של פינוי נפגעים. נובוגרוצקי ולוי קיבלו צל"ש מאלוף הפיקוד. בקצה אחד האוהלים נפצע קשה ד"ר מנחם לנדר. נאמר לי, כי הוא צעק את שמי וביקש עזרה, אבל לא שמעתי ואחרים טיפלו בו. ההפגזה המשיכה ומפקד פלוגה א' טיפל בלנדר, אשר סבל מדימום שאותו לא ניתן היה לעצור, ולאחר מכן דאג לפינויו.

ד"ר נובוגרוצקי היה, כאמור, עסוק בטיפול, ולכן קצין החובשים, סגן דוד צסלר, תפס פיקוד ונתן דוגמה אישית. כאשר החובשים ראו שהוא קם באמצע הפגזה, קמו גם אחרים, וכך התארגן באזור שלו הטיפול בנפגעים ופינויים.

החובש, בנימין זאבי, היה בין אלה שלא היה להם צורך לחקות אחרים. הוא הסתובב כל הזמן, הביא ציוד רפואי, עזר לד"ר נובוגרוצקי, הביא פצועים - והכול תחת הפגזה. צסלר וזאבי זכו לצל"ש מאלוף הפיקוד.

ההפגזה נמשכה וסא"ל אלי דורון, ששכב סמוך לנו, נפגע מרסיס קטן ליד העין. ההפגזה הסתיימה. באופן פתאומי השתרר שקט מוחלט. איש לא דיבר. צעקות לא נשמעו. אנשים לא האמינו שזה הסתיים. ההלם אחז בכולם ורק לאחר כמה דקות הכול התחיל לרחוש. המראה היה נורא: חיילים שהגיעו פצועים וטופלו - נפצעו שוב או נהרגו בהמתנה לפינוי. חלק מן האוהלים והציוד נפגעו. אוהל הפצועים נשאר שלם כאילו כלום לא קרה. רק חורים קטנים בכד העידו שדרכם נכנסו רסיסי המוות.

מצאנו גופות של חברים, חיילים בגדוד, שנהרגו: אלי גואטה, שדאג להביא לנו את כובעי הפלדה; זאב לבנת, בעל חברת אמבולנסים; יוסי ורניק, שסיים את לימודי המשפטים ושירת אצלנו כחובש; פנחס פאר חובש ואדם מיוחד; שמואל פישטיין, שהיה תלמיד

ואח חדר ניתוח, יצחק דל. הם הרגישו, כי אינם יכולים להציל את עצמם ולהשאיר את הפצועים על הדורגלים. כאשר עמדו לסיים את מלאכתם צעק אליהם סא"ל צבי חירות, ששכב פצוע על האלונקה האחרונה: "חבר'ה, תשכבו מהר, אין לכם ניסיון בהפגזות, אתם תיפגעו." כעבור שניות קטל פגז את חייהם של השניים. המלצתי, ושניהם קיבלו צל"ש מן הרמטכ"ל. הודות לסא"ל חירות ידוע לנו מה קרה באוהל ואיך נהרגו ד"ר דן ילון ויצחק דל. במהומה של הפגזה ושל מלחמה אירועים רבים נשארים עלומים לעד. ההפגזה כיסתה שטח גדול. כמעט כל הלוגיסטיקה של האוגדה היתה תחת אש. משאיות הספקה בודדות נפגעו ובערו.

פלוגה א' שלנו היתה "ארוזה" בקרבת מקום. תמיד ניסינו להחזיק פלוגה אחת כשכל ציודה ארוז והיא מוכנה לתזוזה מיידית. הפלוגה מצאה את עצמה תחת אש כבדה באותה הפגזה. עמנואל דלאל הנהג עסק בתיקון הטרנזיסטור שלו כאשר החלה ההפגזה על פלוגה א'. הוא קפץ על המשאית וזרק ממנה אלונקות וציוד רפואי כדי שהחובשים יוכלו לטפל באלה שנפגעו במטח הראשון. לאחר מכן רץ לפזר את האלונקות והציוד הרפואי. ההפגזה נמשכה והוא ראה את החובש דוד פרידמן סוחב לבדו פצוע. הוא הצטרף אליו ושניהם המשיכו יחד להעמיס פצועים על אמבולנס.

וחוש ההומור לא עזב אותם. התברר, שבהיותם במשימה מעל סוריה נפגע המטוס שלהם. הם הצליחו לחזור איתו לארץ, אבל כאשר איבדו את השליטה עליו ולא הצליחו להטביע אותו בכינרת החליטו לנטוש. חיכינו עד שמסוק אסף אותם.

חזרנו במהירות ליחידה שלנו. התעכבנו כבר יותר מדי. האירוע החזיר אותנו למציאות: אנחנו בעיצומה של מלחמה. עברנו שוב ליד הכינרת כאילו שאינה קיימת. הסתכלנו - אבל לא ראינו אותה. המחשבה כבר התרכזה במשימות הבאות שלנו.

היזהר

מאז 1968 אני קטוע יד. הגדם דורש ניקוי וטיפול. כשאני מקבל מכה אני טובל מכאבים. אבל פעם אחת התברר לי היתרון שבדבר. בהמשך המלחמה הלכו וגברו העייפות והמתח. מספר הטנקים הלך והצטמצם. באחד הביקורים פגשתי מ"פ ששוחח עם חייל טנקיסט. המ"פ קיבל אותי בברכה ואמר לי: "דוקטור, טוב שבאת. יושב כאן חייל נחמד, טנקיסט מצוי, שקיבל מכה חזקה ביד שמאל. הוא לא מסוגל לתפקד בטנק. הצוות בטנק לא מלא, ובלעדיו אני נשאר עם טנק אחד פחות - ולא נשארו הרבה. אולי תבדוק אותו ותראה אם הוא יכול לחזור?"

הסתכלתי בבחור, בעיניים החכמות שלו והעייפות מחוסר שינה. זה היה מבט של מי שראה הרבה. הוא היה ברגע של שכירה. אולי כמה שעות שינה היו משנות את דעתו, אבל הבנתי ששינה ברגע הזו היא לוקסוס לא מעשי. חיבקתי את החייל ואמרתי לו בארשת פנים רצינית: "אני מציע לך, היזהר ושמור על היד שלך, גם אצלי זה התחיל כך." לאחר רגע של מבוכה, הצטייר בפניו רמז של

חיך והוא חזר לטנק. איני יכול לשכוח את העיניים שלו. לאחר מכן שאלתי את עצמי האם נהגתי נכון.

ביזה

בסערת המלחמה עברו הימים והלילות בלי שניתן את דעתנו על התאריכים. עמדנו מול אתגרים, אילתרנו פתרונות ונתנו את המיטב שבנו, כדי למלא את תפקידנו. אבל יום אחד נשברתי ואיבדתי את הכוחות ואת האנרגיות. לפתע הרגשתי את כל העייפות המצטברת. הדבר קרה כאשר בכיקור בפלוגה קדמית שלנו, שהיתה ממוקמת

מצטיין במדעי המדינה; והחובש המצטיין, יחזקאל שבירו. כולנו נכנסנו מייד לתזוית של פינוי והתארגנות. כולם עזרו, כולם סחבו נפגעים, ציוד וכל מה שנחוצ. פתאום הבחנתי בר"ר תיאודור, שסייע בסחיבת אלונקה בידו השמאלית. ראיתי שאצבע ביד ימינו חתוכה ותלויה על פיסת עור. אמרתי לו: "תיאודור, עזוב את האלונקה. אמצא מי שיסחוב אותה, ולך לקבל טיפול." תיאודור חיך אלי ושר לי: "תן לאצבעות ללכת במקומך, דפי זהב."

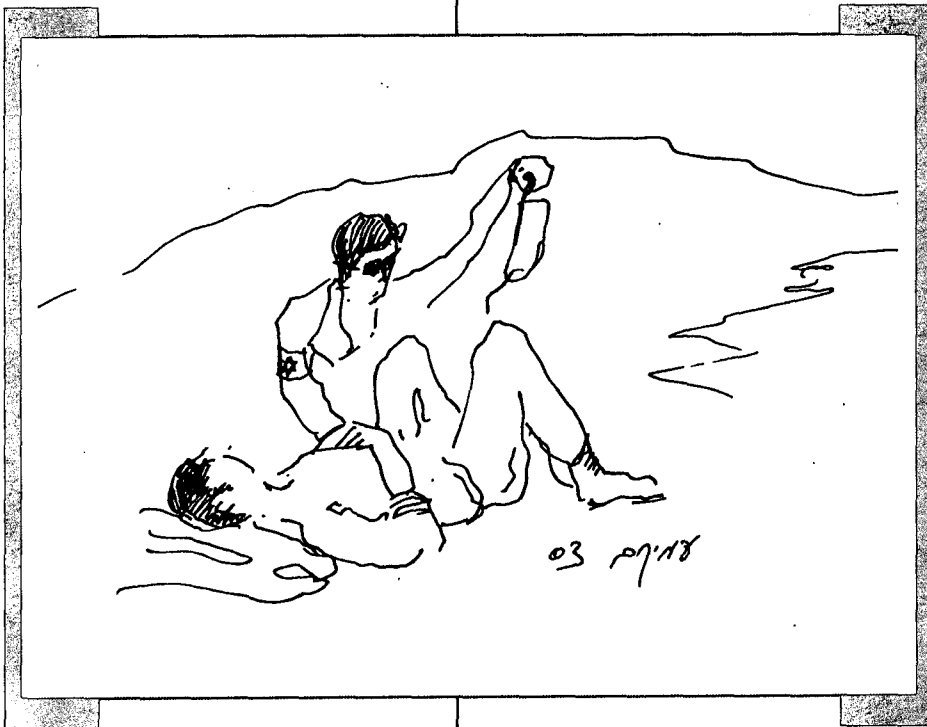
כינרת, כינרת

כעבור זמן־מה נקראתי לישיבה באגודה, שהתקיימה באזור רכס פוריה. נסעתי לשם עם נהג. לאחר אחד מעיקולי הדרך התגלתה הכינרת השלווה והשקטה. עקפנו אותה מדרום. השקט הפסטורלי לא נתפס עליידי באותם רגעים. במקום לגרום לתחושת רוגע היא עוררה תמיהה וכעס עצור. מה פתאום הכינרת שקטה כאשר לא רחוק מכאן קיים גיהינום פולט אש ומוות וטרגרדיות קשות. עוד בשעות היום חזרנו מן הישיבה. ביקשתי מן הנהג שייסע לאט לקראת הירידה לכינרת בפיתולי הכביש המסוכנים. עברנו את הכניסה אל קיבוץ אלומות והחלקנו באיטיות במורד הכביש כאשר הכינרת

פרוסה לפנינו. לפני המלחמה טיילתי הרבה בארץ עם ילדי. אהבנו לישון באוהל ליד הכינרת. רצייתי שגם הפעם הכינרת תגרום לי להפגת המתח. השתוקקתי אפילו לאשליה זמנית של חיים נורמליים.

לפתע הבחנתי במטוס שחג מעל הכינרת. נדמה היה לי שזה מטוס פאנטום שלנו. עצרנו מייד ויצאנו מן הרכב. המטוס טס לאט והסתובב מעל הכינרת כאילו ערך תצפית

כלשהי. הדבר נראה מוזר. ואז שינה המטוס כיוון, צלל והתרסק בפיצוץ אדיר במדרון רכס פוריה. הפיצוץ הידהד באוזניים, ההלם מן האירוע הידהד בראש. השאלה הראשונה ששאלנו את עצמנו היתה מה קרה לטייסים. כאשר ראינו בשמים את החופות של שני המצנחים נשמנו לרווחה. סובבנו את הגיפ ונסענו לעברם שכן חשבתי שאם משהו נפצע, אוכל לעזור לו. הגענו לפנייהם למישור הקטן שאליו הם כיוונו את הנחיתה. הם נראו צעירים מאוד, ממש ילדים. לפני שהספקנו לשאול מה שלומם, פנה אחד מהם אלינו ושאל: "היי! כאן מדברים עברית?" הם היו חיבורים אבל שלמים

חיפשתי דרך שתבטיח שהשיחה תוביל את האנשים להתגייס למטרה משותפת.

כינסנו מסדר גדודי מוקטן מכיוון שהיו חובשים רבים שנאלצו להישאר במקומותיהם בכוננות. סיפרתי על תשעת ההרוגים שלנו. שבעה מהם היו נשואים וארבע מאלמנותיהם היו בהיריון. היתה לנו רשימה מפורטת של כל ילדיהם. בסוף השיחה ביקשתי מכולם לתרום מכיסם כדי לקנות מתנות לילדים. קצין השלישות נשאר לאסוף את הכסף ולערוך רישום מדויק. התרחקתי משם כדי שנוכחותי לא תגרום ללחץ על החיילים לתרום. כעבור זמן-מה חזר אלי קצין השלישות נרגש. נאספו אלפי שקלים. אף אחד מאיתנו לא תיאר לעצמו שההיענות תהיה כה גדולה.

"העלה שנושר מן העץ"

עם ההפוגה בקרבות יצאנו לביקור משפחות ראשון. לצערי, התנסיתי בזה בעבר, אבל למרות הניסיון הקודם הרגשתי כאילו זו הפעם הראשונה שאני פוגש משפחות שכולות. היה לי קשה לעמוד מול הכאב, בעיקר של הילדים. קצין השלישות רכש עבור הילדים את הצעצועים היפים והיקרים ביותר. עשינו סיבוב אחד של ביקורים והבאנו מתנות. בסבב הזה רשמנו את הבקשות של הילדים לקראת הסבב השני. עשינו סבב שני וכל ילד קיבל את המתנה שביקש. נוסף על כך צירפתי לכל אחד ספר עם הקדשה. החלטתי שהקדשה תהיה שונה בכל ספר וספר. לאחר התלבטות השארנו גם ספר ילדים כמתנה עבור ארבעת הילדים שייולדו.

* * *

על מפקד גדוד בזמן מלחמה, המוביל את אנשיו לבצע את תפקידם תוך סיכון אישי ובהיעדר אמצעים מינימליים, מוטל לחץ נפשי קשה. כאשר חלק מן האנשים נפצעים או נהרגים נוצר קשר דם, קשר הנמשך עד היום, עם המשפחות, עם הצאצאים ועם המתים. לכן, עבורי המלחמה לא הסתיימה ב-1973 - יש לה המשך עד היום.

* * *

במשך שלושים שנים, בכל יום זיכרון, עולים זאביק ואני לקברו של אחד הנופלים. באחד מימי הזיכרון הזמנתי את אחת המשפחות אלי הביתה בגמר הטקס. אחד הילדים הביא את הספר שהשארתי כמתנה לפני שהוא נולד. הוא שאל אותי מה פירוש ההקדשה שכתבתי לו. מובן שלא זכרתי מה כתבתי בזמנו. פתחתי את הספר והסברתי לו את משמעות ההקדשה שכתבתי, שנלקחה משירו של רבינדראנאט טאגור: "העלה שנושר מן העץ נהפך לחלק מחיי היער."

באחד מיישובי רמת-הגולן שפונה מתושביו, קצין לקח שלל. הוא פרץ את המחסן של היישוב, שנשאר נעול ושלם אפילו כאשר הצבא הסורי עבר דרכו. הוא פרץ את המחסן ולקח דברי מתיקה וקופסאות מזון שלא היה בהן צורך. אף אחד לא היה רעב. הוא עשה זאת כדי להפגין "חברמניות" ומתוך הצורך הילדותי להיות פופולרי מכיוון שחילק את פירות הביזה בין כל החיילים. אף אחד מן החיילים ומן הקצינים לא עשה את זה ולא עזר לו - הוא עשה זאת בעצמו. כאשר התאוששתי מן ההלם התמלאתי כעס וחימה והצטערתי שאיני יכול לקיים משפט בנוסח פאנפילוב (המפקד בספר אנשי פאנפילוב). לאחר ששתיתי משהו נרגעתי וראיתי שאין צורך לנקוט שום אמצעי קיצוני. פאנפילוב נהג בקיצוניות מכיוון שרצה למנוע מאחרים לעשות אותו דבר. במקרה הזה לא היה צורך בכך. החיילים של הפלוגה לא נהגו כך, והמבטים שלהם לא הוסיפו פופולריות לקצין סרחה.

זאביק

לאחר ההפגזות התארגנו מחדש. בשלב הזה הופיע לפתע זאב טריינין (זאביק לכולנו) שהצליח בקושי להשיג מקום טיסה לארץ וחזר מנפאל. שובו הפיח קצת שמחה בקדרות שבה חיינו באותם הימים. זאביק היה לא רק סמג"ד יעיל, אלא גם חבר ואדם שכולם מכבדים ואוהבים. הוא קיבל רכב מגויס של רשת 'סטימצקי', שתוך זמן קצר היה מחורר מרסיסים. סוף-סוף יכולנו להתחלק קצת בעבודה וכמחשבות. עדיין לא היה לנו נשק לכל חייל, וזאביק הפעיל את הקשרים שלו וקיבל מאחת המועצות האזוריות בנגב כלי נשק, שהועברו לחיילים בגדוד שלנו, שלהם עדיין לא היה נשק אישי. במקביל טילפנתי לבולק (ד"ר בולסלב גולדמן, מנהל בית החולים תל השומר) וביקשתי כטובה אישית שישלח לי שמיכות, שחסרונן הורגש. למחרת הגיעה משאית מתל השומר עם שמיכות, סיגריות, קופסאות שימורים, ארגזי משקאות קלים וממתקים. פרט לשמיכות חילקנו את כל תכולת המשאית לחיילים והודינו לבולק על המחווה היפה. גם בהמשך המלחמה לא הצלחנו לקבל ציוד בסיסי כמו שמיכות (עבור פצועים וחללים), והפעלנו קשרים אישיים כדי להשיג את החסר.

שיחה עם חיילי הגדוד

מותם ופציעתם של חיילים בגדוד גרמו לזעזוע ולכאב עמוק. ידעתי שאני חייב לדבר עם החיילים בהקדם. במקביל חשבתי על משפחות החללים ועל מה אפשר לעשות למענן. ראשית כול ביקשתי לקבל מידע. שלחתי את קצין השלישות לברר בדחיפות את כל הפרטים. ביקשתי שיורד האם כבר הודיעו למשפחות. הוא חזר אלי תוך זמן קצר עם כל הפרטים המבוקשים. ביקשתי לכנס את החיילים לשיחה תכליתית, לא למסדר של בכי. לא יכולתי להתמודד עם הביקורת וההתמרמרות של החיילים על כך שבזמן ההפגזות לא היו להם כובעי פלדה. תוך כדי מלחמה היתה ביקורת קשה על הממשלה ועל הדרג הבכיר בצבא. הם כאבו את מות חברינו, הם דאגו לעתידם הם.

נולד למלחמה בלבד

אל"ם (מיל") בן-עמי כהן
בעת המלחמה: מפקד גדוד תותחנים בה"ד 9

חטי"לים במצוקה מחפשים מנהיג חטי"לים

שאינו להם מפקד מוגדר, מוכנים לקבל
פקודות גם ממפקד שאינם מכירים. במצב
שבזה אין זמן ואפשרות לברר מי המנהיג

של בית-הספר לתותחנים, וזו נבעה מהצורך המיידי לתגבר לפני פרוץ הקרבות את הכוח הסדיר שהחזיק בקו המוצבים ברמת-הגולן ובסיני. כך, באופן מקרי, הוטלה עלי המשימה הרחופה והלא-שגרתית לאלתר ולהקים במהירות גדוד תו"מתיים, לעלות עימו לרמת-הגולן ולעבות את המערך הארטילרי שם.

* * *

בשעה 5 בבוקר ביום ו', 5 באוקטובר, הוזעקתי לכסיס. במשרד סגן מפקד הבסיס קיבלתי פקודה קצרה בעל-פה מסא"ל עודד בונה. בפקודה היו כל הפרטים הדרושים ובעצם לא היה בה כלום: "אתה מקים מייד גדוד מחניכי וממפקדי בה"ד 9. בעוד שעה תקבל אוטובוסים. תעלה למחנה פילון, שם תקבל ציוד של גדוד מילואים,

אני כותב את השורות האלה כדי לשמר את זיכרונות המלחמה, שבה פיקדתי על גדוד בה"ד 9 המאולתר, שאותו הקמתי תוך כמה שעות יחד עם המדריכים והחניכים של הקורסים, שהיו ביום שישי, ערב יום הכיפורים 1973 בבית-הספר לתותחנים בבה"ד 9. לחמתי עם הגדוד הזה ברמת-הגולן עד שפורק סמוך לתום המלחמה הנוראה. לאחר מכן התנדבתי לשמש כמפקד הסיוע של חטיבת גולני בהתקפה השנייה לכיבוש החרמון.

* * *

מלחמת יום הכיפורים פרצה בהפתעה מוחלטת. צה"ל והמדינה כולה לא היו ערוכים לקראתה. כיממה לפני שהחלה המלחמה קיבל המטכ"ל החלטה להקים גדוד מאולתר, שיהיה מבוסס על כוח-האדם

תומ"תים מסוג M-50. תעבור דרך מפקדת מת"פ (מפקד תותחנים פיקודי) צפון, שם תקבל הוראות קשר ופקודת פריסה. הערב אתה פורס עם שלוש סוללות ברמת-הגולן. כל הסגל וחניכי הבסיס לרשותך לצורך הקמת הגדוד.

גדוד תותחנים מתנייעים הוא מכונת מלחמה הפועלת ביעילות רק לאחר שכל מרכיבי הגדוד עברו הכשרה מקצועית ייעודית ברמה האישית וכן אימון טכני כצוות לוחם ברמת הצוות, הסוללה, והגדוד. כל בעלי התפקידים בגדוד - הקצינים, התותחנים, נהגי התומ"תים, המשנים-הטכניים, המודדים, הקשרים, המכונאים ועד אחרון הטבחים - חייבים להתאמן לפעול כגוף אחד. הקמת גדוד תותחנים מתנייעים אורכת שבועות, ולעיתים חודשים. ראשיתה באימון מקצועות בסיסי שבו עוברים החיילים הכשרות ברמה האישית לתפקידם בגדוד. לאחר תהליך מסודר של ציוות החיילים למסגרות ברמת הצוות והסוללה מקיימים אימון צוותים. לאחר מכן עובר הגדוד אימון סוללתי וגדודי, אימון הקמת גדוד מסתיים בתרגיל אש, בבוחן כשירות גדוד, שבו בוחנים את יכולת הגדוד לפעול כיחידה צבאית מאומנת ומגובשת.

כשקיבלתי את הפקודה מעודד הבנתי מייד את הקשיים הכרוכים בהקמת גדוד מאולתר. ידעתי שקיים קושי טכני לבצע את המשימה הזאת וכן שאין בהיסטוריה של חיל התותחנים תקדים להקמת גדוד תותחנים מתנייעים מאולתר מקבוצת חיילים לא מאומנת, והכול תוך שעה. סברתי שהמשימה שהוטלה עלי הינה קשה ואולי בלתי אפשרית לביצוע. עם זאת, לא עלה בדעתי לסרב או למחות על הקושי שבפקודה. חונכתי בצבא, שמותר וצריך להעיר על פקודות לא הגיוניות, ולכן הייתי חייב ורשאי להביע את דעתי, אך לא עלה בדעתי שלא לבצע את הפקודה כלשונה. הבנתי שאני חייב לבצע את ההוראות לא רק בגלל שזו פקודה מרמה ממונה, אלה בעיקר משום שבאותה עת לא היתה דרך אחרת לתגבר את הכוח הסדיר ברמת-הגולן. ביום שישי בבוקר לא ידענו שעומדת לפרוץ מלחמה. ידענו על כוננות לקראת יום קרב שהסורים מתכננים.

רס"ד הבסיס, יפתח סמוכה, ריכז את כל סגל הבסיס על מגרש הטניס. כשהם מצוידים בנשקם האישי ובחגור מלא התייצבו החיילים לפי קבוצות שיוך והסתדרו לפי מסגרות האימונים בצידו המגרש. ערכנו אותם בשלשות, לפי הקורסים: קורס תותחן שלב ב' (חיילים מבוגרים, עולים חדשים שבקושי דיברו עברית), קורס קצינים, קורס קשרים, קורס משנים-טכניים. כמו כן נערכו במגרש אנשי מחלקת התחזוקה, חובשים, נהגים לרכב ולרק"ם, מכונאים, טבחים, אפסנאים. בקבוצות נפרדות עמדו הקצינים והמדריכים של המדורים. למקום הגיעו ארבעה אוטובוסים של אגד, ומלאכת הקמת הגדוד החלה.

התחלתי את הקמת הגדוד ללא כל רשימות שמיות. לא היה זמן לכך. כל התהליך התנהל בצורה מאולתרת, או בלשון צבאית, "פתרון בעיות תוך תנועה והיתקלות".

באמצעות מגפון הבהרתי בכמה מילים מה עומד לקרות. ציינתי שאני המג"ד ורס"ן שמואל גולן, סגני בקורס היסוד, הוא הסמג"ד. חילקתי את החיילים לסוללות, והוריתי למפקדי הסוללות שמיניתי

להכין רשימות שמיות.

לכל סוללה הקציתי ארבעה קצינים - מפקד סוללה, קצין עמדת תותחים (קע"ת), קצין סוללה (ק"ס) וקצין נוסף; ארבעה משנים-טכניים, לפחות שניים מהם מדריכים; שמונה צוערים לפי מפתח של שני צוערים לפחות בכל צוות תומ"ת; לפחות ארבעה מדריכי קורס תותחן מיועדים כמפקדי צוות; חניכי קורס תותחן שלב ב' כתותחנים; קשרים, נהגים, נהגי תומ"תים, טבחים, אפסנאים, חובשים וכל יתר בעלי התפקידים המשלימים יחד את תקן המסגרת הסוללתית. תוך פחות משעה השלמתי את הרכבת הגדוד, שכלל שלוש סוללות תותחנים וסוללת מפקדה.

לאחר התארגנות מהירה יצאה שיירת האוטובוסים בפיקוד הסמג"ד לימ"ח במחנה פילון. אני מלווה בשני קצינים - סרן נועם דוד וקצין הקשר סגן משה סירוטה - יצאנו בגי'פ למפקדת מת"פ צפון בנצרת כדי לקבל את תיקי העמדות, פקודות הפריסה והוראות הקשר. לאחר כשלוש שעות הגענו למפקדה. קצין האג"ם של המת"פ וכמה מש"קים קיבלו אותנו. לאחר תדריך קצר ולאחר שקיבלנו את הפקודות, המפות, הוראות הקשר ותיקי העמדה, נסענו למחנה פילון, אל הימ"ח שבו הצטייד הגדוד. ביישובים שבהם עברנו שררה אווירה רגילה של ערב יום הכיפורים, ולא היו כל סימנים של מתח, דאגה או כוננות צבאית, ואולם במפקדת פיקוד הצפון ובמחנה פילון היתה פעילות מלאה ולא שגרתית של הצטיידות והכנות מבצעיות.

הגעתי לפילון בסביבות השעה 3 אחר-הצהריים. הגדוד כולו התרכז בסככת תומ"תים והיה בתהליך הצטיידות. היתה שם מהומה גדולה. רעש והמולה של עשרות חיילים לא מאורגנים שנשאו ציוד וניסו לזווד את התומ"תים והמפ"קים. עשרות חיילים התרוצצו ממקום למקום ללא שליטה. מפקדים ניסו לאתר את פקודיהם החדשים שאותם לא הכירו. עד מהרה התברר לי, שהצטיידות אינה מתקדמת בקצב הדרוש ושאין כל סיכוי לסיים את הצטיידות בלוח הזמנים שהוכתב לגדוד. חששתי שלא נספיק להכין את הגדוד לתנועה ולהעמסה על מובילי הטנקים, שאמורים להסיע אותנו אל העמדות ברמת-הגולן. ידעתי, שאם לא נהיה מוכנים לעלות על המובילים בזמן שנקבע, נישאר ללא מובילים ונצטרך לעלות לרמה עד לעמדות בנסיעה על שרשרות בלילה בשטח הררי לא מוכר.

החלטתי שאני חייב לנקוט צעדים שיאפשרו לי שליטה ופיקוד על הגדוד. עליתי על אחד התומ"תים ובצעקות עצרתי כל פעילות בגדוד. פקדתי על כולם לעמוד ללא כל תנועה ודרשתי שקט מוחלט בסככה. במצב שנוצר יכולתי לתקשר ולפקוד על כל חיילי הגדוד. ריכזתי אלי את הצוערים ואת סגל המדריכים שאותם הכרתי אישית, ובאמצעותם יכולתי לא רק להוריד פקודות לביצוע אלא אף לוודא את ביצוען. כך הפעלתי את כל יתר חיילי הגדוד.

התנהגות סגל האפסנאים בימ"ח היתה מכשול נוסף בתהליך הוצאת הציוד מהמחסנים, שהתנהל באיטיות מרגיזה. האפסנאים בימ"חים לא שמחו, בלשון המעטה, לפרק את אצטבאות הציוד המסודר והארוז באריזות משמרות מיוחדות. כוונות, משקפות ומצפנים, ציוד קשר, ארגזי כלים חדשים ומאורגנים וכן כל הזיוד לתומ"תים, נפרקו מהאצטבאות המסודרות למופת, נערמו על רצפת

הסככה והועברו לרשות חיילים "זרים" שכאו מרחוק. אני מניח שבסתר ליבם האמינו האפסנאים, שתוך זמן קצר תבוא הוראה לעצור את תהליך ההצטיידות, ולכן כדאי לעכב ככל האפשר את העברת הציוד לגדוד.

הפעלתי לחץ כבד על מפקד הימ"ח שיזרו את העברת הציוד ושיפתח את כל המחסנים "הסודיים" שלו לציוד הרגיש, שבלעדי לא יכולנו לתפקד. ויתרתי על ארגון וסידור הזיוד בתוך התומ"תים בהתאם לתרגולת המקובלת. לאחר שהסתיימה העמסת התחמושת יצאנו אל הרחבה שבחזית הסככה להעמסת התומ"תים על המובילים. בקושי עמדנו בזמן שהוקצה לנו, אבל יצאנו אל העמדות על גבי מובילים. בין 11 ל-12 בלילה שבין שישי לשבת יצאנו בשלוש שיירות סוללתיות אל עבר העמדות ברמת-הגולן.

בפקודת הפריסה שקיבלתי תוכנן שהגדוד יפרוס בשלוש עמדות סוללתיות מרוחקות זו מזו, כדי שנוכל לכסות בסיוע אש ארטילרית את כל רוחב החזית. העמדות היו בתל חרמונית בצפון, בעין זיוון במרכז ובעמדת תל פרס בדרום. הדרג הגדודי התמקם ליד מחנה נפח במרכז.

התפקיד שהוטל עלי היה לשמש כקצין תצפית ארטילרית בתל פרס, לשם הגעתי בשבת בסביבות השעה 13:00. בשעה 14:00 טילפן אלי סא"ל אריה שחם, מפקד הסיוע החטיבתי של חטיבה 188 מהמפקדה בנפח: "הסורים מורידים רשתות הסוואה, תראה מה רואים מהתצפית שלך." הגעתי תוך פחות מדקה לדרך התצפית המזרחי, שבו היתה מוצבת משקפת 20X120, וראיתי מאות הבהקי ידי ממאות התותחים הסורים שפתחו באש, ממש באותה עת, לרוחב ולעומק כל חזית רמת-הגולן. עברו כמה שניות ומטחי ארטילריה התחילו לנחות באכזריות וברצף על תל פרס וכנראה על כל כוחותינו מהחרמון ועד דרום רמת-הגולן. מהאופק במזרח הופיעו עשרות מטוסי קרב סוריים. המלחמה פרצה בבת אחת ואנחנו על התל לא ידענו כינתיים שזו מלחמה.

כל שלוש סוללות הארטילריה של גדוד בה"ד 9 המאולתר פתחו באש בפעם הראשונה מאז הוקם הגדוד, ללא כל תרגול מוקדם. ישר במלחמה. האש הארטילרית של הסוללות אמנם לא בלמה את הסורים, ובכל זאת היתה חשובה בסיוע לכוחותינו שנלחמו על נפשם. מדיווחים שקיבלתי ממפקדי הסוללות התברר, שתוך כמה דקות לאחר הפתיחה באש, הגיעו הצוותים והסוללות לביצועים ברמה מבצעית מעולה. הם תפקדו ללא מעצורים. בדייקנות וכמהירות, נענו לכל פקודות האש. הצוותים והסוללות התגבשו במהירות כיחידה לוחמת ורוח הלחימה היתה טובה ומעודדת. 28 שעות לאחר שהוקם גדוד בה"ד 9 המאולתר, הוא היה לכוח מבצעי בסדר הכוחות שלחם ובלם את התקדמות הסורים בשעות הראשונות והמכריעות של המלחמה ברמת-הגולן.

לאחר שעות של לחימה בלתי-פוסקת קיבלה סוללה ב', שהיתה פרוסה למרגלות תל פרס, פקודה לדלג לעמדה חדשה מערבית לציר הנפט. הפקודה הסופית לדילוג התקבלה בעמדה בסביבות השעה 2:00 לפנות בוקר ביום א', 7 באוקטובר.

באותה עת כבר הצטברו בחדרי המלחמה דיווחים ועדויות על

כך, שכוחות טנקים סוריים נעים בדרום רמת-הגולן, בשטחנו. טנקים סוריים נראו גם מוקדם יותר במוצאי שבת בשעה שחצו את ציר הנפט ליד חושניה.

תנועת הסוללה מעמדת תל פרס לעמדה החדשה התנהלה בהתאם לתרגולת מבצעית: המפי"ק והתומ"תים בראש והדרגים מאחור. בדרכה לעמדה החדשה עלתה הסוללה על מארב טנקים סורי כאשר היתה בסמוך למנחת ההליקופטרים שממערב לתל פרס. המפי"ק ותומ"ת מספר 3 שהיו בראש הטור הצליחו להיחלץ מהמארב, אולם יתר שלושת התומ"תים הושמדו באש התותחים ומקלעי הטנקים הסוריים. שישה-עשר חיילים נהרגו במארב הזה. חלק מן הנותרים נסוגו אל תל פרס והצטרפו אלי, חלק מהם חזרו אל עמדת הסוללה והצטרפו לדרג הסוללתי וחלק מהם נסוגו במשך שלושה ימים עד שחברו אל כוחותינו.

7 באוקטובר, יום א', שעות הבוקר המוקדמות

שקט מוחלט שרר בכל דרום רמת-הגולן. לא נשמעו יריות ולא היו תזוזות טנקים. בשעת בוקר מוקדמת עליתי אל העמדות המקיפות את התל וכחנתי את מצבנו מעמדות שאיפשרו לי תצפית טובה על השטחים הקרובים לתל. ידעתי, כי התל מוקף בכוחות סוריים, שעברו בלילה לשטחים שממערב לתל. רציתי לאתר את מיקום האויב סביב התל ולעמוד על עוצמתו. הבחנתי בהם ללא כל קושי. זיהיתי חניוני טנקים סוריים בכמה מקומות מסביב לתל. הם היו קרובים מאוד. תצפית הבוקר השקטה לא נמשכה זמן רב. את הדממה הפר רעש כבד של מנועי טנקים רבים. ענן האבק שעלה מאחורי הטנקים הראשונים, גדל והתפתח למשולש אבק אדיר, שכיסה את כל האופק במזרח. דיוויזיה משורינית סורית במלוא עוצמתה החלה כבת אחת בתנועה ברוחב חזית של כ-300 עד 500 מטרים ובעומק של כמה קילומטרים. תוך כמה דקות הגיע ראש החץ אל מה שהיה פעם הקו הסגול והמשיך בתנועה רצופה, בלי להאט. הם עברו מצפון לתל פרס ופנו צפונה ומייד מערבה אל כיוון מחנה נפח, אל מפקדת האוגדה ואל מרכז רמת-הגולן. כשדיווחתי על תנועת הדיוויזיה קיבלתי כתשובה מאל"ם פנחס, שאת קולו הכרתי וזיהיתי באופן אישי, את הפקודה הקשה ביותר בכל שירותי בצה"ל: "אתם רשאים לפנות את התל ולסגת לכינרת בכל עת שתוכלו. כל אחד לנפשו." פחות מ-24 שעות מפרוץ המלחמה והמצב גרוע ביותר: הייתי מכותר בתל פרס עם כוח קטן, לא מאומן, שרובו לא היה מוכר לי. מפקדת האוגדה נסוגה אל קו הירדן. לא היה כל סיכוי שיוקצה כוח לחלץ אותנו, המכותרים בתל פרס, חטיבות המילואים, אמורות להגיע במקרה הטוב רק בעוד כעשרים וארבע שעות. עד אז, "כל אחד לנפשו."

בתל היתה איתי קבוצת חיילים לא לוחמים. קבוצה שנאספה בתל מסיבות שונות ללא קשר בין החיילים. כבעל הדרגה הבכירה ביותר במקום התחלתי לתכנן את ציר הנסיגה שלנו. לא היה לי כל מושג על קו המגע הנוכחי בין הסורים לכוחותינו וכמובן שלא היתה

נעמדתי זקוף ככל האפשר כדי שיראו אותי היטב וניפנפתי ככל יכולתי בידיים, כשקלעים מזמזמים מסביבי. כמה חיילים הצטרפו לניסיון הנואש לסמן לטנקיסטים שהם יורים על כוחותינו. כך המשכנו עד שאש הטנקים פסקה. למרבה המזל איש לא נפגע. מה ששבר אותי יותר מכל דבר אחר, מה ששחק באחת את כוח העמידה שלי, היה התנהגות צוותי הטנקים. יש לציין, שכמה שעות לפני שהחלה ההתקפה הסורית עלו הטנקים האלה אל התל וחברו אלינו. דיברתי עם מפקדי הטנקים והחלפנו תדרים. צוותי הטנקים ידעו שאנחנו על התל. לאחר התקפת הכוח הסורי המוטס לא היתה אחוות לוחמים, לא נעשה ניסיון לעזור לנו ולא היתה התחשבות במה שעלול לקרות לנו. הטנקים נשלחו אל התל כדי לפגוע בצנחנים הסורים ולא כדי להגן עלינו, או לחלק אותנו. ברגע שזיהו אותנו, הם זנחו אותנו על אף שידעו מה עומד לקרות. כשהטנקים נסוגו וירדו מהתל, קיבלתי את ההחלטה הקשה, לרדת מהתל ומייד. רצתי אל המדרון

לנו תמונת מצב של היערכות האויב. לא ידעתי האם לתכנן נסיגה עד לחוף המזרחי של הכינרת, או רחוק יותר, עד לחוף המערבי של הכינרת, ולא היה את מי לשאול. בהתייעצות עם רס"ן מנחם, סמג"ד הנח"ל, שהיה איתנו על התל, החלטנו לסגת רק לאחר רדת החשיכה. הדרך שנראתה לנו בטוחה וקצרה יותר לסגת עד לכינרת היתה מהתל לכיוון כללי מערב, דרך מעלה גמלא.

היערכות הסורים סביב התל ביום א' בצהריים לא הותירה ספק, שהסורים נערכים לכבוש את תל פרס. נמאס להם מהתצפית הישראלית שפועלת בעורפם, והם החליטו שזה הזמן המתאים לכבוש את התל.

כשהחלה ההתקפה הסורית על תל פרס התברר, שהסורים הפעילו עלינו התקפה משולבת של כוח מונחת מסוקים, גדוד חי"ר ויחידות שריון בסיוע ארטילרי כבד. בתום שלב האש הארטילרית המכינה של הסורים הנחיתו המסוקים הסוריים כוחות על התל. נלחמנו בהם

המזרחי לבדוק מה קורה עם הגדוד הסורי. ראיתי שגדוד החי"ר הסורי מטפס על המדרון המזרחי ומתקרב מאוד אל הבונקר, ואז נתתי את פקודת פינוי התל. לפני שירדתי מהתל הספקתי להודיע בקשר למת"פ צפון שאני עוזב את התל.

כל האנשים שהיו במוצב תל פרס החלו לרוץ על הדרך היחידה המוליכה מערבה. הזחל"ם שהבאתי מהימ"ח ירד גם הוא מהתל. ממש לפני שהתחלנו את הירידה התלולה נפתחה עלינו אש מאזור הבונקר. הסורים הגיעו אל ראש התל. הזחל"ם נסע על הכביש ונהגו עשה מאמצים שלא להתהפך בעיקולי הכביש הרבים והמסוכנים. אנחנו, שרצנו ברגל, קיצרנו את מסלול הירידה, חתכנו את העיקולים בקו ישר מראש התל ועד למטה אל המחצבה. במורד הדרך בתוך

ובשעה שהצלחנו לפגוע בכוחות המונחתים שמענו מגועי טנקים שעולים במאמץ גדול אל התל. עמדנו במגרש החנייה הקטן שליד הכניסה לבונקר מאחורי תלולית קטנה והמתנו שיחלפו השניות הארוכות עד להופעת הטנקים. היינו בטוחים שאלה טנקים סוריים, ולא ידענו מה לעשות. ואז התברר שאלה טנקים ישראליים - בכביש העולה אל התל ממערב הופיעו שני טנקי "שוט" (צנטוריון משופר) של צה"ל. הם היו בטוחים, שאנחנו החיילים הסורים שנחתו מהמסוקים, וירו עלינו אש תופת ממקלעיהם. הם ירו עלינו כפי שיורים על אויב שנוא ואכזרי. יכולתי לתפוס מחסה אבל הבנתי שחשוב יותר להבהיר מהר ככל האפשר לאנשי השריון שאנחנו ישראלים ולהביא אותם לנצירת האש. קפצתי מאחורי המחסה,

מחצבת הטוף הגדולה שליד תל פרס חברנו אל חניון הטנקים של גרוד 53. הופתעתי לראות את כמות הטנקים שהיתה שם. לא האמנתי שיש כמות כזאת של טנקים כשירים ממש ליד התל. בחניון המוגן היו 14 טנקים כשירים עם תחמושת, דלק ולוחמים. הוקל לי מאוד. אנחנו, נסוגי תל פרס, לא היינו יותר לבד מאחורי קווי האויב. הסיכוי שלנו להגיע בשלום לכינרת גדל באופן משמעותי.

עודד, מג"ד הטנקים, קיבל גם הוא רשות נסיגה בשעות הבוקר. הוא תיכנן לצאת עם חשיכה מהכיתור אל עבר קווי כוחותינו דרך ציר הנפט. חשבתי, כי אין שום סיכוי לצאת דרך ציר הנפט והצעתי לו לצאת דרך מעלה גמלא. לאחר בירורים ותיאומים עם הפיקוד ושיחה אישית של עודד עם יצחק חופי ("חקה"), אלוף פיקוד הצפון, סוכם, שנצא עם רדת החשיכה מהחניון, נאסוף חיילים במחנה הנח"ל שמדרום לתל פרס ונרד אל הכינרת דרך מעלה גמלא.

כסביבות השעה 18:00 התחלנו בתנועה. עברנו דרך מחנה הנח"ל ואספנו שם חיילי נח"ל, חיילים שפינו מעוזים בקו וצוותים שהטנקים

למלחמת יום הכיפורים, צה"ל לא נסוג בכלל, ולבטח שלא נסוג נסיגה כל-כך עמוקה. עד אז לא היה צורך ב"הסעת חירום להמונים" כפי שעשינו אנחנו. היה ברור, שעודד לא יוכל להיכנס לקרב שב"ש עם החיילים שהיו תלויים על הטנקים. לפני שיצאנו מהחניון סיכמתי עם עודד, שכאשר יזהה אויב ולפני כניסה לקרב, ייתן לי אות בקשר כדי שאוריד את הלוחמים התלויים על הטנקים.

היה זה לילה בהיר וניתן היה לראות למרחק גדול יחסית. התקדמנו בתנועה מבצעית מאובטחת ללא אורות אל עבר מעלה גמלא בעור הארטילריה הסורית מנסה ללא הצלחה לפגוע בנו. התנועה שלנו היתה זהירה ואיטית. נענו בפריסה רחבה מאוד יחסית, בתרגולת של תנועה לקראת מגע - מחלקה מובילה פרוסה לרוחב השלוחה, המג"ד ויתר הכוח מאחור. בשלב מסוים נעצרה התנועה והטנקים החלו בנסיעה לאחור, בערך 1,000 מטרים. עודד עצר את תנועת הטנקים והודיע לי בקשר, שיש מגע עם אויב לפני.

אני זוכר את התמונה כאילו היה זה אתמול. למרות שמנועי

הטנקים פעלו, היה שקט יחסי. ממרום צדיח הטנק יכולתי לזהות את המדרון היורד לנחל דליות, שדרכו תיכננתי לרדת ברגל עם כמאתיים חיילים עד לכינרת. צעקתי ופקדתי: "כולם לרדת מהטנקים." כשראיתי שהחיילים יורדים מהטנקים ומתפזרים לכל עבר הוספתי בצעקה: "כולם מצפון לדרך." להפתעתי, תנאי השמע היו טובים. כולם שמעו את הפקודה. כאיש אחד הם שינו את כיוון הריצה ופנו צפונה אל תחילתו של ואדי קטן שנשפך בהמשך לנחל דליות.

הטנקים החלו להתקדם שוב מערבה אל המשך הדרך שיורדת עד לכינרת. כמה

דקות לאחר שירדנו מהטנקים נפתחה אש טנקים. שמענו את קולות הקרב. היינו ללא כל מכשיר קשר ורק יכולנו לשער ולהבין שעודד נתקל בטנקים סוריים. כל מה שנותר לנו לעשות כדי לחלק עצמנו היה לצעוד כמה קילומטרים עד לחוף המזרחי של הכינרת.

חיילים במצוקה מחפשים מנהיג. חיילים שאין להם מפקד מוגדר, מוכנים לקבל פקודות גם ממפקד שאינם מכירים. במצב שכזה אין זמן ואפשרות לברר מי המנהיג. מי שתופס פיקוד הוא כנראה המנהיג הטבעי ויש נכונות מיידית לקבל את מנהיגותו. עצרתי אותם בקפל קרקע מוגן במדרון הצפוני של השלוחה שיורדת לנחל דליות, לא רחוק מהדרך המוליכה לכינרת. כאשר ערכתי אותם בשלשות, בעזרת קצינים מגרוד בה"ד 9 שהיו איתי, שמענו היטב את הטנקים נלחמים.

שלהם נפגעו והם התפנו אל מחנה הנח"ל. משם חזרנו על ציר הכביש אל פתח עמדת סוללה ג', שם אספנו את יתר חיילי הסוללה. מאוחר יותר התברר לנו, שאחד מחיילי הסוללה נרדם בפינה חשוכה, לא שמע שהסוללה יצאה מהעמדה ונפל בשבי. לאחר ששני טנקים נתקעו ללא יכולת חילוץ בחפירות עמוקות שהיו בצדי הדרך, היו תלויים על כל אחד מ-12 הטנקים הנותרים, הנגמ"ש והזחל"ם כעשרים לוחמים נוסף על צוות הטנק. התמונה היתה דומה למה שראיתי עד לאותו יום רק בסרטים, או ביומני חדשות שדיווחו על קרבות בקוריאה ובוייטנאם. באימונים משולבים של שריון וחי"ר בצה"ל, לא מקובל להסיע לוחמים על סיפוני הטנקים, ובוודאי שלא מספר גדול כל-כך של לוחמים על כל טנק. במלחמות שהיו עד

טנקים מהם ירדנו כמה דקות קודם לכן. רק למחרת נודע לנו, שלמרות כל התיאומים, הם נלחמו בכוחותינו. היו נפגעים. כדי שהנסיגה שאני משתתף בה תהיה נשלטת עד כמה שאפשר, התעקשתי לסדר את הכוח הנסוג בשלשות. איני יודע למה. זה לא היה הגיוני לסדר חיילים במסדר תוך כדי נסיגה בלילה, כאשר במרחק של כמה מאות מטרים מתנהל קרב טנקים. ההחלטה לא היתה מתוכננת מראש. כך הרגשתי שצריך לעשות. אולי בהשפעת איזה סרט נשכח, אולי משום שחשבתי שסירור בשלשות מכניס את הנסוגים לסדר ולמסגרת שתאפשר לי שליטה טובה יותר בהמשך, אולי משום שפשוט לא ידעתי מה עושים בנסיגה עם מאתיים חיילים. זה מחזה לא רגיל, בלשון המעטה, לראות חיילים נסוגים באמצע הלילה בתוך שטח כבוש על-ידי האויב, כמה מאות מטרים מטנקים שנלחמים ויורים, מסתדרים בשלשות כמו למסדר. עמדתי מולם והצגתי את עצמי בשמי ובדרגתי. קבעתי שאני מפקד עליהם ואמרתי שאעשה הכול כדי לחלץ אותם בשלום. הסברתי שהכוונה שלי היא לרדת אל תחתית נחל דליות, ומשם כערוץ הנחל מערבה עד הכינרת. רק לאחר ההתארגנות התחלתי לנווט ולהוביל את הכוח אל המדרונות הלא-מוכרים לי, אל המצוקים שבמדרון הדרומי של נחל דליות. היינו תקועים על מדרון סלעי תלול בעומק שטח כבוש, ללא מכשיר קשר וללא מפות. המפה שהיתה לי אבדה כנראה בעת שקפצתי מהטנק. אילו הכרתי את המדרונות התלולים והמצוקים שיורדים לנחל דליות, אני בטוח שלא הייתי מנסה לרדת דרכם אל ערוץ הנחל עם מאה ושמונים חיילים, חלקם פצועים. לא הכרתי את השטח והתבססתי רק על עיון ולימוד מוקדם של הציר על המפה. לאחר שקבענו אבטחות והוראות פתיחה באש, התחלנו בתנועה בטור. הובלתי אותם בדרך-לא-דרך על סלעים ומצוקים. חשבתי להגיע תוך זמן קצר אל ערוץ נחל דליות.

בתחילת הדרך המדרון היה מתון ונוח להליכה. תוך כמה דקות היינו בשטח סלעי, שהקשה עלינו מאוד את ההתקדמות. תוך זמן קצר היינו חייבים לפנות ממש צפונה בניצב לכיוון השלוחה וזרימת הנחל, כדי שנוכל להתקדם, ומייד הגענו למדרון תלול בלתי-עביר, ניצב וחלק כמו קיר, בזווית של 70 עד 80 מעלות. אני, שהייתי כראש, החלקתי כמה מטרים במדרון ונעצתי רק כשעץ חסם את המשך הנפילה. היה דרוש כוח רב כדי לחזור ולעלות את המטרים שהחלקתי. כך, לאחר ניסיונות למצוא נתיב מעבר, פילסנו דרך אל תחתית הערוץ של נחל דליות בלילה שהלך ונהיה חשוך.

לערוץ הנחל הגענו לאחר שעות של הליכה, בשעה קרובה לשחר. הגענו מותשים וצמאים. התנפלנו על המים שבערוץ הנחל בלי לתת את הדעת לאיכות המים. הערכת את מצבנו. חששתי שלא נצליח לצאת מערוץ הנחל לפני עלות השחר. רציתי להגיע לכינרת לפני הזריחה מכיוון שחששתי הן מהסורים והן מכוחותינו, שצפיתי כי ינסו לחסום את המעברים דרך ערוץ הנחל אל הכינרת מפני כוחות סוריים.

כדי להאיץ את ההתקדמות חילקתי את הכוח לשתי קבוצות: קבוצת חיילים מיטיבי לכת, בפיקודי, שהתקדמה במהירות אל שפך הנחל כדי ליצור קשר עם כוחותינו; ואילו הקבוצה העיקרית, עם

הפצועים, צעדה לאט יותר בהתאם ליכולתה.

כשהשחר עלה הגענו אל פתח נחל דליות. באור החיזור כבר ניתן היה לראות לטווח של כמה מאות מטרים. מדרום לערוץ, על הדרך העולה לגולן, זיהיתי טנקים עומדים. הסתתרנו בין השיחים והסלעים וצפינו עליהם. כעשרה טנקים עמדו על הדרך, מכוונים לנסיעה לכיוון מערב. זיהיתי את הטנקים - אלה היו טנקי ה"שוט" של עורד, שמהם נפרדנו.

כיוון התנועה של הטנקים והצורה שבה הם חנו כצידי הדרך לא התאימו למצב המלחמה החמור. לא היה הגיוני שהטנקים שלנו יעמדו כך, זה אחר זה, על ציר תנועה ראשי, כשכיוון התנועה שלהם הפוך מקו החזית. האפשרות המפחידה שחשבתי עליה היתה, שהטנקים של עורד נפלו בשבי בקרב והופנו על-ידי הסורים לכיוון מערב. לא היה לי כל הסבר אחר. עצרתי את כוח "מיטיבי הלכת" מאחורי מחסה. התקדמתי לבדי לכיוון הטנקים תוך חשש גדול, והתקרבותי עד למרחק שמיעה. יצרתי קשר צעקות עם כוח הטנקים והייתי מוכן למצב שבו כוח הטנקים יפתח עלי באש. נוצר קשר והתברר שאלה כוחותינו. לאחר שהזדהיתי, הצלחתי להבהיר בצעקות מי אני, ושנמצאים איתי מאה ושמונים חיילים. כל תותחי הטנקים שהיו על הדרך הופנו לכיוון שלנו. ניתנה לנו הרשות להתקרב ולעלות אליהם אל הרכס. נדרשנו לעלות אל עבר הטנקים עם ידיים מורמות מעל הראש עד שהגענו קרוב לכוח.

מכיוון שהייתי מנותק וללא כל קשר מאז שעזבתי בחיפזון את תל פרס היה ברור לי, שחברים רבים ומפקדים דואגים לשלומנו ולא יודעים מה עלה בגורלנו. כדי לרווח על מצבי עליתי על אחד הטנקים, הצבתי את מכשיר הקשר על רשת ניהול האש הפיקודית והתקשרתי למת"פיה. התעקשתי לדבר עם המת"פ אישית והודעתי לו, שחזרתי לשירות יחד עם ניצולי סוללה ג'.

באותן שעות שבהן יצאנו מתל פרס (החל מפרוץ המלחמה ועד שחר יום ב', 8 באוקטובר) פעלו שתי הסוללות האחרות של גדוד בה"ד 9 - סוללה א' וסוללה ב' - ביעילות רבה. הסמג"ד רס"ן גולן הפעיל אותן כגדוד מוקטן. הם נסוגו מהעמדות הראשוניות אל מרכז רמת-הגולן, ומשם עלו צפונה עד לעמדה ליד צומת ואסט.

* * *

בבוקר יום ג', 9 באוקטובר, לאחר לילה של שינה ומנוחה, יצאנו ניצולי תל פרס, רעננים ומצוידים, להצטרף אל הגדוד ולתגבורו. במשך שעות הלילה קיבל הגדוד פקודה לנוע לעמדה גדודית חדשה, מזרחית לצומת ואסט. הגענו לעמדה בסביבות 8 בבוקר. בשעה שהגענו לעמדה ירה הגדוד כסיוע לחטיבה 7 על מטרות בטוחים של כ-7-8 ק"מ. אנשי הגדוד תיפקדו היטב וביעילות, אך נראו עייפים מאוד.

עמדת הגדוד היתה מוצפת באריזות תחמושת ריקות ועודפי חנ"ה (חומר נפץ הודף). ליד כל צוות היתה ערימת ארגזי תחמושת ריקים מעורבים עם שקיות חנ"ה, שגובהה היה כמעט מטר. גודל הערימות וכמותן סיכנו מאוד את העמדה, שכן הן עלולות היו להתלקח כל

רגע, להתפוצץ ולפגוע בחיילים ובתותחים. בשל דרישות האש המתגברות וההתפתחות המהירה מאוד של קרב ההגנה לא יכולנו לדלג לעמדת חליפין.

בלי להאט את קצב האש החלפנו, חיילים וקצינים שהיו כל העת בסוללות, בחיילים ובקצינים שהגיעו איתי, והוצאנו את המשאית מהר ככל האפשר מן העמדה. שלחתי אותם, בפיקודו של אחד הקצינים, להתארגן בעורף, באחד הקיבוצים, להתרחץ, להחליף בגדים, לאכול טוב, להתקשר הביתה, והעיקר, לישון לילה אחד שלם ללא הפגזות ודילוגים. הוריתי להם לחזור לעמדה לאחר 24 שעות. במשך כל יתר ימי המלחמה הקפרנו על רענון הלוחמים,

התחמושת הארטילרית שבידי הדרג הגדודי. התברר לי, שבכל העמדה הגדודית נותרו כ-200 פגזים כבטן התומ"תים ובדרגים. סברתי, שכמות הפגזים קטנה מדי ודרשתי מהמת"פיה דחיפת תחמושת מיידית. משאיות התחמושת הגיעו לעמדה רק לאחד כשעתיים, בשלבים הקריטיים ביותר של הקרב, כאשר הגדוד ירה בקצב מרבי ללא הפסקה.

מייד לאחר שהגעתי לעמדה הצבתי את אחד ממכשירי הקשר על רשת מבצעים א' של חטיבה 7. האזנתי לניהול הקרב, לפקודות ולהורעות שעברו ברשת החשובה הזאת. על גבי מפת מצב מאולתרת סימנתי את כל נקודות הציון שקיבלנו בפקודות האש מסא"ל אריה

תרגולת שאינה כתובה במערכי השיעורים, ושלאנו כל יום מחזור של קבוצת חיילים וקצינים למנוחה קצרה בעורף. התברר לי, שמאז פרוץ המלחמה בשבת, החיילים והקצינים כמעט שלא אכלו, ולא בגלל מחסור במזון אלא מכיוון "שלא היה זמן לארגן ארוחה מסודרת". הוריתי מייד לטבחים לעבור בין הצוותים ולחלק לחיילים אוכל כדי שיוכלו לאכול תוך כדי לחימה. אברהם ורד, הצלם הידוע של עיתון **במחנה**, היה כל העת הזאת בעמדה והנציח במצלמותיו את קורות הגדוד. בין התמונות הרבות שצילם בקרב עמק הבכא יש תמונות של תותחני גדוד בה"ד 9, המושכים ביד אחת בכבל הירי וביד השנייה מחזיקים ארוחת בוקר של לחם ובצל. אחד הנושאים הראשונים שברקתי כשהגעתי לעמדה היה כמות

מזרחי, מס"ח 7.

כך עקבתי אחר התפתחות הקרב. בתחילה ירינו על מטרות בטווחים של כ-7.5 ק"מ. הבחנתי שהטווח אל המטרות שהעסקנו באש הלך והתקצר ל-5 ק"מ. ככל שהדרישות לאש גברו, הטווח אל המטרות שעליהן ירינו התקצר והתקרב אלינו יותר ויותר. כעבור זמן לא רב ירינו על מטרות בטווח של 3 ק"מ. קולות הקרב - תותחי הטנקים ומנועי הטנקים המתמרנים ומחליפים עמדות - היו קרובים, ממש מעבר לרכס שלפני העמדה. נוסף על השריון הסורי שהתקרב מאוד אל העמדה נחתו לידינו מסוקים סוריים, שהנחיתו חיילי קומנדו. כמו כן תקפו אותנו מטוסי קרב סוריים בגיחות נמוכות, שהכבידו מאוד על יכולת הריכוז והשליטה. כל ההתרחשויות הכבידו

מאוד על היכולת להמשיך ולפקד על העמדה. היה צורך בריכוז רב כדי לתפקד ביעילות ובערנות, והיה צורך בשליטה עצמית גבוהה כדי להקריץ ביטחון ומנהיגות, שכן חיילי הגדוד כחנו אותנו, המפקדים, בשבע עיניים, והושפעו מאוד מן ההתנהגות שלנו. המפקדים נדרשו לאתר את הבעיות הרחופות ביותר, להתמקד בהן, ולהמשיך להפעיל את הגדוד בייצור אש מסייעת לטנקים בקו המגע, שהיתה חיונית מאוד להכרעת הקרב.

לא היה צורך להאיץ בנו לעשות מאמצים נוספים. כל אחד בגדוד חש שאלה הן שעות גורליות של הכרעת הקרב על רמת הגולן ועל המדינה כולה. ידענו, שכל פגז שיוצא למטרה משפיע על תוצאת הקרב.

אריה מזרחי היה רגוע בכל מהלך ניהול האש. כל הבוקר האזנתי לפקודות האש שלו. הוא היה נחרץ וענייני, ברור ועקבי. הוא ניסח את הפקודות באופן שיכולנו להבין מייד את הפקודה ללא בזבז זמן על הבהרות והסברים מיותרים. התשדורות שלו לא העידו על המתח הרב שבו היה שרוי. מדי פעם, בתוך סערת המלחמה, הוא הודיע לנו על פגיעות ישירות של הארטילריה בטנקים סוריים. אריה נתן לנו, לתותחנים מאחור, תחושה של שותפים חשובים בהכרעת הקרב.

מזרחי תכנן את העסקת המטרות כך שנוצר מארב ארטילרי במרכז העמק, ולשם כיוון את גדוד הקטיושות. שאגות האמים של ירי גדוד הקטיושות, שיצאו ופרצו כמעט כאחת מכל המשגרים, היו מרשימות ומפחידות. אין ספק, כי מכת האש של גדוד הקטיושות, שהונחתה בניהולו של מזרחי על הכוח הסורי, היתה אחד הגורמים החשובים בהכרעת קרב ההגנה בעמק הבכא.

בשיא הקרב, כשעתיים לאחר שדרשתי תחמושת, נכנסו לפתח העמדה, בפיקודו של רס"ן אלכסנדר ברגר, שתי משאיות סמיטריילר אזוריות עם התחמושת. באותה עת נותרו בעמדה רק 20 פגזים בשתי הסוללות, כלומר, ממוצע של 2.5 פגזים לכל תותח. אם משאיות התחמושת היו מגיעות לעמדה כמה דקות מאוחר יותר, היינו עומדים ללא תחמושת וללא יכולת לסייע.

על אף הסכנה הרבה שהיתה בכך הכנסנו את המשאיות המלאות בתחמושת למרכז עמדות התותחים המגובכות בערימות של ארגזים ושקיות חנ"ה עודפות. ללא כל הוראה נוספת, התגייסו כל הנוכחים בעמדה - טבחנים, חובשים, נהגים, קצינים וכל מי שרק יכול היה - לפרק באמצעות גרזנים את ה"בלות", שבהן אורזים וקושרים את חבילות הפגזים. לא היה זמן לתרגולת "מלא מחדש". מייד לאחר פריקת ארגזי התחמושת העברנו את התחמושת ישר אל הצוותים, ישר אל לועי התותחים לירי. האש לא פסקה לרגע.

תוך כדי הפעולה המאומצת של פריקת ארגזי התחמושת הבחנתי בזווית בצלם אברהם ורד. הוא הניח על ארגז תחמושת ריק את המצלמות שלו ונרתם להעברת התחמושת הכבדה מהמשאית אל התותחים. הסכנה המיידית לחיים היתה מוחשית ביותר, והצורך לעזור היה חשוב יותר מצילום הרגעים המיוחדים האלה.

בשלב מסוים, המרחק בין קודקוד כוח הטנקים הסוריים ובין העמדה היה קצר כל-כך שחשבתי לפקוד על "היכון לטנקים" -

פקודה המחייבת להכין את תותחי השדה המגושמים לירי בכינון ישיר. כלומר, להתקיץ את הכוונות הטלסקופיות לכינון ישיר ולהציב את התותחים בעמדות כינון ישיר במקום עמדת ירי עקיף. בשל דרישת האש של המס"ח והצורך הדחוף והחשוב יותר לאש מסייעת על המטרות, דחיתי את מתן הפקודה לעבור לכינון ישיר מדקה לדקה עד שהתברר, שממש באותן דקות נבלמה התקדמות ההתקפה הסורית. לאחר ירי גדוד הקטיושות שלנו נשברו הסורים והחלו לסגת מזרחה. בכל פעם שקיבלנו פקודת אש חדשה התברר, שהטווח אל המטרות גדל שוב. לא היה עוד צורך בידי בכינון ישיר.

כאשר גדלו טווחי הירי הודיע לנו מזרחי בקשר, שהאויב נשבר ומתחיל לסגת. המשכנו בירי בקצב המרבי עד שטווחי האש גדלו והתרחקו מהעמדה לטווח של כ-8 ק"מ. מהפקודות שקיבלנו הבננו, כי קרב ההגנה הסתיים בהצלחה. הצלחנו לעצור את התקפת האויב וגרמנו לו אבידות כבדות ביותר. הסורים נסוגו אל מעבר לקו הגבול; רוב כוחותיו הושמדו והיו מפוזרים בכל עמק הבכא.

תל שמש יום שישי, 12 באוקטובר

לאחר קרב ההגנה בעמק הבכא היה גדוד בה"ד 9 לגדוד הארטילריה החביר של חטיבה 7. הוטל עלינו להיות גדוד הארטילריה הראשון שיחצה את הקווים אל המובלעת הסורית יחד עם הטנקים של חטיבה 7. ביום ו', 12 באוקטובר, היינו על הציר הצפוני במובלעת בדרך אל מזרעת בית ג'ן.

בסביבות השעה 6 בערב קיבלתי מאריה מזרחי קריאה לפתוח מייד באש על תל שמש ולסייע באש תותחים בחילוץ של יוסי בן-חנן, שנפצע קשה ונשאר מוטל למרגלות התל בלי יכולת לחלץ את עצמו. הפקודה ברשת הקשר ציינה את שמו המלא. יוסי היה עבורי יותר ממפקד כוח מסתייע. הדרכתי איתו בקורס מ"פים שריון בתקופה שבה אביגדור בן-גל ("ינוש") היה מפקד הקורס, והיתה לנו שנה מלאה של פעילות וחוויות משותפות כמדריכים בקורס. נוסף על כך, לימדו אותנו בחיל, שמתן אש לחילוץ כוחותינו יהיה תמיד בעדיפות על כל פעולות סיוע אחרות. סיימנו במהירות את ההכנות לפתיחה באש חפוזה ופתחנו בידי על תל שמש לפי פקודות האש שקיבלנו ממזרחי. הגדוד ירה בקצב אש מלא אל עבר תל שמש, שם ניסה כוח של סירת מטכ"ל, בפיקודו של יוני נתניהו, לחלץ את בן-חנן מנפילה בשבי הסורים.

אני מניח, שבעמדת תצפית מאולתרת על המדרון המזרחי של החרמון, או במוצב החרמון עצמו, שעדיין היה בידי הסורים, צפה בנו קת"ק סורי. הקת"ק היה כנראה קציץ צעיר ומוכשר, שהבין מייד את ההזדמנות שנקרתה בפניו לפגוע בעמדת תותחים פעילה. הוא יזם את בקשת האש ופנה למפקדה הממונה לקבל הקצאת יחידת אש. מן הסתם הוא מסר בקשר, שזוהי מטרה שכדאי מאוד לירות עליה - "גדוד תותחים ישראלי במצב ירי".

אילו היה הקת"ק בדרגה בכירה יותר היה מקבל כנראה יותר מקנה אחד וארבעה פגזים. במצב הנוכחי, כאשר המערך הסורי קרס וצה"ל היה בתנועה על הצירים המובילים לדמשק, נתן מפקד

הארטילריה הסורי לקת"ק כמות זעירה של אמצעי אש - דומה לזו שהוקצתה לי ביום שפרצה המלחמה, המינימום האפשרי. שתיים-שלוש דקות לאחר שהקת"ק הסורי נתן את פקודת האש נפל הפגז הראשון בשטח. בתצפית השולטת שלו על כל השטח, ללא שטחים מתים, איתר הקת"ק ללא קושי את מקום נפילת הפגז והזדרז להוציא תיקון אש. כפי שלמד בשיעורי הטיווח, הוא נתן פקודת תיקון כדי לפתח מסגר על סוללה ב' שלי. פעולה נכונה שבאה לוודא, שהמטרה עליה הוא רוצה לירות, נמצאת בין שני פגזים שפגעו בשטח באופן מבוקר ושהמרחק ביניהם ידוע גם לקת"ק

לירי הפגז הבא.

משני צידי החזית - הקת"ק הסורי מצד אחד ואני מפקד העמדה מהצד השני - הבנו את מקרא הטיווח. היה ברור, שהפגז הבא יפגע סמוך לתומ"תים של סוללה ב'. אני מניח, שגם המסקנות המקצועיות שלנו היו דומות. ואולם היה הבדל מבחינה מבצעית. הסורי היה במצב התקפה על העמדה שלי, ולכן לא התלבט באשר לפקודת האש הבאה שהוא הוציא במהירות ליחידת האש שלו. לי היו לבטים שונים: האם לשקול רק את טובת הגנת העמדה, או את מחויבותי לסייע כמעט בכל מחיר להצלחת חילוץ הנפגעים? האם אני רשאי

וגם לסוללה היורה.

מהזחל"ם שלי ראיתי היטב את נפילת הפגז הראשון. קיוויתי שזה פגז תועה שלנו או של הסורים, שפגע במקרה בחזית סוללה ב'. חששתי שתוך זמן קצר ייפול פגז נוסף מאחורי סוללה ב', פגז שיאמת כי מטווחים אותנו. בשלב הזה לא היו לי מספיק סיבות להפסיק את הסיוע לחילוץ. לכן פקדתי על סוללה ב' לבצע "היכון לנוע בלי הפסק אש", והוספתי: על נהגי התומ"תים להיות בתאי הנהג עם מנועים דלוקים; כל מי שיכול יתפוס מחסה ליד התומ"תים; לא להפסיק את הירי.

לזנוח את הסיירת שמחלצת את בן-חנן ולהפסיק את סיוע האש בשעה שהיא נלחמת על תל שמס. האם מוצדק להפסיק את הירי בגלל שאני חושש מכך שפגזים ארטילריים ייפלו קרוב לעמדת התותחים? איזו השפעה תהיה להפסקת הסיוע לסיירת על החילוץ? התגובה שלי היתה חייבת להיות מיידית. ידעתי שיש לי פחות מדקה עד לפגיעת הפגז הבא. ידעתי שאין לי זמן מספיק להציג לאריה מזרחי את הבעיה ולקבל את אישורו להפסיק את הסיוע ולדלג את הסוללה.

בחדרי ההרצאות, בתרגילי ניתוח אירוע, העדיפות במקרה דומה ניתנה תמיד למסתייע. ואולם, קל יותר לקבל החלטה כזאת בחדר ההרצאות, כאשר התוצאה של החלטה לא נכונה תהיה רק הערות המדריך ואולי ציון הערכה נמוך. בשטח הדברים שונים. אין עם מי

תיקון האש של הקת"ק הסורי היה נכון ומדויק. הפגז השני פגע סמוך למרכז ניהול האש ו"סגר" במדויק על סוללה ב'. אני בטוח, שהקת"ק הסורי היה מרוצה מאוד, ופקד ללא שהות על חציית המסגר

לדון בדילמה, והאחריות כולה שלך. ברגע כזה אתה הכי לבד בעולם. החלטתי לדחות את הדילוג של סוללה ב' ולהמשיך בירי. אולי בגלל קהות חושים, אולי בגלל שהתרגלתי לסכנות. נראה כי גברה בי האחריות שלנו, התותחנים, לספק אש מסייעת יעילה למסתייע. חששתי יותר לתוצאות הקרב בתל שמש. גם בגלל ההיכרות האישית, אבל בעיקר בשל העיקרון שעליו חונכתי וחינכתי, שלפיו האש הארטילרית היא של המסתייע. יחידות האש הן אמצעי לייצר ולהביא את האש המסייעת במקום ובזמן שהמסתייע צריך אותה. כדי להפסיק אש ארטילרית מסייעת תוך כדי הקרב, צריכה להיות סיבה חזקה יותר מ"חשש לירי על העמדה".

הפגזים השלישי והרביעי שפגעו בעמדת סוללה ב' גרמו לפגיעות קשות. פגז אחד נפל ממש בין צוות 3 לצוות 4, ופגע אנושות בכל התותחנים שתפסו מחסה בצמוד לדופן התומ"תים. נהגי התומ"תים פעלו במהירות ויצאו בנסיעה חפוזה אל מחוץ לעמדה. התומ"תים לא נפגעו. שישה תותחנים נהרגו ושמונה נפצעו. הצוער הלל טרבלסי נהרג בירי הזה. עודפים של שקי חנ"ה שהיו בעמדה התלקחו ופרצה אש. התומ"תים התפזרו לכל עבר בתוך שטח סורי, שהיה רק כמה שעות קודם לכן מרחב מוגן סורי שבו שדות מוקשים ובו יכלו לפעול חוליות קומנדו סורי. על האדמה הטרשית והשחורה של הרמה הסורית ירדה חשיכה מוחלטת.

שיערת שיהיה ק"ק הסורי דיווח בסיפוק על פגיעות מצוינות עם נפגעים ואש שפרצה במטרה. נראה, כי העובדות האלה אומתו על ידי יחידות האזנה של המודיעין הסורי, שהאזינו בוודאי להודעות שלי על נפגעים ולבקשותי לעזרה בחילוף נפגעים.

עם נפילת הפגז האחרון התחלתי בלילה נוסף של טיפול ופינוי פצועים והרוגים. עסקתי באיסוף צוותי התומ"תים המפוזרים והמפוזרים בחושך בגבעות המובלעת הסורית, בהתארגנות לתנועה ובדילוג לעמדה אחרת. פעלתי לשקם ולהכשיר שוב את הסוללה שנפגעה.

בלילה הקשה והנוראי שרק התחיל, הכבידה עלי יותר מכול הדרישה של מפקדים בכירים ומתוסכלים - שלא היה להם תפקיד מוגדר בכל המלחמה ושישבו מנותקים מן הנעשה בשטח במפקדות עורפיות רחוקות ומוגנות ולא יכלו לדמיין מה עובר עלי באותם רגעים - לדווח להם כמעט בכל דקה, כמעט בשידור חי, מה קורה. דרישה כזאת של מפקדים בשעה קשה מרגיזה ופוגעת ביכולת התפקוד.

בשעות שלאחר הפגיעה בעמדה הייתי חייב להיות מעורב כמעט בכל דבר: איסוף הפצועים, מיונם, טיפול בהם ופינויים לאחור, איסוף הצוותים מתוך השטח הסורי, איסוף ההרוגים, בדיקה שאין בין ההרוגים בטעות חיילים פצועים, הגנה על העמדה מפני התקפה קרקעית. כל פנייה כזאת של המפקדים חייבה אותי להפסיק פעילות דחופה וחשובה יותר, לחזור אל הזחל"ם, אל המיקרופון, אל הקשר, ולמסור דיווח מפורט וחסר ערך על המצב. אין ספק, שכוונתם היתה טובה ושהם חשבו שבדרישת הדיווח הם מפגינים התעניינות ומעורבות, אבל הם רק הכבידו עלי ברגעים קשים בלי שהיה ביכולתם לעזור. הלקח שלי מהמקרה הזה היה, כי בעת אירוע מבצעי

על המפקד במפקדה הממונה לתת למפקד היחידה הכפופה לו לעבוד בשקט. מפקד ברמה ממונה יכול וצריך לקבל את תמונת המצב באמצעות האזנה לרשתות הקשר שבהן הפקוד שלו מפקד על כוחותיו.

עזרה ממשית קיבלתי מיחידות שכנות. רופאים וחובשים הגיעו מתוך החשיכה ועזרו במיון ובטיפול בנפגעים ובהרוגים ובפינויים. התנהגותם של קציני הגדוד וחייליו היתה למופת.

פלוגת חרמ"ש נשלחה על-ידי מפקדת חטיבה 7 לעזור באיתור התומ"תים המפוזרים בשטח ובאיסופם. הפלוגה הזאת נשארה לאחר מכן עם הגדוד כמעט עד סוף המלחמה, כדי לתגבר את יכולת הגנת העמדה שלנו.

כעבור זמן לא רב חזרנו לכשירות מבצעית. קשה לחזור לשגרה לאחר שסופגים פגיעה קשה כל-כך, אבל המלחמה נמשכה והמשימות החדשות שהונחתו על הגדוד לא הותירו זמן למחשבות. העובדה היא, שביצעתי פעולות בהיקף ובתחומים רבים כמעט בעת ובעונה אחת, בהכרה מלאה, בערנות וביעילות יוצאת דופן. פעלתי באופן מכני, חצי אוטומטי, רציונלי מאוד. הייתי כאילו מנותק, מחוסן וסגור מפני רגשות ועצב.

לאחר שהפצועים טופלו וההרוגים פונו ונשלחו לאחור לנקודת איסוף נפגעים ולאחר שרוכזו התומ"תים המפוזרים, הסתיימה התקרית באחת. הגדוד קיבל פקודה לנוע בדרך עפר לכיוון דרום. מתוך שיקולים וצרכים מבצעיים, שאינם קשורים לאש נגד סוללות שפגעה בנו, העבירו אותנו לאזור ח'אן ארינבה שבמרכז המובלעת. הגדוד פעל ברמת-הגולן והשתתף בכל הקרבות שבהם לחמה חטיבה 7 כגדוד סדיר לכל דבר עד 18 באוקטובר 1973. גרוד המילואים שלו השתייכו התומ"תים התייצב ב-18 באוקטובר בבוקר בעמדה שליד תל שמש בעומק המובלעת הסורית והחליף אותנו. חיילי גדוד בה"ד 9 נשלחו חזרה לצריפין להשלמת הכשרתם בקורסים השונים.

גדוד בה"ד 9 פורק כפי שהוקם - בכת אחת, תוך כמה דקות. הוא נמוג בתוך שגרת אימונים של קורסים, שמפקדיהם דחקו לזרו להסמיך את בוגריהם מוקדם ככל האפשר.

האוטובוסים שיצאו מעמדת תל שמש בשעות הצהריים הגיעו בשעות הערב לבה"ד. הם חנו ליד אותו מגרש טניס במרכז המחנה. החיילים פרקו את הציוד האישי. עוד כמה טפיחות על השכם לפרידה וזה נגמר. כל אחד פנה למסגרת האימונים שלו ונבלע בשגרה שלאחר המלחמה. גם בקורס היסוד, גרעין הגדוד, לא נשמרה מורשת הגדוד. בשונה מגדוד סדיר או גדוד מילואים, לא נותרו בגדוד בה"ד 9 חיילים במסגרת הגדודית, כדי להמשיך ולספר את קורות הגדוד במלחמה, לכן החלטתי לכתוב את קורות הגדוד.

מהפצתה לניצחון

אלוף (מיל') יצחק בריק
בעת המלחמה: מ"פ (מיל') בגדוד 113

הזיכרון של מלחמת ששת הימים

היה בעוכרינו בימי הלחימה
הראשונים של מלחמת יום
הכיפורים

פעמיים במהלך הקרבות. בניסיונותי לשחזר את לחימת הפלוגה והגדוד אני מבין יותר ויותר כמה קשה היתה הלחימה הזאת.

הדרך אל מלחמת יום הכיפורים

כמלחמת ששת הימים פיקדתי על טנק בגדוד שריון 63, בקרבות אום כתף במסגרת אוגדה ממוכנת 38, בפיקודו של האלוף אריאל שרון. הגדוד בפיקודו של נתן ניר, גדוד טנקי שוט "מטאור", מוגבר כפלוגת חרמ"ש ובכוחות נוספים, ביצע איגוף צפוני עמוק בשטח דיונות קשה למעבר והתייצב בעורף מתחם האויב באום כתף. נענו במהירות וירינו בעוצמה רבה. התרשמנו, שכאשר המצרים נשברים בלחימה, הם נשברים טוטלית. היתה לנו תחושה, ששום דבר לא יעצור אותנו. הצלחת הקרב במערכי אום כתף ואבו עגילה פתחה

מבוא

במלחמת יום הכיפורים הייתי מפקד פלוגת טנקים מ' ("מישקה" ברשת הקשר) בגדוד מילואים 113 במסגרת חטיבה 217, בפיקודו של אל"ם נתן (נתק'ה) ניר. נלחמנו במשך תשעה-עשר ימים ולילות רצופים – מ-6 באוקטובר ועד 25 בו – משני צידי תעלת סואץ. גדוד 113 נפגע קשה מאוד. בסיומה של המלחמה נותרו מגדוד הטנקים המקורי שבעה אנשים. שמונים לוחמים מחברינו נהרגו במהלך הקרבות ולמעלה ממאה ועשרים נפצעו. התותחן שלי ואני נפגענו שבע פעמים במהלך הקרבות והחלפנו שבעה טנקים. נפצעתי

"רשם אל"ם גיורא סגל לפי הרצאותיו של האלוף יצחק בריק בפני חניכי הקורס לפיקוד ולמטה כללי 'ברק'.

גדלנו יחד, שירתנו יחד בחיל השריון, ונלחמנו יחד במלחמת ששת הימים באבו עגילה.

"אדוני, תתלבש, נוסעים", אמרתי לו.

"נוסעים לאן?" שאל.

"לימ"ח."

מאיר הופתע לחלוטין, לבש במהירות מדים, ונסענו לבאר טוביה. מחנה החטיבה שלנו נמצא בבית דראס, מהלך 20 דקות נסיעה מן הקיבוץ. בדרךנו לימ"ח דיברנו על המצב וסיכמנו שמן הסתם אנחנו בתרגיל כלשהו ושעד הערב נחזור לקיבוץ. זו היתה שיחתי האחרונה עם מאיר חצרוני חברי. מאיר נהרג יומיים לאחר מכן ב־8 באוקטובר, בקרב על גשר הפירדאן.

הגענו ראשונים לימ"ח, שבו עמדו הטנקים בסככות ללא זיורד ותחמושת. התחלנו לזווד את הטנקים. העבודה היתה רכה והזמן קצר. הקושי העיקרי היה בכך שלא היה עם מי לעבוד. לא היו צוותים אורגניים, שכן אנשים הגיעו בזמנים שונים וממקומות שונים. ציוותנו את הלוחמים לצוותי טנקים עם הגעתם, ולאט לאט החלו הטנקים בפלוגות להתמלא בזיורד ובתחמושת.

תדריך ראשון

בשעה 18:00 אסף מפקד הגדוד סא"ל אסף יגורי את המ"פים לתדריך ראשון: "אני חוזר עכשיו מתדריך מפקד האוגדה והמח"ט. הידיעות מקו החזית קשות מאוד. לא ברור לנו מה קורה שם בדיוק, אבל ישנה דרישה לתגבורת מהירה. ישנם מעוזים שנפלו וישנם כאלה שזועקים לעזרה ולחילוץ. הפקודה ממפקד האוגדה ברורה: להניע כל טנק מוכן ללחימה מהחטיבה על ציר אל-עריש לעבר רומני-בלוזה, ומשם לעבר התעלה. בדרך באזור בלוזה יחכה מישוהו שיעצור את הטנקים בשטחי הכינוס, שם נתקבץ ונמתין לפקודות. כל מי שמוכן שייסע!"

נוע אל רעם התותחים...

חזרתי לפלוגה מייד עם תום המפגש עם המג"ד. פקדתי על הסמ"פ להמשיך בהכנת הטנקים. את שני הטנקים הראשונים המוכנים העלינו על מובילים ישנים; הצטרף אלינו הזחל"ם הראשון מפלוגת חרמ"ש. בשעה 20:00 יצאנו לדרך. מחלקה מצומצמת בפיקודי נעה לעבר המלחמה.

היום אני יודע, שהיינו כוח המילואים הראשון בדרכו לתעלת סואץ. ללא קשר עם העולם החיצון, נסעתי עם הצוות בתא הנהג של המוביל, הטנקים על גבי המובילים, וכוח החרמ"ש בזחל"ם נוסע מאחורינו. כשיצאתי מהימ"ח לא היה לי מושג קלוש על מה שאני הולך לעשות.

בשעה 23:00, בהיותי על ציר אל-עריש-רומני-בלוזה, נמחקו מזכרוני כל התכנונים האופרטיביים שנערכו לפני המלחמה. השתייכנו אז לאוגדה 146, בפיקודו של האלוף מוסה פלד, ועל-פי התוכנית, היינו אמורים להשתתף בלחימת האוגדה ברמת-הגולן. עם פרוץ המלחמה החלה אוגדת פלד בהכנות ללחימה בסיני. עקב ידיעות קשות על המתרחש ברמת-הגולן השתנה סדר העדיפויות

את הדרך עד לתעלת סואץ בגזרה המרכזית בסיני, ויצרה אשליה שהיכולת המבצעית שלנו בלתי-מוגבלת. הזיכרון של מלחמת ששת הימים היה בעוכרנו בימי הלחימה הראשונים של מלחמת יום הכיפורים.

לתחושת הביטחון תרמו מרכיבים נוספים:

♦ תעלת סואץ - 160 ק"מ של מכשול מים, שרוחבו מגיע ל-120 מטרים ועומקו 8-10 מטרים.

♦ המוצבים המסיביים (המעוזים) הבנויים לאורכו, יצרו אשליה של מכשול בלתי-עביר.

ידענו, כי כוחות קטנים של הצבא המצרי - כוחות קומנדרו חי"ר ונ"ט - יכולים לחצות את התעלה ולערוך פעולות מקומיות של מארב, אבל צליחת דיוויזיות נראתה בלתי אפשרית לחלוטין. האמנו, שאם הצבא המצרי יצליח בכל זאת לצלוח את התעלה ולהעביר דיוויזיות חי"ר או שריון לצידה המזרחי ולתוך סיני נצליח לעצור אותו, במיוחד לנוכח העובדה שברשותנו שטח בעומק של כ-200 ק"מ מהקו הירוק ועד לקו התעלה, עם שליטה אווירית מוחלטת. היכולת האווירית המרשימה של חיל האוויר והכרתנו את סיני, אשר נבעה מימים ארוכים של שהות בשטח, שכללה אימונים ולחימה במלחמת ההתשה, ביססו את הרגשתנו זו. אם יצליח כוח מצרי לעבור בכל זאת את תעלת סואץ, אמרנו לעצמנו בדרגי הפיקוד השונים, הוא יתקל בעדיפות אווירית ברורה וביכולת גבוהה של הפעלת טנקים, ולכן אין סיכוי לכוח כזה להשיג הישגים מבצעיים כלשהם ממזרח לתעלת סואץ.

יום שבת, 6 באוקטובר 1973

בשעה 10:00 בבוקר ישבנו על המרשאה בקיבוץ, קיבוץ גלאון, ודיברנו על המצב. לפתע הגיע החברים ואמר: "חבר'ה, שמעתם? מגייסים מילואים!"

מישהו שאל: "למה מגייסים מילואים?"

"שמעתי שיש כוננות."

הבטנו זה בזה משתאים. על מה הוא מדבר? אמרתי לעצמי. איזו כוננות? המחשבות חלפו בראשי במהירות, שהרי אני מפקד פלוגת טנקים במילואים. רגש האחריות הפיקודית שלי למשימתי ולאנשי הציף אותי. כמה שעות לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים, אחת המלחמות הקשות ביותר בתולדות עם ישראל, היינו מופתעים לחלוטין מהעובדה שמגייסים מילואים, ולא הבנו כלל שעומדת לפרוץ מלחמה. כל-כך היה ברור לנו שלא יכולה להיות אפשרות כזאת בכלל!

בשעה 14:00 בצהריים העירה אותי אשתי מתנומה קלה: "תפתח את הרדיו, אומרים שיש הודעות." ברקע נשמעו קולות מחרישי אוזניים של מטוסים - מטוסי קרב שהמריאו מתל נוף וחלפו מעל המשק בדרכם דרומה. פתחתי את הרדיו. ברדיו הוקראו בקצב מהיר סיסמאות גיוס של יחידות מילואים. הקשבתי בסבלנות לסיסמת יחידתי, וזו אכן הגיעה. עדיין לא קישרתי בין "סיפור הגיוס" ששמעתי בבוקר בשיחת החברים על הדשא לבין האירועים. לבשתי במהירות מדים וקראתי לחברי מאיר. מאיר חצרוני הוא חבר ילדות, בן גילי.

והרמטכ"ל החליט להקצות את אוגדה 146 לחזית רמת-הגולן. ההחלטה הזאת - שהתקבלה על-ידי הרמטכ"ל לקראת הבוקר של 7 באוקטובר, לאחר צאתנו לכיוון סיני - העלתה את האוגדה לרמת-הגולן, אך הותירה את חטיבה 217 ופלוגתי בה בזירת סיני. הכרנו את סיני ממלחמת ששת הימים, אך התכוננו לפני המלחמה ללחימה ברמת-הגולן.

נענו שעות בלילה חשוך על הציר לכיוון בלוח. למותר לציין, שהאיש שאמור היה לסמן לנו את שטחי הכינוס הגדודיים לא היה שם. כשעלה השחר הרגשתי בעצמותי, שאנחנו קרובים לתעלת סואץ, קרובים מדי. בלי ספק קרובים מכדי להמשיך לנוע עם טנקים על גבי מובילים וצוותים בתא הנהג. החלטתי להוריד את הטנקים מהמובילים ולהתחיל לנוע מבצעית לעבר קו התעלה: שני הטנקים

התחפרו משני צידי ציר רומני-בלוח בטווחים של עד 50 מטרים מן הציר, בפריסה רחבה מאוד של עד כ-500 מטרים ובעומק של כ-100 מטרים. מעין מלבן צפוף בחיילי קומנדו מוסווים היטב, שהציר חוצה אותו לאורכו. לא ידענו דבר על קיומם.

נענו על הכביש בשדירה מבצעית - שני טנקים, זחל"ם החרמ"ש שלישי - ישירות לתוך מארב הקומנדו. המצרים לא ירו עדיין. לפתע שמעתי פיצוץ אדיר מאחורי! הסתובבתי לאחור בתא המפקד וראיתי שהזחל"ם נפגע מכמה פצצות אר-פי-ג'י שנורו עליו במקביל. מייד עם ירי הנ"ט על הזחל"ם, שהתפוצץ על כל יושביו, החלה אש תופת משני צידי הציר על הטנק שלי ועל הטנק השני. פקדתי באופן אוטומטי על נהג הטנק "נהג ימינה!" ועל כל הטנק "צוות חי"ר אש!" והטנק הסתער לעבר הדיונות מצפון לכביש; הטנק השני

תדרין למפקדים: מימין יצחק בדיק, משמאל המח"ט נתקה ניר

בראש, זחל"ם החרמ"ש מאחור. קיוויתי שבהמשך הדרך עוד אפגוש את האיש שיסמן לנו את מיקומם של שטחי הכינוס הגדודיים. הורדתי במהירות את הטנקים מן המובילים והתחלנו לנוע - הטנק שלי בראש.

לא ידעתי כי אני נמצא במרחק של לא יותר מ-2 ק"מ ממארב של פלוגת קומנדו מצרי שנחתה ממסוקים במוצאי שבת בלילה על ציר אל-עריש-רומני-בלוח, והתמקמה כמגנן נ"ט על הציר בין רומני לבין בלוח. מאה ועשרים לוחמי קומנדו מצרים היו מצוידים ברובי סער קלצ'ניקוב, בטילי סאגר, בנשק נ"ט אישי אר-פי-ג'י-7 ובנשק מסייע. לחיילי הקומנדו המצרי היתה משימה ברורה, ולא היתה להם תוכנית חילוץ.

מתחקירי שבויים מאוחר יותר עלה, כי משימתם היתה לעצור את "האויב הציוני" ולמנוע ממנו לתגבר את כוחותיו. חיילי הקומנדו

הסתער צמוד אלי. נסענו וירינו בכל המקלעים. לאחר 50 מטרים, תוך כדי ההסתערות, התרוממו מולנו מתוך הדיונות הנודדות אנשי קומנדו מוסווים היטב, שידו בכל כלי הנשק שברשותם. נסענו לעברם, ירינו ודרסנו חלק מהם, והם זרקו רימונים וניסו לטפס מאחור על הטנקים המסתערים עליהם. יריתי לעברם בתת-מקלע עוזי מתא מפקד הטנק כשחצי גופי בחוץ (לטנקיסט ותיק ברור, שאי-אפשר אחרת) וזרקתי רימונים. יריתי גם לעבר הזחלים של הטנק השני, כדי למנוע מהם לטפס עליו, וכך עשה גם מפקד הטנק השני: ירה לעבר זחלי הטנק שלי! מפקד הטנק שלידי נפגע, נתן פקודת חילוץ לאחור והטנק שלו נע לאחור במהירות. צוות הטנק שלי ואני מצאנו את עצמנו לכד בין עשרות אנשי קומנדו שהתרוצצו על פני הדיונה וירו לעברנו מתוך מחפורותיהם. לפתע התרומם חייל מצרי מאחת המחפורות, ומטווח של כ-30 מטרים ירה רקטת אר-פי-ג'י ישירות

החשיכה החלו חיילי המעוז לצאת החוצה. בתחילה היה לנו קשר עימם, ומאוחר יותר הקשר ניתק. במשך כל הלילה לא ידענו מה עלה בגורלם. האם יצאו בשלום מן המעוז או שנתקלו בקומנדו המצרי שהיה לבטח באי-ספור מארבים בין הדיונות.

לא היה פנאי למחשבות. לאחר פעולת החיפוי הזאת חזרנו לעמדות אחוריות. נענו כמה מאות מטרים לאחור, תידלקנו, חימשנו את הטנקים, טיפלנו במערכות השונות שלהם והתכוננו להמשך הלחימה.

ערב ה-8 באוקטובר

אין ספק, כי 8 באוקטובר היה אחד מימי הלחימה הקשים ביותר של צה"ל במלחמת יום הכיפורים. ב-7 באוקטובר בלילה, בתום הקרב על מעוז 'מילנו', אני, כמפקד פלוגת טנקים הנמצא רוב הזמן בחדר הלחימה של אוגדת ברן, רוב הזמן בראש התנועה של חטיבת נתק'ה ניר, לא הכרתי כלל את התוכניות להתקפת הנגר שנועדו לביצוע למחרת, וודאי שלא את תמונת המצב האוגדתית. זאת, כשלמחרת הייתי אמור לתקוף את הצבא המצרי לאורך התעלה ולחצות את התעלה על גשר מצרי. לנוכח קצב ההשתנות של מצבי לחימת הפלוגה יכולתי להכיר לכל היותר את תמונת המצב הגרודית, ואולי החטיבתית. כל זאת במיוחד כמרחב עצום כמו סיני. עד היום אני בטוח שהמח"ט הכיר את התוכנית הזאת לפרטיה, ולדעתי, המג"ד לבטח לא הכיר אותה. המצב הזה של פקודות חפוזות ולחימה בקרבות היתקלות היה שכיח בשדה הקרב של מלחמת יום הכיפורים. רוב הקרבות שנלחמנו בהם התאפיינו בפקודות קצרות לקראת ביצוע, כמו "נוע ותקוף את...!"

היו מקרים שבהם הזמן בין מתן הפקודה לביצוע היה קצר כל-כך עד כי את היעדים למדו המפקדים תוך כדי קרבות ההיתקלות. כל המודיעין שנאסף בקרבות הללו, או לפחות רובו, היה מודיעין ממגע עם האויב. לא היו קבוצות פקודות ראשונה ושנייה, ולא נערכו משחקי מלחמה על גבי שולחנות חול. כדי לבצע משימות במצב כזה על המפקד להתכונן היטב. אימון מסודר לפני המלחמה מכין למצבים הקשים הללו. אין שום אפשרות לעשות זאת ללא רכישת בסיס מוצק של ידע ומיומנות בשיטות השונות של נוהל הקרב.

ב-8 באוקטובר, עוד לפני עלות השחר, עלה הגרוד לעמדות תצפית ואש. בשלב הזה כבר היינו כוח אורגני, רוב צוותי הגרוד הגיעו במהלך הלילה, וגדוד 113 היה נכון למשימותיו. עם עלות השחר, זיהיתי קבוצת אנשים ההולכת לעברי ממערב. נתתי פקודת היכון לירי, שכן היה ברור לי, כי אלה חיילי קומנדו מצרים. השמש עלתה. שנייה לפני שנתתי פקודת אש הבחנתי, כי אחד החיילים מנופף בידו לבן. "רגע", אמרתי לצוות, "יש כאן משהו, עצור!" למרבה המזל לא פתחנו באש. כאשר קבוצת האנשים התקרבה התברר שאלה לוחמי מעוז 'מילנו', שנחלצו מן המעוז בלילה שעבר. על הלוחמים הללו עבר לילה קשה. הם נתקלו במארבי קומנדו וביחידות אויב שונות שחצו את התעלה בסמוך למעוז, ובלחימה עימם נהרגו ונפצעו לוחמים רבים. את הפצועים סחבו הבריאים על גבם, והתקדמו ברגל, ללא קשר רדיו, עד שהגיעו אל קווי כוחותינו.

אל הטנק שלי. הרקטה החטיאה את הטנק, אך עברה כמה מילימטרים מפני. להבת הרשף שפרצה מאחוריה שרפה את פני ואת גופי וחולצתי החלה לבעור. אינסטינקטיבית נתתי פקודה לתותחן הטנק לתפוס פיקוד. קפצתי מהטנק והתגלגלתי על החול כדי לכבות את עצמי. התותחן שעלה במהירות לתא המפקד, תפס את מקלעי הטנק וירה בכל מי שהתקרב אלי. הוא יצר כמעט מסך של אש מקלעים לפני. הרגשתי צריכה חזקה בפנים, ואחרי כמה גלגולים על החול הצלחתי לכבות את האש שאחזה בי. לשמחתי, הכווייה בפנים היתה שטחית אף כי לא נראתה כך – במשך ימים ארוכים נותרה "מסיכה שחורה" על פני.

התחלתי לזחול בחזרה לעבר הטנק, והתותחן המשיך לירות בכל מי שניסה להתקרב אלי, והצלח לפגוע בחלק מהם. בסופו של דבר, אחרי זחילה מתישה הגעתי אל הטנק, טיפסתי על הצריח, התותחן חזר אל תאו ואני אל תא הפיקוד של הטנק. ושוב, קרב פנים-אל-פנים, ממש כמו קודם. מסתבר שהלחץ להוציא כוחות מן הימ"ח לא פחת, ושני טנקים נוספים שהגיעו הצטרפו ללחימה.

לפתע נשבר הכוח המצרי והחיילים החלו לברוח לעבר הים. כשבועים חיילים מצרים הרוגים היו שרועים על הדיונות שלפנינו, ורבים אחרים נראו במנוסה לעבר הים. הפסקנו לרדוף אחריהם. בהתגברות על המארב פתחנו את הציר החשוב הזה, הציר שדרכו הגיע הכוח העיקרי של אוגדה 162 לאחר מכן. לאחר הקרב הזה הבנתי, שהופתענו באופן בסיסי ועמוק ושהמלחמה הזאת תימשך יותר מיומיים. בקרב מול הקומנדו על פתיחת הציר איבדנו עשרה לוחמים: שמונה חיילי חרמ"ש נהרגו בזחל"ם שנפגע ושני טנקיסטים נהרגו בלחימה בקרב עם הקומנדו. המשכנו לנוע.

לצד הדרך, כ-8 ק"מ מתעלת סואץ, ממש ליד ציר החת"ם, פגשתי צוות סדיר של טנק פטון יושב שפוף סמוך לזחלים. שאלתי מה הם עושים לבדם בלב הישימון באמצע המלחמה. מפקד הטנק סיפר לי, שהם חלק ממחלקת הטנקים של מעוז 'מילנו' באזור קנטרה. שני הטנקים האחרים של המחלקה נפגעו ונשרפו, והוא לא ידע מה עלה בגורל הצוותים האחרים. "אני בטוח שהחברה שלי נהרגו", אמר. המורל של צוות הטנק הזה היה נמוך מאוד. ניכר היה בפני הלוחמים, כי עברו שעות לחימה קשות מאוד במעוז 'מילנו'. צירפנו אותם לכוח שלנו והמשכנו לנוע.

בקרבת ההגנה, 7 באוקטובר

אט אט התקבצו כוחות הגרוד במערב סיני. הטנקים של גדוד 113 הגיעו בזה אחר זה על גבי מובילים ולקראת השעה 16:00 התאספו במקום 30 טנקים של הגרוד. אכן כוח עצום על-פי כל אמת-מידה, ובמיוחד בהתייחס למצב הכוח הסדיר במרחב התעלה ב-7 באוקטובר. המג"ד אסף יגורי הגיע גם הוא, ולקראת השעה 18:00 קיבלנו פקודות לנוע לעבר תעלת סואץ, ליצור מגע עם המצרים בחזית מעוז 'מילנו', ולאפשר בכך את יציאתם של חיילי המעוז ממנו ואת חילוץם.

נענו - 30 טנקים - לעבר המעוז. עלינו לעמדות אש וירינו בכל כלי הנשק שברשותנו לעבר המצרים במרחב מעוז 'מילנו'. בחסות

בין הלוחמים שנחלצו ממעוז 'מילנו' היה סג"ם אילן גדרון, בנו של אלוף (מיל') משה (מוסיק) גדרון (לימים מבקר מערכת הביטחון). אילן היה מפקד המחלקה שאת אחד מהטנקים שלה, זה שהצליח לצאת ממעוז 'מילנו', ראיתי יום קודם לכן בצומת ציר אל-עריש-ציר החת"ם. שני הטנקים האחרים של מחלקתו של אילן - הטנק שלו ושל הסמל - נפגעו ונשרפו, והוא והצוותים הצליחו להיכנס למעוז. אילן הוריד את הפצוע שסחב על גבו וסיפר לי את קורותיהם כליל החילוץ. הוא בקושי עמד על רגליו, עיניו נעצמו, כולו שחור מפיח הלחימה, שרוט כולו. "המפקד", שאל, "יש טנק? אני רוצה להמשיך להילחם!"

"קח לך כמה שעות", אמרתי לו, "תישן קצת. אתה בקושי מחזיק את עיניך פקוחות."

"לא, לא, אני חייב להמשיך להילחם."

במשך הלחימה כולה היו המפקדים האלה - מפקדי המחלקות, מפקדי הפלוגות ומפקדי הגדודים - המצביאים האמיתיים של מלחמת יום הכיפורים. לא הגנרלים הם שניצחו את המלחמה, אלא קבוצת אנשים אמיצים, נחושים וחדורי אמונה כמו אילן גדרון.

"אין לי כרגע טנק בשבילך", אמרתי לאילן, "אבל אם 'תארגן' לך טנק, תצטרף."

בדרך-לא-דרך "אירגן" לעצמו אילן טנק שתוקן בסדנה שמאחורי קווי הלחימה, ולמחרת הצטרף אלי עם צוות שריכוזו ממקומות שונים. איני יודע איך הוא עשה זאת, העובדה נותרה בעינה: אילן הגיע אלי עם צוות ועם טנק כשיר להחימה והודיע לי בקשר: "אני אצלך!" כמשך כל קרבות הבלמה וההתקפה, בצד המזרחי של התעלה, ולאחר מכן בצידה המערבי, נלחמנו יחד עד שאילן נפל בקרב ב-18 באוקטובר ממערב לתעלת סואץ באחת מן ההתקפות על יחידת טנקים מצרית.

פקודות עבור!

"צא להתקפה, נוע על ציר החת"ם, וצור מגע עם האויב!" זוהי הפקודה שקיבלתי להתקפת הנגד ב-8 באוקטובר. מייד עם תחילת התנועה ממרחב מעוז 'מילנו' נוכחנו, כי המצרים שולטים על מרחב ציר החת"ם. נענו במהירות דרומה לאורך ציר החת"ם תוך חילופי אש עם המצרים שנמצאו בשטחים השולטים ממערב. היה לי ברור, שתנועה מערבה יותר תגרום לנו להיות נחותים מהמצרים ותפגע בנו קשות. מכיוון שהפקודה היתה לנוע ולתקוף לאורך ציר החת"ם, החיכוך שנוצר עם המצרים היה קטן יחסית. הם היו על השטחים השולטים באגף ממערב, ואנחנו תקפנו דרומה. במשך כל התנועה שמרנו על מגע עימם מעמדות עוקבות, אך לא הסתערנו עליהם. למצרים ולנו היו נפגעים, אך לא נעצרנו. לקראת הצהריים הגענו לשטחים השולטים על גשר הפירדאן. באזור הגשר הניחו המצרים גשרי מעבר על התעלה. הדיוויזיות המצריות של הארמיה השנייה עברו על גבי הגשרים הללו בהמשך הלחימה. מוכן שלא ידעתי על כך באותה עת. נענו לעבר השטחים השולטים על גשר הפירדאן, אלה המסומנים במפת הקוד בשם מתחם "הברגה". התקדמנו מערבה והגענו לאמצע הדרך במעלה גבעות "הברגה"

לכיוון מערב. לפתע, ממש מולנו, התרומם אבק רב. ראיתי 8 טנקים יורדים במהירות לכיוון מזרח; הם שעטו על המדרון ישירות לעברנו. בתחילה חשבתי שאלה טנקים מצריים, אך עד מהרה זיהיתי שאלה טנקי פטון ישראליים. הם נעו לעברנו, ואנחנו נענו בדיוק בכיוון ההפוך. לא הבנתי מה קורה. אנחנו בתנועה לעבר האויב והם נעים מן האויב והלאה?

כשחלפה פלוגת הטנקים הזאת בין הטנקים שלנו ניסינו לעצור אותם כדי להכין מה קורה, אך הם פשוט לא עצרו. הבטתי בטנקים וראיתי בצריחייהם אנשים שפניהם המומות. הם לא הביטו ימינה או שמאלה, ולא הוציאו הגה מפיהם. הם פשוט דהרו במהירות ועברו בין הטנקים שלנו, כמו מסרק בשיער, ממערב למזרח! רק לאחר המלחמה הצלחתי להבין מה קרה שם.

המשכנו בתנועה במעלה הגבעות. השעה היתה 12:30, השמש היתה בעינינו ולכן לא הבחנו מה קורה לפנינו בחזית הלחימה. לא זיהינו אפילו את התעלה אף כי היינו במרחק של לא יותר מ-5 ק"מ ממנה!

הייתי ב"הברגה" לפני המלחמה. מ"הברגה" ועד תעלת סואץ נפרס מישור חלק, כ-5 ק"מ אורכו, ללא קפל קרקע אחד. הבטתי בשטח ולא ראיתי מקום אחד שבו יכול טנק לתפוס עמדה ראויה. מגבעות "הברגה" יכולתי לראות אז את תעלת סואץ, ממש בקצה המישור, ועתה לא זיהינו כלל את התעלה. עדיין לא הבנו מה קרה לאותם טנקים שדהרו דרכנו מזרחה.

המג"ד אסף יגורי נהג לאסוף אותנו אליו, ולדבר עימנו פנים-אל-פנים בעמדת תצפית על המשימה שעלינו לבצע. כך עשינו גם אז בתצפית מפקדים, המ"פים והסמג"ד, עם השמש בעינינו. ניסינו לזהות את מה שניתן היה לזיהוי. התחלנו לדבר ויגורי אמר: "נחכה לפקודות להמשך." כשאני חושב כיום על מה שלא ידענו בעומדנו על גבעת "הברגה" אני מבין עד כמה גדול הפער שבין המציאות בשדה הקרב לבין מה שחושבים על המציאות הזאת. לא ידענו, שבשטח המישורי שלפנינו ממוקמת ומוסווית היטב דיוויזיה ממוכנת מצרית עם אלפי חיילי חי"ר ועם מאות כלי נ"ט מסוגים שונים. כלי נ"ט בכל הטווחים - מאר-פיג"ו ועד לטיל הסאגר - מעל 100 טנקים, וכמות גדולה מאוד של ארטילריה. הדבר נודע לי רק לאחר המלחמה כשלמדתי את נסיבות הקרב. כאמור, לא ידענו אז ששמונת הטנקים שדהרו לעברנו ועברו אותנו מזרחה, היו של גדוד טנקים 28, בפיקודו של חיים עדיני, שפעל במסגרת חטיבתו של גבי עמיר, חטיבה 460. כשלוש שעות לפני המפגש איתנו קיבל המג"ד פקודה, במסגרת התקפת הנגד, להעביר כוח שריון לעברה המערבי של תעלת סואץ. למותר לציין, כי גדוד 28 לא ידע שהוא נכנס לעומקו של מתחם דיוויזיה מצרית, שנערכה להגנה חפוזה מייד עם תום צליחתו המוצלחת את תעלת סואץ. כשנכנס הגדוד לתוך השטח במגמה למצוא גשר ולצלוח, ספג מכה קשה מאוד. לוחמים רבים נהרגו בניסיון המעבר שנכשל, וטנקים רבים הושמדו. כשנודעו לי מהלכי הקרב הזה הבנתי את הסיבה למכטים המבוהלים ולנסיעה המהירה מזרחה. באופן אירוני התקבלה באותה עת במטה הכללי ידיעה, שצה"ל עבר לצד המערבי של תעלת סואץ. המרחק בין תמונת המצב

במטכ"ל ובפיקוד לבין מה שקרה במתחם "הברגה" היה אפוא כמרחק מזרח ממערב תרתי משמע.

הקרב על גשר הפירדאן

ברשת הקשר הגיעה הפקודה הבאה: "להמשיך לתקוף לכיוון מערב, להיות מוכנים לנוע לעבר גשר הפירדאן ולחבור עם כוחותינו הנמצאים בצד המערבי של התעלה." סוף סוף הסמג"ד אמר, שאנחנו לא הראשונים בתנועה. עד עתה היינו הראשונים שנעו כשטח. אמרתי לעצמי, שמשמעות הדברים היא, שלפנינו נעו כוחות, ומישהו "כבר עשה את העבודה". פירוש הדבר, שהציר משולט. המג"ד ביקש בקשר

כמה הבהרות, אבל התשובה היחידה שקיבל היתה ההוראה "להיות מוכן לתנועה ומהר" משום שהכוחות בצד השני של התעלה זקוקים לתגבור דחוף.

גלשנו עשרים טנקים - עשרה נפגעו עד לשלב הזה - מגבעות "הברגה" בפריסה רחבה לכיוון תעלת סואץ. ירדנו מן הגבעות והגענו לשטח הפתוח בשקט יחסי. אבק רב ושמש בעיניים. טנקיסטים ותיקים אומרים, שבמצב כזה לא רואים הרבה, מקסימום למרחק של מטרים בודדים. אחרי תנועה של 2.5 ק"מ, כשהיינו באמצע המישור - בחזיתנו גשר הפירדאן ומאחורינו גבעות "הברגה", גילינו שאין שילוט מבצעי של הציר. הסתכלתי מצריח הטנק ימינה ושמאלה והבחנתי שאנחנו נעים בתוך מערך מצרי חפוז. שקלתי מה לעשות במצב הזה. המשכתי לנוע בתוך הכוח המצרי, ובבת אחת נפתחה עלינו אש תופת ממאות קני טנקים וארטילריה, טילי סאגר ואר-פי-ג'י. המצרים ירו לכל הכיוונים - עלינו ועל עצמם. לא היו גבולות

גזרה לירי. החשיכה ירדה בבת אחת. תוך שניות איכדנו את הקשר עם הסביבה, ולא ראיתי דבר מלבד אש ועשן. הטנק נפגע מארטילריה ומטילים, התותח נפגע והפסיק לתפקד. המקלעים על הצריח התרסקו מאותו מטח ארטילרי, והאנטנות התקצצו באחת. בבת אחת הפך הטנק שלי, טנק המ"פ, לגוש פלדה נוסע, שאינו מסוגל לירות ואינו מסוגל להקים קשר רדיו עם אף אחד.

אלה היו עבורי מהרגעים הקשים ביותר במלחמה. כמפקד פלוגה נמצאתי באחת מן הדילמות הקשות ביותר שעמדתי בהן. מחד גיסא, הוטלה עלי המשימה "לחבור אל הכוחות הנמצאים בצד השני של

התעלה, מרחק של 2-3 ק"מ מאיתנו, וידעתי שאם לא נגיע לכוך הזה הוא לא יחזיק מעמד; מאידך גיסא, היה ברור לי, שהקרב הזה אבוד.

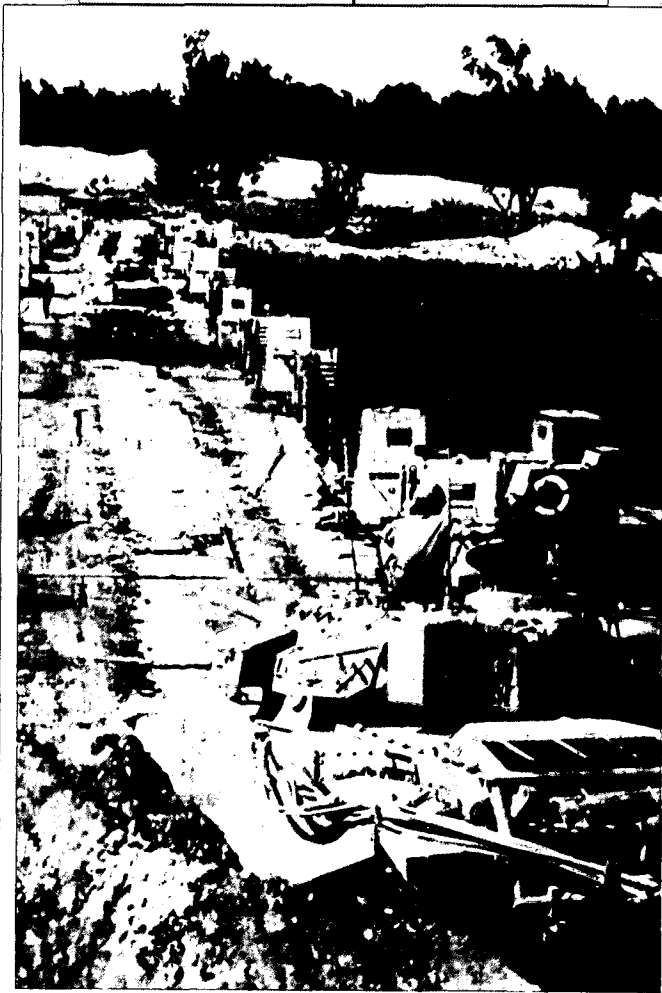
ידעתי, כי זה בלתי אפשרי להגיע ליעד כלשהו במצב שאלינו נקלענו, מה גם שטנק המ"פ אינו מתפקד. טנק המג"ד נפגע כוחל שלו. המג"ד הספיק לתת לגדוד פקודה לסגת לאחור לפני שקפץ מהטנק. כששמעתי את הפקודה, העברתי אותה ליתר הטנקים בגדוד; מכיוון שהיינו קרובים זה לזה ניתן היה לשמוע אותי. הרבה טנקים כבר איכדו את אנטנות הקשר, ועד היום איני יודע מי שמע את הפקודה הזאת. פקדתי על הנהג "אחורה מהר!" - זהו נוסח הפקודה לחילוץ ולניתוק מגע. לא סובבנו

את הטנק, ופשוט נענו במהירות לאחור. בעת התנועה לאחור נפתחו מדי פעם "חלונות תצפית" של ראות עד כדי 20-30 מטרים, לא יותר, וזיהיתי חיילים שרצו באי סדר לכיוונים שונים. חלקם לא ידעו לאיזה כיוון לרוץ ועמדו במקומם. העלינו על סיפון הטנק לוחמים שהטנקים שלהם נפגעו - חלקם היו פצועים. כך, עם האנשים על הסיפון נסענו בהילוך אחורי כ-2,500 מטרים.

כשיצאנו מתוך המהומה הזאת ראיתי שיחד איתי יצאו עוד שני טנקים מהאש - טנק אחד מכל פלוגה. זיהיתי את המח"ט מנסה לקרוא למג"ד ברשת הקשר. הגעתי עם הטנק שלי עד לטנק המח"ט ואמרתי לו, כי אנחנו שלושת הטנקים היחידים שיצאנו מהקרב הזה, וכי ככל הנראה כל היתר נשאר בשטח. ביקשתי ממנו אישור להיכנס שנית לשטח ולנסות להוציא פצועים נוספים. מובן שלא ניתן היה להגיע ללב השטח, לעומק

העמדות של הדיוויזיה המצרית שבה נתקלנו, אך קיוויתי שאנשים שקפצו מהטנקים הבווערים יגיעו לפחות עד לאמצע הדרך, ואני אצליח לחלץ אותם באותו האופן שבו חילצנו את מקצתם קודם לכן. "זו התאבדות", אמר לי המח"ט, אך אישר את בקשתי. באותו הרגע ממש קיבל המח"ט הוראה בקשר להגיע למפגש מפקדים במפקדת האוגדה שהיתה פרוסה מאחור, כדי להתערבן במצב ולקבל החלטות.

נעתי בחזרה לכיוון התעלה. במקום שרר שקט. התבוננתי בשטח באמצעות משקפת. מאות חיילים מצרים הסתובבו בין הטנקים

גדוד 113 עובר את תעלת סואץ

גדוד 113 ממשיך בלחימה

שאלנו את עצמנו האם להישאר ולהילחם כגדוד, או להתפור בין יחידות החטיבה. לאחר התלבטות החלטנו להישאר במסגרת של גדוד 113 ולהמשיך להילחם כגדוד. מרגע זה ועד תום הלחימה גדוד 113 לא היה גדוד של 20-30 טנקים, אלא של 7 טנקים לכל היותר. פיקדתי על פלוגת הטנקים המוקטנת, על פלוגת החרמ"ש פיקד מ"פ נוסף, ועל הגדוד כולו פיקד מג"ד החרמ"ש, מולה הרמתי. מולה, שמעולם לא פיקד על יחידת טנקים, פיקד על הגדוד (שהיה מורכב משתי הפלוגות המוקטנות הללו) במשך רוב הלחימה מתוך נגמ"ש של יחידת החרמ"ש.

החזקת השטחים השולטים בציר החת"ם

בימים שלאחר מכן הצטרף הגדוד לקרב הגנה ארוך, שהתבסס על השטחים השולטים של ציר החת"ם לכיוון מערב. המטרה כפי שהובהרה לנו היתה

לשחוק את הצבא המצרי בקרב ההגנה הזו ככל האפשר ולצאת לקרב התקפה מערבה במגמה להכריע את הצבא המצרי. ההחלטה הזאת, שהתקבלה בפיקוד הדרום ובמטכ"ל, העידה יותר מכול על תחילתו של השינוי במצב המבצעי של צה"ל בסני באותם הימים.

בין 8 ל-16 באוקטובר נערכו קרבות הגנה, שהתנהלו בעיקר

בשעות היום, ולעיתים גם בלילה, ברציפות ובאינטנסיביות רבה. היו אלה קרבות על החזקת השטחים - השטחים השולטים בעיקר. ככל בוקר, עם עלות השחר, נענו לעמדות שולטות כדי לתפוס אותן לפני המצרים. עם עלייתנו לעמדות אש התפתחה מולנו התקפה של כוחות מצריים. ההתקפות האלה התרחשו מדי יום בימי הלחימה הבאים. בסביבות השעה 7 בבוקר, כשהיינו בעמדות האש על השטחים השולטים החלו לנוע לעברנו עשרות טנקים ונגמ"שים, וכיניהם צעדו חיילי חי"ר רבים. היינו מולם חמישה טנקים בלבד. ירינו בהם פגזי ח"ש ואש ממקלעים וממרגמות, והם התקדמו ברציפות. חלק מהם נפגעו, אך כל היתר המשיכו. לא הבנו את התופעה הזאת ובשיחות בינינו קראנו להם "מסוממים". לעיתים הגיעו חיילי החי"ר המצרי ממש עד לקו עמדותינו. הקרב הגיע לטווחים קצרים של ממש - ירי פגזי ח"ש על טנקים בטווח של 30

הבוערים שלנו. זה היה מראה קשה. היה ברור לי, שלאנשים שנשארו שם יש סיכוי קטן מאוד לצאת מהשטח הזה בחיים, ובכל זאת בדקתי אם יש סיכוי, ואפילו הקטן ביותר, לחלץ את הלוחמים. עד מהרה המצרים זיהו אותי ופתחו באש רצחנית. עצרתי ובדקתי את המצב באמצעות המשקפת. לא זיהיתי אף אחד שרץ לעברי, אך הבחנתי כי המצרים ריכוזו כוח טנקים גדול - כ-100 טנקים ונגמ"שים - והחלו לנוע בפריסה רחבה מאוד לעבר השטח השולט "הברגה". אמרתי לעצמי, שהם מנסים לכבוש את השטחים השולטים, טובבתי את הטנק, ונעתי במהירות בחזרה אל העמדות השולטות. זיהיתי שם את שני הטנקים שיצאו איתי מהשטח קודם לכן. צוותיהם ישבו לידם במצב רוח שפוף. היו שם גם שלושה טנקים נוספים שלא נכנסו כלל לקרב בשל תקלות טכניות. יחד היינו שישה טנקים. ברור היה לי, שאם המצרים יכבשו את השטח השולט יהיה קשה מאוד לצה"ל לכבוש אותו מחדש, ולחימה כזאת תהיה כרוכה כאכידות כבדות.

החלטתי לא לחכות למצרים על השטח השולט. החלטתי לקצר טווח לשטחים הנחותים עם ארבעה טנקים, ולפתוח באש על הטנקים ועל הנגמ"שים המצריים משם.

קיוויתי כי לאחר שייפגעו למצרים כמה טנקים הם יעצרו. גלשנו מהגבעות עד לטווחים של 1-1.5 ק"מ, ופתחנו באש בבת אחת. פעלנו בשיטת "ירי בטווח קרבי". בטווח כזה כל פגז פוגע. רמת

התותחנות של המצרים היתה גרועה, והם לא פגעו בנו. לשמחתי, לא ירו המצרים טילי סאגר בעת תנועתנו לעברם. ירי פגזי הח"ש המהיר שלנו השמיד 10-15 טנקים של המצרים והתקפתם נבלמה. חזרנו לעמדות השולטות. היה זה בשעה 17:00 כ-8 באוקטובר.

הגדוד שלנו איבד בקרב הזה שלושים ושישה אנשים. הסמג"ד וכל המ"פים חוץ ממני נהרגו. מפקדי טנקים רבים נהרגו, ואחרים נפצעו. המג"ד אסף יגורי נפל בשבי לאחר שנחלץ מן הטנק עם צוותו לתוך בור שנפער מנפילת פגז ארטילריה. דבר נפילתו בשבי נודע רק לאחר כמה ימים. נראה, כי הוא וצוותו ניצלו ממוות הודות לידיעתו את השפה הערבית. הוא צעק כמה מילים בערבית לעבר מפקד של כוח מצרי שירה עליהם, ובעקבות זאת פסק הירי. גדוד 113 ספג מכה אנושה. נשארנו כ-8 באוקטובר בערב ארבעה טנקים.

חפ"ק אוגדה 162 במלחמה. המח"ט נתקף ניד עומד משמאל ולפניו מפקד האוגדה האלוף אדן (ברז)

מטרים. קרבות פנים-אל-פנים של ממש. כמה מחיילי החי"ר המצרי ניסו לטפס על הטנקים שלנו תוך כדי הלחימה.

ב-13 באוקטובר עמדנו בפני התקפה כבדה מההתקפות שהיו בימים הקודמים. חמשת הטנקים של הגדוד נמצאו רוב הזמן בעמדות אש. חלקם תידלקו והתחמשו בעמדות המתנה. הצוותים נחו מעט ואכלו, וכך נשמר רצף לחימה במשך כל היום. היתה זו התקפה של טנקים מסוג טי-62, ומולה הרמתי, המג"ד שניצב גבוה בעמדת אש, נפגע ונהרג מפגיעת פגז של טנק מצרי. הרמתי ראשי וראיתי מטוסי מיג מצריים, שהתקיפו והפציצו את עמדות התחזוקה החטיבתית. ההתקפה נמשכה כמה דקות והיו בה עשרות נפגעים - הרוגים ופצועים.

זאביק רם קיבל את הפיקוד על הגדוד לאחר שהרמתי נהרג. חילופי הפיקוד ביחידות הלוחמות במלחמה היו רבים. כך יהיה גם בעתיד. צריך להבין זאת כשמדברים על חשיבותה של שרשרת פיקוד ועל משמעותה.

לא במקרה איני מתאר את הסיוע האווירי והארטילרי לכוחותינו. הסיבה לכך פשוטה: לא ניתן כלל סיוע אווירי בשל ההגנה נ"מ המצרית, והסיוע הארטילרי במשך כל המלחמה היה נדיר בשל הסד"כ. הלחימה הוטלה בעיקר על יחידות הטנקים והחי"ר. המחסור הזה בסיוע הורגש מאוד לנוכח הסיוע הארטילרי המסיבי של המצרים, שנחת עלינו. נשארנו בעמדות האש כל אותו היום עד שההתקפה המצרית נבלמה ושככה. קרבות הגנה להחזקת שטח הינם קרבות הדרושים נחישות והתמדה רבות ביותר. למדנו זאת על בשרנו באותם הימים.

בחניוני הלילה הקרביים נהגתי לשוחח עם החיילים. סיפרתי להם מה עבר עלינו במשך היום, ודיברתי איתם על הדברים שאנחנו אמורים לעשות למחרת. ידעתי שלא כולנו נשב בחניון הלילה למחרת, אך ידעתי גם שכדי להניע את החיילים להילחם בקרב שבו הם עלולים להיפגע, חייבים לשוחח עימם באופן בלתי-אמצעי. לא רק בקשר הרדיו, המהווה את ערוץ התקשורת העיקרי בין המפקדים והחיילים בחיל השריון. אין די בקשר רדיו - המגע האישי, הטפיחה על הכתף חיוניים ביותר.

ידעתי שאני חייב להקדין כלפי אנשי ביטחון, אמינות ומקצועיות, והבנתי כי עלי לספר להם את האמת, קשה ככל שתהיה. מסתבר שאם המפקד נוהג כך, אנשיו הולכים אחריו בשדה הקרב גם בתנאים הקשים ביותר. ערב ערב, עייפים ככל שהיינו מהלחימה היומית, התכנסנו לדבר. במקביל חימשנו ותידלקנו את הטנקים להמשך הלחימה.

בשמונת הימים הללו של קרבות הגנה מול המצרים בציר החת"ם הסבנו למצרים אבירות כבדות מאוד. למצרים נפגעו עד 16 באוקטובר טנקים ונגמ"שים רבים, ואלפי חיילי חי"ר נהרגו ונפצעו.

המארב לחטיבת טנקים 25 המצרית

ב-15 באוקטובר בערב החלה צליחת תעלת סואץ על-ידי כוחות צה"ל. בשלב הראשון צלחו כוחות חי"ר על גבי סירות גומי וטנקים על גבי תמסחים.

ב-17 באוקטובר בבוקר החלו בחיבור דוברות לגשר שאותו קיוו להשלים עד השעה 16:00. באותה עת החל ברצועת המישור, המשתרעת לרוחב 4 ק"מ ממזרח לאגם המר, קרב שריון מן הגדולים במלחמה, שבו השתתפו 110 טנקים מסוג טי-62, אשר יצאו לכיוון צפון האגם המר וזוהו כחטיבה 25. התקדמותה של החטיבה הזאת סיכנה באופן ממשי את מהלך הצליחה של צה"ל לגדה המערבית של תעלת סואץ. על חטיבה 217 הוטלה משימה דחופה: לארוב לחטיבה 25 המצרית ולהשמיד אותה.

ב-17 באוקטובר עם שחר, במסגרת המשימה החטיבתית, קיבלתי משימה לנוע במהירות לשטחים השולטים על המישור שממזרח לאגם המר. סרן שמוליק, שחזר יומיים קודם לכן מחו"ל, הגיע אלי ואמר: "שמעתי שיש לך טנקים ואני מחפש להצטרף." חילקנו בינינו את הכוח "המרשים" של חמישה טנקים, ומאותו הרגע היו שתי פלוגות מוקטנות מאוד בגודל 113 - שלי בת שלושה טנקים, ושל שמוליק בת שני טנקים ופלוגת החרמ"ש. באמצעות משקפות זיהינו טור של טנקים, שהתקדם לאט צפונה לעבר הגשרים. צפונה לנו הגיע גדוד נוסף ותפס עמדות. בהמשך הצטרף גדוד נוסף מחטיבה 500.

עד מהרה הבנו, כי מהעמדות הללו לא נוכל להשמיד את הטנקים שמולנו, שכן הטווח היה 5 ק"מ, וכי יש למצוא במהירות פתרון. הדרך היחידה שנראתה אפשרית לביצוע המשימה היתה לנוע קדימה לתוך השטח הפתוח, לקצר טווח באופן משמעותי ולפתוח באש אל הטנקים המצריים מתוך השטח הפתוח. ממש קרב אבירים! חששנו שנמצא את עצמנו בתוך מערך מצרי מחופר של דיוויזיה ממוכנת בשטח הפתוח. ההתלבטות היתה קשה ביותר. הבנו כי אין ברירה והחלטנו לצאת לדרך. התפללנו שלא נפגוש שוב חי"ר ממוכן מחופר בדיונות, כפי שקרה בגשר הפירדאן. הגענו לטווח של 2 ק"מ מהטנקים המצריים והם לא הגיבו. כשהגענו לטווח קרבי של 1.5 ק"מ הבחינו בנו המצרים. צריחי הטנקים שלהם הסתובבו לעברנו ופתחו עלינו באש. כל גרודי הטנקים - גרוד 113 וגרוד 126 מחטיבתנו וגרוד 433 מחטיבה 500 - השיבו אש והשמידו תוך זמן קצר מאוד את רוב הטנקים של חטיבה 25 המצרית. כ-60 טנקים שרופים נותרו בשטח, והיתר שימשו את צה"ל כטנקי שלל שנים לאחר מכן. מארב הטנקים הזה - התעוזה שבהתקרבות כוחות ההלם של המארב לשטחים הפתוחים, התותחנות המצוינת וההשמדה המהירה של טנקי המצרים - יצר הפתעה שהמצרים לא עמדו בה. החטיבה המצרית הושמדה. לימים כשביקרתי בצבא הרוסי נודע לי, שמלמדים את הקרב הזה בבתי-הספר בצבא הרוסי כקרב מופת.

הלחימה בגדה המערבית של תעלת סואץ

בתום הקרב עם חטיבה 25 בערב אסף מפקד האוגדה, האלוף אברהם אדן ("ברן"), את מפקדי האוגדה לתדריך. "ברן", איש נמוך קומה, עמד על סלע מול כל מפקדי האוגדה ונתן תדריך ל"קרב ההכרעה", לדבריו. לפי זיכרוני אמר "ברן" כך: "חבר'ה, אחרי שהשמדנו את חטיבה 25, אנחנו יוצאים היום לקרב ההכרעה. אנו צולחים את תעלת סואץ עוד הלילה. משימת האוגדה היא לנוע במהירות אל העיר

סואץ ולכתר בכך את הארמיה המצרית השלישית. עלינו לעשות זאת לפני שתעצור אותנו הפסקת האש. לכן המשימה היא לעשות זאת מהר."

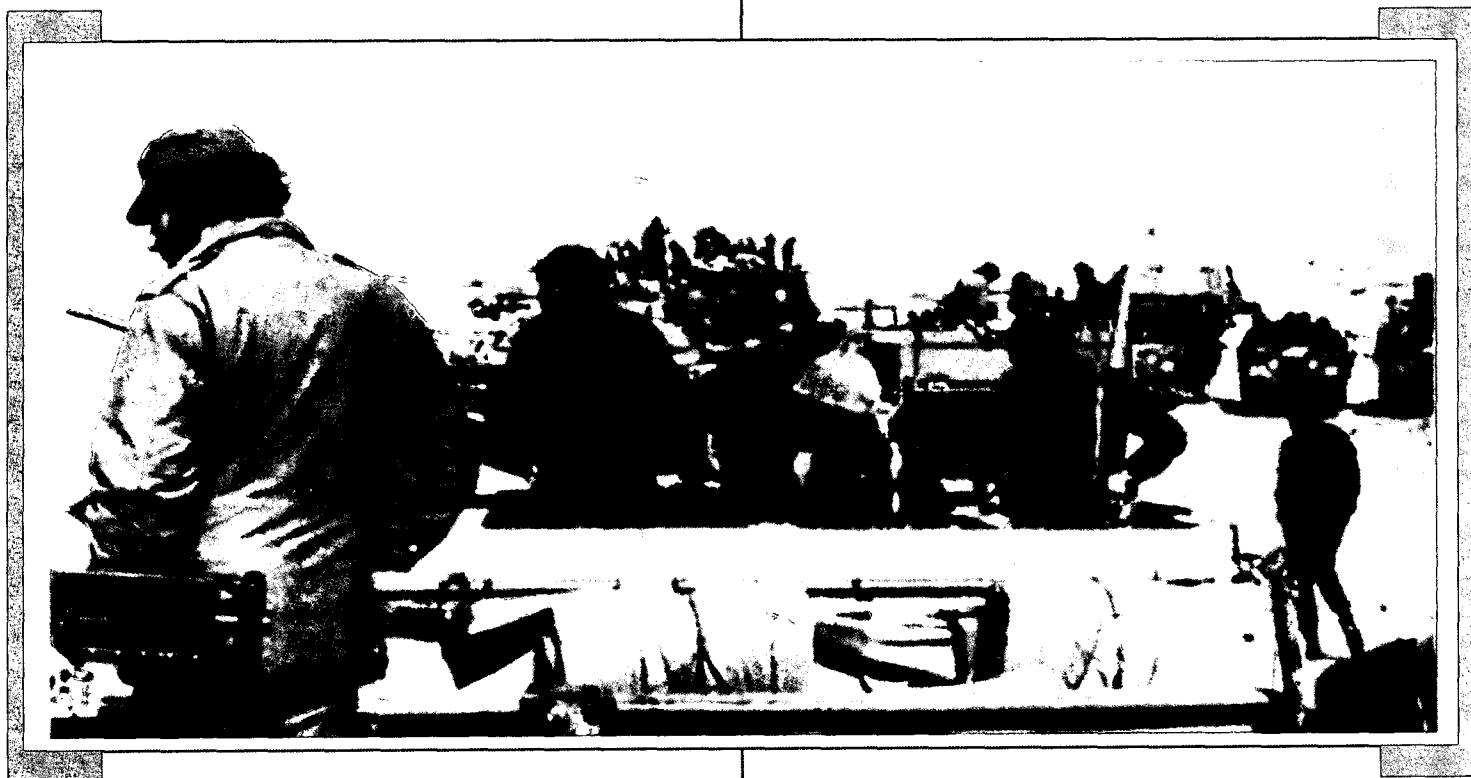
לאחר ש"ברן" סיים את דבריו עלתה יפה ירקוני על אותו הסלע ושרה כמה שירים. היא תמיד היתה שם ברגעים כאלה. רצנו אל הטנקים בתום הכינוס הזה. למח"טים הוא מסר כנראה פרטים נוספים מאוחר יותר, אך עבורי היתה זו הפקודה האחרונה, אולי המפורטת ביותר שקיבלתי עד לסוף הלחימה כולה.

מעבר להתקפה מערבה

ערב המתקפה בגדה המערבית של התעלה, היה צה"ל במצב שונה לחלוטין מאשר בימים הראשונים של המלחמה. חזרנו לטנקים, לאחר חימוש ותדלוק התחלנו לנוע. המצרים, שידעו כבר על הגשר שצה"ל הניח על תעלת סואץ, ריכזו אש ארטילרית וקטיושות לאזור המעבר. ככל שהתקרבו אל הגשרים התחזקה הארטילריה. הגשרים עצמם

בקרב במחנות אבו סולטן נתקלנו ב-15 טנקים מצריים, שפתחו עלינו באש בבת אחת. גם הטנק שלי נפגע בזחל, ולא היה יכול לנוע יותר. הצלחתי לקדם את שני הטנקים הנותרים, ויחד פתחנו בירי מהיר לעבר הטנקים המצריים, שקניהם בלטו מתוך חושות בטווחים של 100-200 מטרים מאיתנו. זאביק רם קידם את פלוגת החרמ"ש לטיהור השטח, והפלוגה נתקלה בכוח קומנדו שהיה מוסתר היטב בין החושות, והיה מצויד ברובי סער קלצ'ניקוב ובאר-פיג'י. במכת האש הראשונה נהרג מ"פ החרמ"ש, הסמ"פ וחלק מהמ"מים והלוחמים נהרגו ונפצעו. הפיקוד הפלוגתי כולו נפגע קשות.

נלחמנו עד רדת החשיכה לחילוץ הכוח. רק לקראת ערב הצלחנו בכוחות מתוגברים לחלוץ את הכוח על פצועיו ועל הרוגיו מהשטח, והציר נפתח לתנועה. בימים שלאחר מכן, עד 25 באוקטובר, הלחימה העיקרית ממערב לתעלה היתה מול טנקים של דיוויזיות השריון, מול חי"ר ששולב בהגנה על מחנות ועל עמדות, מול ארטילריה ומול הרבה מאוד סוללות של טילים נגד מטוסים. סוללות הטילים

נ"מ הללו היו הסיבה הישירה לכך שלא קיבלנו סיוע אווירי בלחימה עד אז. כל סוללה שהושמדה על ידינו בימי הלחימה מעבר לתעלת סואץ, תרמה לפתיחת השמים למטוסינו, ואלה החלו לפעול במרחב. לחמנו ברציפות מ-18 בחודש ועד ל-22 בו ממחנות אבו סולטן דרומה לכיוון ציר סואץ-קהיר. עשרות קילומטרים של תנועה ולחימה ממערב לתעלת סואץ ולאגם המר. המשמעות של לחימה רצופה לצוותי הטנקים הינה בראש וראשונה שהות ללא הפסקות בתוך הטנקים. מפקד הטנק ואנשי הצוות לא יכלו לעזוב את הטנק, ולו לרגע. לנוכח הארטילריה הרצופה, עומס הפעילות והלחץ היה עלינו למצוא דרכים יצירתיות אפילו כדי לעשות את צרכינו. העצירות

הופגזו ללא הרף. הגענו לגשר לקראת שחר, שמוליק עלה ראשון על הגשר עם שני טנקים, ואני נעתי אחריו עם שלושת הטנקים שלי. בשעה שנענו על הגשר, ספג הטנק שמאחורי פגיעה ישירה מקטיושה. נהג הטנק איבד שליטה על הגאי הטנק, והטנק צנח אל תעלת סואץ! מפקד הטנק הצליח להשתחרר ממערכת הקשר ונחלץ מהטנק, אבל יתר אנשי הצוות טבעו. יצאנו מהגשר למערב התעלה והתקדמנו למרחב מחנות אבו סולטן. במחנות אבו סולטן ב-18 בחודש, בקרב על פתיחת הציר ליחידות האוגדה, נפגעו והושמדו שני טנקים שלנו. חיילי הצוותים נהרגו כולם. האינטנסיביות של קרב ההתקפה לא היתה שונה מזו של קרבות ההגנה שעברנו עד כה.

הפסקת-האש הראשונה

ב-22 בחודש הגיע הגדוד למרחב הציר סואץ-קהיר וכבש את השטחים השולטים עליו. בקשר הגיעה הודעה על הפסקת-אש. היינו במרחק של כ-100 ק"מ מקהיר, וכל המערכת הבין-לאומית רעשה. משימת כיתור הארמיה השלישית לא הושלמה, לא הגענו אפילו לעיר סואץ, והפסקת-האש תפסה אותנו. במצב הזה לא היה לנו כל יתרון, בוודאי לא יתרון מערכתי שיניב איזושהי תוצאה אסטרטגית ברורה.

המג"ד זאביק רם פנה אלי: "שמע, בריק, אמנם אנחנו בהפסקת-אש, אבל נוע, תגנוב שטח." נענו בלילה, שעה אחר שעה, עייפם יותר ויותר, העיניים נעצמו. לא נתקלנו באויב. בשעה 2:00 בלילה חשתי שאיני יכול להמשיך. עצרתי את הטנקים. "נעצור לחצי שעה", החלטתי. תוך שניות "צללנו" לתוך הטנקים ונרדמנו. הביולוגיה כנראה עושה את שלה. איננו מכוונות.

השחר האיר על חמשת הטנקים הישראליים בלב השימון ממערב לתעלת סואץ. פקחתי את עיני בבהלה, התכוונתי להמשיך בתנועה בשתיים וחצי בבוקר והשעה כבר חמש בבוקר! הוצאתי את ראשי מתא המפקד בצריח, הבטתי ימינה ושמאלה ולא האמנתי למראה עיני! נמצאנו בלב חניון ענקי של אגד תחזוקה מצרי. למעלה מ-100 כלי רכב שונים היו מחופרים בעמדות שמסביבנו. הם חשבו שאנחנו כוח מצרי שבא לאבטח אותם בלילה. נענו ללא אורות ובמשמעת לילה קפדנית, וזאת היתה התוצאה. חייל מצרי הסתובב סביבנו והתבונן בנו בהשתאות. הוא לא ראה טנקים מצריים מסוג כזה. נדמה היה לי שהוא קיבל משימה לברוק מי נעצר באמצע החניון. הגיע קצין, סגן או סרן. אמרתי לו באמצעות אחד מחיילי הצוות דובר ערבית: "אסוף את כל כלי הרכב בחניון, סדר אותם בשדירה ונוע עם כולם לכיוון מערב!" "אני מצטער מאוד", אמר, "היינו כאן לפניך."

"קרא לקצין הבכיר", אמרתי לו. והוא קרא למפקד הבכיר. אחרי דין ודברים עם המפקד הבכיר המצרי בדרגת קולונל, הוא קיבל ברצינות את הודעתי, שאם הוא לא ינוע משם מייד - אפתח עליו באש. במהירות ובצורה מסודרת, שהעידה על יכולתו הגבוהה של אגד התחזוקה המצרי לדלג ממקומו, התאספו כל עשרות כלי הרכב לשדירת מסע ארוכה, ואחרי שעה החלו לנוע לעבר קהיר. ממש באותו הזמן בוטלה הפסקת-האש.

השלמת הכיתור של הארמיה השלישית

ההודעה על הפסקת-האש הסופית התקבלה בקשר בחצות הלילה שבין 24 ל-25 באוקטובר. חשבתי, שעצירה במצב הזה לא באה בחשבון. השלמת הכיתור הייתה הכרחית.

הבטתי דרומה. סוללה גבוהה של תעלת סואץ ממזרח ותעלת המים המתוקים עם סבך מסביבה ממערב. התנועה היתה אפשרית רק על הציר. התחלנו לנוע דרומה - טנק הסמל נע לפני, ואני ושלושה

טנקים מאחוריו. נגמ"ש עם צנחנים שתעו בדרך הצטרף אלינו וסגר את הטור. בארבעת הקילומטרים הראשונים היה שקט לחלוטין. כ-100 מטרים לפניו, סמוך לתעלת המים המתוקים, בסבך בין החושות כוננו לעברנו את תותחיהם שלושה טנקים מצריים. השטח נייער לקול מטח של פגזים חודרי שריון שנורו לעברנו. פגז ח"ש נפיץ פגע בטנק, ואלפי רסיסים עפו לכל עבר. המקלעים נעקרו ממקומם ועפו מהטנק. רסיס קטן פגע במצחי, ודם רב זרם על פני ידעתי בחושי, שהתחדדו מאוד בימי הלחימה האחרונים, שזה עניין של שניות ספורות עד שהפגז הבא יפגע בטנק שלי. נתתי פקודות לנהג ולתותחן. התותחן הביט על הנהג ואמר לי: "המפקד, הנהג הרוג." נתתי לצוות פקודה לנטוש את הטנק לפני שייפגע. שני הטנקים שלי ירו במהירות לעבר הטנקים שבסבך והשמירו אותם. לפתע, בתוך כל המהומה הזאת, קפצו כחמישה-עשר חיילים מצרים מעבר לסוללת התעלה ורצו לעברנו כשידיהם מורמות מעל לראשיהם. כשהגיעו אלינו, נפלו אפיים ארצה והחלו לבכות. מחזה סוריאליסטי לכל הדעות. התלבטתי מה לעשות. שחרורם לא בא בחשבון - היו כבר מקרים ששבויים ששחררו ולאחר מכן חזרו ונלחמו בנו.

בצד הדרך עמד כלי רכב מרוטש מההפגזה, ששימש כנראה בעבר הקרוב את החיילים הללו. הפתרון המקורי ביותר שעלה בראשי היה לומר להם, באמצעות המתורגמן הוותיק שלנו, לעלות על הרכב הזה ולהצטרף לשדירה. למרות צעקות המחאה והבכי של החיילים המצרים, שלא האמינו ביכולתם לתקן את הרכב הזה (למען האמת, גם אני לא האמנתי בכך), הבלתי-אפשרי קרה, והמצרים הצליחו לתקן את כלי הרכב ולהניע אותו. מסביב נמשך הקרב עד להשמדתם של הטנקים המצריים על-ידי הטנקים שלנו ועל-ידי צוות הצנחנים. כך, בדקות במטרה, נעו שדירת הטנקים הפלוגתית הקטנה של גדוד 113, צוות הצנחנים ומשאית השבויים לאורך התעלה עד שהגיעו לעיר סואץ.

פלוגת "מישקה" השלימה את כיתורה של הארמיה השלישית.

לסיום על יישום הפיקוד הקרבי

מנהיגותו של המפקד בקרב נוצרת על-ידו במשך הזמן. פעמים רבות אני נשאל על הפחד בשדה הקרב. כולנו מפחדים בשדה הקרב. כל אנשי גדוד 113, שלחמו מבוקר עד לילה, במשך שמונה-עשרה יממות רצופות, פחדו. הגיבורים היו אלה שהתגברו על הפחד התמידי הזה. רבים מאוד מלוחמי צה"ל ומפקדיו במלחמת יום הכיפורים ידעו להתגבר על פחדי שדה הקרב, וגבורתם היא שהביאה בסופו של דבר לניצחון בקרב.

המלחמה שלי

אל"ם (מיל) משה גבעתי

בעת המלחמה: סרן מסופח לגדוד 51 (גולני)
ומפקד כוח הנדסה חטיבת

עזוב שטויות

סע הביתה,

לא תהיה מלחמה

היתה ביטול חופשות השבת והזעקת היחידות שיצאו כבר לחופשת שבת חזרה לבסיסהן. בשעות הערב המוקדמות טילפן אלי סמל מבצעים מאג"ם החטיבה: "כדאי שתבוא עם הציוד. העניינים מתחממים." נפרדתי לשלום ממשפחתי, והעמסתי על מכונית הפורד הישנה שלי שק חפצים וכו ציוד לחימה וציוד אישי. מפקדת החטיבה היתה שקטה ולא היתה בה כל פעילות. במשך כל הערב ישבנו במשרדו של מפקד המחנה סרן יום-טוב חזן, והעברנו את הזמן בסיפורי חוויות. לקראת חצות, משלא אירע דבר, החלטתי לחזור הביתה.

למחרת בבוקר, קצת לפני השעה 11:00 טילפן אלי סמל המבצעים בחטיבה, ובלי לפרט אמר לי: "גבעתי, רצוי שתיסע לגדוד שלך לשעבר. הגדוד קיבל פקודה לזוז למעלה." נפרדתי מאשתי ומשתי בנותי ונסעתי ברכבי הפרטי למחנה גדוד 51 בטידה. בהגיעי לגדוד נכנסתי ללשכתו של המג"ד החדש, סא"ל יהודה פלד (יודק"ה), שנכנס יומיים קודם לכן לתפקידו. יודק"ה עצמו הוזעק כבר לפני הצהריים למפקדת החטיבה. את מקומו מילא סגנו, רס"ן ציון זלוף, שהופתע לראותי, אך שמח שבאתי. "ציון, אני מצטרף כחייל לפלוגה רובאית,"

ממאי 1971 ועד יולי 1972 הייתי מפקד פלוגה א' של גדוד 51 בחטיבת גולני תחת פיקודו של סא"ל ראובן אליעז (רובק"ה). לאחר שלושה אימונים חטיבתיים מרוכזים וארבע תקופות תעסוקה עתירות פעילות נגד הטרור הפלסטיני - שתיים בעזה, אחת בעמק בית שאן ואחת בהר ד"ב - סיימתי את תפקידי ואושרה יציאתי ללימודים לתואר ראשון באוניברסיטת חיפה.

בתחילת אוקטובר 1973, בנוסעי לאוניברסיטה, שמתי לב לשירות צבאיות לא-שגרתיות, שנעו צפונה לעבר רמת-הגולן. מתוך תחושה פנימית שעומדת לפרוץ מלחמה נסעתי ביום חמישי למפקדת החטיבה במחנה ליד עכו, ועודכנתי על העלאת רמת הכוננות בפיקוד הצפון. טילפנתי משם לביתו של רובק"ה וביקשתי להבטיח לי מקום בזחל הסמח"ט במקרה שתפרוץ מלחמה. רובק"ה הרגיע אותי: "עזוב שטויות, סע הביתה, לא תהיה מלחמה." ליתר ביטחון ביקשתי מסמל המבצעים התורן, שאם יחול שינוי במצב הכוננות שיערכך אותי בביתי.

בערב יום הכיפורים, יום ו', 5 באוקטובר, הוכרזה בצה"ל כוננות ג' בכל המערך הסדיר של צה"ל החל מהשעה 11:00, שמשמעותה

אמרתי. החלטתי שלא לחזור לפלוגתי, שעליה פיקד סגן שוקי ויאטר, מכיוון שלא רציתי להביכו והחלטתי להצטרף לפלוגה שעליה פיקד סגן דובי שכטר. ציון תידרך בלשכתו את המ"פים הצעירים. מפקדת החטיבה הורתה שהמפקדים ינועו לרמת-הגולן לקבוצת-פקודות. יצאנו לדרך. נסעתי במכונית הפרטית ודובי נסע אחרי בג'יפ שלו. החלטתי להשאיר את מכוניתי בקרית-ביאליק ליד בית הורי, ובאותה הזדמנות להיפרד מהם. בדרכים נראו כלי רכב צבאיים, שעברו מבית לבית ואספו אנשים ליחידותיהם. בשעה שעמדנו ליד בית הורי ושוחחנו עימם קרעה לפתע את הדממה צפירה אדירה, עולה ויורדת. הבתים מסביב התעוררו בבת אחת, אנשים מבוהלים יצאו במרוצה לרחוב, מקלטי הרדיו נפתחו. שכן צעק לרחוב: "התחילה מלחמה. המצרים והסורים תוקפים. הודיעו את זה בחדשות של הבי-בי-סי." נישקתי את הורי. עיניה של אמי זלגו כמו תמיד דמעות. אבי ליווה אותנו במבטים מודאגים.

דובי ואני מיהרנו בג'יפ צפונה. כבר באזור צפת נראה עשן רב שהיתמר מרמת-הגולן. היה ברור, שזוהי מלחמה רצינית. מסוק בל-205 חלף מעלינו בגובה נמוך כשהוא סורק את הוואדיות בחיפוש אחר טייס שנשטש את מטוסו באזור יער עין זיתים. מטוסים התפוצצו בשמים מעל הרמה. דאגה מילאה את ליבנו. בצפת קיבלנו הוראה ברשת הקשר הפיקודית לחזור מייד למחנה הגדוד בטייה.

עד ששבנו למחנה, מעט לפני השעה 17:00, העלו כבר הסמ"פים את לוחמי חמש הפלוגות על ציודם לאוטובוסים. התברר לנו, שהגדוד קיבל הוראה לנוע למחסני החירום של אוגדה 36 במחנה עמוס, שמדרום לעפולה, כדי להצטייד שם בזחל"מים. החיילים שישבו באוטובוסים שרו בהתלהבות שירי רובאים. הם עדיין לא ידעו מה מצפה להם. "האנשים האלה עדיין לא עברו מלחמה," הירהרתי בעצב. "הלוואי שיזכו לשיר גם בסופה."

בשעה 17:15 כינס ציון הסמג"ד את מפקדי הפלוגות למשרדו כדי לעדכןם. הצטרפתי אליהם. הוא סיפר, כי שלושה מסוקים סוריים נחתו בחרמון והנחיתו כוח קומנדו שתקף את המוצב וכי מסביבות השעה 16:00 נותק הקשר עימו ולא ידוע מה קורה בו. הוא אמר, שעל הגדוד תוטל כנראה המשימה לחבור לחיילים הנצורים במוצב. לאחר תדרוך קצר יצאנו בשיירה גדודית לדרך. כשחלפנו בעמק יזרעאל לעבר צומת מגידו החל לרדת הערב. מטוסי קרב המריאו בזה אחר זה בנהמה מחרישת אוזניים משדה התעופה רמת דוד. לפתע נראו הבהקי פיצוצים בשדות. מאוחר יותר נודע, כי טילי פרוג סוריים נחתו ברמת דוד. לאחר שקיבלנו במחנה עמוס את הזחל"מים וזיורדנו אותם, נסענו לראש פינה בשיירה ארוכה ואיטית; רוב הלוחמים נסעו באוטובוסים ומיעוטם בזחל"מים.

בצומת ראש פינה שרר תוהו ובוהו. טנקים בודדים, שיצאו ממחסני החירום במחנה פילון, שעטו בדהרה לעבר הרמה, בזוגות, בשלשות, ללא סדר. היו אלה יחידות המילואים הראשונות שהוזעקו לבלום את השריון הסורי שהצליח לפרוץ לדרום רמת-הגולן. מטוסים חגו בשמים והשליכו אשכולות של נורי תאורה. טילים נגד-מטוסים זינקו בשריקה מחרידה אל-על מהרי צפת. מטוס סורי התפוצץ ברקיע כמו זיקוקין די-נור. ראש פינה הואפלה. רעש שרשרות הטנקים,

שחרשו את הכביש, החריש אוזניים. אמבולנסים נעו לקול יללת צופרים. הכול נראה לי כמו מחזה סוריאליסטי מעולם אחר.

חינוי בחורשה לצד הכביש הראשי לא הרחק מתחנת המשטרה ששכנה במצודת הטיגרט, שכנו הבריטים בעת המרד הערבי. בשעה שהמפקדים והלוחמים עסקו בארגון ציוד הלחימה על הזחל"מים, ניסיתי לדלות פירווי מידע משידורי החדשות שנשמעו במקלטי הרדיו של האוטובוסים. ערפל הקרב היה סמיך, אבל הדי הקרבות שהגיעו מרמת-הגולן לא הותירו בליכי ספק, כי נקלענו בהפתעה גמורה למלחמה כוללת.

בשעה 22:00 החלה קבוצת-פקודות חטיבתית במשטרת ראש פינה, שבה השתתפו המח"ט, אל"ם אמיר דרורי, מג"ד 51, סא"ל יודק'ה פלד, מפקדי הפלוגות שלו, מ"פ הסיירת סרן שמריהו ויניק, קצין קישור ארטילרי, סגן רון חקלי, שהיה מפקד סוללה בגדוד חת"ם 334, וחלק מקציני מטה החטיבה. המח"ט סיפר לנו, במילים מדודות ובקול שקט, כי הסורים תוקפים בכל רמת-הגולן, וכי הקשר עם מוצב החרמון הישראלי נותק מאז שעות אחר-הצהריים. במוצב נמצאו מחלקה מגדוד 13 ועשרות רבות של אנשי אמ"ן וחיל האוויר, והיה חשש לגורלם. הוא הסביר, שהגדוד והסיירת ינועו על זחל"מים לעבר החרמון דרך נווה אטי"ב ומג'דל שמס, כדי לחלץ את הנצורים. מהנדס ממשרד הביטחון, ששימש כמפקח בנייה על בניית המוצב מחדש, והוזעק על-ידי המח"ט, ניסה להסביר לנו באמצעות תרשימים הנדסיים כיצד בנוי המוצב על מפלסיו השונים. המבנה היה מורכב מדי מכדי להבינו בתדריך הקצר. הוא סיפר לנו גם על עבודות חפירה שהתבצעו לאורך ציר הכביש העולה למוצב לצורך הנחת כבל טלפון. שעת חצות חלפה והזמן דחק בנו. היינו קצרי סבלנות. רצינו כבר לצאת לדרך.

ב-7 באוקטובר בשעה 1:50 יצאנו מראש פינה ונענו בשיירה שכללה את זחל"ם המח"ט, זחל"ם מג"ד 51 ופלוגות א' וב' על 15 זחל"מים, סיירת גולני על 8 זחל"מים ותאג"ד המפח"ט באמבולנס. פלוגה ג' והפלוגה המסייעת של גדוד 51 נותרו בראש פינה בפיקוד הסמג"ד. פלוגה ד' (טירונים) שלו נשלחה לאבטח את גשרי הירדן כדי למנוע נחיתות אפשריות של קומנדו סורי במסוקים. התקדמנו צפונה לעבר קרית-שמונה. היה זה לילה חשוך. בקרית-שמונה עמדו אזרחים לצד הכביש, נופפו לנו בידיהם ואיחלו לנו הצלחה. חלפנו על פני הקיבוצים דפנה ודן שהיו שרויים בעלטה. לאחר כמה דקות התחלנו לטפס מהבניאס בכביש המתפתל לעבר נווה אטי"ב. החרמון התנשא מעלינו כגוש שחור ומאיים.

בסביבות השעה 4:00 עצרה השיירה. התנהלו חילופי דברים בקשר. לימים התברר לי, שכמה דקות קודם לכן העיר מפקד אוגדה 36, תא"ל רפאל (רפול) איתן, שפיקד זה שעתיים על רמת-הגולן, לאלוף הפיקוד, האלוף יצחק חופי, כי מח"ט גולני עלול להיכנס להתקפה ביום על החרמון והציע לשקול מחדש את ההתקפה. האלוף חופי מסר מייד ערכון לרמטכ"ל לגבי המצב הקשה ברמת-הגולן וטען, שמח"ט גולני לא יגיע לפני שיעלה האור ולכן אין טעם להעלותו לחרמון משום שהוא עלול להיתקע שם. האלוף העדיף שמח"ט גולני ייערך מול ציר פריצה אפשרי בגזרת חדר-מסעדה

כדי למנוע פריצה של כוחות סוריים. בשעה 3:55 אישר הרמטכ"ל לאלוף חופי לפנות לפני אור ראשון מוצבים, שהיתה סכנה כי יישארו מכותרים, ולנסות לייצב קו גם אם הדבר כרוך בויתורים. הוא אישר שלא להעלות את חטיבת גולני לחרמון.

לאחר שקיבל את אישור הרמטכ"ל, הורה אלוף הפיקוד לעצור מייד את התקדמות כוח מח"ט גולני לעבר החרמון. במקום זאת הורה לו לחסום את הצירים היוורדים מהגזרה הצפונית, לפי קביעת רפול. כאשר התקבלה הפקודה שלא לעלות לחרמון, היינו כבר ליד מושב נווה אטי"ב. אל"ם דרורי, שלא היה מודע למצב הלחימה ברמת-הגולן, ניסה לערער על הפקודה משום שהניח כי עדיף לתקוף מהר ככל הניתן את הכוח הסורי בחרמון בטרם יספיק להתארגן. ערעורו נדחה והתחלנו לנוע בחזרה דרך גשר סער בציר הכביש הפתלתל עין-פית-זעורה לעבר הכפר מסעדה. לפני אור ראשון של 7 באוקטובר התפרסנו בין בתיו של הכפר הדרוזי מסעדה.

עם בוקר, כשהכול נראה שקט ניתנה פקודה לנוע ולהתארגן להגנה בתוך הכרמים הצופים על בקעת יעפורי וברכת רם. נאמר, שאנחנו נהיה קו שני למוצבים שעדיין החזיקו מעמד ובהם נלחמו לוחמי גדוד 13. כוח מסיירת גולני, בפיקודו של ויניק, נע על גבי זחל"מים לעבר קו המוצבים. טנקים בודדים מחטיבה 188 נעו בין המוצבים וסייעו לפי הצורך.

בשעה שנערכנו בין הכרמים התחילה הפגזה אדירה של מרגמות סוריות כבדות. קציני תצפית סורים, שהיו ממוקמים כנראה בחרמון, כיוונו את האש. נצמדנו אל גדרות הבזלת, והתפללנו שהפגז לא ינחת עלינו. הפגזים נחתו לקול יללות מפחידות, ורסיסים התעופפו לכל עבר. היתה הרגשה של חוסר אונים. לא ניתן היה להשיב אש לשום מקום. לאחר כשעה פסקה האש. לא היו נפגעים. כוח קטן מהפלוגה של דובי נקרא לאבטח טנקים בקדמת המוצבים 104 ו-105. שעטנו מזרחה, אולם התברר שהסיירת כבר מסייעת לשני המוצבים ושכנו לאזור גשר סער.

בסביבות השעה 11:00 זיהו לוחמי מוצב 103 כמה עשרות חיילים סורים יורדים בטור מכתף החרמון לפאתי מג'רל שמס. לימים התברר, שהיו אלה ככל הנראה חיילי מחלקת הסיור של גדוד קומנדו 183, שהגיעו מכיוון חדר והתמקמו מבעוד לילה בגבעה שסומנה במפות כנקודת גובה 1614. הם נצפו נכנסים לבתים כדי להצטייד באוכל ובמים. חיילי המוצב פתחו לעברם באש מקלעים. הסורים השיבו באש והסתערו לעבר המוצב. תוך כדי הלחימה התקרבו הסורים לטווח של כ-100 מטרים מגדרות המוצב. מחשש שמלאי תחמושת המקלעים במוצב הולך ואוזל, ביקש מפקד המוצב, סגן יעקב בורובסקי, סמ"פ פלוגת החרמון, שפלוגתו היתה פרוסה במוצב החרמון ובמוצבי גזרת מסעדה, סיוע ממפקדת הפלוגה במסעדה, אך רק לאחר כמה שעות נשלחנו, פלוגה ב', על זחל"מים כדי לסייע למוצב. בדרכנו למוצב נתקעו שלושה זחל"מים בסימטאות הכפר בשל תקלות מכניות, ובינתיים ניתקו הסורים מגע והחלו להעפיל בחזרה במעלה כתף החרמון.

לאחר חבירה למוצב וקבלת פרטים על האירוע מבורובסקי, אירגן דובי את הפלוגה והתחלנו לטפס לאט-לאט במעלה השביל המוביל

לגבעה 1614. נענו בפריסה רחבה מוכנים להיתקלות בחיילים הסורים. העיניים בלשו לכל עבר, אך דבר לא נראה. בשלבי הסריקה הראשונים הצטרף אלינו גם המג"ד, אך לאחר זמן קצר עזב אותנו וחזר לצומת מסעדה. בשעות אחר-הצהריים המאוחרות הגענו למרחק של כ-800 מטרים מגבעה 1614 ומכיוון שלא נתקלנו בסורים, קיבל דובי אישור מהמג"ד להפסיק את הסריקות ולשוב לכפר. למקרה שחיילים סורים ישבו לכפר במהלך הלילה נשארה הפלוגה במרכז הכפר. ההנחה, המוטעית בדיעבד, היתה שהסורים שירדו לכפר כדי להצטייד במים הגיעו מאזור מוצב החרמון הישראלי. מכיוון המוצב נשמעו כל הזמן הדי ירי. זיהינו על נקלה את צורות העוזי המוכרים. בתחושת תסכול הנחנו, שחיילינו נלחמים שם על נפשם, ואילו אנחנו יושבים בחוסר מעש. רצינו לעלות ולסייע להם, אך הפקודה טרם ניתנה.

ממרכז הכפר נפרשה כל רמת-הגולן לנגד עינינו כאילו על כף היד. מבנים של מטוסי סקיהוק הגיחו בגובה נמוך מכיוון מערב, וטסו לעבר הכוחות הסוריים, שהתקדמו בתוך ענני אבק אין-סופיים. טילי קרקע-אוויר סוריים זינקו אל-על כמו לשונות של נחשים ארסיים. המטוסים נסקו בבת אחת ככל כוחם. ממש הזדקרו באוויר בניסיון נואש לחמוק מן הטילים. עקבנו במתח אחריהם, אך הטיל מהיר מן המטוס. בזה אחר זה התפוצצו מטוסינו באוויר. לעיתים נפתחה חופת מצנח לבנה ומתחתיה התנודד חסר אונים טייס, ומייד נורתה לעברו אש נותבת חסרת רחמים. המראות היו קשים. היינו מזועזעים מהירי הנתעב לעבר הטייסים הצונחים. הזעם התגבר, וחוסר היכולת לפעול תיסכל אותנו יותר ויותר. הלילה ירד. בזחל"ם ישבנו דובי המ"פ, סרן אפי שניאור, מ"פ לשעבר בגדוד 13, כמה חיילים ואני. הקור חדר לעצמות. התכסינו בשמיכה אחת והתחממנו בספורי חוויות.

עם עלות השחר כ-8 באוקטובר הבחין בורובסקי בשתי דמויות שניסו לעבור את גדרות המוצב שעליו פיקד. נורו יריות אזהרה, והן הרימו ידיים. התברר, כי היו אלה סגן מיכה לנדסמן, מפקד יחידת חיל האוויר במוצב החרמון, ותצפיתן במילואים, משה אברהם, שהיו חלק מקבוצה של שבעה-עשר קצינים וחיילים, שהצליחו להיחלץ מן המוצב כ-6 באוקטובר בלילה. בדרכם, ליד הרכבל העליון, נתקלו בכוח חסימה סורי, שנחת בקרבת מקום בסביבות השעה 14:15. בחילופי האש נהרגו ארבעה חיילים, שניים נפצעו ונפלו עם שחר בשבי הסורים. חמישה מן הניצולים, חלקם פצועים, הצליחו להגיע לרכבל התחתון וחברו עם המחלקה מפלוגת החרמון שהחזיקה את המקום ועם מחלקת טנקים, שחברה לשם בערב הקודם. ששת האחרים נחלצו משם והגיעו בדרכים שונות לקו כוחותינו. שלושה מהם - לנדסמן, אברהם ואפרים שבת, חייל מיחידת חיל האוויר - תעו על כתף החרמון עד שנתקלו כ-7 בחודש בחיילי הקומנדו הסורי שהתמקמו בגבעה 1614. שבת, שנפרד מחבריו, נלכד על-ידי הסורים והוצא להורג. השניים האחרים הגיעו, כאמור, בשחר 8 בחודש למוצב 103.

למח"ט גולני, שהוזעק למוצב על-ידי בורובסקי, סיפרו הניצולים התשושים, כי לדעתם יש עדיין עשרות חיילים נצורים המסתתרים

בתוך המוצב, וכי הסורים נמצאים רק בחצר המוצב. בשעה 6:47 התקשר המח"ט באלחוט לאלוף הפיקוד, מסר לו עדכון על הניצולים שהגיעו למג'דל שמש וביקש אישור לתקוף בחרמון. אלוף הפיקוד אישר את ההתקפה. משניתן האישור לתקוף, החליט המח"ט, בהתייעצות עם מג"ד 51, כי הכוחות שיבצעו את ההתקפה יהיו כדלקמן: גדוד 51 בהרכב חפ"ק מג"ד, פלוגה ב' ותאג"ד; גדוד 17 בהרכב חפ"ק מג"ד ועוד שתי פלוגות קורס מ"כים; שני טנקים מתוך המחלקה של גדוד 71 בפיקוד הסמ"פ, סגן דוד תאני, שסופחה

בסביבות השעה 7:30 ערך המח"ט תדריך חפוז למג"ד 51, למג"ד 17 ולמפקדי הפלוגות שלו, לסמ"פ סיירת גולני ולמ"מ הטנקים. התדריך התקיים ליד הגשר הכפול שמעל לנחל סער. בתדריך, שנמשך כעשר דקות, הסביר המח"ט, כי גדוד 17 יתקדם על זחל"מי בציר הכביש לעבר המוצב הישראלי כשבראש הטור יובילו שני הטנקים, ואילו גדוד 51 המוקטן, יחד עם מחצית מן הסיירת, ינועו ברגל על ציר הרכס של כתף החרמון המוביל למוצב הישראלי. רוב התדריך עסק במבנה המוצב. למפקדים נאמר, כי הכוח הראשון שיגיע

תדריך למפקדי גולני לפני הבקעה לשטח סוריה

למוצב יקבל עליו את משימת טיהורו. לפתע החלה הפגזה סורית והתדריך נקטע. המח"ט הורה למפקדים לעלות על הזחל"מים ולהתחיל לנוע. בשל הרצון לעלות מהר ככל הניתן לא תיזכרו מפקדי הפלוגות את הלוחמים על מהות משימתם. למפקדי הכוחות לא היה כל מידע על האויב, הסד"כ שלו, מיקום עמדותיו, כלי הנשק שלו וכדומה. לחטיבה לא הוקצה סיוע ארטילרי ולא סיוע אוויר.

הזחל"מים שקיבלנו ממחסני החירום היו מזוודים למחצה ובמצב טכני ירוד. חסרו בהם מקלעי 0.3 אינץ', מקלעים כבדים 0.5 אינץ', ערכות מדידים, תחמושת למקלעים ובמיוחד כנות למקלעים, כך שלא ניתן היה להציב אפילו את מקלעי המא"ג האורגניים של הפלוגות. בזחל"מים לא היו ארגוני פעולה למא"גים. למעשה, ברשות כל מא"גיסט היתה רק תחמושת הפק"ל שלו - 1,500 כדורים - ועוד כמה ארגזים לכל זחל"ם, שאותם השיגו הלוחמים באופן פרטיזוני. לגדוד 17 היו חסרות פצצות רנ"ט; הוא יצא ללא תאג"ד אורגני;

לחטיבה וחפ"ק המח"ט. למח"ט היה ברור, שלא יעמדו לרשותו סיוע אווירי או סיוע ארטילרי. בסביבות השעה 7:00 עידכן המח"ט בקשר את מג"ד 17, סא"ל דובי דרור, על היציאה להתקפה והורה לו להגיע לגשר נחל סער עם שתי הפלוגות שלו, שהתפרסו יום קודם לכן לאורך הכביש שבין בוקעתא למסעדה.

יורק'ה, שכבר היה מעורב על היציאה להתקפה, החליט, בהתייעצות עם המח"ט, שפלוגה א' שלו תישאר במשימת החסימה שלה בצומת מסעדה והכפיף אליה את הטנק השלישי של מחלקת הטנקים. כמו כן התכוון המח"ט להשאיר בצומת מסעדה את מחצית סיירת גולני בפיקוד הסמ"פ, סגן שאולי לב, אך בעצת מפקד הסיירת הקודם, רס"ן יעקב מנדלסון (מגדי), שצורף לחפ"ק המח"ט, הוחלט, שמחצית הסיירת תצורף לגדוד 51 בתנועה הרגלית. לדובי, מ"פ ב', ששהה עדיין עם פלוגתו במרכז מג'דל שמש, הורה המג"ד להמתין עם פלוגתו ביציאה המערבית של הכפר ולהצטרף לטור החטיבתית.

מימין, מחלקה שנייה בטור מדורג משמאל ומחלקה שלישית התפצלה בין שני הטורים. נעתי באחד הטורים סמוך למ"פ. תאג"ד מלא בפיקוד סגן ד"ר סידי יחזקאל ועוד קשר, נע בסוף הטור הגדודי. לאיש מן המפקדים והלוחמים לא היה מושג היכן ערוך האויב העומד מולנו. לכולנו היה ברור שננוע במגמת סריקה של הרכס, כדי להגיע בסופו של דבר למוצב החרמון הישראלי, שבו ייתכן כי נצורים עדיין כמה עשרות חיילי צה"ל. מזג האוויר היה קריר, השמים היו מעוננים ונשבה רוח בינונית. מדי פעם חלף ענן נמוך שהסתיר את שדה הראייה. שאולי עצר מדי פעם וסרק את השטח עם משקפתו כדי לאתר חיילי אויב.

בשעה 9:45, לאחר כשעה וחצי של טיפוס במעלה התלול, כאשר

הגיע כוח החוד למרחק של כ-350 מטרים ממרגלות גבעה 1614, שמענו ירי מנשק קל. תפסנו מחסות בין הסלעים. ללוחמי הסיירת שהיו בחוד היה נרמה שהם נתקלו מימין. מכיוון שלא ראו מהיכן יורים עליהם, הם תפסו עמדות בין הסלעים וניסו לזהות את מקור האש. שאולי דילג לעבר החוד. מכיוון שחשב כי הם נתקלו בכוח סורי הנמצא בטווח קצר לפנינו, השליך רימון זרחן. לאחר שזה התפוצץ הסתער לפנינו לבדו, אך לא זיהה את האויב. לפתע חש שיורים לעברו. הוא פקד על חייליו להצטרף אליו, אך רק חלק מהם דילגו לפנינו. שאולי שלף את משקפתו וצפה לפנינו בניסיון לאתר מהיכן יורים עליהם.

יודק'ה ששמע את הירי, אך לא זיהה את מקורותיו, ביקש משאולי שיזהה לו מהיכן יורים. עברו כמה דקות עד ששאולי זיהה שהיריות

נורו מלפנים מהכיפות המסולעות של גבעה 1614, אם כי טרם נראו בבירור חיילי האויב. ממקומו בחפ"ק זיהה יודק'ה כמה חיילים סורים שדילגו בין הסלעים ושיפרו עמדות. מכיוון שהוא זיהה רק כ-10-15 חיילים סורים שדילגו בין הסלעים ומכיוון שלא ידע כי מולו נמצא גדוד סורי, הוא הורה לשאולי להסתער עם חייליו קדימה לעבר הסורים. שאולי השיב, כי אינו יכול משום שבינו ובין הסורים יש גיא עמוק ברוחב של כ-40 מטרים, המהווה שטח נחות הנשלט באש מלמעלה ועלול להיות מלכודת אש. הוא הבחין שהוא נמצא לבד מלפנים, והחליט לדלג לאחור כדי לבדוק מדוע אנשיו לא מצטרפים אליו. אז התברר לו, שאנשיו אינם יודעים מהיכן יורים עליהם וכמה מהם כבר נפצעו.

באותה העת הורה יודק'ה לדובי לקדם את פלוגתו לפנינו. האש

בחל"מים כמעט שלא היו מכשירי קשר קבועים, למעט מכשירי קשר נישאים מסוג מ"ק 25. לפיכך, בעת היציאה לקרב לא פעלו פלוגות גדוד 17 בשתי רשתות פלוגתיות וברשת גדודית, אלא כל כוחות הגדוד פעלו ברשת הקשר הגדודית.

אף אחד לא ידע אז, כי באזור המוצב והרכסים שממערב לו כבר היה פרוס אותה עת גדוד צנחנים 82 הסורי מצויד במקלעים, במטולי אר-פי-ג"י, בתותחים ללא רתע, ברובי צלפים ובמוקשים. קל וחומר שאיש לא ידע על גדוד קומנדו 183, שהיה ממוקם במעלה כתף החרמון בגבעה 1614.

זחל"מי החטיבה חלפו בשיירה ארוכה ברחובות מג'דל שמס. הצטרפנו לשיירה כשאנו מותירים מאחורינו את שלושת הזחל"מים

התקועים. באחד העיקולים, שבו חוצה שביל הרכס את הכביש, עצרנו והתארגנו לתנועה רגלית. בסביבות השעה 8:15, ממש לפני תחילת התנועה הרגלית, תידרך יודק'ה את דובי ואת שאולי כאשר למשימה, לציר התנועה, לסדר התנועה ולסידורי הקשר. כל תעבורת הקשר התנהלה ברשת הקשר הגדודית, ורק למג"ד היה מכשיר נוסף ברשת החטיבתית. בעת הפריקה מהזחל"מים לא הורדו כל פק"לי הנשק המסייע של הפלוגה – ייתכן שבשל חוסר הבנה וייתכן שמפאת מחסור בלוחמים לשאתם.

התחלנו לטפס במעלה השביל. הסורים, שהבחינו כאמור בתכונה, המשיכו להפגיו את הציר ללא הבחנה. פגזים כתשו גם את בתי הכפר, אורחים דרוזים נפגעו, אך הכוחות לא התעכבו. אפי שניאור נראה מהסס, ולפתע החל לרוץ

וטיפס על הזחל"ם של מ"פ ב' בגדוד 17, סגן מודי בן-ש"ך, שנע באיטיות. קראתי לעברו והוא נופף לי בידו וחייד. זו היתה הפעם האחרונה שראיתי אותו בחיים.

כוח הסיירת, בפיקודו של שאולי ובהרכב 33 לוחמים, נע ראשון על השביל המטפס במעלה הרכס. את הכוח הוביל חוד בן שישה לוחמים, בפיקודו של סג"ם אבי סיימון. כוח החוד נע בפריסה רחבה על גב הרכס ממזרח לשביל, שעליו נע יתר הכוח בטור מדורג. במרחק של כמה עשרות מטרים אחרי כוח הסיירת נע חפ"ק המג"ד בהרכב הבא: מג"ד, הקמב"ץ, סגן רן גינוסר, שני קשרים ושני קצינים מסופחים – סרן אברהם חידו, סמג"ד 51 לשעבר, וסרן ירמיהו (ירי) נטל, מ"פ לשעבר בגדוד 12. פלוגה ב', בהרכב של 56 לוחמים, נעה כ-200 מטרים אחרי חפ"ק המג"ד כשמחלקה אחת נעה בטור מדורג

הסורית שנורתה לעבר כוחות הגדוד היתה אמנם דלילה, אך מאוד מדויקת בשל השליטה המוחלטת של גבעה 1614 על השלוחה המאורכת שעליה נפרסנו. כל מי שניסה להשיב באש, לצפות לפנים, או לנוע חש בשריקת הכדורים שכוונו לעברו. למעשה נלכדו כוחות הגדוד בשטח נחות ותחת אש מכוונת בלי שיכולנו לעשות דבר. משראה יודק'ה שלוחמי הסיירת אינם מסתערים לפנים, קרא אליו בסביבות השעה 10:00 את סרן חידו, ובשלווה האופיינית לו הורה לו לדלג לפנים ולבדוק מדוע הם לא עושים כן. חידו יצא מהמחסה והחל לדלג בקלילות לפנים, אך לאחר כמה צעדים ספג ארבעה כדורים בגופו ונפל פצוע בין הסלעים. יודק'ה הורה לשאולי להנחית מכת אש לפנים, ובחסות האש חילצנו את חידו לאחור לעבר המורד הדרומי של השלוחה, שם עצר התאג'ד שהחל לטפל בו.

כחצי שעה לאחר שחוד הסיירת נתקל בסורים, בשעה 10:15, נתקל בכוח סורי גם כוח החוד של גדוד 17, שנע עם זחל"מים ושני טנקים על הכביש מצפון ל"עיקול הטנק" (עיקול חד ככביש בין הרכבל התחתון לרכבל העליון). עד מהרה נפגעו לוחמים. במהלך הקרב, שנמשך עד השעה 14:30, נפגעו עשרות לוחמים, שפוננו בכלי רכב לאחר טיפול ראשוני בשטח. ראינו את החיילים הסורים יורים מעמדותיהם שבגבעה 1614 פצצות אר-פי-ג'יי-7 לעבר כלי רכב שפינו אותם מ"עיקול הטנק" במורד החרמון לעבר מסעדה, בעת שהם חלפו בעיקול הכביש החוצה את נחל גובתה מדרום לחניון האוטובוסים. בשל המרחק הגדול לא יכולנו למגינת ליבנו לעשות דבר כדי להפסיקם.

בשעה 10:20 החליט יודק'ה לשלוח את דובי לתקוף את הסורים באיגוף ימני, כלומר, לרדת מהשלוחה שעליה נמצאנו לעבר השביל המטפס ממג'דל שמש לגבעה 1614, לעלות עם השביל העולה בתוך ערוץ ולתקוף את הסורים מכיוון צפון-מזרח. מטרת האיגוף היתה לאפשר את חילוץ פצועי הסיירת מהשטח הנחות שבו נלכדו. הוא קרא לדובי אליו לחפ"ק והסביר לו את משימתו באמצעות מפת הקודר שעמדה לרשותו ותוך כדי הצבעה על השטח. בהתאם לפקודת המג"ד יצא דובי עשר דקות לאחר מכן לציר האיגוף עם שתי מחלקות; מחלקה שלישית נותרה במקומה יחד עם הסמ"פ, סגן אליעזר מיכאלי. הצטרפתי לכוח המאגף.

דובי הציב חוד חזק מלפנים והתחלנו לנוע בציר האיגוף. ירדנו מזרחה לדולינה מוארכת שבה נענו צפונה. כשהתחלנו לעלות לכיוון גבעה 1614 נורתה לעברנו אש מדויקת מהכיפות שמלפנים. כבר בדקות הראשונות נפצע אחד הלוחמים. מהמחסה שתפסתי בין הסלעים ראיתי את החיילים הסורים מדלגים מסלע לסלע. ניסיתי לירות לעברם, אך הטווח היה גדול מדי. רציתי לקרוא לחיילים שהיו לצדי ולבקש שיחפו עלי כדי לנסות לדלג לפנים, אך למרבה התסכול לא ידעתי את שמותיהם והם לא ענו לי. ייתכן שגם בשל הרוח והאש שנורתה עלינו הם לא שמעו אותי. הסורים ירו לעברנו אש מדויקת ומי שהרים את הראש נפגע מייד. דובי, המ"פ, שנפגע מריקושט ביד שמאל, קרא לאחד המ"מים, והורה לו למקם כוח רתק חזק עם שני מא"גים ולבצע איגוף שמאלי לעבר שלוחה גבוהה יותר, כדי שהוא יוכל לבצע הסתערות חזיתית. המ"מ לא הגיע לאן שנשלח.

הוא דיווח לדובי, כי כל הזמן יורים עליו וכי אינו יכול להגיע לשם משום שהוא צריך לצלוח ואדי עמוק. בכל פעם שהוא ניסה לעבור את הוואדי, ירו הסורים לעברו. דובי מסר ליודק'ה עדכון על המצב, וזה הורה לו לשוב על עקבותיו. בשלב הזה היו לכוח כבר שלושה פצועים. כשהתחלנו לחזור בציר האיגוף ניגש החובש הפלוגתי, אלברט חורש, לטפל באחד הפצועים, ספג כדור בגב ונהרג במקום. בשעה שנענו באיגוף הימני, ביקש יודק'ה בקשר מהמח"ט, שכבר הגיע ל"עיקול הטנק", שישלח כוח קטן מגדוד 17 מ"עיקול הטנק" במורד הרכס דרך גבעה 1802, כדי שינסה לרתק את הסורים מהשטח השולט על גבעה 1614 מצפון-מזרח. המח"ט שחשב על האפשרות הזאת עוד לפני שיצאנו לדרך, הורה למג"ד 17 להקצות צוות בפיקוד קצין. המשימה הוטלה על סמ"פ ב', סגן מוטי רוזנשטוק.

ענן נמוך, שכיסה לפתע את השלוחה, פגע בראות ולכן יכולנו לראות לטווח של מטרים בודדים בלבד. יודק'ה התקדם בחסות הערפל לפנים ופגש את שאולי, שחזר מעט לאחור ועידכן אותנו על יציאתנו לאיגוף ימני ועל ירידת הכוח של מוטי מ"עיקול הטנק". יודק'ה הורה לו לדלג לפנים בחסות הערפל את כל בעלי הנשק הארוך, כדי שישמשו בסיס אש לניסיונות האיגוף שלנו. שאולי תידרך את אנשיו, חילק אותם לכוחות רתק ואבטחת האגפים ופרס אותם בעמדות קדמיות יותר. ואולם, לאחר שהענן התפזר כעבור כמה דקות לוחמי הסיירת מצאו את עצמם אמנם בעמדות רתק טובות יותר, אך ללא יכולת להתקדם לפנים. בשלב הזה היו להם כבר שלושה פצועים. בשעה שהערפל התפזר נפצע לוחם רביעי קשה בראשו, ולא ניתן היה לפנותו לאחור. בשל הרוח העזה שנשבה באזור ראו הלוחמים, כולל אלה שירו מרובי קלצ'ניקוב, את הכדורים הנותבים שהם יורים מוסטים מנתיבם.

בינתיים חזרנו לשלוחה כשאנחנו נושאים את ההרוג והפצועים לתאג"ד. עד אז כבר הוכאו לתאג"ד ארבעה פצועים. כאן נתקלתי לראשונה בתופעה של לוחמים המתנדבים לפנות פצועים לאחור, אך נשארים ליד התאג"ד במקום לשוב לקו האש. הבחנתי שאחד המ"מים אינו שב למחלקתו ושאלתי אותו מה הוא עושה שם. הוא השיב, שהוא מאבטח את התאג"ד. הסברתי לו שעדיף שיחזור לפקד על חייליו והוא עשה זאת בחוסר רצון בולט.

משאישר יודק'ה לדובי לחזור על עקבותיו עם ארבעת הנפגעים, הוא הורה לשאולי להתארגן עם אנשיו ולתקוף את הסורים באיגוף שמאלי, אך זה הודיע לו שבשל מחסור בתחמושת ובשל הפצועים שהיו לו, אינו יכול לבצע זאת. במקום זאת שלח יודק'ה את סרן נטל עם המחלקה השלישית של פלוגה ב' יחד עם הסמ"פ מיכאלי כדי לבצע התקפה באיגוף שמאלי על גבעה 1614. הכוונה היתה, שהכוח הזה ירד מהשלוחה מערבה, ינוע על שפת המצוק וינסה לתקוף את הסורים מדרום-מערב בחסות מכת אש ועשן ממרגמות 52 מ"מ, שינחיתו אנשיו של שאולי. הכוח של נטל, שיצא לדרך בסביבות השעה 12:00, הצליח להגיע בלי להתגלות עד למורדות המערביים של גבעה 1614, אבל אז גילה שבינו ובין הסורים מפרידה דולינה עמוקה. בעת שנטל ניסה לצפות על השטח כדי לאתר נתיב התקדמות מוסתר, הוא נפגע מכדור בראשו ונהרג במקום. כאותו השלב הודיע

שאוּלִי, שהתחמושת שלו הולכת ואוזלת ולכן יתקשה לתת מכות אש לחיפוי. יודק'ה הורה בקשר לסמ"פ מיכאלי לתפוס פיקוד ולנסות לתקוף את הסורים, אך מיכאלי טען, כי אינו יכול לבצע זאת משום שמעבר הדולינה העמוקה תחת אש אינו אפשרי. בסביבות השעה 13:00 נאלץ יודק'ה בסופו של דבר להורות למיכאלי לפנות את גופתו של נטל לכביש ולחזור למקום שממנו יצא. באותה שעה הודיע רובק'ה הסמח"ט ליודק'ה ברשת הקשר החטיבתית, שהוא יכול לקבל דרכו סיוע ארטילרי.

בשעה שניסינו לאגף את הסורים - תחילה מימין ולאחר מכן משמאל - ללא הצלחה, ירד הכוח של מוטי מ"עיקול הטנק" במורד השלוחה ותקף את גדוד 183 הסורי מעורפו. הכוח, שמנה שישה-עשר לוחמים, תודרך לפני צאתו לדרך על-ידי המח"ט אישית. הוסבר לו, כי גדוד 51 נתקל בסורים וכי עליו לתקוף אותם מאחור, כדי לסייע לו לפתוח את ציר הרכס. לאחר שהמח"ט הסביר לו על מפה את מיקום האויב ואת המיקום של גדוד 51 ונתן לו את תדר הגדוד, החל מוטי לנוע במורד הרכס. מוטי, שמעולם לא היה בחרמון קודם לכן, תידרך את לוחמיו והחל לנוע לקראת מגע כשהוא נע בחוד הכוח. מרי פעם הוא צפה לפנים עם המשקפת כדי לאתר את הסורים. כאשר הגיע לכיפה שבין גבעה 1802 וגבעה 1614 הוא זיהה מטווח של כ-500 מטרים עשרות חיילים סורים שוכבים בעמדות עם הגב אליו. חלקם דילגו בין הסלעים. החיילים הסורים לבשו בגדים מנומרים וחבשו קסדות. הם התמקמו על המדרון האחורי של גבעה 1614 וגם על הכיפה שמעליה. הם היו פרוסים על כמה כיפות ודילגו לפנים ולאחור. בשלב הזה כבר שמע מוטי את חילופי האש ביניהם ובין גדוד 51 וברשת הקשר שמע את הפקודות שיודק'ה נתן לכוחות שלו ואת חילופי הרברים ביניהם. מוטי הבין, שאנחנו במצב קשה. לפני שדיווח ליודק'ה שהוא רואה את הסורים, מיקם את הכוח בעמדות אש, בעיקר את הרובאים, את שני המא"גיסטים ואת המרגמה 52 מ"מ ופתח באש מבוקרת לעברם.

עד מהרה הבחינו מוטי ולוחמיו בעשרות חיילים סורים שנפגעו. חלקם נגררו למחסות על-ידי חבריהם. כאשר הבינו הסורים, שהם סופגים אש מאחור, הם החלו לארגן כוח שינוע לעבר הכוח של מוטי באיגוף דרך ערוץ שמצפון לגבעה 1614. הם מיקמו כוח רתק גדול של לפחות עשרה רובאים ומקלענים, שירה לעברו ואז החלו לבצע איגוף שמאלי לעברו עם כוח של כשלושים לוחמים. השעה כבר היתה 12:45. מצליפות הסורים נפגעו בכוח של מוטי שני לוחמים: מנחם פרלמן, שנפגע בחזהו ובורעו, ומיכאל שטרקשל, מקלעוניסט, שנפגע מכדור במצח. החובש המחלקתי, סמל רוני יחזקאל, זינק אל פרלמן תחת אש, גרר אותו למחסה והחל לטפל בו. החובש השני שהיה בכוח, רב"ט יהודה קוזי, זחל אל שטרקשל שנפל למדרון קדמי כדי לטפל בו, אך הבחין מייד שהוא מת. כל ניסיון לחלצו גרר מכת אש מדויקת מהסורים. מוטי מיקם כוח רתק לעבר הסורים, פתח רימון עשן וקפץ עם עוד לוחם לעברו בניסיון לחלצו, אך בשל האש הכבדה והמדויקת שנורתה לעברם הם לא הצליחו לחלצו משום שגופתו נלכדה בין הסלעים. האש סיכנה את השניים ומכיוון שהיה ברור להם ללא ספק שהוא מת, החליט מוטי שאינו

יכול לסכן עוד חיילים כדי לחלצו. בשלב הזה, כשלכוח היה כבר הרוג ופצוע קשה, ערך מוטי את הכוח להגנה היקפית. הסורים הסתערו על הכוח של מוטי פעמיים, אך נהדפו, אבל תחמושת הלוחמים החלה לאזול. בשטח הסלעי מסביבם נשמעו קולות החיילים הסורים שניסו לאגוף אותם. בכל פעם שזוהתה הסתערות העביר מוטי את המא"גיסט, טל דקל, לאגף המותקף וזה הניס באישו את המסתערים עד שנפגע מכדור בחזהו. החובש יחזקאל זינק אליו והחל לטפל בו תחת אש. בשלב מסוים נפגע גם מוטי קלות בכתפו מפצצת אר-פי-גי-7 שנורתה לעברו. לאחר כמה דקות התאושש מוטי ואיגן את הכוח לקראת ההסתערות השלישית של הסורים. גם הפעם איפשרו הלוחמים לסורים להתקרב לעברם וכרגע האחרון התרוממו ונתנו מכת אש מלווה בזריקת רימונים. מעברם של הסורים נשמעו זעקות הנפגעים. מוטי דיווח בקשר על מצבו למח"ט וזה אישר לו לשוב ל"עיקול הטנק". מכיוון שמוטי היה פצוע והיה צריך לשאת הרוג ושני פצועים על כל ציודם במעלה התלול של כתף החרמון, והיו לו רק שתי אלונקות ושנים-עשר לוחמים כשירים, נשלח לעזרתו מ"מ מפלוגתו עם חמישה לוחמים נוספים ואלונקה. לאחר שחבר לכוח של מוטי התארגן הכוח המשולב לתנועה במעלה הרכס. בשלב הזה בוצע ניסיון נוסף לחלץ את גופתו של שטרקשל, אך נכשל בשל אש מדויקת של הסורים. מוטי ביקש מהמח"ט אישור להשאירו בשטח משום חילוצו עלול לסכן חיים של אחרים וקיבל זאת. פעולתו של הכוח של מוטי והסיוע הארטילרי שניתן לנו בהמשך תרמו ללא ספק תרומה מכרעת לנסיגת הגדוד הסורי שחסם את דרכנו.

בסביבות השעה 14:00 היינו עדיין רתוקים למקומנו. השמים התקדרו בעננים והשמש נעלמה. התחיל להיות קר. לא היה לנו ציוד חם. היינו לבושים רק בבגדי העבודה. שכבתי מאחורי סלע ללא מעש ורעדתי. קיוויתי שזה מקור ולא מפחד. לא יכולתי להשתלט על הרעד. בשעה 14:30 החלה סוללת תומ"ת 155 מ"מ מגדוד 334 לירות לטובתנו. הטיווח והתיקונים לאש נעשו על-ידי יודק'ה אישית ברשת החטיבתית בתיווך הסמח"ט, שהיה ממוקם בתל שיבן, ושוחח עם מפקד הסיוע ברשת שלו. בחסות האש הארטילרית הצליחו לוחמי הסיירת לצאת מהשטח המוכה אש מזרחה כשהם מחלצים את כל שמונת נפגעייהם לתאג"ד, שהיה ממוקם עדיין בקצה הדרומי של השלוחה. בשלב ההיחלצות לאחור השליכו לוחמי הסיירת רימוני עשן למיסוך עצמי והשאירו שני לוחמים ברתק כעקב לאחור. לאחר שיודק'ה קיבל דיווחים הן משאוּלִי והן ממוטי, שהם מבחינים בנסיגת הסורים מגבעה 1614 מזרחה בשל הארטילריה שנחתה עליהם ובשל הירי היעיל של כוח מוטי, החליט יודק'ה לתקוף את הסורים באיגוף שמאלי בחסות האש הארטילרית.

באותה שעה הוא הורה לדובי להתארגן לתנועה עם כל מי שעומד לרשותו, בכלל זה לוחמי הסיירת. אותי מינה יודק'ה למפקד התאג"ד וכוח האבטחה שהיה לידו והורה לי לרדת עימו לעבר הכביש. באותה שעה טופלו כבר בתאג"ד שנים-עשר פצועים, אחד מהם פצוע קשה בראש מהסיירת, סמ"ר נמרוד בין, שנפטר לאחר מכן מפצעיו. כמו כן היתה מונחת שם גופתו של החובש הפלוגתי, אלברט חורש. נערכנו לירידה. אבי סיימון, קצין מהסיירת, שנפצע מכדור בידו,

עזר לי לשאת את חידו, ששכב על אלונקה כשאינפוזיה מחוברת אליו. לפני שזזנו לחש לי חידו: "המסמכים שלי נותרו במקום הפציעה, תדאג שימצאו אותם." הודעתי על כך בקשר ליודק'ה, וזה כדיבורו האיטי הרגיע אותי: "יהיה בסדר."

בחסות האש הארטילרית החלה פלוגה ב' לנוע באיגוף שמאלי ותוך כדי התנועה הצטרפו אליה שלושה לוחמים מהסיירת, שהצטיידו בתחמושת מחבריהם שנותרו מאחור. בפקודת המג"ד מיקם דובי רתק רחוק בפיקוד המ"מ, סג"ם יואל יפת, שכלל מקלע מא"ג, מרגמה 52 מ"מ וכמה לוחמים נוספים. הרתק הזה התמקם במקום שבו היו ממוקמים קודם לכן לוחמי הסיירת. בשלב התנועה באיגוף נעו בחוד שלושת לוחמי הסיירת ומייד אחריהם כוח נוסף בפיקוד סג"ם מרדכי רוטנברג, אחריהם המ"פ, הקשר שלו וחפ"ק המג"ד. יתר הפלוגה נעה מאחור. בשלב ההתקרבות לכיפה המערבית נפלו פגזי הארטילריה קרוב לכוח ויודק'ה עצר את ההתקדמות.

כשחדלה ההנחתה הארטילרית המשיכה הפלוגה להתקדם תוך השארת כוח רתק ימני נוסף כדי לחפות על מעבר הגיא העמוק. כוח הרתק התמקם במקום שבו נהרג קודם לכן סרן נטל. מעבר הגיא וההשתלטות על הכיפה המערבית עברו ללא התנגדות.

הכוח המשיך לסרוק באיטיות את הרכסים כשהוא מתקדם מזרחה בשטח

לוחמי סיירת גולני מבניעים את כוח החסימה הסורי בקרב לכיבוש החרמון

הוא ראה אותנו, עצר ופתח לעברנו באש ממקלע כבד. נשכבנו בין הסלעים וגוננו על הפצועים, "הוא חושב שאנחנו סורים", חלפה במוחי המחשבה. הוצאתי מטפחת לבנה והתחלתי לנפנף בה. האש פסקה. קמתי וצעקתי לעברם: "אל תירו, גולני, גולני." הנגמ"ש המשיך לנסוע כלפי מעלה. בשעה 15:15 הגענו סחוטים לכביש. הנחנו את האלונקות לצידו. עצרתי אמבולנס שעבר במקום ופקדתי עליו לאסוף את הפצועים. הוא העמיס אותם, והתחיל לתמרן על הכביש כדי להסתובב לאחור. ממש באותו רגע הגיח מיג סורי מכיוון מערב, מעבר לרכסי הר דב, וירה לעברנו רקטות שהתפוצצו בסלעים שמאחורינו. המיג יצא מהצלילה, נסק מזרחה והופל על-ידי מטוס שלנו.

בסיומו של הקרב, לאחר שניתנה פקודת הנסיגה, עמדתי על הכביש וצפיתי בלוחמי הגדוד והסיירת היורדים מן הרכס לעבר נקודת הריכוז בחניון האוטובוסים. המראה הזכיר לי סרט על נסיגת צבאו של נפוליאון

מרוסיה. החיילים ירדו ללא סדר מן ההר, חלקם חבושים, נשקם מונח על כתפיהם ברישול, זה תומך בחבר וזה מדדה על רגליים פצועות; ראשי הלוחמים היו שמוטים ועיניהם כבויות, הלב כבד.

כל אותן שעות ניהלו שתי הפלוגות של גדוד 17 קרב עקוב מדם ורצוף גילויי גבורה מול חיילי גדוד צנחנים 82 הסורי ליד הרכבל

העליון. פלוגת קורס המ"כים של סיירת גולני, בפיקודו של סרן יעקב סלע, שהתקדמה רגלית מ"עיקול הטנק" על ציר הרכס לעבר גבעה 2072, ככוח אבטחת אגף, נתקלה בכוח סורי קדמי וניהלה עימו קרב אש מטווחים של מטרים בודדים. רוב הכוח הסורי הושמד, אך בקרב נהרגו ארבעה לוחמים ותשעה נוספים נפצעו, בהם המ"פ. ארבעת החללים הושארו בשטח, בשל אי יכולת לפנותם מחמת האש. הסורים שמצאו את גוויותיהם מוטלות בשטח לאחר הקרב, קברו אותן ליד הרכבל העליון. המג"ד, דובי דרור, נהרג כבר בתחילת הקרב, לאחר שקפץ מהזחל"ם שלו כדי לזרז פינוי מחרוזת מוקשים שהניחו הסורים מצפון ל"עיקול הטנק". גם קצין המודיעין הגדודי, סגן שי פלטי, נהרג לאחר שפינה במיידיו את המוקשים. בזחל"ם המח"ט נפגע בחזהו הקש"א, סגן רון חקלי, שעמד חשוף וצפה על הקרב ונהרג במקום. גם הרופא החטיבתי סרן ד"ר שרגא מיכלום, והקמב"ץ סרן יועד זליבנסקי נפצעו ופגנו מהשטח.

מודי בן-ש"ך, שהמשיך לנוע על הכביש עם מחלקה מפלוגתו על שני זחל"מים ושני טנקים, נתקל בחסימה סורית מצפון לרכבל

המבותר בין הסלעים הגבוהים תוך השארת חיפויים קרובים ותוך כדי הסתערות. בסביבות השעה 15:00 נפתחה לפתע לעבר הכוח אש מטווח קצר מאוד. דובי ולוחמיו הסתערו לפנים בחיפוי הדדי. דובי נפגע מכדור בקסדה והועף לאחור. כעבור זמן קצר התעשת, זחל קדימה ותפס מחסה מאחורי סלע. כשעמד לצאת מאחוריו כדי להסתער, נפגע מכדור בכתף ימין. שלושה לוחמי סיירת שהיו לידו זיהו את הקצין הסורי שירה בו וניהלו איתו קרב רימונים ואש מטווח של מטרים בודדים עד שחיסלו אותו. יודק'ה, שנמצא כ-30 מטרים מאחור, זינק מייד לפנים ופיקד על המשך ההסתערות, שבה חוסלו עוד כמה חיילים סורים. את דובי חבש הקמב"ץ, רן גינוסר.

בשעה שפלוגה ב', בפיקודו של המג"ד, סרקה את הכיפות המערביות של גבעה 1614, התחלתי להוביל את התאג"ד והפצועים במורד הרכס. נשאנו את הפצועים בין הסלעים הענקיים. למטה, על ציר הכביש, עלו וירדו משאיות אזרחיות מגויסות, מלאות נפגעים. קולות ירי נשמעו ממעלה החרמון. בערך באמצע המדרון בדרך לכביש האספלט ראינו נגמ"ש של כוחותינו נוסע לאיטו על הכביש.

269 נהרגו קצין ולוחם. אחר-הצהריים התבקשתי להביא את שני הטייסים הסורים שנשבו לחפ"ק של רפול, שנמצא מדרום לתל שיבן. רפול ניצב על זחל"ם הפיקוד, זיפי זקן עיטרו את פניו, כובע אוסטראלי היה מונח על ראשו וידו היתה חבושה. פצצות מרגמה נפלו מסביב, השבויים נמסרו ואנחנו חזרנו לתל שיבן. למחרת, יום ד', 10 באוקטובר, דילגנו לשטח היערכות ביער סביב שם נפגשתי לראשונה עם רובק'ה. הוא צירף אותי מייד אליו לסייע לו בריכוז הכוחות לקראת ההבקעה לשטח סוריה, שתוכננה למחרת, יום ה', 11 באוקטובר.

ביום ד' אחר-הצהריים קרא לי רובק'ה: "מוישה, יש לי בשבילך משימה. אתה בונה כוח הנדסה חטיבתי ומפקד עליו בעת הפריצה לסוריה." הבטתי נדהם בסמח"ט; לא הבנתי מה הוא רוצה ממני: מהיכן אקח ציוד, אמצעים, חיילים, כלי רכב ואת יתר הציוד הנדרש. שאלתי אותו והוא טפח לי על השכם ואמר: "אתה כבר תסתדר, אני סומך עליך." התחלתי לשוטט בשטח הריכוז, ולא ידעתי כמה להתחיל. זחל"ם ובו כמה קצינים חנה תחת עץ. ניגשתי אליהם ושאלתי: "חבר'ה, לאן אתם שייכים?" והם אמרו לי, שאינם שייכים לאף אחד וביקשו להצטרף לאחד הכוחות.

"בוזה הרגע צורפתם לכוח בפיקודי," אמרתי ושלחתי אותם להשיג מקלעים ותחמושת. לאחר מכן פגשתי אורח מקרית שמונה שבא להתנדב עם מכונית הסטיישן שלו. גם הוא צורף למשימה, ויחד נסענו בדרכי הגולן לחפש אמצעים הנדסיים. בערב הגענו למחנה 'חומה' של חיל ההנדסה. המקום היה נטוש. רק רס"ר מבוגר ישב במשרדו, ולא ידע מה קורה סביבו.

"שלום, באנו לקחת חומרי נפץ. אנחנו מגולני וזקוקים להם לפריצה לסוריה," הכרזתי בכואי. הרס"ר התלהב לעזור לנו. העמסנו על הסטיישן מכל טוב: בונגלורים, מטעני נפץ, פתילים, נפצים, שקי טי-אן-טי. מרוב עומס הסטיישן נטתה לאחור, קפיציה חישבו להתפקע. שאלתי את הרס"ר אם יש טרקטורים באזור. הוא סיפר לי, כי בצומת הסמוך חונה יעה אופני עם מפעיל, ואכן הוא חנה שם. לידו ישב אורח והכין קפה. הוא לא ידע למי הוא שייך. הוא נשכח שם עם פרוץ הקרבות. סיפחתי גם אותו אלי, וכך חזרנו עם זחל"ם, שופל ומכונית סטיישן. האורח אמר, כי נדמה לו ששבוע לפני הקרבות ראה דחפור די-8, שביצע עבודות במסעדה. נסענו לשם ומצאנו אותו נטוש ליד הכביש. האזרח התניע אותו, וגם הוא צורף לשיירה. וכך, עם בוקר, נכנסתי עם שיירה מוזרה לחניון החטיבתי והתייצבתי לפני רובק'ה: "המפקד! כוח 'דחפור' מוכן לפעולה," התברחת.

הפריצה נקבעה לשעת הצהריים, יודק'ה ניסה לשכנע אותי לקבל את הפיקוד על פלוגה ב', במקום דובי שנפצע. סירבתי בנימוס, משום שהסמח"ט כבר הטיל עלי משימה. התחלנו לנוע לעבר אזור ההבקעה. הארטילריה של צה"ל כתשה את המערך הסורי הקדמי במסך אש מתגלגל. בשעה 10:00 הסתדרה החטיבה בסדר תנועה אחרי חטיבה 7. מצאתי את מקומי בטור שנע לאיטו מזרחה. פגזים סוריים, שכוונו מהחרמון, נחתו לידינו בשריקות מקפואות דם. לעת ערב כבר היינו בכפר הסורי ג'ובתה אל-חשב; הרחבנו את הפרצות

העליון ונבלם. לעבר הכוח שלו נורתה משלושה כיוונים אש ממקלעים, ממטולים ומתולר"ים נ"ט; כמו כן הסתערו לעבר הזחל"ם שלו, שניצב חשוף על הכביש, חיילי החסימה הסורית תוך זריקת רימונים. במשך כשעה הרף מודי כמעט לבדו את הסורים בגבורה עילאית. מחלקה נוספת, בפיקודו של סג"ם שלמה יואלי, שנשלחה לסייע לפלוגת סלע, לא פגשה בה, אך הסתערה במעלה גבעה 2072 עד שנתקלה בעמדות הקדומניות של גדוד 82 הסורי. בקרב מטווח קצר נהרגו ארבעה לוחמים. שלושה מהם נותרו בשטח, בהם סרן אפרים שניאור. יתר המחלקה קיבלה הוראה לסגת עם פצועיה במורד הגבעה. משהבין המח"ט, כי לא נותר עם מי להילחם, ביקש מאלוף הפיקוד אישור לסגת. למרבה המזל, בעת שניתנה פקודת נסיגה, בשעה 14:30 כיסה ענן את הרכס, ובחסות הערפל הסמיך הצליח הכוח של מודי להיחלץ ממלכודת האש עם הטנקים והזחל"מים לאחור, כשהוא נושא עימו שמונה הרוגים וכשלושים פצועים. ב"עיקול הטנק" נותרו עד לשעה 16:15 רק חפ"ק המח"ט, חפ"ק מג"ד 12 ופלוגה א' שלו, שהוועקו במהלך הקרב על-ידי המח"ט לתגבר את הטור הממונע.

בקרב שהחל בשעה 9:45 בהיתקלות של גדוד 51 המוקטן עם גדוד הקומנדו הסורי 183 בגבעה 1614, והסתיים בשעה 16:15 כשחפ"ק המח"ט, חפ"ק מג"ד 12 ופלוגה א' שלו וכוח מוטי ירדו מ"עיקול הטנק", לא הושגה המטרה - כיבוש מוצב החרמון הישראלי וחילוץ הלכודים שנותרו בו. במהלך הקרב נהרגו עשרים ושלושה מפקדים ולוחמים וחמישים ושבעה נפצעו. בתום הקרב התרכזו כל הכוחות בחניון האוטובוסים להתארגנות ראשונית. לאחר רדת החשיכה ירדו הכוחות ללקק את פצועיהם ליד מעיינות הבניאס. מצב-הרוח היה קשה, תחושת כישלון צרבה בנשמה. זה היה קרב שלא היינו מוכנים לקראתו. מעולם לא הרגשנו מוכנים כמו באותו יום.

* * *

ביום ג', 9 באוקטובר, נסענו עם שחר כשיירה ארוכה על ציר הנפט דרומה. חלפנו בנתיב קרבות החטיבה במלחמת ששת הימים, ועלינו לאזור תל שיבן להיערך בקו הגנה שני בעורפו של חטיבה 7, שניהלה קרב בלימה בפתחה שמצפון לקוניטרה. מטוסים סוריים תקפו במשך כל היום, ואנחנו קיבלנו את פניהם באש מכל כלי הנשק. הרב שלמה גורן עבר באזור וחילק ספרי תהילים קטנים. לקחתי ספר אחד והנחתי אותו בכיסי ומאז הוא שם. כמשך אותו יום וביום שאחריו הוונקנו מדי פעם לחפש מסוקים סוריים, שניסו להנחית אנשי קומנדו, אך לא איתרנו אותם. לאחר מכן התברר, שארבעה מסוקים סוריים ניסו להנחית כוחות ליד נפח. אחד המסוקים הופל באש שנורתה לעברו על-ידי כוחות מאגד ארטילרי 282. שלושת הנותרים הצליחו להנחית כשישים לוחמים מצפון לכפר נפח, אך כחמישים מהם הושמדו על-ידי כוחות מגש"פ 181, לוחמי מילואים של יחידה 269 ולוחמי פלוגה ג' של גדוד 51, שהוונקו למקום. שני טייסים נשבו. בקרב ליד נפח נהרגו ארבעה לוחמים מגדוד 51, בהם הסמ"פ, ושניים נפצעו. ליחידה

בונקרים ותעלות קשר שהיו חפורים שם. התקדמתי לעבר התעלה הקרובה כשאני רץ אחורנית, והבטתי במטוס הצולל. לפתע מעדתי ונפלתי בין הסלעים על גבי. באותה שנייה המטוס היה קרוב מאוד, שיחרר פצצה גדולה שהיתה תלויה על גחוני. מוטל על גבי, משותק מאימה, עקבתי אחר מעוף הפצצה, שהלכה וגדלה מרגע לרגע בהתקרבה אלי. הכול נראה כמו סרט בהילוך איטי. לא העזתי לעצום את עיני; ניסיתי לנחש האם הפצצה תיפול לפני, במשטח שבו היו מרוכזים הפצועים, או שתעבור ותתפוצץ מאחורי בסבך השיחים. על האפשרות שהפצצה תיפול עלי לא העזתי לחשוב מרוב פחד, ובעיקר חרדתי לגורל הפצועים. נשימתי נעצרה. גוף מתכתי עגול, שנראה כמו מכל נתיק של דלק מטוסים, חלף ביבבה מקפיאת דם במרחק של מטרים ספורים ממני. כמעט יכולתי לגעת בו. רעם אדיר זיעזע את האדמה. אבק מחניק כיסה אותנו, וגושי עפר ואבק התעופפו לכל הכיוונים. לאחר שהמטוס נעלם רצתי לעבר הפצועים. לרווחת ליבי הכול היה כשורה; לא

היו נפגעים וכולם חזרו לעיסוקיהם. תוך דקות הנחתתי מסוק נוסף באותו מקום ופיניתי בו את הפצועים שטרם פונו.

מאוחר יותר באותו היום נפתח ציר הכביש לעבר מסעדה, ומפקדת החטיבה שאליה השתייכנו עתה התפרסה בצומת חדר. הכנו מחפורות עמוקות למשאיות התחמושת, והסבנו את הבונקרים הסוריים העמוקים לשימושנו. מכיוון שרכס החרמון היה עדיין

בשליטת הסורים, הרבו אלה לטווח אלינו אש תותחים, וגם אליה התגלגלו עד מהרה. בעת ההפגזות בלילה הייתי מתכרבל בשק השינה שלי, רוכס מעל לראשי את הרוכסן ומפקיר את חיי לגורל.

למעשה, כבר ביום ו', 12 באוקטובר, התייצבו יחידות החטיבה בקו חדש שהיווה את צפון "המובלעת". גודר-12 תפס את אזור הכפר מזרעת בית ג'ן יחד עם יחידות שריון של חטיבה 7; גודר 8 (בסיס האימונים החטיבתי) תפס את הכפר חרפא; גודר 51 ישב באזור הכפר חדר ועל מורדות החרמון; גודר 17 התמקם על תל אחמר; ב-17 באוקטובר תפס גודר 13 את תל שמש, לאחר שצנחני מילואים ככשו אותו ב-13 באוקטובר. בתקופה הזאת - שבה עסקו היחידות בייצוב הקו ובפעילות לילה מורחבת, שכללה חדירות מעבר לקווי האויב, פשיטות על חניוני טנקים סוריים וסוללות ארטילריה - לא פסקו הסורים מלהטריד את כוחותינו בהפגזות ארטילריה עזות על מפקדות, חניוני רכב ועל צמתים מרכזיים. כוח 'דחפור' הועסק באותם הימים בהובלת שיירות תחמושת לכוחות, בחפירת מחפורות

בשדות המוקשים, שיפרנו את ציר הדרך, והוטל עלינו להשגיח על שבויים סורים שנתפסו על-ידי חטיבה 7. שום קרב רציני. למחרת, יום ו', 12 באוקטובר, שעטו כוחות השריון מזרחה לעבר מזרעת בית ג'ן, וגדוד 51 נע לכבוש את חדר ואת מוצב 'הפטמה'.

כוח 'דחפור' פעל בצומת חדר-מזרעת בית ג'ן ועסק במילוי בורות בכביש, שנפערו כתוצאה מפיצוץ מעברי מים על-ידי הסורים הנסוגים. חטיבה 7 ספגה נפגעים רבים בציר ההתקדמות מזרחה, ועדיין לא היה ציר פינני פתוח מערבה לכיוון מסעדה. המח"ט קרא לי בקשר והורה לי לקבל אחריות על ריכוז הפצועים. הוא אמר, שעלי לקלוט אותם, לוודא שהם מקבלים טיפול ולהנחית מסוקים שיפנו אותם לבתי-חולים בעורף. השארתי את הטרקטורים בצומת ודהרתי עם הזחל"ם לשם. התאג"ד היה עמוס בעבודה, עשרות פצועים נקלטו וקיבלו טיפול. מסוק בל-205 ראשון התקרב למנחת המאולתר, חג באוויר והנמיך לאיטו. המסוק נחת, להביו המשיכו להסתובב. העמסנו עליו

ארבעה פצועים קשה, והוא המריא. עקבתי אחריו כשנעלם בטיסה נמוכה. לפתע נשמעה בקשר הצעקה המוכרת: "מיגים, מיגים." מבט מהיר צפונה גילה שני מטוסי תקיפה סוריים מדגם סוחוי-7, שחגו לאיטם בשמים בשאננות מרגיזה. גופם היה כסוף וגדול, והם שברו באיטיות דרומה ועטו על השיירה החטיבתית הארוכה. השיירה נעה בצפיפות לאורך ציר הכביש הצר

הג'יפ שבו נהרג ראובן אליעז. סמח"ט גולני

המוביל מערבה לעבר הקו הסגול, קו מוצבינו ברמת-הגולן. לקול הקריאה "מיגים, מיגים" בכל רשתות הקשר, שהיתה סימן מוסכם להודעה על מטוסי אויב מסוג כלשהו, התחיל קונצרט של עשרות מקלעים מסוגים שונים. אלה פלטו צרורות ארוכים של כדורים נותבים, שכוונו לעבר המטוס שצלל בנהמה מקפיאת דם, ופתח באש תותחים ורקטות לעבר כלי הרכב המשוריינים העמוסים לוחמים. פגזי המטוס פגעו בזחל"ם של סירת גולני; חייל אחד נהרג וכמה לוחמים נפצעו קשה. המטוס נסק אל-על, התעלם מאש המקלעים והרובים העזה, המשיך לחוג במרומים, ובחר לו את טרפו הבא. המסוק שהמריא כמה שניות לפני שהגיע המטוס הסורי משך, כנראה, את תשומת ליבו, והוא נעדר לגיחה לעבר התאג"ד, שבו היו מרוכזים על אלונקות עשרות פצועים, כמה אמבולנסים וזחל"מי פינני. הבחנתי כי הוא מתחיל לצלול לעברנו וצעקתי לכולם להתפזר ולתפוס מחסות. חיפשתי מקום להסתתר בו. פניתי לעבר הצמחייה העבותה, שנמצאה כמה עשרות מטרים דרומה לנו. זיהיתי קודם

לטנקים ולמשאיות התחמושת, בסריקת צירים ובפינוי נפגעים. באחד הלילות קיבלתי פקודה לקחת דחפור די-9 ולצאת לעבר הכפר מזרעת בית ג'ן, שבו הדפו בגבורה לוחמי גדוד 12 התקפות חוזרות ונשנות של שריון וקומנדו סוריים על עמדותיהם. היה צורך דחוף בבניית מחפורות ורמפות לטנקים שהיו תחת פיקוד הגדוד. יצאנו בליל ירח מלא מזרחה מחדר בכביש המתפתל לעבר מזרעת בית ג'ן. בזחל"ם שלי ישבו צוות הקצינים ומפעילי טרקטור נוספים, ומאחורינו נע בכבדות ובחריקות שרשרת הדחפור הענקי. נסענו ללא אורות והלילה היה שקט, אך ידעתי, כי כשנגיע לצומת הדרכים המחבר את הציר הראשי לכפר חרפא, צומת שנקרא במפות הקוד 'צין-ציפה', נחטוף אש ארטילרית, שכן הצומת היה מטווח זה כמה ימים. היה ברור לנו, שליד הצומת

נמצא קצין תצפית סורי המטווח אותו בכל פעם שמגיע רכב אליו. את הדחפור שנע ברעש גדול לא ניתן היה להסתיר. עצרנו בפיתול האחרון לפני הצומת, ביקשתי מכולם לשבת נמוך והודעתי לנהג, שהיה איש מילואים, כי אין ספק, שעוד כמה דקות ייפלו פגזים, וכי אסור לו לעצור בשום אופן.

ניגשתי לדחפור, טיפסתי אל תא המפעיל, וביקשתי ממנו שלא יעצור בשום אופן גם אם ייפלו פגזים סביבו. התחלנו בנסיעה איטית, משום שידענו כי אם ננוע ונעבור את הצומת במהירות יישאר הדחפור לברז, ייבהל מהפגזים ויש חשש שינטוש את הדחפור בצומת, ואזי הצומת יהיה חסום. התקרבונו לצומת. הלילה היה מואר כבאור יום על-ידי ירח עגול ומלא. הבהק ראשון במזרח. "ציאה", צעקתי. שריקה חדה ופגז ראשון נחת ברעם

אדיר במרחק של 100 מטרים לפנינו. הנהג בלם ונכנס להיסטריה, "אני לא יכול, אני מפחד", הוא זעק לעברי. במזרח נראה הבהק נוסף. תפסתי את הנהג בכתפיו, טילטלתי אותו בכל כוחי, וצרחתי לו באוזן: "תן גז, קדימה", והוא ענה לי: "בסדר, אבל תמשיך להחזיק אותי בכתפיים." חיבקתי אותו חזק. הוא לחץ על דוושת הגז. הזחל"ם זינק קדימה, נסע כמה מטרים, ואז נחת פגז במקום שבו עמדנו שניות ספורות קודם לכן. הבטתי לאחור, הדחפור נע אחרינו במהירות, והפגזים נפלו בקצב מהיר יותר. אחרי כמה דקות עברנו את הצומת ללא פגע, ונכנסנו לפאתי הכפר. הזחל"ם עצר. הנהג קם ממושבו, ואנחנו התחבקנו בהתרגשות.

כמשך כל היום שלמחרת עבדנו עם הדחפור. חפרנו עמדות לטנקים. מדי פעם נאלצנו לתפוס מחסה מפני ההפגזות הבלתי-

פוסקות. בשעת צהריים לוהטת, כשהיינו מוטלים בתעלות הקשר הרדודות והמתנו שתיפסק ההפגזה, חיפשתי שירותים. ואז הבחנתי במרחק של כמה עשרות מטרים ממני בבית הקיצוני בכפר, בית ערבי טיפוסי בנוי מאבני בזלת. "בטח יש שם שירותים", אמרתי לעצמי וחיכיתי להתפוצצות הפגז התורן, ואז קמתי וזינקתי לעבר הבית. נכנסתי ומצאתי בית מסודר, שנעזב כמה ימים קודם לכן. הכול היה עדיין מסודר: כלי מטבח, מצעים על הרצפה, רהיטים, תמונות משפחתיות. שירותים לא היו שם. פגז נוסף זיעזע את קירות הבית. בלית ברירה השתמשתי בחדר האמצעי - שהיה מוגן יחסית - כבחדר שירותים. "כמה שהמלחמה איומה", סיכמתי לעצמי, "כל-כך מהר מאבדים צלם אנוש. הרי בבית הזה גרה משפחה עד לפני כמה ימים."

בלילה סיימנו את העבודה ונערכנו לחזור למפקדת החטיבה. נסענו כשהזחל"ם מוביל, אחרי הדחפור, ואחרי כלי רכב נוספים. ביציאה מהכפר זורם נחל מרהיב עין. על שתי גדותיו מיתמרים עצי צפצפה לבני עלים. בליל ירח זה העלים היו כסופים והנחל נראה קסום כמו באגדות. התקרבונו לגשר אבן גדול הנטוי על הנחל. פגזים קרעו את השקט והתחילו ליפול סביבנו. ברור היה לנו, שהגשר מטווח משום שאין דרך אחרת לצאת מן הכפר. הזחל"ם הגיע למרכז הגשר, ומעשה שטן - המנוע כבה. השיירה עצרה וכל הלוחמים הביטו במתח בנעשה. הנהג לחץ ללא הרף על כפתור ההתנעה, אך הזחל"ם בשלו - סירב להתניע. קפצנו מהזחל"ם, פתחנו את מכסה המנוע, נגיעה פה, נגיעה שם, הכול נראה תקין,

אך המנוע דומם.

הפגזים התקרבו אלינו, וברור היה שכקצב הזה ייפול עלינו לבסוף פגז. אנשי המילואים נכנסו כבר לפאניקה. חלקם קיללו, חלקם התפללו. באינטואיציה לא-ברורה פניתי לאחד הנהגים, והוריתי לו לקחת אבן גדולה ולחבוט בתיבת המצבר של הזחל"ם. הוא לא הבין למה, גם אני לא הבנתי, אבל עמדתי על כך. הוא חבט כמו מטורף בתיבת הפלדה, ולפתע התעורר המנוע לחיים, שאג בכל כוחו ובחריקת שרשרת עבר את הגשר ואחרי השיירה כולה. מאחורינו התחילו הפגזים להתפוצץ על גשר האבן הצר. "אני נשבע לכם, שיש כאן בינינו בעל נס", פנה לנוכחים אחד הנהגים, איש מילואים ירא שמים, שישב עד כה מצונף בפינת הזחל"ם. האנשים נדו בראשיהם בהסכמה.

ביום שבת, 13 באוקטובר, סרקו כוחות מגדוד 51 את אזור הכפר בית ג'ן, הנמצא מערבית לכפר מזרעת בית ג'ן, ומוקף מצוקים מכל עבר. תושבי הכפר הציורי עדיין שהו בו ובחורשות הסמוכות לו, וכן שרץ הכפר חיילי קומנדו סורים. הכוחות נעו על ציר עפר הפונה צפונה מהציר הראשי, ומכונה במפות הקוד ציר 'פלד'. הציר נמשך לכיוון מורדות החרמון והכפר בית ג'ן. מכיוון שבמהלך הניסיונות לרדת אל הכפר נתקעו בציר התלול זחל"מים ולא ניתן היה להזיזם, הזעיק אותי רובק'ה בקשר ופקד עלי להגיע עם דחפור כדי לסייע בחילוץ. הגעתי לגבעה הסמוכה לכפר ושם מצאתי את הסמח"ט על גבי זחל"ם הפיקוד. אחר-הצהריים הגיע למקום מפקד מחנה החטיבה, סרן יום טוב חזן, ובוזרועותיו חבילת קרטון. הסתבר, כי ביקר בביתו של רובק'ה יום קודם לכן, והביא חבילת שי מאשתו ומילדיו הקטנים.

ישבנו על מכסה המנוע של הזחל, התחממנו בקרני השמש האחרונות. הדי הקרב גוועו למטה בכפר, ואנחנו ניסינו לתפוס רגע של שלוה במלחמה הארוכה הזאת. רובק'ה כיבד אותנו בעוגיות, ופרס על המנוע את הציורים שציירו ילדיו בשבילו. היה זה רגע של התרוממות רוח בשביל הלוחם הוותיק הזה, שזיפי זקן בן כמה ימים עיטרו את פניו. עיניו היו אדומות מעייפות, וציורי ילדיו כאן באמצע המלחמה ממש הפיחו בו רוח חיים.

אני זוכר, שערב קודם לכן היינו מוטלים שנינו בתנוחה דומה, מנומנמים למחצה על רשת הסוואה במחפורת, שבה היה ממוקם החמ"ל החטיבתי. המח"ט, אמיר דרווי, היה רכון עם קציני מטה על תצלומי אוויר של החרמון, ועסק בתכנון כיבוש מחדש. הכישלון הצורב של הניסיון הראשון לא נתן לו מנוח, והרצון לכבוש את ההר ולהציל את כבוד החטיבה בער בעצמותיו. "צריך להוריד אותו מהתוכנית הזאת, אחרת יישפך דם רב," לחש לי רובק'ה. נדהמתי מגילוי הלב של הסמח"ט, שהכיר היטב את דרווי. "אתה מתכוון לומר, שאסור לנו לכבוש את החרמון?" שאלתי את רובק'ה. הוא אמר, שלדעתו אסור לתקוף שוב באותו ציר שבו תקפנו בקרב הראשון, כי זה כמו ללכת עם הראש בקיר. באותו לילה נפנית לשיק השינה שלי בלב כבד, שקוע בהרהורים על דבריו של רובק'ה.

כשירד הערב והסתיימה עבודת החילוץ של השירה בציר 'פלד', הערתי את רובק'ה, שנימנם לצידי על מנוע הזחל"ם, והתכוונו לחזור לעבר מפקדת החטיבה בחדר. לצידנו ישב רס"ן שמואל סופר, סמג"ד גדוד 17, שפיקד על הגדוד לאחר שהמג"ד נהרג בניסיון הראשון לכיבוש החרמון. סופר הגיע לחפ"ק הסמח"ט כדי לדון איתו בכמה נושאים. כולנו עמדנו לשוב על עקבותינו, כשפנה אלי רובק'ה: "מוישה, אני עייף, אני אסע בג'פ עם סופר ואתה תוביל את השירה בזחל הפיקוד לעבר הכביש." השבתי כי אשמח לעשות זאת. החמיאו לי דבריו, שכן הוא היה יכול להטיל את המשימה הזאת על בכירים ממני שנסעו בשירה. עליתי על זחל הפיקוד וניצבתי מאחורי לוח המפות, שבקדמת הזחל. מאחורי ישבו סמלי מבצעים וכמה קצינים נוספים שנספחו לסמח"ט. נענו בנסיעה איטית ללא אורות על דרך העפר כשפנינו לעבר הכביש. ירח מלא האיר את שדות הבזלת מסביב, והאווירה הקסומה והרגועה הרדימה אותי, ועיני החלו

להיעצם. לפתע עצר הזחל ואני פקחתי את עיני. לפנינו ניצב טנק סורי שרוף, שחסם חלקית את דרך העפר. לא זכרתי את הטנק מנסיעתי אחר-הצהריים. סרקתי בעיני את הסביבה כדי לזהות את מיקומו. הבנתי, כי כאשר הגיע הזחל למזלג שבילים פנה הנהג ימינה במקום שמאלה, שם היתה היציאה, ועכשיו ניצבנו על שביל חסום בחלקו, כשהכביש הראשי נמצא במרחק של 20 מטרים מעברו השני של הטנק. פקדתי על אחד מסמלי המבצעים לרדת ולבצע הכוונה קרקעית של הזחל"ם, זאת כדי להימנע מלרדת מדרך העפר, שכן יכולנו לראות בבירור עשרות מוקשים נגד רכב שהיו פזורים בשדה משני צידי הדרך.

בשעה שניסינו להתקדם, כשהזחל כבר התחכך בשלדת הטנק השרוף, עזב לפתע הג'פ של סופר, ובו רובק'ה וקשר נוסף, את השירה ונכנס תוך קרטועים על האבנים לתוך שדה המוקשים. רובק'ה, שלא הבין את סיבת העיכוב, טפח לסופר על כתפו ואמר לו: "קדימה, סופר. תעקוף אותם ונעלה על הכביש." כשראינו שעומד להתרחש אסון, צעקנו לעברם ככל כוחותינו: "תעצרו, מוקשים." אבל היה כבר מאוחר מדי. הג'פ התרומם לפתע באוויר בתוך להבת אש ענקית שהפיצה גיצים, רסיסים וענני אבק לכל עבר. הפיצוץ האדיר החריש את אוזנינו, ואחריו שקע הג'פ ההרוס לתוך המכתש שנוצר בקרקע. כשהתפזר העשן לא היה אף אחד בג'פ. שלושת הנוסעים בג'פ הועפו החוצה דרך יריעות הברזנט, והיו מוטלים בתוך שדה המוקשים; רק אנחותיהם נשמעו מתוך החשיכה.

התרוצצנו בהיסטריה אנה ואנה בחיפושים אחריהם. ראשון מצאנו את סופר פגוע קשות ברגלו ואחריו את הקשר פצוע אף הוא. את רובק'ה לא מצאנו בהתחלה. לאחר כמה דקות ארוכות מצאנו אותו מעברו השני של הטנק בתוך שדה מוקשים. באמצעות סכיני פלסים גיששנו אליו נתיב כניסה, והבאנו אותו על הידיים לעבר הכביש, שם טיפלו בו חובשים שהיו איתנו בשירה. נפנית הצידה, דמעות חנקו את גרוני. לא יכולתי אפילו לגשת אל רובק'ה שכה אהבתי; רק נשאתי בליבי תפילה שיחזיק מעמד ולא ימות. מסוק שהזעקנו נחת עד מהרה על הכביש הצר והמריא לעבר בית-החולים בצפת. לפני שנחת בבית-החולים דיווח הטייס כי רובק'ה איננו עוד.

כל אותו הלילה שכבתי בתוך שק השינה והתייפחתי. כל-כך שנאתי את המלחמה. נזכרתי, שביום השני להבקעה לשטח סוריה, באחד הרגעים השקטים בין ההפגזות ותקיפות המטוסים הסוריים, קרא לי רובק'ה ומסר לי רובה סער מתוצרת רוסית, קלצ'ניקוב עם קת מתקפלת, משוח עדיין בגריז ומבהיק ביופיו. "קח, מגיע לך. שמור אותו למזכרת ממני." עכשיו שכבתי שם ואחזתי ברובה בחוזקה. ב-1977, בהיותי קמב"ץ פיקוד הצפון, פנית לאלוף הפיקוד האלוף אביגדור (ינוש) בן-גל וביקשתי להחזיק ברשותי את הרובה למזכרת. קיבלתי אישור להחזיקו. הרובה הזה נמצא ברשותי עד היום.

סיפורים נשכחים

סרן (מיל') דוד אילנד

בעת המלחמה: סג"ם, מ"מ טנקים, גדוד 53
חטיבה 188

אש"ף צוקה

הפגז המיוחל לא נודה.
"אין ידי", אמר אפרים.
"מה זאת אומרת, אין ידי?" צרחתי.

מתחילת הטור שלנו. עודד נתקל מטווח של מטרים ספורים, כמעט והתנגש בשני טנקים סוריים שצצו משמאלו מהוואדי בין קחטניה לגבעת "ננס". תוך כדי תנועה הוא ירה לעברם שני פגזים ופגע בהם בזה אחר זה. שני הכלים עמדו בוואדי ובערו. נתקלנו בחוד הפלוגה השלישית. כנסנו במהירות ועמדנו לצידיו, תותחי הטנקים מופנים לכיוון המשך הוואדי שהתעקל ונעלם מעינינו. כלים נוספים לא נראו.

אחרי התייעצות קצרה בין עודד וצביקה התפצלנו. עודד המשיך בדרכו, סיור יחיד, כדי לוודא שהדרך לרמפה הדרומית לא טומנת בחובה הפתעות נוספות.

התמקמנו במדרון הדרומי של הגבעה מעל הוואדי, סמוך מאוד

אין ירי

שבת אחר-הצהריים, 6 באוקטובר, 1973

נסענו בטור קצר אחרי עודד ישראלי הסמ"פ. בשעה שחלפה הצטמצם מספרנו משבעה לארבעה טנקים. עשינו את דרכנו מן המישור החשוף מצפון לכפר הנטוש קחטניה לכיוון הרמפה הדרומית של מוצב 109. צרורות ארוכים מנשק קל נורו לעברנו מבתי הכפר וליוו אותנו עד שיצאנו מטווח הירי. בשטח אותו עזבנו היו פזורים טנקים פגועים רבים, חלקם עדיין עשנים. טנק שנסע במהירות לעברנו העלה ענן אבק. היה זה צביקה רק המ"פ ששב מתחנת איסוף הנפגעים בקוניטרה לאחר פינוי גופת הטען קשר שלו. כעת היינו חמישה טנקים. לפתע נשמעו שתי התפוצצויות עזות וענני עשן סמיך עלו

לחורבות הכפר וביצענו "מלא מחדש" – ארגון של הפגזים מהתאים המרוחקים לנגישים יותר. בחנתי כחשד רב את הבתים ההרוסים למחצה שמולי. בכפר נמצאו עדיין אנשי חי"ר סורים רבים. נתקלנו בהם באזור הצפוני של הכפר. בחלק הזה הם עדיין לא נראו. הבטתי לאחור. להבות האש, שעלו מן הטנקים הסוריים מאחורינו ובערו על אנשיהם, דעכו לאט.

ואז שמענו שריקות מבהילות רצופות. מטח קטיושות נחת סביבנו. התכופתי במהירות בתא המפקד כדי לחמוק מן הרסיסים הענקיים שהתעופפו לכל עבר. היה זה המפגש הראשון שלי עם הרקטות הרוסיות הנוראות בעלות השם הנשי המטעה כל-כך. התרוממתי לאחר דקה והבחנתי בזווית העין בתנועה של אנטנות בין העצים במורד הגבעה שמימיני. הייתי הקיצוני בין ארבעת הכלים שלנו והיחיד שהבחין בכך.

ליבי פעם בחוזקה. הרגשתי כמו ילד במשחק מחבואים. האנטנות היו מחוברות לטנק סורי. הטנק נראה כמנסה להסתתר בין העצים. לא נראה היה שמישהו בטנק המסוגר מבחין בי. לא יכולתי לפגוע בו מן המקום שבו עמדתי. לא ניתן היה להגמיך את קנה התותח בזווית כזאת. הבטתי אל שלושת הכלים שעמדו מאחורי ומשמאלי. המפקדים נראו חיוורים וטרודים. החלטתי לפעול לבדי.

גלשתי לאחור. עקפתי את שני הטנקים העשנים בוואדי והשלמתי את עיקולו. במרחק של 50 מטרים ממני הבחנתי בטנק שאותו ראיתי מהגבעה. קנה התותח שלו היה מכוון ישירות לעברי. הוא לא היה היחיד. מאחוריו עמד טנק נוסף, וטנק שלישי עמד במרחק של 100 מטרים מאחוריהם.

"עצור!" צעקתי לשני הנהג. הטנק עצר בבת אחת. הסטתי במהירות את הצריח והתותח לעבר הטנק הראשון. "אש!" צעקתי. הפגז המיוחל לא נורה. "אין ירי", אמר אפרים. "מה זאת אומרת, אין ירי?" צרחתי. היה זה המשפט הראשון שחלף בראשי. כאילו ציפיתי לתשובה מנומקת.

בלחץ של אותו רגע שכחתי את מנגנון ירי החירום של המפקד. "זה בסדר, תירה", קרא בורקו הטען לאפרים, "שכחתי את הנצרה."

הטען קשר אחראי על הנצרה הנועלת את ירי התותח. הדבר מאפשר לו לטעון פגז, לצאת ממסלול הרתיעה הקטלני של התותח, ורק אז לאפשר את הירי.

הפגז נורה, והטנק מולי התלקח מייד בקול נפץ אדיר. איש לא הספיק להיחלץ ממנו.

במהירות כוננתי על הטנק השני וירינו פגז נוסף. הטנק נפגע והחל לבעור. מדפי הצריח נפגעו, ושני אנשי צוות משופמים נראו קופצים החוצה.

הטנק השלישי ניסה לחמוק, והפגז שנורה באחוריו חדר לתא המנוע. הטנק נעצר מייד. עשן אפור היתמר ממנו, אך הוא עדיין לא

התלקח. צוותו נטש אותו בריצה מבוהלת.

אפרים ואני פתחנו באש מקלעים על אנשי הצוותים שרצו בין הקוצים המצהיבים לעבר מסתור הטרסות והמבנים שבכפר. נראה לי שלא פגענו בכולם. לא חשתי צער רב על כך. ירי על גבות אנשים בורחים לא נראה לי מעשה גבורה. עד אותו יום דמויות האדם היחידות שעליהן יריתי היו מטרות קרטון.

סקרתי במהירות את פתחת הוואדי הרחבה שבה נמצאנו. כלים נוספים לא נראו. בלי להסתובב, כשהתותח מופנה לכיוון ההתרחשות, שילבנו להילוך אחורי ויצאנו במהירות מן הוואדי. חלפנו קרוב מאוד לטנקים שבהם פגע עודד.

כשנגלינו לעיני הלוחמים מהפלוגה שלנו הבחנתי בהפתעה ובהקלה שבפניהם. שכן ברגע שנעלמנו בוואדי ונשמעו התפוצצויות ועימן ענני עשן שחור חשבו כולם כי נפגענו וכי העשן המיתמר הוא מהטנק שלנו.

הרמתי את ידי וסימנתי באצבעותי אר-קיי. עודד דיווח בקשר שהדרך לרמפה הדרומית נקיה מכלי האויב. צביקה רק המ"פ גלש עם שני הטנקים הנוספים במורד הגבעה, ובשדירה קצרה עלינו על הכביש המשובש שהוביל לרמפה הדרומית כשאני בסוף הטור.

אגרוף הנחושת

ראשיתה של חברותי רבת השנים עם צחקי שריג במפגש בין שתי חבורות נערים מרקעים שונים במהלך השירות הצבאי בשריון. רוב חברי הגיעו משכונת נוה מגן שברמת השרון שבה התגוררו קצינים בכירים רבים. בהם ניתן היה למנות את חיים בר-לב, עזר ויצמן, אברהם אדן, ישעיהו גביש, רחבעם זאבי ("גנדי"), משה גדרון, הרצל שפיר, יעקב חפץ, חנן גיאור, שאול גבעולי ורבים וטובים אחרים. צמרת הצבא הישראלי. בתחילת שנות ה-70 היו לרוב הקצינים האלה בן או שניים ששירתו בצבא. במחזור הגיוס שלנו, אוגוסט 1971, לא ניתן היה אף לחשוב על אי הגעה לקורס קצינים. רצוי כמובן ביחידה מוכשרת. לפיכך, בתחילת דרכנו בצבא הגיעה קבוצה גדולה מאיתנו לקורס המוכשר ביותר – קורס טיס.

רוב בני החבורה נאלצו להיפרד מהקורס כבר בשלבים מוקדמים. משם הדרך לשריון היתה קצרה. באותם הימים חיל השריון היה בשיא תפארתו ועטור תהילה. את מלחמת ששת הימים הוא סיים בצורה מרשימה ביותר – שטף את יעדי האויב, והעלה את כליו בעשן ואש. החיל היה מצויד בטנקים חדישים ומשופרים, וכמלך הבלתי-מעורער של שדה הקרב, היה חלופה מושכת מאוד לכולנו. במהלך המסלול הפיקודי שעשינו בשריון לא ידענו, שתחושות ההתנשאות וביטחון היתר שהוחדרו בנו יהיו בעוכרינו ביום פקודה. איש לא קרא את הכתובת שעל הקיר.

כשהגענו לשריון הצטרפנו למחזור נובמבר, שהינו מחזור גיוס של בני קיבוצים ומושבים. על אף ההבדלים הגדולים בין הקבוצות, נוצרו בינינו קשרי חברות טובים מאוד, המחזיקים עד היום. כאילו לא היה די בכך שבאנו משכונה של קצינים בכירים, לחלק מחברינו הקיבוצניקים היו קשרי משפחה לקצינים בשריון באותה עת. היינו

זכורה לי עד היום שיחת הפתיחה כשהגענו לקורס מפקדי טנקים בבית-הספר לשריון. הושיבו אותנו בשורות צפופות באולם גדול, שהתאורה בו היתה עמומה. מפקד בית-הספר נשא דברים. הוא דיבר בתקיפות, ובאולם שררה רממה מוחלטת. האווירה היתה של יראה ופחד. לפניו, במרכז השולחן המכוסה במפה שחורה-ירוקה, צבעי החיל, ניצב פסלון של אגרוף קפוץ וזקור, עשוי נחושת ירקרק - "אגרוף הברזל" - סמל גיסות השריון. בעת נאומו ליטף המפקד את הפסלון. נימת דבריו היתה מאיימת ומאוד לא מסבירת פנים. מי שלא ילמד - יודח, מי שלא יקפיד על הופעה שריונאית - יודח, מי שישבור שמירה - ייעצר ויודח, וכן הלאה. אחלה קבלת פנים, חשבתני בליכי. בשלב הזה בקריירה הצבאית שלי המרובעות והאטימות בשריון עלו לי על העצבים.

אחת ההנאות המרירות שלי בשנים האחרונות היתה לקרוא, או לשמוע על מעללי הקרבות של כל אותם מפקדים זוטרים ובכירים שפגשתי במהלך שירותי. התפקוד וקבלת ההחלטות הלקויים תחת אש של רבים מהם, שלא לומר מורך הלב שהפגינו, לא הזכירו כלל וכלל את הביטחון וההתנשאות שהקרינו באולמות הלימודים ובמסלולי האימונים. אומץ לב, מסתבר, אינו ידע נרכש.

* * *

לאחר שהסתיים החלק התורתי של קורס מפקדי הטנקים ירדנו לשבטה בדרום לשלב האימונים כשטח והירי החי. לאחר כמה ימי אימונים נקראנו בדחיפות לאולם ההרצאות הגדודי. המג"ד דרש לעצור את כל האימונים מייד ולכנס את כל החניכים והמדריכים לשיחת חירום. הסיבה לכינוס הדחוף היתה מספר חריג של תאונות אימונים בפלוגות המגחים, שבהן נפגעו צוערים ומדריכים. באותם ימים היו בשריון שני סוגי טנקים: טנק פטון אמריקני, שנקרא מגח, וטנק צנטוריון בריטי משופר, שנקרא שוט-קל. גזרת הפעולה של טנקי המגח בעלי זחלי הגומי הרכים היתה בדרום ובחולות סיני, וטנקי השוט בעלי זחלי הברזל יועדו לפעול בכל מקום, אך בעיקר בצפון הארץ וברמת-הגולן המטורשת.

המג"ד עמיר יפה היה אדם זועף ומטיל יראה. הוא היה לוחם עשוי לבלי חת, ובמלחמה בסיני לחם כאריה בראש חניכי הגדוד שלו ומדריכיו. לאחר שרוב האנשים התיישבו במקומם, לפני כניסת המג"ד, נכנסה לאולם קבוצה קטנה של חניכים קיבוצניים כולם, שאותה הובילו בכיטחון רב צחקי, שאחיו רן שריג היה סגן מפקד בית-הספר לשריון, ואייל, אחיו הצעיר של עמיר יפה. במשך כל השירות הצבאי היתה תחרות סמויה בין צחקי ואייל ובין אחיהם הגדולים. רן שריג הקדים תמיד בתפקיד את עמיר למרות שהשניים היו בני אותו גיל. התחרות הסתיימה כאשר עמיר נהרג בתאונת דרכים.

כנס החירום היה מעין משפט ראווה ללא פסקי דין. כמה חניכים ומדריכים מפלוגות המגח התבקשו לעמוד על רגליהם מול היושבים באולם. החיילים, שכולם היו פצועים וחבושים, תחקרו אישית על-

בקורס לומדים החניכים את כל מקצועות הטנק. הנהגים עולים לצריח ומתרגלים טעינה ותותחנות, ואנשי הצריח לומדים נהיגה. התרגול המעשי של חילופי התפקידים האלה בפלוגות המגח התגלה כבעייתי מאוד. הנהגים נפצעו ונלכדו בין מכשירי הצריח והתותח, ואנשי הצריח, שהפכו לנהגים, גרמו בנהיגתם הלא מיומנת לחבורות ולחבלות לכל יושבי הטנק ולעצמם. גם המדריכים היו בין הנפגעים. שניים מהם נותקו ממושביהם והועפו מהטנקים הנוסעים. בדרך נס פציעתם היתה קלה יחסית.

"לטובתם האישית של כל היושבים כאן, אני דורש באופן חדר משמעי הרבה יותר תשומת לב ומשנה זהירות מעתה ואילך", אמר עמיר ונעץ בנו את עיני הפלדה שלו. כל ה"נאשמים", שעמדו בצדי הכמה נראו כל-כך מסכנים וחבולים, אך גם מטופשים, שבקושי התאפקו מלצחוק.

חלה לבנה וענבים סגולים

שבת בצהריים - יום הכיפורים

עמדנו פרוסים בשרה דרורים מצהיב מצפון ל"בית החזית" בקוניטרה והמתנו. בסוף הקיץ מרכז הרמה ודרומה הם רצף צהוב-שחור של משטחים קוצניים, רובם שרופים, שמהם מבצבצים סלעי בזלת וטרסות הרוסות. הצבע הירוק נמצא רק במורדות החרמון ובערוצי הנחלים המבתרים את הרמה. מהמבנה המגודר שבו שהינו יצאנו בשעה 13:00 בצהריים. היתה זו הוראתו של יאיר נפשי, מג"ד 74, שעבר בין כל חניוני הטנקים.

במצב של כוננות לקראת יום קרב, או להפגזה אטילרית צפויה, היתה חשיבות רבה לכך שהטנקים יהיו פזורים ולא יימצאו בריכוז צפוף.

חטיבה 188, בהיערכות חירום לאורך קו רמת-הגולן, פוצלה לשני כוחות - צפוני ודרומי. הכוח הצפוני היה מורכב מפלוגה אחת מגדודו של יאיר, פלוגה ח', שנערכה בריכוזים מחלקתיים, ומשתי פלוגות תגבור של גדוד 53 שלנו - פלוגות א' וב'. הכוח הדרומי, בפיקודו של מג"ד 53, היה מורכב מפלוגה ג' בגדודו ומפלוגות ו' וז' מגדוד 74.

בשעת 13:50 עצר הקומנדקר של הרס"פ על הכביש הסמוך לנו. כל מפקד טנק ירד לאסוף את הארוחה עבור צוותו. עמדתי עם חברי ליד הקומנדקר, שוחחנו וצחקנו בשעה שהמתנו לתורנו בחלוקת האוכל. לפתע התנפצה בבת אחת השלווה. מכל עבר נשמעו קולות נפץ אדירים, ורעש מטוסים מחריש אוזניים נשמע בשמים. הרמתי את עיני והבטתי אחורה. עשרות פטריות עשן התרוממו ממורדות תל אביטל העמוס אנטנות ומתקני מכ"ם. הספקתי להבחין בלהק המטוסים, שהפציץ את התל, טס במהירות ובגובה אפסי לכיווננו ותוך שניות חלף מעלינו בגובה אנטנות הטנקים כמעט. הסמלים על כנפי המטוסים היו של חיל האוויר הסורי. הרעש היה מחריד. הקרבה המפחידה אל גחונות המטוסים החולפים הזכירה לי תמונות מסרטי מלחמה. רצנו לטנקים בטירוף. חשתי שהאדמה רועדת מתחת

לכפות רגלי. בידי החזקתי קופסת קרטון שהספקתי לחטוף, ובה חלה טרייה וענבים סגולים כהים.

"זרוק את האוכל ובוא כבר!" קראו לי אנשי הצוות מהצריח. "אני לא זורק כלום," אמרתי בליבי. חלפה בראשי התמונה של נזיר זן מהספר **חוכמת זן**, התלוי על צוק בין שמים וארץ ואוחז בשיח מטפס, כשלפתע הוא מבחין לצידו בגפן בר ועליה ענבים גדולים ויפים. בידו האחת הוא ממשיך לאחוז בשיח, ובידו השנייה הוא קוטף מן הענבים ותוחבם לפיו שניות לפני שהוא נופל. טיפסתי עם הקופסה במהירות על הטנק, מסרתי אותה לבורקו הטען, השתחלתי לתא המפקד והתחברתי לקשר.

התנועה שלנו הוא ביקש כוח טנקים שיחבור אליו, וצביקה שיגר אליו במהירות את מחלקה 1 של חיים דמיר. נותרנו שבעה כלים. התמקמנו בעמדות ירי מאולתרות סמוכים זה לזה, וסקרנו את השטח שמולנו עם משקפות. במרחק של כ-3-4 ק"מ מאיתנו הבחנו בטורי שריון ארוכים נעים לעברנו. הטנקים נראו כנקודות שחורות. נקודות שחורות גדולות יותר היו טנקי הגישור. נפשי הדגיש לצביקה המ"פ, כי אלה חייבות להיות המטרות העדיפות שלנו. טיווחנו, ירינו ופגענו בשניים או שלושה, קריאות שמחה נשמעו בקשר.

לאורך כל קו רמת-הגולן היתה חפורה תעלה עמוקה ורחבה, שהיוותה מכשול עיקרי נגד טנקי האויב. משימתם הראשונה של

המחבר על-יד הטנק הפגוע בסיפור אין ירי

הכוחות הסוריים הפורצים היתה להתגבר על המכשול הזה. הם עשו זאת על-ידי הנחת גשרים באמצעות טנקי גישור ועל-ידי מילוי התעלה בעפר באמצעות כלי הנדסה.

באוויר שלט הריח הגופריתי החריף מירי פגזי הטנקים. ריח נוסף של עפר ובזלת כתושה נישא על-ידי ענני אבק סמיכים שנוצרו מפגיעות הארטילריה הסורית סביבנו.

את אווירת יום הקרב המבוקר שבה נמצאנו עדיין, קטעה קריאה ברשת הקשר. מוצב החי"ר 109 דיווח על כוחות טנקים וחי"ר סוריים החודרים לשטחנו בטווחים קרובים מאוד. נפשי הורה לצביקה לשלוח מייד כוח לשם. עורד ישראלי הסמ"פ, ועימו שני הטנקים של המחלקה של נמרוד, יצאו במהירות לכיוון המוצב.

על הכביש לצידנו שעט הטנק של יאיר נפשי המג"ד כשהוא רומס בזחליו את הסירים והקונטיינרים מלאי האוכל שנתרו מיותמים על אם הדרך. ענני אבק ואבנים התרוממו ממטחי הארטילריה שנחתה סביבנו ועל רכס הבוסטר שלעברו נענו. תפסנו במהירות עמדות על השלוחה המאורכת. כ-500 מטרים מזרחית לנו התמקם כבר נפשי, מג"ד הכוח הצפוני, וצפה על המתרחש. הוא בחן את השטח והחל לחלק הוראות ולתת פקודות אש ליחידות השונות שלו. על אף שדיבר במהירות דיבורו בקשר היה ברור, ענייניי וחסר לחץ לחלוטין. כזה היה טון הדיבור שלו במשך כל ימי המלחמה.

גדוד 74 היה פרוס לאורך כל קו רמת-הגולן בכוחות מחלקתיים, והמג"ד נותר למעשה חבורת פיקוד של טנק בודד. כבר בתחילת

דחפורים צהובים

עודד ישראלי הסמ"פ הוביל את שלושת הטנקים דרך שכונת הווילות ההרוסה בקצה המזרחי של קוניטרה. הוא בחר בנתיב הקצר ביותר להגיע לאזור מוצב 109. לפתע קפא הדם בעורקיו. הוא לא האמין למראה עיניו: את המישור מצפון לקחטניה, ממש מולו, חצתה בשני טורים, ובמרווחים מבצעיים ביניהם, פלוגת טנקים סורית בהרכב מלא מובלת על-ידי טנק נוכרי (טנק שעליו מערכת גלגלות לפיצוץ מוקשים). הפלוגה הזאת חצתה את תעלת הנ"ט באין מפריע בשעה שהיינו עסוקים בירי על מטרות רחוקות הרבה יותר.

עודד פתח באש מייד. שני הכלים של נמרוד כוכבי ושוקי אשנברג הצטרפו אליו, והפלוגה הסורית, שהופתעה מהאגף, עלתה תוך דקות ספורות בלהבות. תמרות עשן שחור עלו ממנה. רוב הטנקים שנפגעו לא הספיקו להיחלץ לצדדים, והפלוגה נותרה פגועה ובווערת באותם רווחים בין הכלים שבהם נעו - פלוגה ש"הוקפאה". כמה אנשי צוות סורים שלא נפגעו קפצו מהטנקים הבווערים ונמלטו כאחוזי אמוק לכיוון בתי הכפר קחטניה.

היתה זו הפלוגה הסורית המובילה. הפלוגה הזאת השתייכה לגדוד הטנקים של חטיבת החי"ר 52.

"אתם חייבים לראות מה הולך כאן, זה ממש כמו קולנוע מה שקורה פה," שמענו את עודד מתלהב בקשר.

לפתע נפתח לעברו ירי מכמה כיוונים. עודד הרים את עיניו והבחין בכוח טנקים פרוס, שעמד מאחורי תעלת הנ"ט צפונית לו כפלוגת חיפוי והחל לירות לעבר השלישייה שלו.

בין הטנקים היו גם דחפורים צהובים שהובאו כדי למלא בעפר את תעלת הנ"ט ולהכשירה למעבר הטנקים. פגענו בטנקי הגישור של הפלוגה הזאת ממרחק. היתה זו הפלוגה הסורית השנייה. בין הטרסות והחורבות של הכפר קחטניה עטור החורשות, התמקמו לוחמים סורים מחטיבת החי"ר, ולאחר שתפסו עמדות אש החלו לירות על שלושת הטנקים שלמרגלותיהם.

* * *

פסענו בשבילי הקיבוץ, אילן סהר, אני ועודד ישראלי באמצע. "זה לא מה שהיה," אמר עודד, "כולם פה אינטרסנטים, ואף אחד לא רואה את טובת הקיבוץ, רק את תועלתו האישית. חבורה של חארות." הגענו אל החדר שלו. החדר היה מרוהט בפשטות ספרטנית. על

הקיר היו תלויים שני ציורים כהים.

"מי צייר?" שאלתי על אף שידעתי בכירור.

"אני," השיב.

"גם אני מצייר," אמרתי.

הציורים היו מופשטים והזכירו לי לילות חשוכים של מלחמה.

* * *

האזור הסמוך לשלישייה של עודד הפך עד מהרה לבלתי-נסבל. הטנקים מאחורי התעלה ניהלו עימם אש, קטיושות ופגזים נפלו קרוב לכלים שלהם, חיילי הרגלים שתפסו מחסה בין הריסות הכפר המטירו אש ממקלעים וממטולי אר-פי-ג'י לכיוון הטנקים שעמדו וירו כמו מטורפים לכל הכיוונים.

"אני צריך עזרה דחוף!" צעק עודד בקשר.

שעטנו במהירות בעקבות הכלי של צביקה רק המ"פ לכיוונו של עודד. היינו ארבעה כלים.

עיניו של אלי שרוני,

התותחן של צביקה, היו

צמודות לעינית

הפריטלסקופ שלו

כשלתע כוסתה הזוגית

החיצונית במשהו כהה. קול

נפץ מבהיל נשמע. אלי

הסתובב לאחור כמושב

וראה את גופתו חסרת

הראש ושותתת הדם של

ג'רבי מוטלת פרושת

זרועות על כיסא הטען.

המזל של ג'רבי נגמר.

רקטת אר-פי-ג'י, שנורתה

מן הכפר, פגעה בראשו.

צביקה המ"פ, שכוסה

בבת אחת בדם של ג'רבי, התבלבל לרגע. "נפגע לי הצייד," הוא

דיווח בקשר, "אני נוסע לפנותו." צייד הוא כינויו של התותחן בטנק.

ברגע שההודעה השגויה שודרה בקשר, קרו שני דברים. שרוני,

התותחן של צביקה, החל למשש בפחד את גופו, ובחן את פניו

שהשתקפו בערשת הפריטלסקופ, הוא שמח לראות שעל אף הדיווח

הוא שלם ובריא. צפונה יותר, באזור רכס הבוסטר, ישב בתא הנהג

של טנק 33 ממחלקתו של דמיר בנצי השמן וחבט בראשו בכל כוחו

ככידון ההיגוי של הטנק. שרוני היה בן מחזור וידיד נפש שלו.

ההודעה על מותו של חברו הטריפה אותו מצער. צביקה עמד עד

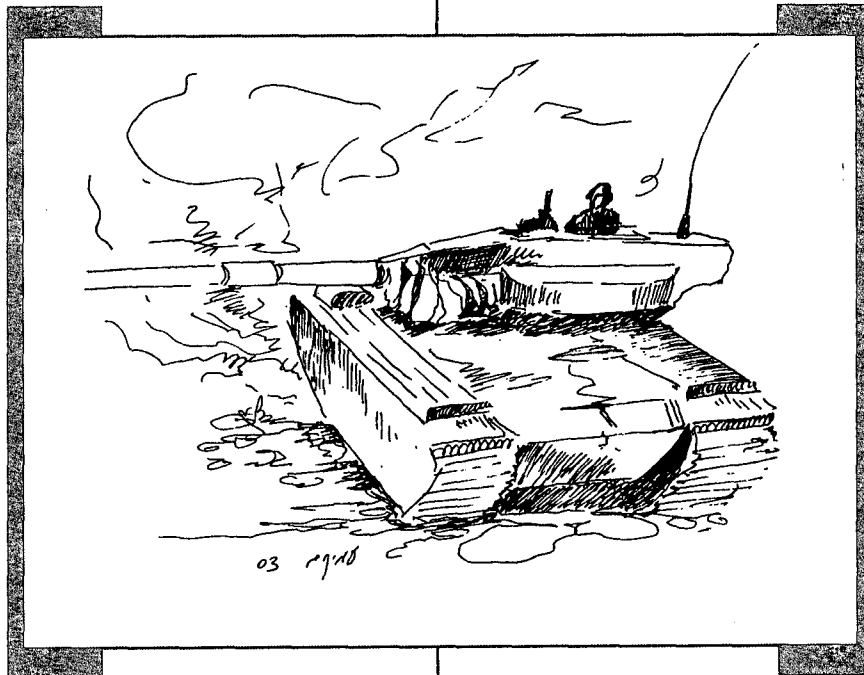
מהרה על טעותו, ודיווח על "שמאלי" - טען קשר - הרוג.

דוב זולדן, התותחן בטנק 1 של נמרוד כוכבי, סרק בעיניו את

הטרסות והמבנים הנטושים בכפר קחטניה. הוא תר אחרי לוחמי

החי"ר הסורים שהסתתרו בין הטרסות וריסס אותן ללא הפסקה

במקלע המקביל. אמצעי הירי שהיו בידי הלוחמים הללו היו מסוכנים

פגזים סביבנו, מתיזים אל על רגבי אדמה ושברי סלעים. טנק סורי תועה משרידי הפלוגה הראשונה התגלה לפתע על הגבעה בין חורבות הכפר. שוקי, שעמד לימיני, ירה במהירות פגז לעברו. הטנק התלקח מייד. כשלא נראו עוד טנקים סוריים פעילים סביבנו, הבין עודד, כי החבורה הצפופה והחשופה שלנו נמצאת למעשה במלכודת מוות. "בואו נסתלק מכאן!" צעק בקשר. במהירות התארגנו בטור מאחורי הטנק של עודד.

השיירה הקטנה שלנו החלה לעשות את דרכה דרומה כשהיא מלווה בצרורות ארוכים, שנורו לעברנו מבתי הכפר החרב. פנינו היו מועדות לרמפת הטנקים הדרומית של מוצב 109, מרחק נסיעה של כ-2 ק"מ. אם הייתי מביט לאחור הייתי מבחין שהקרקע במקום שבו עמדנו כוסתה ברשת סבוכה של חוטים לבנים ארוכים. "מכמות כזאת אפשר לסרוג סוודר", תיאר רני פרידריך אזור דומה שבו לחמו. היו אלה תילי ההנחיה של טילי הסאגר הרכים שנורו לעברנו. למזלנו, בשל המרחק הקטן בינינו לבין הכפר הנטוש שבו היה ממוקם החי"ר הסורי, לא התאפשר להם לכוון ולביית כהלכה את הטילים. בטנק המוביל - זה של עודד - היטלטל ונחבט אשר, קצין הסיוע הארטילרי, איש צוות חמישי, שנותר ללא טנק משלו.

החי על המת

ישבתי במשרדו של אשר דיאמנט, הבעלים של מפעל צעצועים גדול באשדוד.

"תודה לאל שאני רואה אותך בריא ושלם", אמרתי לו. "אמרו לי שנהרגת."

"לי אמרו שאתה נהרגת", השיב.

"מי אמר לך דבר כזה ומתי?" שאלתי וצחקתי.

"ממש אחרי המלחמה", השיב.

"טוב, עניתי, "צוותי ואני סופדים לך כחודשיים בלבד".

את הידיעה על מותו של אשר על החרמון קיבלתי מאילן סהר.

גם יאיר נפשי אישר אותה.

"אתם בטוחים", שאלתי.

"כן", אמרו לו. "הוא נהרג כבר ביום שישי, בניסיון הראשון

לכבוש את החרמון מחדש."

ואולם, בבוקר של אותו יום נפרדנו צוותי ואני מאשר, והסיפור

הזה לא הסתדר לי. הייתי אמור לשמוע על כך בשלושים השנים

שחלפו. אבל השניים היו כל-כך בטוחים בעצמם שהשתכנעתי. גם

לאחר תקופה כה ארוכה נגעה הידיעה הזת לליבי.

קיימוביץ מגדוד 74 בא לבקר אותי כמוסך. סיפרתי לו עד כמה

הצטערתי לשמוע על מותו של הקש"א שהיה עימי, אשר דיאמנט.

קיימו נעץ בי מבט ארוך, ואמר שהוא לא יודע מה אני מבלבל

בשכל. הוא נפגש עם אשר עד היום מדי פעם. "נכון לשבוע שעבר",

אמר לי, "הוא היה חי מאוד."

לא האמנתי למשמע אוזני.

"קח את מספר הטלפון שלו וטלפן אליו", אמר לי.

טילפנתי מייד למפעל של אשר.

"הוא אינו פנוי כרגע", השיבה לי המזכירה, "מי מחפש אותו?"

מאוד לטנקים. הטנק שלו היה בתנועת איגוף, ומטרתו של נמרוד היתה להשיג זווית ירי יעילה יותר מול הלוחמים המסתתרים. לפתע הוטח גופו של זולדן קדימה ונמחץ על כוונת התותחן. גוף כבד משקל שהיה מוטל על גבו הקשה עליו את התנועה. הוא הצליח בעמל רב לתמרן בתא הצר שלו ולהסיט את המשקל הכבד מעל גבו. המראה שנגלה לעיניו כשהסתובב הינו חלום הביעותים של כל תותחן טנק. פניו היפות של נמרוד היו במרחק סנטימטרים ספורים מפניו שלו. ראשו של נמרוד היה שמוט כמתוך שינה וגופו היה מקופל וחסר תנועה. עיניו היו עצומות ונחיל דם זרם על צידם השמאלי של פניו מתחת לקסדת הטנקיסטים. דוב הבחין בצד הקסדה של נמרוד בחור חדירה עגול. קליע מצרור שנורה לעבר הטנק שלהם פגע בראשו של נמרוד שעמד זקוף בצריח. נמרוד נפל פנימה והתמוטט על גבו של דוב.

היינו עדיין בתנועה ולכן לא ראינו את המתרחש. בקשר שמענו את קולו המבוהל של דוב מדווח: "קודקוד 1 נפגע, קודקוד 1 נפגע!"

* * *

שנים רבות לאחר אותו יום שישי, ערב יום הכיפורים בשנת 1973, לא הכינה אימי את הקוגל המפורסם שלה. לקח לי זמן רב להבחין בכך. כששאלתי באחת מארוחותינו המשותפות לסיבת הדבר ענה לי אבי, כי לאחר שאמי הבינה שאותו קוגל היה קינוח אחרון בהחלט לחלק מחברי הלוחמים, היא פשוט לא היתה מסוגלת להכין אותו יותר.

* * *

הצוות של נמרוד כשזולדן בתא המפקד, יצא מקו האש ונסע במהירות לכיוון מחנה התעסוקה בקוניטרה, שבו היתה ממוקמת תחנת איסוף הפצועים. צביקה רק עצר בצד הדרך וסימן ליוסי זמרי ולי את שביל הגישה לכיוון העמדה המסולעת שבה נותרו עודד ושוקי. לא הבחנתי, שהוא הורה לטנק הקש"א שמאחורי לעצור. לא הבחנתי גם, שסרבלו של צביקה, אשר העמיד פנים ש"העסקים כרגיל", היה אדום כולו מדמו של ג'רבי. נסענו לכיוון העמדה המאולתרת, כשלפתע נגלה לי, מאחורי קו התעלה צפונית לנו, ריכוז גדול של טנקים סוריים, ובהם הבחנתי להפתעתי בדחפורים אזרחיים.

ירינו כמו משוגעים. פגענו בטנק ראשון, שני, שלישי ורביעי. הטווחים היו כ-500-600 מטרים. בשלב הזה פעלנו באופן מכני לחלוטין. פשוט לא קלטתי עדיין מה בריוק קורה. בבת אחת היינו בעין הסערה. עמדנו, ארבעה כלים, חשופים כמעט לחלוטין במעין חצי קשת וירינו ללא הפסק לשלושה כיוונים.

כל הכלים הסוריים שזיהיתי סביבנו בערו. התוהו ובוהו היה נורא. "להיזהר מהגבעה, יש שם חי"ר", נשמעו צעקות בקשר. הבטתי אל הכפר מימיני. אפרים ואני ירינו במקלעי הטנק לכיוון הבזקי הירי וריצודי התנועות מהגבעה. נדמה היה לי שהבחנתי אפילו בקסדות החיילים מבצבצות מאחורי הטרסות. כל אותה עת נפלו

"תאמרי לו שאילנד מ-109", עניתי.
לאחר כמה דקות טילפן אשר בחזרה.
"אילנד, זה אתה?" שאל בקול חרישי.
"כן", השבתי.

"בוא הנה, אתה עושה לי צמרמורת בכל הגוף", אמר, "כמה זמן עבר?"

"כמעט שלושים שנים", עניתי.

אשר, קצין הקישור הארטילרי, היה אמור לחבור אל הפלוגה הצפונית של 74. טנק מצויד ומזווד המתין לו במפקדת הפלוגה במסעדה. ברגע האחרון הוא קיבל הודעה על שינוי במשימה. יאיר נפשי המג"ד החליט, שבגזרה שלנו הוא נחוץ יותר. אשר הגיע לאזור הבוסטר צפונית לקוניטרה לפני הצהריים. שינוי המשימה תפס אותו ללא מפות ואמצעים.

הוא התקשר לנפח, ומפקדת האגד הארטילרי נשלח אליו ג'יפ עם הציוד, הוראות הקשר וכל המידע הנחוץ. הג'יפ הגיע אל אשר, שהמתין בצידו הכביש, ממש עם המיגים הסוריים.

הג'יפ עצר במהירות ונוסעיו הסתתרו בגשרון האירי שמתחת לכביש. בחוץ השתוללה התקפה איומה.

כשהחלו הטנקים לנוע לעמדות קפץ אשר עם המפות והתיק על אחד הטנקים של הפלוגה שלנו, ישב בתוך סל הצריח החיצוני כשהוא מנסה להתאפס על המפות בטנק המתנועע ויורה.

הדרישות לטיווח ארטילרי הגיעו במהירות, ואשר דיפדף את מפות הקוד השונות - האחת בשפת השריון והשנייה בשפת התותחנים - והזרים בקשות סיוע אל גדודי הארטילריה הספורים שנמצאו ברמה בתחילת המלחמה.

לפתע ביקש ממנו נפשי טיווח של אזור מסוים. אשר הפך בין המפות, אימת את הקודים כשלפתע התגלתה לו טעות נוראה בבקשת הסיוע של נפשי.

"אתה רוצה שאני אטווח ארטילריה לתוך השטח שלנו?" קרא לנפשי ברשת.

"אני יודע אידיוט!" השיב נפשי, "הם כבר בתוך השטח שלנו, טווח כבר!"

צביקה עצר את הטנק של אשר, קרא לצוות לרדת, החליף בין הכלים, השאיר את הטען קשד אצלו, ושלח את הצוות עם הטנק שטוף הדרם לפנות את גופתו של ג'רבי אל מחנה התעסוקה.

אשר נשלח רגלית לחפש לו טנק אחר לחבור אליו. כך ראיתו בפעם הראשונה נע בין הטנקים היורים ומחפש טנק שיקלוט אותו. "אתה יודע מה אני לא יכול לשכוח עד היום?" אמר.

"מה?" שאלתי.

"אני הייתי קצין ותיק ממך, לפחות בארבע שנים. ואני זוכר עד היום את קוד הרוח שלך. קוד רוח שגבל באדישות. ואתה הייתי קצין צעיר, ממש ילד. מסביב תופת, פגזים, טילים ואתה הבטת במשקפת בשלווה, ירדת פנימה והעברת הוראה לתותחן, התרוממת חזרה, וכל זאת בקור רוח מופתי."

"עשית לי את היום", אמרתי, "אני לא יודע אם נותר לי מזה הרבה בחיי היום-יום שלי. אבל תרשה לי לציין, שגם אותך אני לא

זוכר כהיסטרי מי יודע מה", הוספתי.

אשר הצטרף אל הכלי שלי ביום השני של המלחמה. עודד ישראלי קצר הרוח העדיף לוותר עליו בטנק שלו. לא בשמחה קיבלתי איש צוות חמישי לטנק הצפוף והעמוס, אך מזוג הנוח וחוש ההומור שלו הפכו אותו עד מהרה לאורח רצוי.

אנשי הארטילריה היורים למרחקים אינם יכולים לראות את פגיעותיהם. תפקיד הקש"א, הנמצא בקו האש עם הכוחות הלוחמים, הוא לצפות, לכוון ולתקן את הירי הארטילרי.

אשר כמעט שלא נח לרגע. הוא היה עסוק כל אימת שהתפנו סוללות תותחים שלנו, בהטרדות בלתי פוסקות של ריכוזי כוחות וסוללות ארטילריה סוריים בטווחים הרחוקים מאיתנו. גם הכוחות הסוריים שהתבצרו באזור קחטניה הרגישו את נחת זרועו.

יום ראשון אצלנו

יום ראשון מוקדם בבוקר. בקשר נשמעה קריאה לעזרה בטון נואש; זו השילה מעלינו את כל העייפות שהיתה בנו.

הקורא היה דורון שדה-לבן, שכונה בקשר "דקס 4", מפקד מחלקת הטנקים של קוניטרה.

מייד עם תחילת המלחמה נעה מחלקתו של דורון במהירות לעמדות ברמפה הדרומית. הרמפה הזאת חלשה על הכביש הנכנס משטח סוריה לשטחנו. הכוח הסורי לא חדר דרך הכביש משום שידע כי מצפים לו שם, אלא מצפון לו, מאחורי מסתור הגבעות באזור קחטניה.

דורון ומחלקתו כמעט שלא זיהו דבר מתנועת הכלים בשטח מולם. מוצב 109, שזיהה את הכוח הסורי הפורץ, קרא להם אליו, והמחלקה תפסה עמדות ברמפה הצפונית ומשם פתחה באש על הכלים הסוריים שזיהו בשטח. למזלנו הרב, פגעו דורון ומחלקתו בכמה נגמ"שים סוריים עמוסי חי"ר, שנעו לעבר קחטניה, כך שלא כל הלוחמים הסוריים, שיעדם היה הכפר, הגיעו אליו, ואילו אנחנו היינו סמוכים אליו מאוד.

לא ניתן היה לחלוש מהרמפה הצפונית על האזור שבו הניחו הסורים את הגשרים, כך שהללו הצליחו לגשר ולחצות את תעלת הנ"ט באין מפריע. לרוע מזלם, נתקלו רוב הטנקים הסוריים החודרים בכוח של עודד ישראלי הסמ"פ ולאחר מכן ביתר הכלים שלנו כשהגענו מצפון.

הלילה הראשון עבר על המחלקה כסיוט ארוך. עם שחר ניסו חיילים סורים לטפס על הטנקים. ממקום העמדה לא ניתן היה להנמיך את קני התותחים והמקלעים, והם נאלצו להשתמש בעוזים שבידיהם כדי לפגוע בחיילים המסתתרים בין הסלעים. ההפגזה הסורית ניתכה ללא הרף על עמדותיהם. טילי הנ"ט שנורו אליהם אילצו אותם לעמוד במדרון האחורי של הרמפה.

דורון ביקש מיאיר, המג"ד שלו, להתפנות. המ"פ שלו נהרג כבר בשעות הראשונות של הקרבות בדרום. כשקיבל תשובה חיובית, הוא אסף את מחלקתו וירד בטור מן הרמפה כשפניו מועדות לעבר מחנה התעסוקה.

טנק סורי בודד, מפליטי יום שבת, עמד על הדרך החוצה במארב.

ברגע שנגלה הטנק הראשון, הוא ירה לעברו. הפגז פגע בחלקו האחורי של הצריח, העיף מתקני אחסון, אך לא חדר לטנק. דורון שדה-לבן המופתע, שלא הבין מאיפה ירו עליו, נסוג לאחור. ניסיון נוסף להגיע לדרך, נתקל בירי נוסף מאותו טנק.

"אני צריך עזרה", קרא בקשר, "אני חייב להתפנות. יורים עלי טנקים ואני לא יודע מהיכן."

"יאללה, אילנד, בוא איתי", קרא לי עודד ישראלי.

נסעתי בעקבותיו. עלינו על הכביש המוביל לרמפה הצפונית ולכפר. עצרנו מייד. הבחנו בטנק הסורי במרחק של כ-800 מטרים. נעמדנו מייד זה לצד זה. עודד ירה פגז לעבר הטנק. הטנק נשאר במקומו ללא פגע, קנהו לכיווננו. הפגז השני לא נורה. מייד ירינו

הצריח ביום הראשון, איכר את צורתו העגולה.

"זרוק אותו מהטנק", אמר טואשי לגולדשפט, "רק צרות הפגז הזה יכול להביא."

אחרי הירי הראשון נתקע הפגז הבעייתי בסדן התותח כשחציו בחוץ.

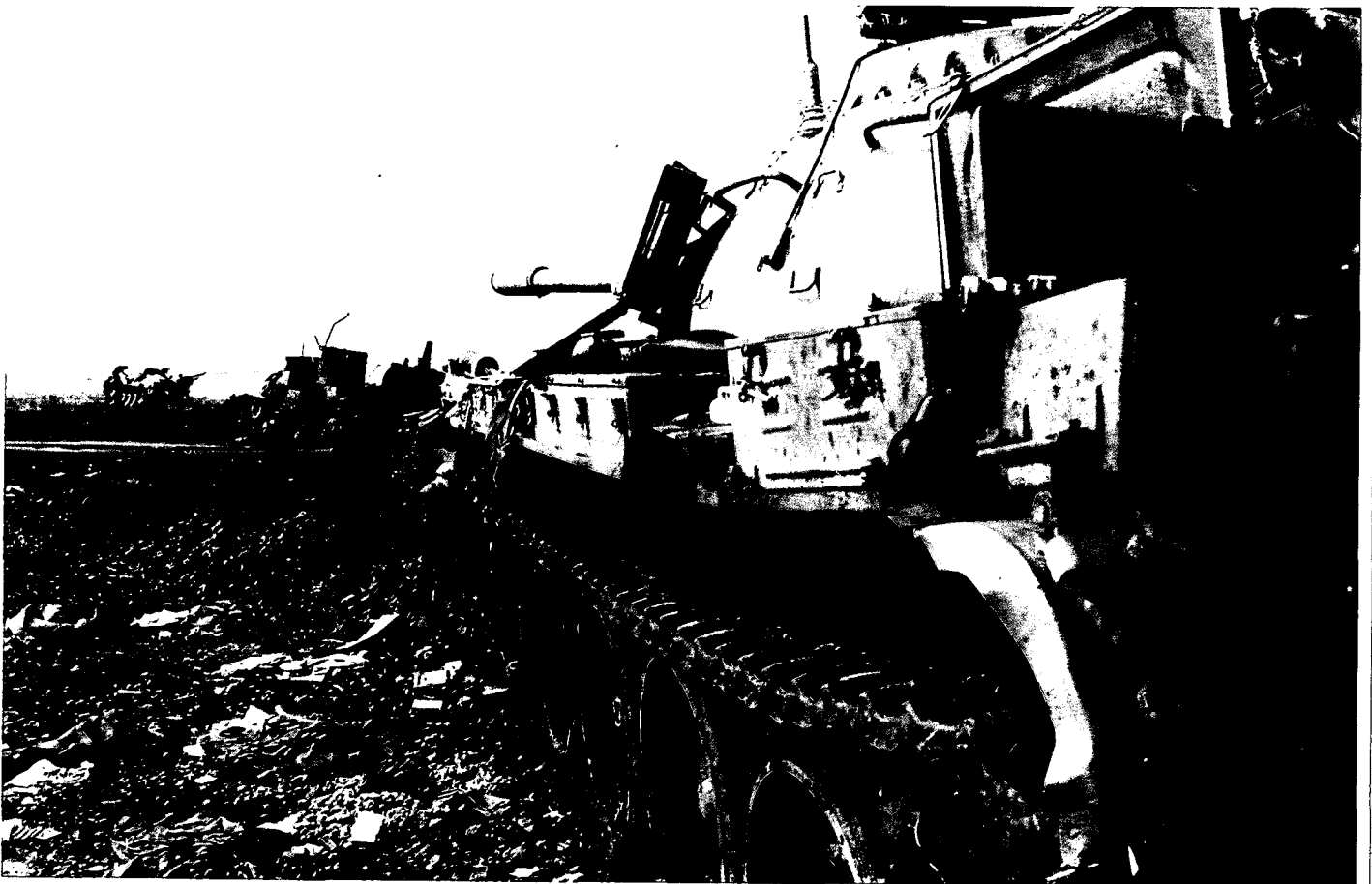
"רחוף אותו פנימה", צעק טואשי.

מבעד לכוונת הפריטלסקופ המגדילה שלו, נראה הטנק מולם ברור ומאיים.

"אני לא יכול", נאנק גולדשפט.

"אז משוך אותו החוצה."

"אני לא יכול", גולדשפט כמעט התייפח.

רק"ם סורי פגוע ברמת הגולן

ואז עשה טואשי מלא הגוף את הבלתי-אפשרי. הוא נחלץ בזריזות מפתיעה ממושבו, השתחל במהירות מתחת לתותח, עבר לתא הטען, הדביק את גולדשפט לקיר הצריח, ומשך בכוח אדיר את הפגז התקוע. הוא הניח את הפגז על רצפת התא, שלף פגז חדש ותחב אותו לבית הבליעה של התותח. לאחר מכן טיפס שנית במרווח הצר שבין התותח לתא התותחן, התיישב בכיסאו, כיוון וירה פגז נוסף.

המחלקה של דורון ירדה מן העיקול שבו המתינה ונסעה בטור לכיוון קוניטרה, משאירה לטיפולנו את גזרת פתחת קוניטרה הדרומית. היה זה מראה משונה מאוד. כאילו שלישיית הטנקים סיימה את חלקה במלחמה הזאת. אך הסתבר שלא כך הם פני הדברים.

פגז נוסף. הטנק נשאר על עומדו. אחרי דקה ארוכה ירה עודד פגז נוסף, הטנק הסורי נשאר במקומו כצוחק. יריתי מייד פגז נוסף. עשן שחור פרץ מצריח הטנק.

"שיהיה לך ברור, הטנק הזה רשום על שנינו", אמר עודד.

ביטחוני העצמי נסק פלאים ביממה שחלפה.

"היית מת", עניתי בקשר.

רק לאחר שנים סיפר לי זאב טואשי, התותחן של עודד, מה קרה בטנק באותה הפסקה ארוכה בין פגז לפגז. הטען של עודד היה בחור נמוך וממושקף. באותו הבוקר, בלחץ הירי, הוא הכניס לקנה פגז עקום שעליו התריע טואשי ארוכות. תרמיל הפגז, שנמעך בצידוד

לכיוון הרמפה הצפונית של מרגלות המוצב, כחיצים שלוחים. גלשנו לרמפה במהירות דרך המורד המטופש והמטריד, שחשף במלואו את הטנק היורד לגבעות ממול. תפסנו עמדות אש בשניות. הבזק ירי מולנו גילה לנו את מקומו של הטנק שלא התייחס לבואנו, והמשיך לירות על המוצב.

גיבור על חלשים, חשבתי בליבי.

הטנק הסתדר מאחרי טרסת אבנים.

אשר חלק את תא הטען הצפוף עם בורקו, והדבר הקשה על טעינת הפגזים. סיכמנו במהירות, שהטנק של שוקי יירה ושאני אצפה ואתקן את האש. ציון, התותחן של שוקי, בן מחזור של אפרים וחברו הטוב, היה אף הוא תותחן מעולה. ציון ירה פגז ראשון. הפגז פגע מאחורי הטנק כשהוא מעלה ענן אבק חום.

"ארוך, " דיווחתי בקשר.

הפגז השני שנורה פגע סמוך מאוד לטרסה שלפני הטנק כשהוא

מעיף נתזי אבנים.

"קצר, " דיווחתי.

בשלב הזה קלט מפקד הטנק הסורי שהוא מטווח. הוא נסע במהירות לאחור ופנה ימינה, ובתוך כך חשף אלינו את כל אגפו של הטנק. ענני עשן לבן שעלו מהמפלט שלו הבליטו את צדודיתו הכהה. הכלי ניסה לחמוק מהאזור.

הפגז השלישי נורה בזריזות ופגע במרכז צריח הטנק. הבחנו בכירור בהבזק הפגיעה. הטנק התלקח מייד ואבוקת עשן שחור סמיך היתמרה ממנו.

"כל הכבוד, " אמרתי בקשר חוץ.

בקשר פנים אמרתי לצוות: "זהו, סגרנו איתו חשבון."

שוקי שלף את המצלמה וצילם את הטנק הבווער, שממנו היתמר ענן עשן שחור סמיך לגובה רב עוד שעה ארוכה. היה זה מסר לסורים מולנו, שפלוגה א' עדיין חיה ובוועטת.

* * *

בפגישה על כוס קפה עם רני פרידריך, מ"מ מפלוגה ב', הוא סיפר לי, כי עובד איתו משה אוחיון, לוחם גולני שהיה במוצב 109 לפני כשלושים שנים. טילפנתי אליו כבר למחרת היום. שוחחנו ארוכות. חשתי, שכמו רבים מחברי גם הוא נגוע באותו צורך להעלות ולפרוק את התמונות, הרגשות והזיכרונות הקטועים. לסיום אמר משהו שריגש אותי מאוד: "לראות את הטנקים שלנו במשך ימי המלחמה פוגעים בטנקים הסוריים ומדליקים אותם אחד אחרי השני, היה מחזה שמילא את כולנו שמחה סיפוק וגאווה, וגם נתן לנו הרכה תקווה." "אתה יודע של מי היו הטנקים האלה, שהתרוצצו, ירו ופגעו?" "שאלתי, "אלה היו הטנקים שלנו, חביבי - שלי ושל הפלוגה שלי, פלוגה א' מגרוד 53."

* * *

בשעות הצהריים, לאחר שווידאנו סופית שהאזור מול 109 שקט

אנשי הצוותים, שהצטרפו לנפשי וליכין המ"מ 107 לאחר שתיקנו את הנזקים בכליהם, חימשו ותידלקו, השתתפו בקרבות באזור שמצפון לנו. כמעט כולם נפגעו.

הטנקים של פלוגה א'

"אס, כאן ארסן, עזרו לנו, טנקים יורים עלינו והורגים לנו אנשים!" נשמע בקשר קול לחוץ ומבוהל על סף בכי. ארסן היה שמו של מוצב החי"ר 109.

מוצב 109 היה מאויש על-ידי לוחמי גולני, אנשי הפלוגה המסייעת. כל מוצבי החי"ר ממרכז הרמה צפונה היו באחריות גרוד 13 של גולני. מפקד המוצב היה סגן אהוד בן גרא - ממש כשמו של השופט והלוחם התנ"כי. הוא היה הסמ"פ של הפלוגה והגיע למוצב בשבת בבוקר כשהוכרזה כוננות גבוהה בכל מוצבי הקו.

ביום שני הבחין אהוד בתנועה ערה של כלים בגבעות שמול מוצב 109. הוא הגיע אל עמדת התותח במוצב כשהוא מלווה בקצין נוסף. הלוחמים מיעטו לצאת מהבונקר המסוגר מכיוון שעל המוצב נפלה הפגזה מדויקת באופן כמעט קבוע. הירי הארטילרי הקטלני הזה, שהתחזק כל אימת שהיתה תנועה של כוחות סוריים, עיקר למעשה את המוצבים מייעודם העיקרי - תצפית ודיווח על פעילות האויב.

הקצין הנוסף שליווה את אהוד היה מפקד המוצב עד להגעתו של האחרון.

תותח 20" מ"מ עמד בעמדה ממוגנת בהיקפה. את תקרת הבטון שמעליו החליפה רשת הסוואה.

אהוד החליט ליטול יוזמה מכיוון שטנקים סוריים בגבעות שמולם החלו לירות אש מדויקת לעבר עמדות המוצב. מה שמוגדר כאש לפיצוץ עמדות.

הפעילות הסורית הזאת ביום שני נועדה להכשיר את השטח לקראת יום שלישי. מטרתה היתה לגרום למוצב החי"ר נזק כדי למנוע ממנו את האפשרות להפריע לכוחות שהיו אמורים לזרום למחרת.

איש במוצב לא היה מודע לכך, שעמדת התותח בלטה מאוד ממרחק בשל הצל שהיה מוטל עליה. בגבעה שממול הבחינו בתנועת שני הקצינים בעמדה ובהזזת רשת הסוואה. לרגע הזה חיכה הטנק הסורי. הוא ירה פגז מדויק.

הפגז חדר דרך פתח הירי של העמדה, ריסק את התותח בדרכו ופגע באהוד פגיעה ישירה. הקצין שלצידו נפצע באורח בינוני מהרסיסים שעפו לכל עבר. מראה גופתו המרוטשת של הסמ"פ האהוב והנערץ גרם הלם קשה ללוחמי המוצב. "מותו כיבה אותנו לחלוטין" אמר לי משה, מקלען המחלקה. "עד אז המלחמה לא פגעה בנו ישירות. הרגשנו פתאום כמו חבורת ילדים אבודים."

באותה עת עמדנו ברמפה הדרומית ולא הבחנו בדרמה שהתרחשה מול המוצב. החלפנו בין הרמפות הצפונית והדרומית במשך ימי הלחימה, כשכמות פגזי הארטילריה שנחתו על הרמפה שבה שהינו הפכה לבלתי-נסבלת. כששמעה הקריאה בקשר, טסנו שוקי ואני

מכל פעילות, שבנו שוקי ואני לשלושת הטנקים האחרים שלנו ברמפה הדרומית.

היה זה היום השלישי למלחמה. בשמים מעלינו חלף סקיהוק ישראלי בודר בררכו לתוך סוריה. המטוס הותיר אחריו פס עשן לבן. לפתע ראינו פס לבן נוסף העושה את דרכו אל המטוס. המטוס ניסה להתחמק, אך הפס פגע בו, המטוס התפוצץ באוויר, ראינו מצנח לבן נפתח ונסחף היישר מזרחה אל תוך סוריה. זה לא היה המטוס הראשון שלנו שראינו בלב כואב איך הוא נפגע מטילי קרקע-אוויר סוריים.

חיל האוויר הבלתי מנוצח שלנו, עמוס משימות עד קצה גבול יכולתו, איבד מטוס אחד מטוס בשמי סוריה. למטוסים הישראליים לא היה מענה לטילי הקרקע-אוויר הרוסיים.

אשר הקש"א, שישב לצידי על צריח הטנק, הביט במשקפת. "תראה את הבני זונות", אמר, "תראה לאן הם מקדמים סוללות טילים." הבטנו, אפרים בורקו ואני, ובאמת בטווח של כ-4-5 ק"מ בתוך שטח סוריה, ראינו סוללת טילי קרקע-אוויר לבנים.

הסוללה, שבה היו חמישה טילים מסודרים במעין עיגול סביב רכב בקרה מרכזי, התמקמה במדרון קדמי כאילו היא בתרגול ולא במלחמה. הטווח היה רחוק מדי לתותחי הטנקים.

"בוא נראה להם מה זה", אמר אשר. הוא פנה בקשר למסור"ל, שהעביר את פקודות הירי של אשר לסוללות התותחים בשטחנו.

בקשר ענה אדם לא צעיר, קולו היה רגוע ושלו, אך ניכרה בו עייפות רבה. מספר קני הארטילריה ברמת-הגולן היה זעום ביחס לכמות הארטילריה האדירה שהפעילו הסורים. הארטילריה נאלצה לפעול יומם וליל. ניכר היה, שלמרות המצב הכמעט אבוד, עשה הקצין הוותיק כמיטב יכולתו להשרות, לפחות בנימת קולו, ביטחון בקציניו הצעירים.

תוך כמה דקות נפלו באזור הסוללה פגזי ארטילריה בדיוק מדהים. אשר ביצע תיקון מהיר, ופגזי ארטילריה פגעו היישר ברכב הבקרה של סוללת הסאם. הבחנתי במשקפת כיצד חלקים ממנו התעופפו באוויר. רכבי הטילים נעו בפאניקה וניסו להימלט.

"כל הכבוד על הביצוע", אמרתי לאשר.
"איזה יופי", אמרו אפרים ובורקו שצפו בירי.
"נו, מה קורה, פגענו בהם?" חזר ושאל שני עמוק מתוך תא הנהג. סוללת העפר המגינה על הרמפה הסתירה לו את המתרחש.
"שני, תידיגע, הכול בסדר", ענה לו בורקו בקול סמכותי. מצב הרוח שלו השתפר ככל ששני היה לחוץ יותר, "פגענו בול."
ואני הוספתי: "כן, גם עם אלה סגרנו חשבון."

טייס סורי שבו

ביום שני אחר-הצהריים נשמע בשמים רעש הולך וגובר של מטוס. לפתע הגיח מדרום לנו ביעף נמוך מיג סורי וטס לעברנו. דרכתו במהירות את המקלע ויריתי לעברו. ארבעת הטנקים הנוספים לצידי פתחו באש מקלעים אף הם. במרחק של כמה מאות מטרים מאיתנו

נפלו כמה פצצות שהרימו ענן אבק גדול. המשכנו לרסס את השמים בקליעים תוך יצירת ארגז-אש.

שובל דק של עשן שחור נראה מיתמר מגחוננו של המטוס. המטוס ניסה לנסוק, אך החל לאבד גובה במהירות. חופה לבנה נראתה בשמים.

המיג נפל כאבן ונעלם מצפון לנו מאחורי גבעת מוצב 109. נשמע פיצוץ גדול ותימרות אש ועשן התאכזו מהאזור.

המצנח הלך והתקרב לפני האדמה, והטייס נחת על הקרקע מול הרמפה הצפונית מאחורי קו הגבול וגדר המערכת בשטח הסורי.

"אילנד! לך תביא אותו", צעק לעברי צביקה המ"פ. הוא העביר אלי הוראה שקיבל בקשר.

יהודה שני, הנהג שלי, לא שכח לו את זה עד היום. "בטח אמרו לו להביא, והוא שלח אותנו לתוך סוריה למוקשים ולסאגרים", אמר לי.

יצאנו תוך שנייה לדרך. היה צורך לפעול במהירות רבה מכיוון שהורגשה תכונה ערה בצד הסורי.

תוך כמה דקות הגענו לצייר המערכת ונסענו לאורכו. פנינו מול הנקודה שבה נפל הטייס. עלינו עם הזחלים על גדר המערכת וחדרנו לשטח. בלמנו באחת מול התלולית שמאחוריה הסתתר הטייס.

הטייס התרומם, והרים את ידיו למעלה. בידו האחת אחז באקדח. "זרוק את האקדח!" צעקתי לעברו בעברית שוטפת מצריח הטנק, מסמן בידי תנועה של זריקה.

הוא השליכו מידו. איני יודע מדוע לא ניסיתי לפנות אליו באנגלית, שפה שבה שלטתי היטב מגיל צעיר. ירדתי מהטנק ופסעתי לעברו בצעדים מהירים. בורקו השגיח מהצריח, עוזי דרוך בידיו.

"עלה על הטנק!" המשכתי בעברית, וסימנתי לו בידו. הוא טיפס על הטנק ונשען על הצריח. פניו היו חיזורות כסיד.

הבחנתי ברעד קל בידיו. הרמתי את אקדחו מהקרקע, וטיפסתי על הטנק. בחנתי אותו בקצרה.

הוא היה בחור נאה, בהיר עיניים ובהיר שיער. הוא לא נראה ערבי כלל.

"יכול להיות שהוא צ'רסקי", אמר לי אילן סהר לא מזמן, "הם בהירים וכחולי עיניים".
ראיתי בפניו את הפחד וריחמתי עליו.

חשבתי בליבי, שהמסכן אינו יודע שכל עוד הוא אצלי בטנק לא יאונה לו כל רע. סימנתי לו להיכנס לתא הטען, בורקו ישב על הצריח מעליו אוהז בעוזי.

מרגע היכנסו לטנק היינו גם אנחנו בטוחים לחלוטין. אף סאגר כבר לא יישלח לעברנו.

היו לו רגות כתפיים, כמו לנו, ושני כוכבים כסופים עיטרו כל אחת מהן.

הטנק שלי. כמו סוס גדול ונאמן.
פרשתי שמיכות בתא נהג, והלכתי לישון.

דגל אדום גדול

נסעתי במהירות על הכביש המוביל למוצב, ובהמשכו לרמפה הצפונית. שוקי אשנברג בעקבותי - כוח "אס" - שני טנקים. במשך כל ימי המלחמה הראשונים, מספר הטנקים הממוצע בכוחות של 188 נע בין שניים לחמישה, ואלה לחמו נגד פלוגות, גדודים ולעיתים גם נגד חטיבות שריון סוריות שלמות. בסוף עיקול הדרך התגלתה לפני במלוא הדרה קבוצת טנקים. הטנקים שאגפם היה חשוף אלי, עמדו סמוכים זה לזה ונראו ברורים ומאיימים. היו אלה טנקי טי-62 - פאר תעשיית הנשק הסובייטית. הכלים האלה שימשו את חטיבות השריון הסוריות המוכחות. המרחק שלי מהם היה כ-500 מטרים. פלוגת הטנקים הסורית הגיחה מהוואדי עטור העצים והשיחים בין גבעת מוצב 109 לגבעת "ננס". באותו שבריר שנייה הספקתי להבחין שהטנקים היו ירוקים ולא צבועים בצבעי ההסוואה המסורתיים של הסורים. הם נראו חרשים ומבריקים. צריחיהם העגולים כחצאי כדורים מושלמים הבהיקו בשמש הבוקר. צריחי הטנקים הרוסיים הזכירו לי תמיד חצאי אשכוליות.

הטנקים הסוריים היו שקועים בקרב אש עם כוח שעמד מולם, שאותו לא יכולתי לראות. הנחתי שעם עודד נמצאים טנקי יחידת המילואים שפגש, או הטנק של צביקה. מי עוד כבר היה באזור. הם לא הבחינו כלל בשוקי ובי. למזלנו, המקום שבו עמדנו הוסתר על-ידי גבעת "ננס" מבתי הכפר קחטניה, שהיו גדושים בלוחמים סוריים ובנשק נ"ט.

"מאיפה לעזאזל צצה החבורה הזאת?" היתה המחשבה הראשונה שחלפה בראשי למראה הטנקים הסוריים, שחדרו שנית לגזרה שבאחריותנו. הרגשתי כמו טורף שקורבנו מתגלה לפתע לעיניו. חשתי שהדם זורם בקצב מואץ בכל גופי.

"טנקים סוריים לפנים!" התרעתי בקשר פנים, "נהג, עצור!" צעקתי לשני.

הטנק עצר בבת אחת. אשר נחלץ בזריזות מתא הטען ופינה את השטח לבורקו, שהכניס במהירות פגז לסדן התותח. אשר ניתר אל מחוץ לצריח ועמד כפוף מאחורי גבי כשהוא אוחז בכיפת המפקד. "אש!" קראתי כשאני מצודד את התותח לכיוון מרכז הפלוגה, שם עמדו כמה כלים סמוכים זה לזה.

אפרים פגע בטנק הראשון שהתלקח מייד, הסיט במהירות את התותח וירה על השני, ומייד על השלישי ופגע בהם. הטנקים עלו בלהבות. "יש שם עוד אחד!" קרא אשר מאחורי גבי כשהוא מצביע מעבר לכתפי על כלי נוסף, שהתגלה בין תימרות העשן. צודדתי את התותח אליו. הבטתי פנימה אל תא הטען וראיתי את בורקו אוחז את הפגז בידיו. "שים אותו כבר!" צעקתי. בורקו הפנה אלי את פניו המיוזעות והשחורות מאבק השריפה, קסדת הוי-ארסי שמוטה על ראשו באלכסון, וענה בצעקה: "יש כבר פגז בפנים!"

כדי לירות ארבעה פגזים בפחות מרקה נדרש התותחן לפעול

"הופה," אמרתי בליבי. "סגן-אלוף. בטח מפקד טייסת." לאחר מכן התברר לי, שאלה היו דרגות סגן בלבד. יצאנו מהשטח הסורי ונסענו במהירות בחזרה. בדיעבד התברר לנו שהיינו הכלי הישראלי הראשון שחדר לשטח סוריה באותו שבוע לחימה. "סע לכיוון המוצב," הודיע לי צביקה בקשר, "משם כבר יבואו לאסוף אותו."

המתנתי למרגלות מוצב החי"ר 109. הייתי דרוך וקשוב לקשר ולא שמעתי כיצר שני, מעמקי תאו, מנסה לראיין באנגלית שבורה את השבוי. לאחר כמה דקות הגיע אלינו מכיוון קוניטרה נגמ"ש האיסוף. העברתי אליהם את הטייס.

חזרתי לחברי ברמפה הדרומית.

לאחר מכן שאל אותי משהו: "לקחת לו את השעון?" "השתגעתי?" אמרתי.

"הרי בלאו הכי משהו ייקח לו אותו," השיב לי.

* * *

במלחמה גיליתי לראשונה, שלאנשים רמות מוסר שונות. נתקלתי בגילויים שונים לכך. באחד הימים ירדנו בשעת ערב לראשונה מן המובלעת הסורית לבסיס 'סופה', בסיס הגדוד שלי, גדוד 53, לצורך התארגנות מחדש. המטרה היתה לתקן ולהכשיר את הטנקים ולאפשר ללוחמים לישון תחת קורת גג סוף סוף. נמצאנו במסגרת כוח מילואים של 679, שעיימו היינו למעשה עד ערב הפסקת-האש. החנינו את הטנקים במשטח הפלוגתי של פלוגה ב' ועשיתי את דרכי לחדר המ"מים. למראה החדר חשכו עיני. החדר עבר ביזה. ביזה בידי כוחותינו. הארונות היו פרוצים, הארגזים האישיים היו מרוקנים, ופריטי לבוש וציוד, או מה שנותר מהם, היו זרוקים על הרצפה. על המיטות היו שרועים אנשים לא מוכרים. הבחנתי במכנסיו הקצרים של אפרתי זרוקים ליד ארונו. ליתר בגדיו לא היה זכר. אז כבר ידעתי שאפרתי נהרג. לאחר שנים רבות סיפרה לי הדסה חברתי, שהיתה פקידת המח"ט, שגם מגורי הבנות בחטיבה רוקנו לחלוטין. "מה צריכים מילואימניקים פיג'מות ובייבי דולס של בנות?" שאלה אותי.

"מה זאת אומרת," השבתי, "לנשים ולחברות."

כשקראתי את ספרו של אורי מילשטיין, ההיסטוריון השנוי במחלוקת, שבו כינה את צה"ל אספסוף לבוש מדים, התקוממתי בתחילה בליבי, ולאחר מכן נזכרתי במראות מאותו ערב בגדוד. יצאתי מהחדר. ניגשתי לחנייה. הפרינס הלכנה, שעיימה עליתי לרמה, נעלמה אף היא. חשתי זעם רב מהול בתסכול נוראי. "קיבינימט," אמרתי בליבי, "מי רוצה להיות פה בכלל?" הסתובבתי ופניתי אל משטח הטנקים.

טיפסתי אל הטנק. הפלדה הקרינה חום שצברה במשך שעות היום.

לאיזה כוח הם משתייכים. הוא החל לאבד את קוד רוחו, אך לשווא, השלושה המשיכו בשלהם.

לפתע הגיחה מהוואדי שמולם, פלוגה סורית, אמיתית הפעם. פגזים נ"ט נחתו בשטח סביבם כל הזמן.

עודד עלה במהירות לעמדת אש. לפתע שמע טואשי מאחוריו קול אנחה רפה. טואשי הסתובב במהירות והספיק לבלום בשתי ידיו את עודד שצנח עליו כשכתם אדום מתפשט על חזהו. פגיעת רסיס פגז ארטילריה.

טואשי השעין את עודד על כיסאו, הזדקף בכיפה, ונתן הוראה לנהג יעקב משה לנסוע לאחור.

הוא נפנה לטפל בעודד. גולדשפט והוא הניחו אותו על רצפת תא הטען. הוא חיפש בכיס השמאלי העליון של הסרבל של עודד את התחבושת האישית שלו. להפתעתו, הכיס היה ריק. בראשו של טואשי חלפה המחשבה: "יא בן-זונה, אותנו במסדרים אתה מטרטור על כל פריט בסרבל ובחגור, ולך עצמך אין תחבושת אישית."

טואשי חבש את חזהו של עודד מחוסר ההכרה בתחבושתו שלו, עלה על כיסא המפקד וכיוון את הטנק לאחור.

* * *

מאז הבוקר שבו נפצע לא ראיתי את עודד ישראלי עשרים ואחת שנים. נפגשנו בכנס גדוד 53 שאורגן על-ידי בקמן וצחקי ב-1994. הוא השמין וזקן עבות, שזור בהרבה שערות לבנות, עיטר את פניו.

פניו קרנו באור מוזר כשחייך אלי. הוא מעולם לא חייך אלי קודם לכן. הוא פגוע קשה מאוד בהלם קרב, סיפר לי צחקי לאחר המפגש, ברמה שממש מפריעה לניהול אורח חיים תקין. כשסיפרתי על כך להורי לא יכולתי לעצור את הדמעות בעיני. נזכרתי בעודד מ-109: יעיל, נמרץ ואמיץ. שד משחת ממש. אז עדיין לא הבנתי איך יכלה המלחמה לגרום לשינוי כל-כך קיצוני באדם.

* * *

צביקה רק שמע בקשר את דיווח המוצב על רעש וחלים בשעריו, סב על עקבותיו ופנה במהירות לכיוון המוצב. שבעה טנקים ירוקים ומבהיקים הגיחו מהוואדי מולו. פלוגה נוספת. צביקה נתן פקודת אש מהירה, והחל בירי מהיר על הטנקים שמולו. אלי שרוני התותחן ירה כמו מטורף, והטען-קשר טען כמו מטורף, שלף פגזים מכל הבא ליד. תוך דקות התלקחו כל הטנקים שמולם.

במהירות ובדיוק יוצאי דופן. מהירות הטעינה הנדרשת מן הטען כרי להרביק את הקצב הזה בלתי אנושית.

אפרים ירה, הטנק התלקח, התפוצץ והצריח שלו התרומם באוויר. שוקי וצוות הטנק שלו, שעמדו לא הרחק מאיתנו, פגעו בכלים הנותרים של אותה פלוגה, אשר נותרו קפואים והמומים על עומדם. כל הפלוגה הסורית בערה. ענני עשן לבן ושחור התאבכו מהטנקים.

כל ההיתקלות נמשכה לא יותר משלוש דקות. היתה זה פלוגת החוד של החטיבה הסורית.

הסתובבתי לאחור אל אשר שעמד מאחורי. "בוא, היכנס פנימה," קראתי לעברו.

שעטנו במהירות אל הרמפה הצפונית. תפסנו עמדה, והתחלתי לסרוק את השטח שלפני. היתה תכונה רבה של כלים ואנשים מולנו. טנקים נראו תופסים עמדות בין הטרסות וגדרות האבנים.

"משנה אס נפגעו!" נשמעה לפתע הקריאה ברשת. "משנה אס" היה כינויו של עודד בקשר.

"עוד אחד נאלץ לפרוש," חשבתי בליבי.

המחשבה אפילו לא הטרידה אותי. גם אם הייתי נותר טנק בודד חסר תחמושת כלל, הייתי בולם את הטנקים הסוריים בגופי, משליך עליהם תרמילי כדורים ריקים ואבנים. שום כוח שבעולם לא היה יכול לי. עסקתי במלאכת קודש. הגנתי על אדמת המולדת שלי מפני זרים, ולא חשבתי אפילו לרגע אחד, כי ניתן לעלות על הדעת כל אפשרות חוץ מאשר לעמוד

איתן ולהילחם בחמת זעם עד סילוקם של אלה, או עד נשמת אפי האחרונה.

כעשרים דקות לפני כן הבחין זאב טואשי, התותחן של עודד, שהתבונן בעינית כוונת הפריטלסקופ, בפלוגת טנקים סורית שנעה בשני טורים שבראשם טנק נוכרי. הפלוגה היתה במרחק של 1,500 מטרים.

ההפגזה הסורית נפלה בכל מקום. עודד שב מתדלוק מהיר בקוניטרה. בדרכו חזרה נתקל בשלושה טנקי מילואים ש"ניהלו" אש עם הפלוגה אותה זיהה גם טואשי דרך הכוונות. השגיאה המשותפת לטואשי ולטנקי המילואים היתה העובדה, שהפלוגה הזאת היתה הפלוגה שהושמדה כבר ביום שבת. הטנקים, שנפגעו על-ידי השלישייה של עודד ביום שבת במהירות מדהימה, עמדו קפואים על עומדם במרווחי נסיעה מבצעית.

עודד צעק לעבר שלושת הטנקים שיפסיקו לירות מכיוון שאלה טנקים פגועים. לא היה לו קשר עם הכלים האלה והוא לא ידע

טנק נוכרי סודי שהוביל את אחת מפלוגות החוד של חטיבת הח"ד 52, שחדרו מצפון לקחטניה, נפגע על-ידי הכוח של עודד (צולם בדצמבר 1973)

הכלים שנותרו בגבעות שמולנו החלו לסגת לאחור. הבטתי על הטנק ממרומי הצריח. תילי ההנחיה של הסאגרים, חוטים לבנים ארוכים וסבוכים זה בזה, היו משוכים לאורך כל הטנק כרוכים על הכנפיים ועל התפסנים הבולטים שעליו. אחרי כחצי שעה הצטרפו אלינו לרמפה שלושה טנקים. אנשי הכלים הללו שאותם פגש עודד, לחמו אף הם מול הטנקים של הכוח הסורי שחדרו מאזור קחטניה, ובה למעשה סתמו את הגולל על המאמץ הסורי באזורנו.

צוותי המילואים הללו לחמו בכלים פגועים שלנו שהוכשרו מחדש. מפקד הכוח שלהם קיבל את הטנק שאותו החליף צביקה המ"פ ביום שבת. הטנק תוקן ונוקה, אבל לא ניתן היה להסיר את כל כתמי הדם של ג'רבי. השתדלתי לא להתקרב לטנק הזה.

צמד התולים סיאמיים

הגעתי לראשונה לחופשה בבית שבועיים לאחר פרוץ המלחמה. היתה זו יציאה לכמה שעות בלבד. אוטובוס חיילים הוריד אותי בתום נסיעה ארוכה ורבת תחנות בצומת הקאונטרי קלאב.

כשירדנו מהרמה לכיוון הגליל, הופתעתי מההאפלה שבה היו נתונים כל היישובים בארץ. היתה זו תזכורת לכך שהמלחמה טרם הסתיימה. ברמת-הגולן עצמה הבסיסים והיישובים היו מוארים כרגיל.

בצומת הקאונטרי אספה אותי מכונית אמריקנית גדולה, ובה שלושה זוגות מבוגרים וחביבים. הם הצטופפו ודחסו אותי פנימה. מן הסתם נראיתי להם עוף מוזר. על פני היה זקן בן שבועיים, שערי היה סבוך ופרוע, ועל סרכל טנקיסטים מוכתם לבשתי ז'קט עור מהוה בצבע חום, שמתחתיו ביצבץ צעיף שפעם היה לבן. כשנשאלתי לשלומי, קישקשתי להם על טנקים סוריים וטייס שבוי. הם דיברו ביניהם בערבית עיראקית, ומנימת דבריהם חשבתי שהם סבורים שדעתי השתבשה עלי.

הם התעקשו לקחת אותי עד פתח ביתי.

היתה זו שעת לילה מאוחרת - 1:30 בערך. הבית היה חשוך לחלוטין. דפקתי על הדלת.

"מי שם?" נשמע קולו המבוהל של אבי.

דפיקות פתאומיות על דלת ביתך, ועוד בשעה כזאת, יכלו לבשר אז רק על דברים רעים.

"זה אני," אמרתי.

אבי פתח את הדלת במהירות. "דוד!" קרא לא מאמין למראה עיניו. הוא חיבק אותי בחוזקה.

מאחורי גבו הבחנתי באמי. היא היתה מוטלת על הספה בסלון החשוך, ראשה שמוט לאחור. היא התעלפה. החל מהיום הראשון של המלחמה היא נטלה כמויות אדירות של כדורי הרגעה, והיתה רוב הזמן בקהות חושים מוחלטת. הידיעות שהגיעו מרמת-הגולן היו נוראות: הסורים כבשו חלקים מהרמה, קרבות שריון עקובים מדם, וחיטיבה טנקים שלמה - 188 - הוכחדה. אמי חזרה להכרה לאט לאט.

"אסתי," קרא אבי, "תראי מי כאן, דודו פה, דודו!"

כשפגע שרוני בטנק הסורי המוביל, טנק המ"פ, הפיצוץ היה אדיר. מדפי הצריח היו פתוחים, ומההרף החזק הועפו גופות המפקד והטען לגובה רב, ואז נפלו כאבנים כהות על הקרקע. שוקי ואני עלינו לעמדות אש במהירות. הטנקים הסוריים שמולנו היו בטוחים של כ-1,000 מטרים. פגענו בארבעה-חמישה כלים, שתפסו עמדות בין הטרסות. שלושה כלים נוספים שהתקרבו נפגעו אף הם.

ממש מתחת הבחנתי לפתע מעברה של תעלת הנ"ט בטנק שועט במהירות אדירה עושה את דרכו בחזרה לכיוון מזרח. דגל אדום גדול ועליו כתובות בערבית התנופף על צריח הטנק. כך סימנו הסורים את טנקי הפיקוד שלהם. ככל שהמפקד בטנק היה בכיר יותר היה הדגל גדול יותר. מפקד בכיר של הכוח הפורץ נמלט בעור שיניו חזרה לסוריה. כשיכולנו להנמיך את התותח ירינו לעברו, אך הוא הספיק לחדור לשטח מת. כשהגיח ממנו, הטווח אליו היה פחות יעיל, מה גם שהכלי נסע במהירות מדהימה עד שנעלם בענני אבק מעינינו.

* * *

כמה שנים לאחר המלחמה, בסיכום הרצאת מודיעין בקורס מ"פים, קם בקמץ וקבל בפני מפקדי הקורס על כך, שלא קיבלנו לפני המלחמה את כל המידע המודיעיני הנחוץ לגבי חטיבות השריון הסוריות. על-פי סימון הדגלים הצה"לי, הונף דגל אדום על כלי לא כשיר מכנית, דגל צהוב סימן כי בטנק יש פצוע וכדומה. בתוהו ובוהו ששרר ברדום הרמה במלחמה חושב ונשקל ירי של כל פגז. כשבקמץ ראה טנקים עם דגלים אדומים עליהם, לא הבין כי המדובר בטנקי פיקוד, אלא חשב שאלה כלים לא תקינים. הוא סבר שמהטנקים האלה לא צפויה סכנה, ושמר את פגזיו הספורים לכלים האחרים.

התכונה מולנו לא פסקה. מובן שלא ידעתי אז, כי חטיבה שלמה שנבלמה, מנהלת קרב השהיה מולנו. טילים רבים נורו לעברנו, אך רובם פגעו בגבעה שמאחורינו.

במהלך השנה האחרונה הפכתי שוב ושוב באירועי אותו יום שלישי. תהיתי מה גרם לחוסר ההתייחסות לקיומנו מצד הכוח הסורי החודר. הגעתי למסקנה, שהסיבה לכך היתה ענני האבק שהעלו הטנקים של עודד וצביקה כנסיעתם לקוניטרה. התצפיתנים הסורים הוטעו והסיקו, שכוחותינו עזבו לחלוטין את האזור. גם כשהולכנו אותם שולל, היה זה באופן מקרי לחלוטין.

* * *

משאית עמוסת חיילים התקרבה לתל הטרסות שמולנו. ירינו פגז לעברה. המשאית התרוממה באוויר, וכל יושביה עפו לכל הכיוונים. "כמה חיילים יושבים כמשאית?" חשבתי בליבי, "שלושים, ארבעים?" חשתי תחושה אדירה של שמחה לאיד. היה לנו חשבון ארוך עם החי"ר הסורי שעשה בנו שמות עם טילי הסאגר ורקטות האר-פי-גי שלו.

שני בני שתקו. הם שמעו את הטענות האלה שלי כבר כמה פעמים בעבר.

"מה חשבת אילנר," אמר לי אפרים יוסף התותחן שלי בשיחת טלפון, "הכושי עשה את שלו, והכושי יכול ללכת. ככה זה." שבועיים אחרי הנסיעה הזאת עם ילדי צילצל הטלפון בביתי בשעת ערב מאוחרת.

"שלום, מדברים כאן מענף היסטוריה בצבא."

"כן," אמרתי.

"קצין במילואים כותב עבודה על הפלוגה שלך במלחמה. האם אתה מוכן לדבר איתו על כך?"

אמי היתה עדיין מטושטשת לחלוטין. היא אפילו לא זיהתה אותי. אותי, את בנה האהוב, האדם היקר לה ביותר בעולם. היא המשיכה לשכב בעיניים עצומות וחזרה ומילמלה את שמי בקול רפה.

תחושת האופוריה שבה הייתי שרוי עד אותו רגע נמוגה באחת. קלטתי כבאבחת חרב חדה את עוצמות המצוקה והאימה שבהן היו נתונים הורי באותם ימים נוראים.

כבת אחת נשברתי ופרצתי בכי תמרורים.

ככיתי. בכי ארוך ומתמשך. בכיתי, משיל מעלי כבגד מלוכלך את כל המתח והלחץ והפחד, קולות הירי והנפץ ומראות הטנקים הבורעים. המשכתי לבכות כשחשבתי על הורים אחרים המצפים

טג' ש מודי בתעלת הנ"ט ברמת הגולן

"אני מניח שכן," עניתי. "מעניין מי הנורניק הזה," חשבתי בליבי. אחרי כרבע שעה טילפן אלי אל"ם (מיל') אילן סהר.

"אתה היית במלחמה בפלוגה א' של גדוד 53 באזור 109?" שאל. "כן," השבתי, "הייתי גם הייתי."

"אין לך מושג באיזה קרב משמעותי הפלוגה שלך היתה מעורבת," אמר. "כנראה שינייתם את פני המלחמה בצפון הרמה." "מה אתה אומר?" עניתי. "מה קרה שהתעוררתם אחרי 28 שנים?"

* * *

"איפה כטי?" נזכרתי פתאום. כטי היה שמו של אחד מצמד החתולים הסיאמיים האהובים שלי.

"הוא מת," ענה לי אבי, "מצאנו אותו מוטל בגינה ללא רוח חיים. לא היו שום סימנים חיצוניים שמישהו או משהו פגע בו." "הוא כנראה היה כפרה על נשמתך," אמרה לי אמי אחרי המלחמה. "אין לזה הסבר אחר."

בעיניים כלות לשובו של בנם, אבל הבן לא ישוב עוד לעולם. אני הצלחתי לשוב הביתה בריא ושלם. כך חשבתי על כל פנים.

* * *

אחרי שנרגעתי ישבתי עם אבי במטבח. הראיתי לו את אקדחו של הטייס ששבתי וסיפרתי לו את קורותי מול הטנקים הסוריים. שנים רבות אחרי אותו ערב, נסעתי עם שני בני, אילן ואורן. "אתם יודעים מה?" שאלתי אותם.

"מה?" שאל אילן.

"לא יכול להיות," אמרתי, "בכל צבא אחר, אדם כמוני, שפגע ב-16 טנקי אויב, שזה בערך חצי גדוד, היה זוכה לחזה שלם מלא עיטורים. הוא וגם אנשי הצוות שלו. ופה, מילא שלא אמרו לנו תודה, הרי הגנו על המדינה שלנו, אבל גם לא אמרו לנו 'מברוק', או 'כל הכבוד רבותי, עבודה יפה, כלום'. נשלחנו אל בתינו, חברי ואני פגועים וכואבים, כאילו דבר לא קרה. כאלו הכול מוכן מאליו."

במכתב שכתבתי לאחר הביקור הזה ביקשתי ממנה שתשמור מכל משמר על החתול השני שנותר עירי לי לאחר מות אחיו. עליתי להתקלח, ונכנסתי לחדרי לישון. לבנים נקיים ושינה על סדינים צחים ונקיים. לפעמים שוכחים כמה כיף יש בדברים הפשוטים. למחרת עם שחר הקפיץ אותי אבי לצומת הקאנטרי, משם אסף אותי האוטובוס לרמה. במכתב ששלח לי אבי לאחר הביקור הזה הוא כתב, שהאוסר שחש מעצם המחשבה שאני ישן שקט ובטוח מעבר לקיר הסמוך היה לא יתואר. הוא לא היה מסוגל לעצום עין כל הלילה.

כדורי שלג

שלושה חודשים לאחר המלחמה התחלנו בסדרת ימי קרב. נמצאנו בחלק הצפוני של המובלעת הסורית באזור הלג'ה הקטנה. הלג'ה הוא אזור הנראה כאילו הוא נמצא על כוכב אחר. שדות ענקיים של סלעים שחורים גדולים הנראים כאלמוגים מושחזים. שבילים בודדים וצרים שימשו לתנועת כלי הרכב שלנו. חוץ מהנתיבים הספורים האלה נחשב השטח לבלתי-עביר לחלוטין אפילו לטנקים. הוצבנו שני צוותים במוצב קטן עם מחלקת חיילי גולני. חיילי החי"ר היו דחוסים בצריף עץ קטן, ואנשי המחלקה שלי ואני התגוררנו באוהל אפור ומכוער. החורף הגיע ועימו השלג. הטנקים שלנו עמדו מכוסים יריעות ברזנט, וערימות שלג עליהם. לכלים חדרו מים שקפאו ועימם כל מוטות ההיגוי וההנעה. הטנקים הפכו לפסלי פלדה קפואים. מולנו, בטווח של כ-1,100 מטרים, היה מוצב סורי קדמי. אנחנו צפינו עליהם, והם צפו עלינו. במשך שלושה לילות ניסתה סירת גולני שיצאה מבסיסנו להגיע לאותו מוצב סורי כדי לפגוע בו, אך טעתה בדרך שוב ושוב. סלעי הלג'ה, העשירים בכרזל, מיגנטו את המצפנים, כך שלא ניתן היה לכצע אפילו ניווט פשוט עם חשיכה. הפסקת-האש הפכה עד מהרה למלחמת התשה טורדנית ומציקה. הסורים כהרגלם הפעילו את הארטילריה שלהם כדייקנות וביעילות. השכנו בירי ארטילרי משלנו, אך גם בירי טנקים. בשבוע בהיר אחד הוחלט שנצא ליום קרב גדודי. כל פלוגה יצאה לפגוע במטרות בגזרתה. אנחנו יצאנו להשמיד מטרות בטווחים של כ-3.5 ק"מ בעיירה הסורית שמולנו - מע'ר אל-מיר. יותר נכון, אני יצאתי. הטנק השני נשאר כטנק כוננות במוצב. אז חזרתי כבר לפלוגתי הראשונית, פלוגה ב'. הפלוגה, כמו יתר הפלוגות בגדוד, מנתה 7 טנקים והיתה מורכבת משתי מחלקות בלבד. לא היו מספיק צוותים ומפקדים להרכיב פלוגה בת 11 כלים. המ"פ היה יוסי זמרי, והמ"מ השני היה ידידי הוותיק אבשלום לוי. מהצוות שהיה איתי במלחמה נאלצתי להיפרד כשהוחל לארגן את הגדוד שלנו מחדש. גם מהטנק האהוב שלי נפרדתי. בטנק שעבר מלחמה היו שתי פגיעות זעירות בלבד - שני סימני קליעים בכנף הקדמית הימנית ובאנטנת הקשר שמאחורי ראשי. סביר להניח, שהיה זה הטנק הלוחם היחיד ברמת-הגולן, שסיים את המלחמה כה נקי

ושלם. ייחסתי זאת לתפילותיה של אמי.

הצער בפרידה מהצוות ומהטנק הנאמן נוסף לעצב הגדול של הפרידה לתמיד מחברי שנפלו ומהעולם הישן. היה זה נדבך נוסף במרה השחורה שבה התחלתי לשקוע.

למזלי, החל הגדוד בתהליך של ארגון-מחדש. התחלנו להכשיר מייד את הטנקים שקיבלנו. כל הטנקים השתתפו במלחמה ומצב התחזוקה שלהם היה גרוע מאוד. עבדנו שעות ארוכות, ובהן החלפנו, יחד עם החוליות הטכניות, גלגלים, חלקי מתלה, זחלים ואפילו חלקי מנועים ומכללים. עבדנו כמו חמורים, ובלילות נפלנו על משכבנו כפגרים.

שקעתי בעבודה הפיזית הקשה ואטמתי את ראשי שלא יוצף במחשבות, במראות ובשמות. הדרך הזאת איפשרה לי להמשיך ולתפקד.

ביום השני להגעתנו למוצב בלג'ה ניתכה עליו הפגזה ארטילרית. אנחנו רצנו לטנקים ואנשי גולני רצו לתעלות ולמחפורות בסוללה שהקיפה את המוצב. רס"פ מחלקת החי"ר המשיך באדישות רבה לפרוק אספקה טרייה מהקומנדק למטבח. הפגזות כאלה היו דבר שכיח. כשהסתיימה ההפגזה מצאנו אותו מוטל במטבח. רסיס שפגע בראשו הרגו מייד.

להוציא את האירוע החריג הזה, האווירה במוצב היתה טובה. החברה מגולני היו נחמדים מאוד. נוצר קשר טוב מאוד ביני לבין המ"מ שלהם חיליק והסמ"פ שלהם ידידיה, שכל ביקור שלו במוצב היה חגיגה אמיתית. האחרון היה בחור תימני חסון וחייכן, שסחף בעליזותו גם את חייליו. נהגתי להצטרף לצריף הדחוס שלהם כשידידיה היה מגיע לשם. כולם שכבו שם דחוסים וצוחקים בקולי קולות. הקשבתי לסיפורי החי"ר המשונים והמשעשעים שלהם. המלחמה כמובן לא הוזכרה כלל.

באוהל שלנו היה תנור, כך שלא סבלנו מהקור בלילות. הקפדתי כרגיל על הופעה מסודרת, וגם כשהמים קפאו המסתי שלג בפחית ריקה כדי שאוכל להתגלח. במשך כל ימי בצבא, להוציא את שבוע הלחימה הראשון, לא שכחתי אף יום להשתמש באפטרשייב או בכושם. היה לי רצון אובססיבי לשמור בכל מחיר על הריחות מהבית. במשך הזמן אימצו אנשי הצוות שלי את המנהג הזה, ועד מהרה שימש בקבוק הבושם שקיבלתי מהבית את כולם.

כל האזור שמסביבנו הפך משחור ללבן לאחר ירידת השלג הסמיך. היו אלה ימים שקטים בדרך-כלל, וגם הארטילריה הסורית נחה בהם.

המרחבים הלכנים והשקט מסכיב היטיבו עימי. הסתובבתי בשלג רק עם סרבל לגופי. הרגשתי מצוין פיזית ונפשית. היתה לי חברה אוהבת שאהבתי גם אני, והחיים נראו כמתחילים להסתדר. לא הבנתי אז, שלמעשה נמצאתי, כמו רבים מחברי הלוחמים, בתחילתו של תהליך הדחקה שנמשך שנים רבות.

חלק מן הלוחמים לא ראו עד אז שלג מימיהם, ושמחו בו מאוד. כל יריעת פלסטיק זמינה הפכה לאמצעי גלישה, והטלנו זה על זה כדורי שלג. ברחבה סמוכה לכניסה למוצב פיסלתי בשלג ראש ענקי בעל תווים יוונים. לאחר שהשלג קפא נראה הפסל ממרחק כעשוי

שיש. כשהשג והפסל נמסו, הפשירו גם הטנקים ואז התחדשה גם פעילות הירי לאורך הקו.

לימי הקרב התייחסתי באדישות מסוימת. כמי שלחם פנים-אל-פנים ובטווחים קצרים מאוד נגד טנקים, נראה לי הירי על מטרת סטטיות רחוקות, מיותר ומשעמם. תפסתי עמדה שנבחרה מראש, בטווח של כ-200 מטרים מן המוצב, ונערכתי לביצוע ירי. אנשי הצוות שהיו עימי לא היו מהצוות הקבוע שלי. היו אלה אנשי הצוות של יגאל רובינשטיין.

יוסי המ"פ ירד ממפקדת הפלוגה וצפה מעמדת התצפית שבמוצב במטרות שמולנו כשהוא נערך לבקר את הירי.

בשעה היעודה החלה אש בכל הגזרה. יריתי על מטרת תותח מטושטשת בפאתי העיירה שמולי. הסורים כדרכם השיבו בירי ארטילרי מסיבי שהפך ונעשה מדויק יותר ויותר. הפגזים הסוריים החלו ליפול בסביבתי הקרובה. לא היה לי לאן לפנות עם הטנק. גם לא הייתי מוטרד במיוחד. על כפת המפקד מאחורי היה מוטל שכפ"ן. קיבלנו שכפ"צים לראשונה לאחר המלחמה. לא חשבתי ללבוש אותו כלל משום שנראה לי כדבר מסורבל ומיותר. צינוד של פחדנים.

תחושת הזלזול במוות התעצמה בי כבר לאחר השבוע הראשון של המלחמה. התחלתי להתנהג כאילו לא יכול לקרות לי דבר. עמדתי גבוה מאוד בצריח שלא לצורך ומהפגזות ארטילריה בקושי הסתרתתי. באחד המקרים חדר רסיס פגז לקסדת הטנקיסטים שלי, ולמזלי לא פגע בראשי. כשהיו בלילות התרעות על פשיטות קומנדו צפויות, הייתי נרדם בצריח וישן שנת ישרים. אני, שמעולם לא עצמתי עין בשמירה על חביות דלק לפני כן.

זכור לי הקרב נגד החטיבה העיראקית כשנכנסנו למובלעת. מכיוון שהצטרפנו באיחור, לא נמצאנו בטווח ירי לטנקים העיראקיים, שנפגעו בזה אחר זה גם בלי עזרתנו. עמדנו פזורים במישור רחב יריים. לא נראה כל מסתור בשטח.

הסורים סיעו לאותה חטיבה בהמטרת ארטילריה צפופה על הכלים שלנו. פגזים נפלו סביב הטנק שלנו. שני, שכדרכו היה דרוך מאוד, הבחין מתוך תא הנהג שהפגזים הנוחתים מתקרבים לטנק באופן עקבי. האחרון נפל סמוך מאוד לפני הטנק.

"אילנד", אמר לי שני, "אני נוסע אחורה."

"עזוב", ענית, "לא צריך. מה זה משנה כבר."

שני החליט שלא לקחת סיכון, ועל דעתו שילב להילוך אחורי ונסע כמה מטרים לאחור. ואז נפל בדיוק במקום שבו עמדנו קודם לכן פגז שהעלה ענן ענקי של עפר ורסיסי סלעים ומתכת אל על, ופער בור גדול בארמה. מובן, ששני מזכיר לי את האירוע הזה בכל שיחה עימו עד עצם היום. לימים חשבתי, שההתנהגות חסרת האחריות הזאת שלי נבעה פשוט מתוך רצון תת מודע למות. למות ולהצטרף לחברים שנפלו.

פגז מרגמה נחת קרוב מאוד מאחורי. פגיעות הפגזים בסלעי הלג'ה הפכה את פגיעתם לקטלנית שבעתיים. נוסף על רסיסי הפגזים התעופפו לכל עבר מאות נתזי סלעי בזלת קשים וחדים כסכינים. המשכתי לצפות במשקפת על אותו תותח מולי, שכנראה היה תותח

דמה, ולפתע נפל פגז לפני הטנק. לא הספקתי לשמוע את שריקת המעוף שלו.

שמעתי פיצוץ אדיר וכאב חד קיפל אותי קדימה. אחרי זמן קצר התיישרתי, פתחתי את מעיל הדובון העבה וסקרתי את הסרבל שמתחתיו. לא נראו שום סימני פגיעה. רכסתי את הדובון מחדש. הכאב החד לא עזב אותי. פתחתי את רוכסן הדובון שנית והפעם פתחתי גם את רוכסן הסרבל. כתם אדום בגודל של מטבע הופיע על גופיית החורף הלבנה, בחלק הימני של חזי. "לכל הרוחות, חשבתי, "זה בדיוק מיקומה של הפטמה. איך אני אופיע בחוף הקאונטרי עם בגד ים."

"קודקוד בידר", קראתי לזמרי, "נפגעת בחזה."

יוסי השתהה קלות. "תודיע למג"ד", השיב לי בקשר.

העברתי את מכשיר הקשר לרשת הגדודית ודיווחתי למג"ד במילים מדודות: "קודקוד שלדג, כאן 2 של בידר. נפגעת בחזה בצד ימין, מה לעשות? עבור."

"נוע מייד לאחור לעבר נקודת הפינוי בצומת", ענה לי המג"ד.

הוא נשמע לחוץ.

כ-3 ק"מ צפונית יותר, אמר עודד בקמן, שהאזין לקשר, לצוות

הטנק שלו: "זהו, גם אילנד הלך."

דון הטען התרומם מתאו והחל לכוון את הנהג בפקודות מבוהלות. נזכרתי שהצוות הזה איבד את מפקדו יגאל בפריצה לחלס ביום השמיני של המלחמה. דון תפס אז פיקוד על הטנק כשיגאל נהרג. הטראומה של אותו אירוע היתה עדיין טרייה בראשו.

"תירגע, תירגע", אמרתי, "אני בסדר גמור ויכול לכוון את הטנק."

הלחץ בחזי היה חזק. הובלתי את הטנק שנהגו נסע במהירות רבה אל עבר נקודת האיסוף.

ירדתי מהטנק ניגשתי אל נגמ"ש הפינוי שצוותו קיבל אותי בפנים מוראגות. נשכבתי על האלונקה. הרופא חשף את מקום הפגיעה וחבש אותה. קיבלתי זריקת מורפיום. את המשך הנסיעה הארוכה עד לבית החולים בצפת אני זוכר כריחוף איטי ונעים.

רסיס הבזלת שחדר לחזי הוצא בניתוח קצר. הרסיס נעצר מילימטרים ספורים לפני הריאה. הרסיס נעצר לא-ידי השכפ"ן שלא לבשתי, אלא על-ידי ספרון עבה שהיה בכיסי הימני. זה היה מיקומו לפי פק"ל הכיסים הנהוג בחטיבה שלנו. הספר הכיל את כל המידע הנחוץ למפקד טנק. החתך המשולש שהותיר בו הרסיס נראה כגזור במספריים. בהמשך דרכו נתקל הרסיס במעטפה ובה צילום. הצילום היה של אילן גדרון. צילום שהוגדל מצילום קבוצתי שלנו כשהיינו בקורס קצינים. הרסיס פילח את התמונה בקצה העליון בלבד. פניו היפות והמחייכות של אילן לא הושחתו. לא שנית.

מכיוון שהיו יכולים להעמיד אותי למשפט צבאי על אי מילוי ההוראה החד-משמעית ללבוש שכפ"ן בעת פעילות מבצעית הודעתי בדיווח הרשמי, שהשכפ"ן שלי היה לא רכוס.

היום מלחמה

סא"ל (מיל") יובל אפרת
בעת המלחמה: סא"ל, מפקד טייסת יסעודיים

ביום שישי, 5 באוקטובר, התקבל מידע שהמצרים מפנים את סוללות העפר מהתעלה. אמרתי לעצמי: "יש מלחמה." היו עוד סימנים, אבל הפינני של סוללות העפר היה הסימן המכריע. בערב שבת הזמנתי שישים אנשים מהטייסת אלי הביתה. האווירה היתה נעימה מאוד. החברה רצו להמשיך לשבת ולשוחח, לשתות, לאכול. ב-12:00 בלילה אמרתי להם: "יאללה, לישון, מחר הולכת להיות מלחמה."

ישנתי טוב באותו הלילה. במלחמת ששת הימים כבר תורגלתי לשינה של הלילה שלפני המלחמה. לא חשבתי האם הצבא מוכן או לא מוכן. אמרתי לעצמי: "אני צריך להכין את עצמי למלחמה שכנראה תפרוץ."

בשעה 5:00 התעוררתי לטלפון של רן פקר, מפקד הבסיס. הוא הודיע לי שכנראה תפרוץ מלחמה. אמרתי לאשתי להתכונן להתפנות בצהריים מהבסיס.

חשתי התרוממות רוח. אמרתי לעצמי, "זה היום שהכנתי את עצמי אליו." דיברנו על זה כבר כטייסים צעירים. כטייס, אתה מכין את עצמך למלחמה, ובמלחמה אתה צריך להפיל את המטוס שנמצא מולך. אין כאן מקום

לאבירות או משהו כזה. ביחד עם הכנפיים מקבלים רשיון להרוג. ב-7:00 בבוקר עשינו בטייסת תדרוך לכולם. כתבתי באותיות גדולות על הלוח בחדר התדריכים: "היום מלחמה." לא היה לי תדריך כתוב, וזו היתה טעות. מפקד צריך שיהיה לו תדריך כתוב למלחמה. יש דברים שצריך להגיד לאנשים, ואם אין לך תדריך כתוב אתה שוכח אותם. אמרתי לכל אחד להכין את עצמו ואת הציוד האישי שלו ולהתרכז בתחום האחריות שעליו הוא מופקד.

הטייסים לא היו במתח. אחת הסיבות לכך היא, שלטייסות המסוקים לא היה כל-כך מה לעשות בתחילת המלחמה. זאת בשונה מטייסת פאנטום, למשל, שבה אתה עלול למצוא את עצמך מעל קהיר- מערב לפני שהבנת שאתה במלחמה. המלחמה פרצה בשעה 14:00. המשימה הראשונה שלנו היתה לקחת את המסוקים ולפזר אותם בשדות מסביב לבסיס, מחשש לתקיפה אווירית של המצרים. כשמטוסי הקרב התחילו להמריא, שאלתי את עצמי - מה אני עושה פה? איך זה שאני לא משתתף בזה? חשבתי שאני משתגע. ואז התחילו ההפצצות של המצרים, וקיבלנו משימות - פינני פצועים, הובלת ציוד ונשק, לחימה אלקטרונית.

חשוב להבין את הבעייתיות בתפקוד של מפקד טייסת במהלך מלחמה. המסוקים מתפוררים, וקשה לנהל את העניינים. למרבה המזל, היו לי חמישה סגנים, שכל אחד מהם היה בעל כישורים כמעט לנהל את הטייסת. זה היה חשוב, משום שגם כשטסתי לרפידים, הטייסת פעלה היטב בשאר המשימות שלה.

המבצע בג'בל עתקה

המבצע הראשון שבוצע על-ידי הטייסת במלחמה היה ב-10 באוקטובר. למבצע הזה התכוננו חודשיים לפני המלחמה כשהגיעו

לארץ מארצות-הברית ארבעה תותחי M-102 יבילי-אוויר. אלה תותחים קלים יחסית, שניתן לקפל אותם ולהכניסם למסוק היסעור. עשינו איתם כמה אימונים, שכללו הטסה שלהם בתוך המסוק ובמתלה מטען והנחתה שלהם בנקודות מיוחדות. באחד האימונים נשמט בטעות תותח מאחד המסוקים ונשבר. כך, כשהתחילה המלחמה נשארו בארץ רק שלושה תותחים.

ב-10 באוקטובר הגיעה הוראה לטייסת להכין שני מסוקים לטיסה עם התותחים לג'בל עתקה, מערבית לעיר סואץ. יחידה של עשרים ושניים תותחנים, עם שני תותחים, הגיעה לטייסת. מכיוון שצה"ל לא ידע שכבר התאמנו עם התותחנים, שלחו איתם גם צנחן אחד, את עמוס ירון, שבדיוק חזר אז מארצות-הברית, כקצין קישור. כך שבעצם היו ביחידת התותחנים עשרים ושלושה לוחמים.

שאלתי את התותחנים אם יש להם מודיעין למבצע. הם אמרו שלא. ביקשתי מהמטה מודיעין ונתוני מטאורולוגיה, ולא היה כלום. תוכנית המבצע היתה להנחית את התותחים על ג'בל עתקה בשטח שנראה בצילום האוויר ישר יחסית, ולהפגיו את ציר קהיר-סואץ. רק לאחר המלחמה התברר לי, שהכוונה היתה לא סתם להפגיו את הכביש, אלא להפגיו צומת-קשר חיוני מאוד.

טסנו לרפידים והחלטנו שכשנגיע לשם נקבע כמה תחמושת אפשר לקחת ביחס למשקל המסוק. היסעור, כמו כל מסוק, יכול לשאת מטען קטן יותר ככל שמזג האוויר חם יותר. ברפידים היה חם מאוד, ולכן החלטנו להוריד קצת תחמושת מכל תותח. עשינו תדריך אחרון ברפידים עם הכוח, קבענו את הדברים האחרונים במבנה, ויצאנו לטיסה.

המקום הראשון שטסנו לעברו היה ראס סודר, שבו ישבה סוללת טילי הוק. כשהייתי מפקד טייסת בבית-הספר לטיסה בתקופת מלחמת ההתשה, הפילה הסוללה הזאת את אחד הטייסים שלי שעשה סיור לאורך החוף, כך שכבר הכרתי את טילי הוק. ידעתי שהם לא ידידותיים. כשעברנו שם, יצרתי איתם קשר, ואמרתי להם בצורה הכי ברורה: "אנחנו חוצים את מפרץ סואץ בכיוון מערב, ואחר-כך אנחנו נחזור בכיוון מזרח, וייתכן שלא נחזור ביחד. אני מבקש מכם לא להפיל אותנו."

טסנו נמוך. זה היה ליל ירח יפה. חצינו את מפרץ סואץ מדרום לג'בל עתקה, ופיננו צפונה לכיוון שטח ההנחתה. כאן התעורר עניין חשוב. בתדרוך שלפני הטיסה אמר לי מפקד התותחנים: "במקצוע האזרחי שלי אני גיאולוג. הסתכלתי בתצלום האוויר של השטח שבו אנחנו אמורים להנחית את התותחים. זה שטח גדול, יפה, כמו מגרש כדורגל. אבל נדמה לי שזה גם שטח סלעי מאוד." שאלתי: "אז מה הבעיה?" הוא ענה לי: 'התותחים האלה קלים מאוד. בכל ירייה התותח קופץ כמה מטרים לאחור, וצריך להחזיר אותו לנקודה שהוא היה בה ולאפס אותו. זה לוקח המון זמן, ואין לנו את הזמן הזה.' שאלתי אותו: "אז מה עושים?". הוא השיב: "במקרים רגילים אנחנו תוקעים באדמה יתדות מיוחדות מאלומיניום שאליהן אנחנו קושרים את

"זה היום שהבנתי את עצמי אליו."

ידעתי שאסור לי לטפס לגובה, כי אז עלולים לפגוע בי הטילים המצריים. שמרתי גובה, הסתובבתי, חזרתי לאחור ויצאתי מתוך הענן. ניסיתי לגשת מכיוונים אחרים - ממזרח, ממערב - ולא הצלחתי. הענן ישב על ההר ולא איפשר לנו להיכנס. היה לי ברור, שיש בעיה קשה. התותחנים כבר ירו וחשפו את עצמם. על ההר היו כמה יחידות תצפית של המצרים. המצרים יגיעו אליהם תוך כמה שעות, והתותחנים הם לא יחידת קומנדו. חייבים להוציא אותם מג'בל עתקה וחייבים להחזיר גם את התותחנים, כי בכל הצבא יש רק שלושה

התותח. אבל כאן אין חול, אלא סלעים, וכנראה היתדות לא ייכנסו. יש אפשרות לנחות בשטח אחר, שהוא מין גבעה. זה שטח פחות טוב לנחיתה, אבל שם אין סלעים. אני מציע שנחת בשטח הראשון, אני ארד מהמסוק עם פטיש גיאולוגים, אבדוק את הסלע, ואז נחליט איפה לנחות."

וכך עשינו. טסנו לשטח הסלעי, הגיאולוג (מפקד הכוח) קפץ מהמסוק, דפק על האבנים והסלעים, וחזר ואמר שאי אפשר לירות משם. ואז טסנו לאזור של הגבעה והנחתנו שם את התותחנים. לאחר

העמסת התותח השני בג'בל עתקה (ציור האידוע. שם הצייר אינו ידוע)

כאלה. אבל אי אפשר לטוס בגובה כזה בתוך ענן. החלטתי לנסות לעשות דבר שלא עשינו אף פעם: לרדת לגובה נמוך, מחוץ לענן, להדליק אורות נחיתה, לטוס בגובה נמוך של 5-10 רגל ולעקוב אחרי פני הקרקע. תידרכתי את הצוות שלי לגבי התוכנית, והם היו קצת ספקניים. בסוף הצלחתי לשכנע אותם שכך נעשה. תידרכתי את טייסי המשנה לבחון כל הזמן את המחט של המשואה ולהקריא מהירויות ואת המכונאי המוטס להקריא לי כל הזמן באיזה גובה אנחנו נמצאים. ככה התקדמנו לאט לאט לעבר הכוח.

כשהערכת שאנחנו נמצאים במרחק סביר מהם, ביקשתי ממפקד התותחנים לירות רקטות. כשראינו רקטות עפות, ביקשתי שידליקו את פנס הקרן ואת הטרפז. טסנו לכיוון הרקטות, מצאנו את הטרפז ונחתנו ליד הכוח. זה לקח הרבה זמן, אבל נחתנו. בשלב הזה החלטתי

מכן הוריד המסוק השני את התותח השני ואת התותחנים שלו. הסתובבנו בשני המסוקים מעל שטח ההמתנה. התותחנים אמרו, שיידרשו להם 50 דקות מהרגע שנחית אותם עד שיסיימו לירות. ככה באמת היה. לאחר 50 דקות הם יצרו קשר ואמרו: "סיימנו, בואו קחו אותנו." יש לציין, שקיים נוהל של פינוי: קודם כול המפונה קורא לך, אחר-כך הוא מדליק משואת רדיו, אשר מחוון במסוק מורה את הכיוון אליה. אחר-כך מבקשים ממנו להדליק פנס קרן, וכשמעריכים כי נמצאים קרוב למפונה מבקשים ממנו להדליק את הטרפז, שהן ארבע מנורות על הקרקע.

ביקשתי מהם להדליק את המשואה. הם הדליקו אותה. אחר-כך ביקשתי מהם להדליק את פנס הקרן. ואז, לפתע, במרחק של כ-3 ק"מ מהם נכנסתי לענן. זו היתה הפתעה גדולה מאוד. באזור מדברי, אף אחד לא חשב שיווצרו תנאי עננות. טסתי בגובה נמוך.

שהמסוק השני לא ייכנס, משום שזה מסוכן מדי, ושנחנו ניקח את שני התותחים. הודעתי לו להישאר בשטח ההמתנה עד שנמריא. כבר לפני המלחמה תירגלנו את האפשרות של העמסת שני תותחים במסוק, אבל חיל האוויר טען שלא ניתן לעשות זאת. בג'בל עתקה הוכחנו, שזה דווקא אפשרי בהחלט. תותח אחד הכנסנו בקלות יחסית, אבל אז נקרע כבל גרירת המטען, והתותחנים לא הצליחו לדחוף את התותח במעלה הכבש. החלטתי לטוס לנקודה אחרת, שבה מתחיל השיפוע של הגבעה. נחתתי כשהמסוק נוטה בזווית חדה קדימה, ואז הצליחו התותחנים להכניס את התותח השני לתוך המסוק.

בינתיים עבר המון זמן. היינו קצרים מאוד בדלק. עשינו חישוב שלא בטוח שנוכל להגיע לרפידיים עם הדלק שיש לנו. אמרתי למכונאי המוטס: "אללה, אללה, תספור אותם ותסגור את הדלת." הוא ענה לי: "מה זאת אומרת תספור אותם? אין כאן אף אחד." שאלתי אותו היכן הם והוא ענה: "המפקד שלהם לקח אותם לסרוק את השטח ולראות שהם לא שכחו כלום." חשבתי שאני משתגע. בסוף הם הגיעו. סגרנו את הדלת, והמראנו בחזרה הביתה. הגענו לרפידיים קצרים מאוד בדלק.

"כשנחתנו ניגש אלי עמוס ירון ואמר לי: 'יובל, ידענו שאתה לא תשאיר אותנו על ההר הזה.' הם לא ידעו כמה זה היה קרוב לכך."

מבצע חילוץ בלב סוריה

ביום השביעי של המלחמה, 12 באוקטובר, יצאנו למבצע שמטרתו היתה לתקוף את השיירות של כוח המשלוח העיראקי שנעו מכיוון עיראק לרמת-הגולן. הרעיון היה לטוס דרך לבנון לסוריה ולהנחית כוח של סירת צנחנים בפיקודו של שאול מופז בין צייקל לדמיר. הצנחנים היו אמורים ללכת לכביש, לפגוע במעברי מים ובמובילי טנקים, ואז לקרוא למסוק השני לפנות אותם. במסוק הראשון, שהנחית את החיילים, הטייס היה אלי קסן, סגן מפקד הטייסת. אני הייתי במסוק השני.

אלי הנחית אותם בשלום, חזר והספיק לתדרך אותי לגבי הנתיב. הוא אמר, שבמרכז הנתיב הזה יש כביש המוביל מלדקיה וחומס לדמשק, ושהכביש הזה עמוס מאוד בתנועה. המבצע של הצנחנים עבר בשלום. טסתי, פיניתי אותם בלי שום בעיה וטסנו בחזרה. ואז ראיתי שבאמת יש תנועה רבה מאוד על הציר חומס-דמשק, והגעתי למסקנה, שכדאי לשבש אותה.

כשחזרנו לבסיס רמת דוד העברנו את הרעיון לקצין צנחנים ראשי, מנו שקד. הוא הלך לרמטכ"ל והשיג אישור. קיבלנו פקודה לעשות מבצע דומה לזה שעשינו - להנחית את הצנחנים סמוך לגשר ולפוצץ אותו. בגלל שהיעד היה קרוב יותר, ניתן היה לקחת מספר רב יותר של צנחנים - 40 במקום 25. מופז יצא לשם עם 40 איש. עם זאת, הפעם היה לנו רק מסוק אחד, שהיה אמור גם להנחית וגם לפנות. התוכנית היתה לטוס דרך צור וצידון, לעבור את פירות ואת ג'וניה, לפנות מזרחה מעל הים, להמשיך דרך בעלבק והרי הלבנון ולהנחית את הצנחנים ליד העיר קטייפה. הצנחנים היו אמורים ללכת כמה קילומטרים לגשר שעל כביש חומס-דמשק, וליצור קשר

לאחר שיפוצצו אותו. אנחנו היינו אמורים לטוס חזרה לרמת דוד, לתדלק ולהמתין לקריאתם.

המראנו מתל נוף בהרגשה טובה שאנחנו הולכים למבצע פשוט כמו אתמול. היו לנו 400 ק"ג חומר נפץ על המסוק. בערך מול חיפה התקשרו ממטה חיל האוויר ואמרו שמבקשים לשנות לנו את הנתיב משום שהאנשים במטאורולוגיה חושבים שבאזור ג'וניה יש עננים, ולכן הם רוצים שנחתוך מצידון לכיוון בעלבק. אמרנו להם: "חבר'ה, איפה שאתם רוצים שנטוס יש עננים, ואיפה שאנחנו רוצים אין עננים." התווכחנו והתווכחנו. אני לא אוהב לשנות נתיב באוויר. זה מקור לטעויות ולבעיות. זה נתיב שלא למדת את המודיעין שלו. אבל המלה האחרונה היא של המפקד על הקרקע. הדלקנו אור גדול בקוקפיט, וטייס המשנה שירטט את הנתיב החדש. מול צידון הוא גמר לשרטט, כיבינו את האור ופנינו לנתיב החדש.

כשחצינו את החוף והתחלנו לטפס בהרים, בנתיב שבחרו האנשים במטאורולוגיה, נתקלנו בעננים. ניסיתי לטוס מתחתיהם, אבל העננים ממש ישבו על ההרים. עליתי מעל פסגת העננים עד לגובה של עשרת אלפים רגל. סבלנו מאוכרזת התמצאות מוחלט. טסנו לפי כיוון זמן - כלומר, לקחנו את הכיוון ומדדנו את המרחק הקרקעי כדי להעריך באיזו נקודה אנחנו נמצאים. אבל חישוב כזה אינו מדויק מכיוון שיש רוח וגורמים אחרים המשפיעים על התוצאה. כשנגמרו ההרים, נגמרו העננים. ידענו בערך היכן אנחנו נמצאים. בכל זאת, זה היה שטח שקצת הכרנו. קיוונו להגיע בשלום.

קראתי למופז לקוקפיט ואמרתי לו, שלא ברור לנו היכן בדיוק אנחנו נמצאים ושיכול להיות שההנחתה לא תהיה בדיוק במקום שתיכננו. מופז אמר, שזה לא כל-כך משנה לו מכיוון שהכביש גדול מאוד ויש בו תנועה רבה, ואין בעיה למצוא את הגשר. הנחתנו את הכוח של הצנחנים. הם התחילו ללכת לכיוון הגשר, ואנחנו המראנו בחזרה לרמת דוד.

כחצי שעה לאחר שהנחתנו את הכוח שמעתי את מופז מדווח שכוחות סוריים רבים מקיפים אותנו. התברר, שהסורים עשו שיעורי בית. אני מניח שהם שאלו את עצמם באיזה מקום הישראלים יכולים לתקוף בלילה כזה, והציבו שמירה על הגשר הכי גדול בסביבה. ייתכן גם, שהם איתרו אותנו כשהיינו מעל לבנון. דיברנו יותר מדי בקשר וטסנו גבוה, כך שאפשר היה לראות אותנו במכ"ם.

מופז דיווח, שמיגים באים מלמעלה ומנירים את השטח. כוחות קרקע, כולל שריוניות, מקיפים אותנו משלושה צדדים. עשיתי בדיקה מהירה לראות אם אני יכול לחלץ אותו מייד, אבל לא היה לי מספיק דלק. המשכתי לרמת דוד. ברגע שכיבתי את המנוע, בא אלי מכונאי מה"ליין" ואמר לי: "יש לך טלפון." היה לי ברור מייד באיזה עניין הטלפון. ובאמת, קיבלתי מהמטה הוראה לטוס ולחלץ אותם. למרבה המזל, מסוק חילוץ חלופי היה מוכן לטיסה. לקחנו את הקסדות ואת הציוד ורצנו אליו.

מופז וכוחותיו התבצרו על גבעה ובמקביל התכוננו למילוט. כשהמראתי אמרתי לו בקשר, שאגיע אליו עוד שעה וחצי, ושאצור קשר שוב עשר דקות לפני שאגיע. טסנו הפעם דרך ג'וניה בנתיב ללא עננים. למרות שהטיסה הזאת היתה אחד מרגעי השיא שלי, היי

שפגעו בו שלושה-עשר כדורים בלהבים, במנועים, במכלי הדלק ובגוף. בירכתי בליכי את אנשי סיקורסקי שבנו את המסוק כל-כך חזק ומשוריין.

כיבוש החרמון

כאשר המראנו מתל נוף למחניים לבצע את מבצע כיבוש החרמון, לא ידענו לקראת מה אנחנו הולכים.

הפקודה הגיעה רק ב-7:00 בבוקר, כאשר כל מסוקי הטייסת וטייסייה היו באוויר, למעט מנהל לחימה וקמב"ץ, והיא כללה מעט מאוד פרטים על המשימה.

עד 11:00 הצלחנו לאסוף חמישה מסוקים בלבד, כי כוחות הקרקע שאליהם היו מסופחים לא רצו לשחרר אותם. נתנו תדריך כללי קצר בלבד והמראנו. כשנחתנו במחניים בשעה 12:00 בצהריים החום היה נורא. רק הכלגן היה גרוע יותר.

בטרמינל הקטן חיכתה לנו חבורה של צנחני מילואים ותיקים, בפיקודו של אל"ם חיים נדל. כמו כן הצטופפו שם כל אלה שביקשו למצוא מחסה במיזוג האוויר.

נשארנו לנו פחות משעתיים לתכנון, לצוות, לתדרך את כל המשתתפים ולארגן את המבצע, שבעיני מתכנניו נראה בלתי ניתן לביצוע.

אל"ם נדל רצה להנחית 625 צנחנים וכן מרגמות על הר החרמון. החרמון מרוחק כ-15 דקות טיסה ממחניים, וגובהו כ-2,500 מטרים. לא היה נתיב בטוח כי האזור כולו היה מאוים על-ידי הכוחות הסוריים והמחבלים, שהיו מזוינים במקלעים ובטילי כתף. לא היו שטחי נחיתה כלל. לא היה מספיק זמן להעביר את כל הלוחמים להר בשיטות ההטסה הרגילות. לא ניתן היה להעביר את הלוחמים לאזור קרוב יותר להר ולקצר את משך הטיסה. הצלחנו להשיג מטוס נוסף לשלוש ההנחתות האחרונות.

התכנון נעשה כולו בעמידה, במרכז הטרמינל ההומה והרועש. הבעיה הראשונה היתה הנתיב שהיה אמור להביאנו לשטחי הנחיתה שלא היו. הנתיב הפחות גרוע עבר בין מוצב החרמון הסורי לבין מאחזי המחבלים בבקעה שמתחתיו. המרחק ביניהם - 4 ק"מ, כלומר, אפשר לטוס ביניהם במרחק 2 ק"מ מכל צד - טווח מקלעים.

רס"ן עידו מהמטה הציע להחזיק רביעיית סקייהוק באוויר, לתת לנו ערוץ רדיו משותף. אם מישהו יירה עלינו, נזעיק את מטוסי הסקייהוק, נכוונם לאויב והם יפציצו אותו. כטייס קרב לשעבר הערכת, כי הסיכויים לתקיפה מהירה ומוצלחת שואפים לאפס, וכטייס מסוקים בהווה ידעתי, שאם מישהו יירה עלינו, הוא יפגע.

עידו שאל אותי מה אפשר לעשות. אמרתי, שניתן לבצע תקיפה רצופה במשך כל זמן ההנחתה - כ-4 שעות - על הסורים המחבלים. לקח לו בדיוק ארבע דקות לבדוק עם המטה ולהודיע לי, שהתקיפה הזאת מאושרת. הדבר איפשר לחצות - בדומה לחציית בני ישראל בחרבה את ים סוף - את השטח המאויים, עמודי אש ועשן משני צידינו.

הבעיה השנייה היתה שטחי נחיתה. לא רק שלפי צילומי האוויר לא היו כאלה, אלא שהנתיב טיפס במרומי ההר ואנחנו רצינו להנחית

הייתי כל-כך עייף, לאחר שבוע שבו כמעט לא ישנתי, עד שבקושי החזקתי את עיני פקוחות. ביקשתי מהמכונאי המוטס מימיה ומטייס המשנה ביקשתי להחזיק את ההגאים. הורדתי את הקסדה ושפכתי את כל המים על ראשי ועל האוברול, וכך התאוששתי.

עשר דקות לפני שהגעתי לאזור יצרתי קשר עם מופז וביקשתי שיתאר את תמונת הכוחות. בדיעבד אני יודע, שהיתה שם שמחה גדולה, כי הצנחנים לא העלו בדעתם שמישהו יבוא לחלץ אותם, והתכוננו ברצינות למילוט. מופז תיאר לי את המצב: שריוניות סוגרות אותו ממערב ומדרום, ומדרום-מזרח יש כוח חי"ר העולה במעלה הגבעה. נאלצנו לקחת סיכון ולדבר בקשר. הלוואי שלא היינו צריכים לקחת את הסיכון הזה, אבל לא היתה ברירה.

ביקשתי ממופז ללכת לפי הנוהל: משואה, פנס קרן, טרפו. המחט של המשואה רטטה 30-60 מעלות מצד לצד, היא לא הראתה על כיוון מדויק. ביקשתי ממנו להדליק את פנס הקרן, והוא ענה לי: "על מה אתה מדבר? אני לא יכול להדליק שום דבר, הסורים קרובים אלי מאוד." זה היה ליל ירח, אמנם לא מלא. אמרתי למופז: "בסדר, אני אנסה למצוא אותך גם ככה." הפחתתי את המהירות, הורדתי את הגלגלים, טסתי לאט וחיפשתי אותו. לפתע מופז אמר לי בקשר: "יורים עליך." הגברתי את המהירות מ-70 קשר ל-120 קשר. זה מה שאפשר לעשות ביסעור, אבל כמובן זה לא מספיק כדי להתחמק מירי. ואז טרח... הרגשתי צרור פוגע בנו והרחתי את הריח החרוף של אבק שריפה. המסוק נפגע.

שלחתי את המכונאי המוטס לאחור כדי לראות אם יש נזקים - אם נוזל משהו, אם בוער משהו. הוא חזר ואמר, שהכול נראה בסדר. ואז עשיתי הקפה גדולה יותר והתברר לי באיזה קו של גבעות הם נמצאים. היה לי ברור, לפי הדיווח של מופז על הכיוונים שמהם הסורים סוגרים עליו, שעלי להגיע אל כוח הצנחנים מכיוון צפון-מזרח. כשהתקרבתי אמרתי לו: "מופז, כשאני אגיע מצפון-מזרח, אני חייב לקבל ממך פנס קרן אחד קצר."

התקדמתי על-פי החושים, וכשהרגשתי שאני בכיוון ובמרחק הנכונים אמרתי לו: "עכשיו, עכשיו פנס קרן קצר." מופז הדליק את הפנס לשנייה אחת. ראיתי אותו וזו היתה קרן האור של חייו. המשכתי לטוס לעבר המקום המשוער שבו היה הפנס. ביקשתי מטייס המשנה להקריא לי מהירויות וממהמכונאי להקריא לי את הגובה. הפחתתי מהירות וגובה. התקרבותי למקום שחשבתי שכוח הצנחנים נמצא בו - ואז ראיתי אותם. נחתתי ביניהם, אפילו לא בדקתי אם אני דורך על מישהו. פתחת את הדלת, אמרתי למכונאי המוטס לספור את כולם אחד אחד. הוא ספר, חזר ואמר לי: "יש 40 אנשים." סגרנו את הדלת והמראנו.

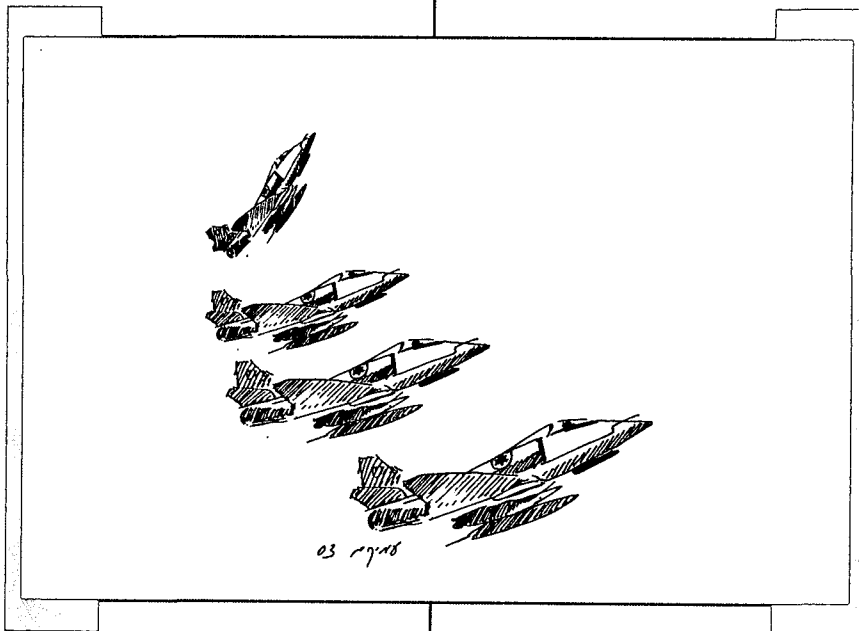
לאחר דקה שוב היה ירי לעברנו. המסוק נפגע שנית, עוד חורים נפערו בו, ושני צנחנים נפצעו. עשינו בקרת נזקים והגענו למסקנה שאפשר להמשיך. התקשרתי למוצב השליטה שלנו ואמרתי להם, שכל הצנחנים על המסוק ושנחנו בדרך חזרה הביתה. הוספתי, שחטפנו שני צרורות ושיכול להיות שניאלץ לנחות בדרך. ביקשתי שיוציאו את המסוק הרזרבי לקראתנו. נחתנו ברמת דוד בשלום. מופז ואני לקחנו פנסים והלכנו לבחון את הנזקים במסוק. מצאנו,

שיגיעו אל ההר. הם קיבלו זאת. הספקנו עוד לעשות תדריך קצר לטייסים ולמפקדי הכוח. בזמן התדריך של נדל הייתי כל-כך עייף שנרדמתי על רצפת הטרימינל.

כשיצאנו מהטרימינל התנפלו הטייסים על ערימת השכפ"צים שהיתה שם. אמרתי לעצמי: "אוי ואבוי, הטייסים מפחדים." היתה זו הפעם הראשונה במלחמה שטסנו עם שכפ"ץ, והיה ברור שהטייסים יודעים בדיוק למה.

בדרך למסוקים דיברתי עם עודד רפפורט, מספר 2 שלי (טסנו בזוגות). שאלתי אותו אם ברורה לו חשיבות המשימה לכבוש את החרמון כשהמלחמה עומדת להסתיים, והוא ענה לי שכן. אמרתי לו: "בגלל חשיבותה של המשימה בחרתי בך כמספר 2 שלי. אתה נחוש, אתה אמיץ, ואתה חייב להנחית את לוחמיך על ההר בכל מחיר גם אם יקרה לי משהו במהלך הטיסה ולא אוכל לבצע את המשימה." ידעתי שהוא יעשה זאת. עודד נוצק מאותו חומר של

החיילים האוסטרלים, אשר מרגע שנעצו שיניהם במשימה, לא ירפו ממנה. המראנו, הזוג המוביל, בשעה 14:00 - שעתיים לאחר שהגענו למחניים. הארץ רבצה חומה ומעולפת מחוס לרגלינו. עברנו את תל דן והתחלנו לעלות בוואדי עסל. לא דיווחנו לאף אחד, לא דיברנו עם אף אחד, גם לא בינינו, רק עם עצמנו, שואלים מאין יבוא הכדור הראשון, כי אף אחד בארץ לא ידע בוודאות עד היכן הגיעו הסורים והמחבלים

בחרמון.

בהסתכלנו למעלה הבחנו בעשן המיתמר ממוצב החרמון הסורי ומכל הרכס מצד אחד, וממאחזי המחבלים שבבקעה מצד שני. טסנו ביניהם ואף אחד לא ירה עלינו. חצינו את הגבול, ספרנו את הוואדיות וברביעי פנינו ימינה אל עבר קו הרכס. גיששנו את דרכנו בכבדות ובאיטיות במעלה התלול. כשהגענו למעלה, לא היה מקום לנחות. הצמדתי את גלגל האף אל המדרון התלול, הגלגלים האחוריים נשארו באוויר. ביקשתי מהמכונאי המוטס לפתוח את הדלת האחורית עד הסוף ואמרתי לחיילים: "אתם צנחנים? תקפצו." הם התיישבו על הרמפה והחליקו. אף אחד מהם לא שבר שום דבר. בזמן הקצר שעמד לרשותי הסתכלתי סביב וראיתי את המוצב הסורי כמטחוי קשת. בירכתי בליבי את טייסי חיל האוויר התוקפים אותו ללא הפוגה. בלעדי זאת פשוט לא היה לנו סיכוי. לאחר שכולם קפצו סגר המכונאי המוטס את הדלת והודיע שאפשר להמריא. זרקתי מבט לעבר עודד והוא כבר היה באוויר, מרחף וממתין לי. הערצתי אותו, בחור כארז.

את הצנחנים על הרכס, כך שגם אם היינו מוצאים משהו, לא ניתן היה לחזור לשם במדויק, וסיבוב נוסף לא בא בחשבון וכן לא משואת רדיו. שאלתי את מפקד פלוגת החבלה רן בג, שהיה אמור לטוס איתי במטוס הראשון, אם יש להם פנלים אדומים לסימון, והוא ענה שכן. "אם כך", אמרתי, "ננחית אתכם בזוג הראשון היכן שננחית, אתם תמצאו משטחי נחיתה אפשריים באזור, תלכו במורד הרכס ותפרסו בדיוק מול מקום המשטח את הפנל האדום כדי לסמן את הנתיב הסופי לשטח הנחיתה."

הבעיה השלישית היתה התדלוק. בגלל עומס החום יכולנו לקחת בכל מסוק רק 25 לוחמים, והיה עלינו לתדלק בכל סבב וסבב. כאשר התדלוק מאורגן בשיטה הרגילה, המסוק נוחת על המסלול, המכלית מתקרבת אליו, המכונאי יורד ממנה, ניגש למטוס עם צינור הדלק, מתחבר אליו, מתדלק את הכמות הדרושה, מקפל את הצינור, מרחיק את המכלית ורק אז אפשר להעלות את הצנחנים ולצאת. לנו לא

היה מספיק זמן בשביל התהליך הזה. החלטתי לפתור זאת באמצעות העמדת המכליות בשולי המסלול, במרווחים של כ-100 מטר ביניהן, כשצינור הדלק פרוס עד למחצית המסלול, המנוע פועל כל הזמן, הנהג יושב במכלית והמכונאי עומד ומחכה למסוק. כל מסוק ינחת באמצע המסלול וייסע מעט אל המכונאי וזה יתדלקו במהירות בשעה שהצנחנים נכנסים מאחור. המפקד הקרקעי, האחראי על התדלוק,

התנגד להצעתי בטענה שהדבר מסוכן מדי. כל-כך כעסתי עליו, שהרגשתי שאני מסוגל לירות בו. לשמחתי ולמזלו, עזר לי בכך מפקד הבסיס (טייס מסוקים לשעבר), שאמר לי שידריך זאת עם המפקד הקרקעי.

בעיה רביעית היתה קצין הבקרה, שרצה לשלוט בהטסה. הוא תיכנן נתיבים ומעגלי המתנה, ורצה כך "להטיס" אותנו. לא היה זמן לסיבובים בשטחי ההמתנה, ולכן אמרתי לו, שכבר תיכננתי את הטיסות ושאנחנו נטוס כמו רכבת אווירית עם מרחק קבוע בין הקרונות; פשוט נמריא משדה התעופה בהפרשי זמן התואמים את הפרש המרחק הדרוש. הוא קיבל זאת מבט מושפל.

גם עם הצנחנים היה צריך לסגור את צורת הטסתם. הם רצו לצוות את עצמם עוד בשדה, ולטוס לפי יחידות. אולם היה ברור, שכך לא נספיק להטיס את כולם אל ההר עד החשיכה, ובתנאים הקשים ששררו שם לא ניתן היה לטוס לשם בחושך. דרשתי מהם לטוס בקבוצות של 25 לוחמים בכל מסוק ולצוות את עצמם לאחר

בתכנון המבצע הזה חרגנו באופן ברור מנהלים ומשיטות לחימה שתורגלו עד אז, ומכיוון שלא היה זמן לקבל את האישורים המתאימים, לקחו המפקדים על עצמם אחריות לכישלון אפשרי. מוצבי החרמון הסורי נכבשו על-ידי הצנחנים במחיר של הרוג אחד ושלושה פצועים. זהו שכר האומץ.

הפצועים ניצלו

ב-22 באוקטובר, יום לאחר המבצע בחרמון, טסנו לרפידיים. נאמר לנו שמחכה לנו חטיבת צנחנים, שאותה צריך להנחית הנחתה מנהלתית באזור הקילומטר ה-101. הבעיה היתה, שמרוב פצצות, עשן, אבק והלחות באוויר במשך כל ימי המלחמה, הראות היתה גרועה - כמעט אפס. הובלתי אחרי שמונה מסוקים. אמרתי לעצמי: "פשוט אי-אפשר לטוס כאן". המלצתי למפקדה הקדמית שלא לבצע את ההנחתה. זו המלצה קשה, משום שאתה לא יכול לדעת מה החשיבות של ההנחתה. היה לי קשה גם משום שמטבעי אני דבק במשימה. ככל זאת המלצתי כך והמשימה בוטלה. חזרנו לרפידיים. הפסקת-האש היתה אמורה להיכנס לתוקף בשעה 19:00. רבע שעה לפני כן פתחו המצרים בהפגזה קשה לאורך כל התעלה, כמו שהם והסורים נוהגים בכל מלחמה. כל הכלים - אש חופשית. היו לנו כמאה פצועים.

שני מסוקים מהטייסת שלי נשלחו כדי לחלץ את הפצועים. הם טסו מעל לתעלה וניסו לנחות. בגלל התנאים הקשים הם לא הצליחו לבצע את המשימה וחזרו לרפידיים.

בשלב הזה קיבלתי טלפון ממוצב הפיקוד: "יש מאה פצועים, שני המסוקים שלך שטסו לשם לא הצליחו לבצע חילוץ. תחשוב מה אתה יכול לעשות." לא חשבתי הרבה. לקחתי איתי את טייס המשנה הטוב ביותר ואת המכונאי המוטס הטוב ביותר. צירפנו אלינו רופא וחובש. התקשרתי ליחידת הבקרה ואמרתי להם לעבוד איתי צמוד. טסנו לעבר התעלה.

מעל התעלה שררה חשיכה מוחלטת. אבק נורא. ריח חזק של שדה קרב - של זיעה, דם ואבק שריפה. במטוס קרב לא מריחים את זה, אבל במסוק מריחים. נחתנו בעשרות נקודות סמוך לקו המגע בזו אחר זו, והצלחנו לפנות במסוק אחד במשך כל הלילה כשבעים פצועים. פינינו בכל פעם פצוע אחד או שניים לפאיד, שדה תעופה מערבית לאגם הגדול, שם היה בית חולים שדה גדול. המבצע נמשך עד 5:00 לפנות בוקר. כשהאיר היום, ביקשתי מהמפקדה שישלחו מסוקים אחרים להחליפנו משום שהיינו מותשים.

לאחר המלחמה סיפרתי יום אחד לבני פלד, מפקד חיל האוויר, על הטיסה הבלתי-אפשרית הזאת. "לא היית צריך לבצע זאת", הפטיר. "אבל הצלתי שבעים פצועים", אמרתי. "לא משנה", ענה, "לא מוצדק לסכן כל-כך מפקד טייסת, צוות שלם ומסוק." אין ספק, שאלה היו הימים הגדולים בחיי. אני מודה לאלוהים שאישי אותי להיות מפקד טייסת במלחמת יום הכיפורים.

המראנו תוך פנייה של 180 מעלות, ונפלנו עמוק אל תוך הוואדי, מחפשים מסתור. עכשיו, כשהיינו קלים, טסנו במהירות במורד ההר אל עבר הגבול הישראלי. כשחצינו אותו ראיתי את הזוג השני מטפס במעלה ההר, וידעתי שהתכנון עובד כראוי. הודעתי לבקר מלת קוד אחת לציין את העובדה הזאת (עד אז לא אמרנו אפילו חצי מלה ברדיו) ודהרנו למחניים. לקראת הנחיתה ראיתי את המכליות חונות בצד המסלול, הצינורות פרוסים עד אמצעו, הצנחנים מהצד השני עומדים בקבוצות של 25 איש, וידעתי שנוכל לעשות זאת. התדלוק נמשך שתי דקות, הצנחנים כבר היו בפנים, עודד כרגיל היה מוכן והמראנו שוב. כשהגענו למרגלות הרכס ראיתי את הפנלים האדומים פרוסים על המורד, ואמרתי לעצמי שאפילו הצנחנים יכולים לפעמים להיות מסודרים ואחראים. להפתעתי, בהמשך הפנל, על הרכס, הם הצליחו למצוא משטח, שבו ניתן היה להעמיד את שלושת גלגלי היסעור ואפילו לפתוח את הדלת האחורית. הדבר השני שמצא חן בעיני היה, שמלבד כמה שומרים על שטחי נחיתה הצנחנים כבר היו בדרכם ליעדיהם, מתקדמים בחסות ההפצה הכבדה שחיל האוויר נתן להם ממילא. לסבב הרביעי הצטרף יסעור שישי, שעזר לנו בשתי ההנחות האחרונות.

בהמשך המבצע הפריעו כמה אירועים את מהלכו הסדיר, ונאלצנו מדי פעם להמתין בשטחנו עד ששב הסדר על כנו. שלושה מסוקים סוריים מסוג מ-8 הגיחו מהצד הסורי של ההר כדי לתגבר את כוחותיהם בהר. אחד מהם הופל על-ידי מטוסי הקרב שלנו, אחד התרסק אל צלע ההר והשלישי פנה חזרה לשטחם. לאחר מכן התחוללו כמה קרבות אוויר בין מטוסי קרב של שני הצדדים מעל האזור הזה. במהלכם ירו הסורים - בלי הבחנה - על מטוסינו ועל מטוסייהם טילי קרקע-אוויר. נוסף על כך היתה הפגזה קשה על הנתיב למעלה, אך היא לא הפריעה ממש, פשוט עקפנו אותה כמו שעוקפים מקום יישוב. לאחר המלחמה ניסיתי לברר מי ירה כל-כך יפה לעבר הנתיב והסתבר, שזו היתה אש כוחותינו.

יש לציין, שבמשך כל המבצע, שנמשך ארבע שעות, לא נפסקה ההפצה על מוצבי הסורים וההפגזה הכבדה על מאחזי המחבלים. ברגע ששככה מעט המהומה המשכנו בהנחתותינו, חוזרים לתכנון המקורי של הרכבת האווירית, כאילו אין מלחמה בעולם. הבאנו גם את המרגמות 120 על תחמושתן, ואפילו הספקנו, באחד הסבבים האחרונים, לפנות שני פצועים. כשסיימנו להוביל את כל הכוח - 625 צנחנים ב-30 סבבים - כבר שררה חשיכה מוחלטת.

אפילו

כאשר הלכנו אל המטוסים לקראת ההמראה הלך מפקד הגזרה הצפונית של חיל האוויר אל הטלפון וטילפן למפקד החיל ואמר: "אין סיכוי לבצע זאת, אני ממליץ לבטל."

מפקד חיל האוויר השאירו על הקו וצילצל לרמטכ"ל והעביר לו את חוות הדעת הזאת. הרמטכ"ל אמר: "מוכרחים לקחת את החרמון." מפקד חיל האוויר אמר: "אם אתה מוכן שייפלו צנחנים בקרב הזה, אני מוכן שייפלו טייסים."

טייסת ה"אחת"

אלוף גיל דגב
בעת המלחמה: סגן, טייס קרב "פאנטום"

כשחזרנו לנחיתה הבנו
שזה לא בדיוק התסריט
שנעדכנו אליו

חיל-האוויר. הוא היה חוד החנית.

מאז מלחמת ששת הימים היתה מושרשת אצלנו התפיסה, שאנחנו יכולים תמיד לתת את המכה הראשונה. היה ברור לנו, שנתחיל את המערכה בתקיפה של שדות תעופה, נפתח חלון לתקיפה של סוללות הטילים, נשתק את המטוסים ואת השרות שלהם, נשבש להם את הטילים, נעשה ככל העולה על רוחנו. הכרנו את פקודות המקרו וגם את פקודות המיקרו. ידענו שאנחנו צריכים לטוס בהפרשים של שתי דקות, במבנים, בגובה נמוך מאוד, במשמעת כרוז, בדממת אלחוט, כדי לא להיחשף למערך הגילוי של המכ"מים שלהם. הבאנו בחשבון שהדברים השתנו מאז מלחמת ששת הימים ושהמטוסים שלהם לא יעמדו כמו ברווזים, ועדיין גורם ההפתעה היה מבחינתנו מרכזי מאוד.

מפקד טייסת 201 לא היה בארץ. ממלא מקומו, רון חולדאי, נכנס לתפקיד זמן קצר קודם לכן. לא הייתי מאחל לאף מפקד טייסת להיכנס למלחמה בתנאים כאלה.

ידענו שאנחנו אמורים להמריא ולתקוף שדות תעופה במצרים בסביבות השעה 14:00. אבל לקראת הצהריים התחילה התברבורת. נשמעה סירנה. היתה שמועה, שהמצרים תוקפים מהאוויר בכל מיני מקומות. הבנו שבגלל שהתמזמזו ודחינו את שעת ה"ש" לתקיפה

כשפרצה המלחמה הייתי בן 22.5, שנה וחצי בטייסת. נכנסתי להגדרה של "צעיר בטייסת הכשיר לכול". עברתי את כל ההכשרה המבצעית האפשרית. אם היו שואלים אותי, הייתי אומר שזה המצב האופטימלי לכניסה למלחמה. אמנם התחתנתי באותה שנה. אבל הייתי משוחרר מדאגות לחלוטין. טייס צעיר אפילו לא יודע מה מסוכן. ככל שאתה ותיק יותר, אתה שוקל את הדברים אחרת.

המלחמה לא נפלה עלינו כרעם ביום בהיר. היו לכך שתי סיבות. הראשונה, קדמה למלחמה הירדרדות. היו כוננויות כבר במהלך ראש השנה. הימים לא היו ימי שגרה. הסיבה השנייה, היינו מוכנים למלחמה מבחינה מנטלית. התחושה שלנו היתה, שאם יקרה דבר כזה, אנחנו נהיה מוכנים. לא הייתי אומר שששנו אלי קרב, אבל היינו במצב קרוב לכך.

היום הראשון

הגעתי לטייסת ב-8:30 בבוקר ביום שבו פרצה המלחמה. האווירה היתה חגיגית. התחושה שלנו היתה, שאנחנו לא יכולים להיות במצב טוב יותר. שהם הולכים לחטוף מאיתנו באבי-אביהם. רק שיבואו. היינו מיומנים. תורת הלחימה היתה בהירה מאוד. הטייסים היו יוצאים מהכלל. הפאנטום היה אז המטוס בה"א הידיעה של

הטיילים הניידות ברמת-הגולן. שוב, ההנחה היתה שאנחנו נפתיע. גורם ההפתעה היה חשוב כדי להבטיח, שהסוללות יימצאו במקום שבו צילומי האוויר שלנו הראו שהן נמצאות. שיטת התקיפה שנבחרה היתה פשוטה - יצאנו מהצד המזרחי של הכינרת ביציאת כיוון קצרה. כל הטייסת שובצה למשימה. הגיחה הזאת לא נחשבה כלל למסוכנת. במידת-מה היא אפילו נחשבה לגיחה ללא תהילה. הכניסה לשטח האויב היתה כניסה לשלוש דקות בלבד.

הצלחת המבצע היתה מותנית בכך שהסוללות יהיו בדיוק במקום שחשבנו שבו הן יימצאו. אבל כשהגענו לנקודה לא היו שם סוללות. הסורים הזיזו את הסוללות מערבה והתמקמו בכל מיני צמתים שמהם יצאנו כיוון, כמו צומת רפיד. שבעה אנשים מתוך עשרים לא חזרו לנחיתה, בעיקר מהשליש האחרון של השיירה. הם נפלו בשבי. נראה, כי הסורים הבינו מה קורה כשהבחינו במטוס אחר מטוס, והרימו את הקנים למעלה. כשהפאנטום טס בגובה נמוך, גם קלציניקוב יכול לפגוע בו בצרור פשוט.

הבלגן היה כל-כך גדול, שלא היה ברור מי נחת ומי לא נחת.

אחרי הכישלון הזה נפל לנו האסימון. הבנו שמדובר במ-ל-ח-מ-ה. הבנו שבניגוד למשימות של ביטחון שוטף, חלק מהאנשים שהמריאו לא יחזרו. והבנו עוד משהו: שאת המלחמה הזאת לא ננצח בנוק-אאוט. זה לא יהיה ניצחון "על האפס". אם ננצח, זה יהיה ניצחון בנקודות.

היום השלישי

במלחמה עשיתי בסך-הכול 37 גיחות, רובן תקיפות אוויר-קרקע בעומק. זה לא הפך לקל יותר עם התקדמות הקרבות. להיפך, ככל שצברתי ניסיון, ראיתי יותר סכנות שבהתחלה לא הייתי מודע להן. ההתרחשויות ביומיים הראשונים היו שיעור לכולנו. הבנו שאנחנו צריכים להשתדל לא לעשות טעויות, להקשיב היטב, ללמוד. אם היה משהו שלחץ אותי במלחמה - זה היה העניין המקצועי. לא לאבד את המוביל, לא לאבד קשר עין, למצוא את המטרה, לפגוע ביעד כמו שצריך. הייתי דרוך מאוד ומתוח.

מה הופך מלחמה למלחמה חוץ מהמחיר שמשלמים על טעויות? אני חושב, שזו ההימצאות במסגרת שלא מאפשרת לך פינה משלך. אתה כל הזמן בטייסת. אין לך לברוח, אי-אפשר לנוח לרגע. בביטחון שוטף עושים את הגיחה, ואז חוזרים הביתה ונרגעים. במלחמה המתח והלחץ רק הולכים וגוכרים. אם אתה מנסה לישון,

המקדימה, נקלענו למצב שבו הם תוקפים אותנו והתוכנית המקורית הפכה ללא רלוונטית. בטייסת היתה תחושה של מבוכה. אי-הבהירות הגיעה לשיאה בכך שניתנה פקודה לגף הטכני להוריד את הפצצות מהמטוסים במהירות הכזק, ניתנו ציוותים חדשים לקרבות אוויר-אוויר, ניתנה הוראה לחמש את המטוסים בטיילים, וצוותו רביעיות לעמדת המראה. כל רביעייה שהיתה מוכנה קיבלה פקודה להמריא. לא ידענו לאן ולשם מה. ידענו רק, שממריאים כדי להגן על שמי המדינה. כל האווירה השתנתה בבת אחת לחלוטין.

אני הייתי באחת הרביעיות שעמדו בעמדת המתנה. נרמה לי שזו היתה בעצם שלישייה, כיוון שלא הספיקו לצוות מספר ארבע. היו לי טיל או שני טילים. לכמה טייסים עוד היו פצצות שלא הורדו.

אמרו להם להשליכן בים ולצאת לפטרולים בסיני. לא היה ברור באיזה פטרולים מדובר. המראנו בין 14:00 ל-15:00. זה היה מרדף אחרי הרוח. הבקר לקח אותנו לכל מיני מקומות בסיני. שמענו בקשר על מיגים פה ועל מיגים שם, אבל לא ראינו אף מיג. התברר, שיצאנו

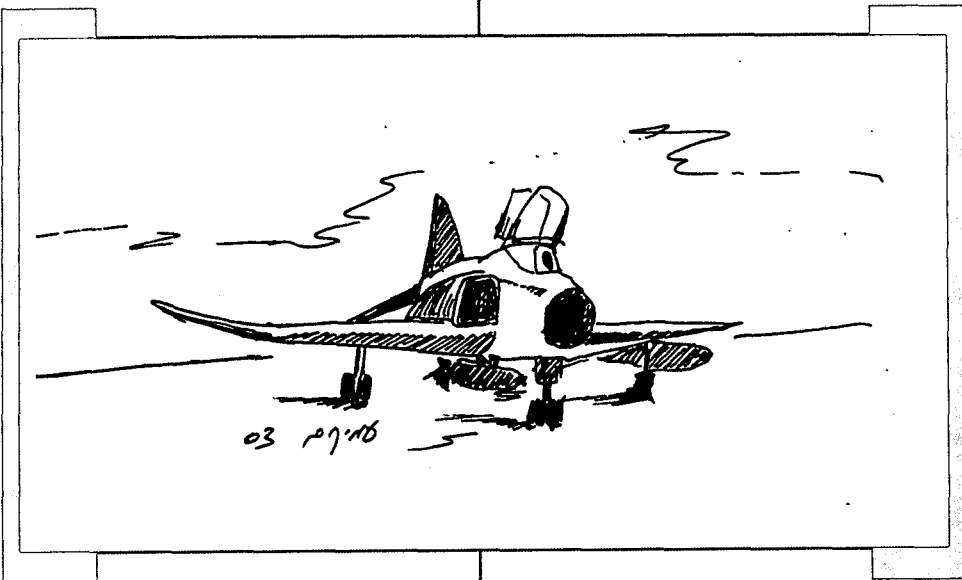
אחרי מטס התקיפה של הצד המצרי.

כשחזרנו לנחיתה הבנו שזה לא בדיוק התסריט שנערכנו אליו. ההרגשה היתה מתסכלת, שמשהו השתבש. ידענו שלא מיצינו את הכוח ושלא ביצענו את התוכנית המקורית. אחר-הצהריים כבר יצאנו לתקוף בכמה נקודות מוגדרות מאוד. זה היה מטס ספורדי למדי. ההצלחה הגדולה ביותר של המטס היתה צליפה על כמה מסוקים מצריים שבאו להנחית כוחות קומנדו. אבל הטייסת גם פגעה בשוגג בכמה טנקים שלנו. האווירה הכללית בסופו של היום היתה, אור-קיי, זה היום הראשון, תפסו אותנו, הפתיעו אותנו, אנחנו במלחמה, עכשיו נתארגן כמו שצריך, והכול יהיה בסדר.

היום השני

באותו לילה פקדו עלינו לישון במועדון. איזה לישון ואיזה נעליים. אף אחד מאיתנו לא הצליח להירדם. למחרת ניסינו להחזיר את הדברים לפסים הסטנדרטיים. המשימה של הטייסת היתה לתקוף את שדות התעופה במצרים במטס בוקר מוקדם. התחלנו את ההכנות לתקיפה כבר בלילה. היתה לנו תחושה שהפעם זה יהיה בסדר, וכך היה. קמנו בבוקר, תקפנו במצרים, פגענו יפה. המטס הראשון של היום השני הסתכם כהצלחה.

בצהריים - דוגמן 5. זו היתה פקודת היסוד לתקיפת סוללות

אתה מגלה שקשה להירדם. יש רעש, מתחקרים, ואזרחים נכנסים לטייט. אתה שקוף כל הזמן, מסתכלים עליך, אתה במבחן מתמשך, השעון הביולוגי נהרס לחלוטין, וזה פוגע ביעילות שלך כטייס. אני זוכר שהמצב במדינה פחות עיניין אותי. גם לא המצב בטייסות האחרות. התרכזתי רק במה שקורה בטייסת שלי. לא רציתי ששום דבר יסיט אותי מהדבר שאני צריך להיות דרוך ומוכן אליו. כשאשתי ביקרה אותי במהלך המלחמה כעסתי עליה מאוד. היו אנשים שהתקשרו הביתה לפני כל גיחה ודיווחו: "אני ממריא בעוד שעה, אגיע בעוד שעתיים." אני החלטתי שלא לטלפן לאף אחד, לנתק מגע. יום אחד היא באה בלי לשאול אותי, נחתה עלי, הפריעה לי. זה שיבש לי את כל הריכוז. חיכיתי שהיא תלך.

האתגר הגדול הוא להתמודד עם העומס המתמשך. כשחברים קרובים שלך, שאותם אתה מעריך כטייסים טובים, מתחילים להיפגע אתה מתווח ולא נחמד. אתה מתחיל להבין שגם אתה יכול להיפגע, הברכיים רועדות לפני ההמראה. לפעמים הייתי צריך לתת מכה על

שהכרעה לא תהיה אווירית; שגם אם נפיל עוד מיגים, לא נשיג בכך הכרעה.

זו לא היתה נקודת שבירה, אבל זו היתה נקודה שחייבים להתגבר עליה ולעבור אותה. כל אחד עבר אותה בעצמו, והתמודד איתה בעצמו. אנשים הגיבו לה בכל מיני צורות. אני יודע על קיומה של הנקודה הזאת רק היום, בדיעבד. באותם ימים לא היה מי שיסביר את הדברים האלה.

במהלך המלחמה היו לי שתי שיחות קצרות שנסכו כי ביטחון רב. אחת היתה עם איתן בן-אליהו. נפגשנו בשירותים, בן-אליהו שאל: "נו?" אמרתי לו "יהיה בסדר." הוא שאל: "תגיד, ואם זה יימשך עוד הרבה?" אמרתי: "אני אעמוד בזה." אמרתי את זה בלי לחשוב, אבל כשנפרדנו ידעתי שזה באמת יהיה ככה.

שיחה אחרת היתה עם דן חלוץ. הוא היה ותיק ממני בשנתיים, אבל עדיין בקבוצת הצעירים. היתה לנו שיחה אישית, שבמהלכה חלקנו את תחושותינו. למדתי מהשיחה הזאת שאני בסדר,

אתנחתא בטייסת בעת המלחמה

הרגל כדי להרגיע אותה.

אחרי ההמראה המתח נופל בבת אחת. אתה פשוט עסוק בפעולות שגרתיות, אבל לקראת המטרה הוא מתחיל לטפס עוד פעם. אתה שומע ברדיו דיווחים, אתה שומע בערוץ המצוקה על נטישות, אתה שומע על נפגעים, החיישן שנותן לך חיוויים על טילי נ"מ מתחיל לצפצף, הבקר מזהיר אותך מפני מיגים שנמצאים איתך בקשר עין ואתה לא רואה אותם, אבל אתה יודע שזה יגיע עוד רגע.

מגיע שלב במלחמה שאתה שואל את עצמך - עד מתי זה יימשך? כמה כוח עוד יש לי? פתאום התחלנו לגשת למפה ולבדוק את התקדמות הכוחות הקרקעיים. התחלנו להתעניין במפה כשהבנו,

שהתחושות שלי נורמליות. זה עזר לי מאוד, אבל זה היה אקראי. לא היה מי שיתדרך, או יסביר לנו את התחושות שלנו.

המלחמה היא הדבר הכי משמעותי שקרה לי בחיים. אני לא יכול לברוח ממנה. לא היה לי מבחן קשה יותר בחיים. אני גאה מאוד על כך שעברתי אותו ב"ציון גבוה". אבל יש גם הרבה עצב, שאי אפשר לפענח בזמן המלחמה, אלא רק אחריה. כטייסים צעירים רצינו להילחם, רצינו לתקוף, רצינו להפיל מטוסים. אבל לא רצינו לעשות זאת במחיר כזה. במלחמת יום הכיפורים למדתי שמלחמה היא דבר רע.

סא"ל (מיל") איתן מנוד
בעת המלחמה: סגן, טייס משנה

בל-205 חצה את תעלת סואץ

"בקר, באן אגוז,
שישה מיגים תוקפים
אותנו"

ויכולת היירוט שלהם היתה לא ידועה. למשימה נבחר הקברניט מור, מפקד הטייסת לשעבר ומבכירי הטייסים בה. אני, סגן צעיר וטייס משנה ותיק, זכיתי בכבוד להיות טייס המשנה. מאחור, ליד שני המא"גים, ישב משה סאבין, המכונאי המוטס הוותיק והמנוסה. הטייסת היתה בפריסה בכסיס חיל האוויר ברפידים. באוהל המבצעים, שבו היו דרך קבע שתי פקידות מבצעים וטייס קמב"ץ, ישבו בכוננות מתמדת שני צוותים. אלה הוזנקו בכל פעם שהיה צורך בכך, ומייד לאחר מכן הגיע צוות חדש לאייש את מושבי הכוננות. אני הייתי מצוות עם קברניט אחר למשימת כוננות שגרתית. הימים - לאחר שלושה שבועות של לחימה עיקשת ועקובה מדם,

מסוק הבל-205 מס' 43 חצה את תעלת סואץ בגובה נמוך מאוד. מכשירי הקשר במסוק טירטרו ללא הרף, וקולו השקט של הבקר נשמע ברקע. "אגוז, תפנה ימינה לכיוון 280 ותמשיך בגובה נמוך", הנחה אותנו הבקר. הקברניט, סא"ל יגאל מור, הפנה את מבטו אלי ושאל: "האם אנחנו על המסלול המתוכנן?" "חיובי", עניתי והרגשת סיפוק מילאה אותי. המשימה שלנו באותו יום ראשון, 21 באוקטובר, היתה לטוס אל צידה המערבי של תעלת סואץ ולאתר סוללת טילי קרקע-אוויר מסוג אס-איי-6 - טילים חדישים שהגיעו לזירה זמן קצר קודם לכן,

שבה גם הטייסת שלנו, בפיקודו של סא"ל מיכאל כהן, שהחליף את יגאל רק שנה קודם לכן, ספגה אבידות בנפש ובמטוסים. "מנור, גש למבצעים", נשמעה קריאה ברמקול. קפצתי ממקומי, אספתי את הקסדה, החגור והנשק, נכון למשימה הבאה.

"אתה יורד מלוח הכוננות ומצטוות ליגאל למשימה מיוחדת", אמר הקמב"ץ.

מה פתאום? למה דווקא אני יורד מהכוננות? שאלתי את עצמי, ובשביל איזו משימה אני מפסיד את תורי על הלוח.

יגאל הגיע אחרי כמה דקות מלווה בכמה לובשי מדים ירוקים שלא הכרתי. הוא לחץ את ידי ואמר: "איתן, אני ביקשתי שאתה תטוס איתי. זה בסדר מבחינתך?"

לא הייתי צריך יותר מזה.

"אגוז, תמשיך בכיוון,

תשמור גובה נמוך, יש דיווחים על אש נ"מ בסביבה," נשמע קולו של הבקר.

חצינו את תעלת סואץ וטסנו נמוך מאוד מעל תעלת המים המתוקים ומעל לצמרות עצי הדקל. כשהמפה בידי הייתי עסוק כל כולי בניווט המסוק אל הנ"צ שבו, על-פי תיאורם של אנשי המודיעין שישבו מאחור, היתה סוללת טילי הנ"מ שאליה טסנו.

חיילי האוגרה של

אריק שרון ניהלו במהלך הלילה הקודם קרב קשה באזור ולפנות בוקר חלפו גם ליד אתר סוללת הטילים.

המידע הגיע לחיל האוויר וצוות של אנשי מודיעין כבר ישב אצלנו בבטן המסוק בדרכו מערבה לבדוק כמה הדברים אמורים.

"בעוד דקה נעבור מעל צומת שבילים, ושם נפנה שמאלה לכיוון 230," הנחיתי את יגאל שהטיס את המסוק. מבט קצר של הקברניט הבהיר לי שהוא הבין.

מתח רב שרר בקופיט, מכשירי הקשר פלטו הנחיות והוראות שונות והיה ברור לנו, שבשמים מעלינו מתרחשת מדי כמה דקות דרמה אווירית.

בשעה שהייתי עסוק כל-כולי במפה שהיתה פרושה על ברכי חלף לפתע צרור של נותבים מול אף המטוס.

"שובר שמאלה," דיווח יגאל בשקט האופייני לו והטה את חרטום המסוק בחריפות דרומה תוך הנמכה קלה לגובה טיסה בלתי אפשרי! "חלפנו על פני עמדת נ"מ לא ידועה," הבהיר לי יגאל, "תעביר את המידע אחורה לבקרה."

אחרי כ-20 דקות טיסה ממערב לתעלת סואץ נחתנו בסוללת טילי הנ"מ שחיפשנו.

אנשי המודיעין ירדו מן המסוק, ניגשו לאתר הסוללה והתעמקו בענייניהם. יגאל ואני נשארו במסוק המונע והמתנו. סאבין ישב ליד המא"ג הימני כשאצבעו על ההדק - דרוך לקראת צרה.

"סאבין," שאלתי, "המא"ג השמאלי טעון גם כן?"

"חיובי," ענה בכיטחון.

מסוקי הבל-205 היה מצויד בשני מא"גים משני צידיו, בעיקר להגנה עצמית. במלחמה הזאת לא היה לחיל האוויר מסוק תקיפה כלשהו, ומסוקי הבל-205

היו חמושים גם בכוורות של רקטות, והטייסים התאמנו בתקיפות שונות והרגישו בטוחים מאוד בעצמם.

אנשי המודיעין חזרו למסוק, יגאל העלה את סיבוכי המנוע למקסימום, והנווט ואני היינו מוכנים לחזור לרפידים.

לפתע הבחנתי בשלושה מטוסים, שנראו לי כמו מיג-17, שטסו היישר אלינו. "יגאל, הסתכל ימינה," קראתי בהתרגשות במערכת הקשר

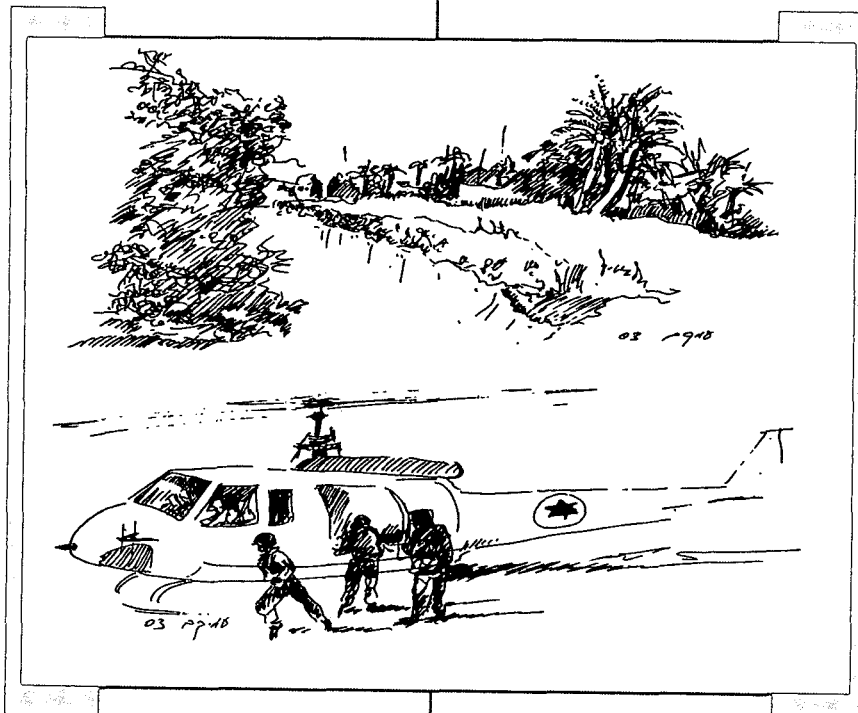
הפנימית.

יגאל משך את הקולקטיב (הגה הגובה של המסוק) למקסימום והמסוק ניתר לאוויר בבת אחת.

הסתכלתי החוצה לצידו השמאלי של המסוק וראיתי את מוביל מטוסי האויב מתחיל לפנות שמאלה, ואחריו הסתדרו בשורה עורפית יתר החמישה.

שישה מטוסי מיג-17 הסתובבו סביב המסוק והתארגנו ליירט אותנו. יגאל הפנה את חרטום המסוק מזרחה תוך הגברת המהירות והרוויח מעט גובה.

לפני המלחמה ערכה הטייסת תרגול מיוחד נגד יירוטים על-ידי מטוסי קרב, אולם זו היתה הפעם הראשונה שבה ניצבתי מול מצב אמיתי.

בתורו ירה צרור ארוך, ויצא למעלה ושמאלה, ואיפשר לכא בתור לתקוף.

לפתע נראה אחד המיגים מושך אחריו שובל עשן שחור, פנה ימינה, הפוך מכל מטוסי המבנה שלו ונעלם מערכה. הייתי בטוח שהוא נפגע.

המשכנו עוד זמן-מה להתמודד ביחסי כוחות לא שווים מול המיגים. לפתע נשמע בקשר קולו של מוביל המיראז'ים: "אגוז, אנחנו נכנסים מעליך לקרב עם המיגים."

מסוק הבל-205 מס' 43 חצה את תעלת סואץ לכיוון מזרח בגובה

"סאבין", נשמע קולו של יגאל בקשר הפנים, "תירה בכל פעם שאתה מצליח להכניס אחד מהם לכוונת."

"אחד נכנס משעה שלוש", דיווח אחד מאנשי המודיעין שישבו מאחור. צרור ארוך מהמא"ג נשמע חותך את השמים בצליל מאיים. יגאל הפנה את המסוק בחדות ימינה ודחף את האף למטה.

"150 רגל", דיווחתי בקשר, ויגאל משך את הקולקטיב למעלה תוך פנייה חדה לאחור.

זה היה התרגול אותו הכרנו!

"המיג יצא מצד שמאל", דיווחתי לצוות, "הוא פונה שמאלה."

ג. רישום הטיסה

רישום ככל (סוג מטוס, סוג טייסה, תדריכה וכו')				מטוס		שעות סיסה		שעות (עונת, מדריך, חניך, שטחנים במבנה)		סמ הטייס/קברניט		ש"ה	
מספר	סוג	יום	לילה	סמי"כ	לילה	יום	סמי"כ	לילה	יום	לילה	יום	לילה	
העברה מספור קודם													
03	03	03	03	03	03	03	03	03	03	03	03	03	
6-84.10.73													
06	06	06	06	06	06	06	06	06	06	06	06	06	
07	07	07	07	07	07	07	07	07	07	07	07	07	
08	08	08	08	08	08	08	08	08	08	08	08	08	
09	09	09	09	09	09	09	09	09	09	09	09	09	
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	
13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	
סכום דף													
סכום מספר													

זוג עמודים מתוך יומן המלחמה של טייס משנה איתן מנור

גמוך כשהדלק במכליו הולך ואוזל. נחתנו ברפידים והתייצבנו באוהל המבצעים. יתר הטייסים בטייסת, שהאזינו במכשירי הקשר לכל מהלכי הקרב, המתינו לנו בפנים שואלות.

"מנור", טפח לי יגאל על השכם בחיבה, "תודה על העזרה." סרבלי הטיסה של כולנו היו ספוגי זיעה, וכל מה שרצינו היה לעשות מקלחת צוננת.

"ראיתם שפגעתי במיג, נכון?" פנה אלינו סאבין בתקווה, "זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שמיג מופל על-ידי מא"ג ממסוק." לאחר תחקיר מסודר של אנשי המודיעין התברר, שהמיג לא נפגע אלא היתה לו תקלה טכנית.

שלושה מיגים הופלו באותו קרב על-ידי המיראז'ים. לימים פגשתי את יגאל מור כששימש כקברניט בחברת אל-על. באחת מטיסותינו המשותפות, שבהן שימשתי כקצין ראשון, הודיתי לו על כך שלימד אותי באותו יום פרק מאלף ב"הלכות קור רוח".

השני נכנס אחריו ליעף צליפה נוסף. "בקר, כאן אגוז, שישה מיגים תוקפים אותנו. תזניק מיירטים במידי, דרשתי בקשר.

"אגוז, קיבלתי, מבנה מיראז'ים בדרך אליכם בכוח מלא," דיווח לנו הבקר.

צרור ארוך נשמע מצידו הימני של המסוק, וריח חריף של אבק שריפה עמד בחלל המסוק.

"פגעתי בו, פגעתי בו," צעק סאבין והמשיך להמטיר אש על המיג שהעז לתקוף אותנו.

עשן לבן נראה יוצא מתותחיו של המיג התורן שהיה ביעף התקיפה עלינו, ופגזים נותבים חלפו מטרים ספורים לפני אפו של המסוק.

"תמשיך לדווח לי מה קורה בצד שלך," הנחה יגאל את סאבין תוך התעלמות מצעקות ה"הפלה" שלו. אני הייתי עסוק במעקב אחר ההתארגנות המאיימת של המיגים מצידו השמאלי של המטוס. כך נמשכה הדרמה רגעים ארוכים, שלנו נדמו כנצח. מיג אחד נכנס לתקיפה, חבריו המתינו ב"מעגל אינדיאני" מסביבנו. כל אחד

אל"ם (מיל) צבי ינאי ("טורבו")
בעת המלחמה: סרן, קצין משמדת גשר בכיר
בסטי"ל וקצין ל"א בזירת ים סוף

חידום טייח!"

הכוח והאיכות האמיתיים הינם
להתעשת, לא לאבד את שיווי
המשקל ולבצע את המשימה

אוניית הוד מעלתה (אה"מ) דרייד

אה"מ דרייד, הינו בסיס ימי בריטי הממוקם על מצוק בדרום בריטניה. זהו בית-הספר (בה"ד) לניווט וללחימה, כולל מתקני אימונים של הצי המלכותי הבריטי. כמו כל בסיס חופי, שמו כשם אונייה. דרייד נכנס להיסטוריה כמוצב הפיקוד ומרכז השליטה של הפלישה לאירופה במלחמת-העולם השנייה (D-Day).

בספטמבר 1973 נשלחתי עם "קרוזו" להשתתף בקורס טקטי של לוחמת ים לצייס ידידותיים. בקורס השתתפו קציני ים בדרגות סרן-סא"ל ממדינות רבות, כולל הודו ופקיסטן, שאך סיימו מלחמה "תקופתית" ביניהן (מאי 1973). ביום ר', 4 באוקטובר, ערב יום הכיפורים, הגענו ללונדון לקראת טיסה מתוכננת לארץ ל-6 באוקטובר. בערב התארחנו בביתו של נספח צה"ל, תא"ל הדר קמחי. הדר היה לאחר תפקיד ראש מספן ים (ר"ם-ים), שהינו סגן מפקד חיל הים. קורם לכן היה איש הקומנדו הימי, מפקד צוללת, מפקד

באוקטובר 1973 נשאתי דרגת סרן (שנה שלישית), הייתי מפקד סטי"ל לשעבר (אח"י סער עד ינואר 1973), שירתתי כסגן מפקד המתקן לתרגול טקטי (מת"ט), שהינו למעשה בית-הספר ללחימת ים בבסיס ההדרכה של חיל הים. מפקדי היה סא"ל צבי גבעתי ("קרוזו"), קצין בקומנדו הימי, חובל ואיש ים מנוסה, שסיים תפקיד כמפקד פלגת סטי"לים.

מלחמת יום הכיפורים טילטלה אותי בין קרבות, זירות ואירועים. התחלתי את המלחמה בחו"ל (בצי הבריטי), וסיימתי אותה בלשכת מפקד חיל הים (מח"י), לבוש בגדי עבודה, לא נקיים ומלוחים למדי, בטקס הענקת דרגת רס"ן.

נכון, בפועל הייתי "פקק" וכזוה חוויתי הרבה מאוד. אני חש חובה ולא מעט כבוד להזכיר כמה מאנשי חיל הים ולציין את חלקם ברגעים היפים בתולדות החיל, אם לא היפים שבהם, באחת התקופות הקשות ביותר של מדינת ישראל.

שייטת (מש"ט) הצוללות ושייטת הסטי"לים. כמפקד שייטת הסטי"לים פיתח והטמיע את תורת קרב השטח, שהוכיחה את עצמה עד הפרט האחרון בקרבות הימיים של המלחמה.

הדר עידכן אותנו שהעניינים בארץ מתחממים ואמר, שמשרדו פועל להקדים את חזרתנו ארצה למוצאי יום הכיפורים. הגעתי לארץ לאחר שהמלחמה פרצה, אור ליום ב', 7 באוקטובר, במטוס אל על

עמוס בכ-400 לוחמים, שלא הפסיקו לשיר והשתתפו כשראו את ההאפלה בשדה התעופה. "קרוזו" ה"פרוטקציונר" (בשל דרגתו), שהועלה לטיסת אח"מים במטוס מנהלים של אישיות בכירה, הגיע לארץ רק ב-8 באוקטובר.

מוצב פיקוד ימי (מצפ"י), 7 באוקטובר

ב"כור" של החיל עקבו אחר הקרב שלימים נקרא קרב בלטים. כוח משייטת הסטי"לים תקף והשמיד 4 סטי"לים מצריים סמוך לחופם. בערוץ הת"ג החילי שמעתי את הקשר של "יומי" (אל"ם מיכאל ברקאי, לימים, מפקד חיל הים) ולאחר מכן את "יומי" עצמו מודיעים: "חירום טייח!" (טיל אויב). ראיתי את "ביני" (האלוף בנימין תלם, מפקד חיל הים) מפסיק לנגוס בתפוח שאכל (את התמונה לא אשכח), ואת "הרשלה" (ראש מספן ים וסגן מפקד החיל וסנקרא הר"ם-ים) "תא"ל צבי תירוש) עוצר באמצע בדיחה. הכוח התגונן בהצלחה, הטיילים

החטיאו. הקלה במצפ"י. "ביני" הבחין בי (הייתי לבוש בבגדים אזרחיים). אני זוכר שהוא אמר משהו כמו "זה עובד". "הרשלה" הראה לי תצלום חזיתי של טילי אויב (נקודות אור גדולות) שצולמו על-ידי עודד עגור, הצלם האגדי של החיל.

לאחר מכן בקע ממכשירי הקשר המלל המוכר של מהלך התקיפה שלנו: "ושם קריאה) פגע, השמיד", "אישור לרדת לטווח קרוב יותר

לחוף", "אין סיוע אוויר", "תהיה בחוץ עם אור ראשון", וכדומה. רע"ן קצינים הודיע לי, שלפי הוראת המש"ט, אצטרף לשאול חורב (לימים תא"ל, סגן מפקד חיל הים) ביב"א (יחידת הבקרה האווירית) הצפונית של חיל האוויר, כדי לתאם את הפעילות עם מטוסי חיל האוויר בהשתתפות בלחימת הים. חורב נמצא שם לכדו עם שני מפעילי מכ"ם כבר יותר מ-48 שעות. "מה עם מינוי החירום שלי?" שאלתי. "הפסדת,

הרפזי ולימים, אל"ם דוד הרפזין קיבל את אח"י קשת".

ב-1969, הוצבתי בשייטת הסטי"לים (שייטת-3) לאחר שירות בצוללות ולאחר סיום קורס קציני מחלקות (מגמת גילוי, גיווט, קשר ולוחמה אלקטרונית).

באפריל 1971 הוסמכתי כמפקד סטי"ל וקיבלתי את הפיקוד על אח"י סער ועליה פיקדתי עד ינואר 1973. בכל תקופת השירות עסקתי בתורת לחימה ובלוחמה אלקטרונית, כולל תפקיד משני להיחוי מפקד סטי"ל, כקצין לוחמה אלקטרונית של השייטת. במסגרת התפקיד הזה הכנתי את נוהל ההתגוננות ואת הוראות ההפעלה של האמצעים תוך כדי תרגום הנחיות מטה חיל הים להוראות "עשה" בהפעלת הספינות והכוח ביים. בתקופה הזאת אני מבקש לציין את תא"ל הדר קמחי (המש"ט הראשון בארץ, מפקד מבצע ספינות שרבורג וכאמור, סגן מפקד חיל הים) ואת תא"ל שבתאי לוי מחליפו. שניהם הצליחו ליצור בשלבים ובהרבה כשרון (כל אחד לפי

אישיותו) מתווה בהיר ויעיל של תורת קרב והוראות הפעלה ולהטמיע אותה בכתובים, במפקדים ובקצונה הזוטרה לכמה דורות. השייטת חזרה ותירגלה - ברמות הספינה, הזוג, הפלגה והשייטת. לדעתי, מקומם של המש"טים הראשונים, בעיקר של שבתאי לוי, קופח במעט בהיסטוריה הרשמית של חיל הים.

"יומי" קיבל את הפיקוד בנובמבר 1972 לאחר ששירת כמפל"ג

חיל הים החל את מלחמת יום הכיפורים עם סיומה של מלחמת ששת הימים והטבעתה של אח"י אילת. בכרך הזמן הזה חדרה להכרתנו (אני מאמין של כולם - מפקד חיל הים ועד לקצונה הזוטרה) העובדה הפשוטה: "אנחנו לא טובים, צריך להשתפר, ומהר".

כוח השטח העיקרי של חיל הים נבנה סביב שייטת הסטי"לים. הקמת כוח הסטי"לים היה סיפור יוצא דופן של זרוע הים, שאיפיינה ויצרה את סוג כלי השיט המתאים לזירת הלחימה שלנו. כמו כן מצאה את התעוזה, והצליחה לגייס תמיכה לא מסויגת של מערכת הביטחון לפתח טיל ים-ים, ולשלבו במערכת נשק שניתנה להשגה באופן מיטבי. יש לזכור, שחיל הים הישראלי היה הראשון בחילות הים של המערב שהפעיל את ספינות הטיילים.

בשנות ה-60 וה-70 צוידו ציי ערב, בעיקר סוריה ומצרים, בסטי"לים נושאי טילים סובייטיים, שכינוי נאט"ו שלהם היה "סטיקס" (SSN-2-A). הטווח המבצעי של טילי ה"סטיקס", שפגעו באח"י אילת, היה 25 מייל ימי (45 ק"מ). הטווח של טילי גבריאיל סימן 1 היה פחות מחצי - מעט מעל 20 ק"מ. הפרש הטווח בין הטיילים כונה "החגורה" - הפרש הטווח בין הכוחות, שעל סטי"ל ישראלי היה לקצר, כשהוא בתוך טווח טילי האויב ללא יכולת פגיעה. תורת הלחימה והאמצעים התומכים בה (בעיקר אמצעי לוחמה אלקטרונית) יועדו בעיקר לאפשר מעבר מאובטח והגעה לטווח העסקה יעיל של האויב בטיילי גבריאיל. הפעילות הזאת בוצעה באינטנסיביות במשך כל התקופה שעד מלחמת יום הכיפורים.

בעקבות הטבעת ספינת הדיג 'אורית' בצפון הברדוויל על-ידי סטי"ל מצרי מאזור פורט סעיד ב-1970 הואצו מהלכי ההטמעה של המערכות ותורת הלחימה.

החגורה

חיל הים החל את ההכנות למלחמת יום הכיפורים עם סיומה של מלחמת ששת הימים והטבעתה של אח"י אילת. בכרך הזמן הזה חדרה להכרתנו (אני מאמין של כולם - מפקד חיל הים ועד לקצונה הזוטרה) העובדה הפשוטה: "אנחנו לא טובים, צריך להשתפר, ומהר".

כוח השטח העיקרי של חיל הים נבנה סביב שייטת הסטי"לים. הקמת כוח הסטי"לים היה סיפור יוצא דופן של זרוע הים, שאיפיינה ויצרה את סוג כלי השיט המתאים לזירת הלחימה שלנו. כמו כן מצאה את התעוזה, והצליחה לגייס תמיכה לא מסויגת של מערכת הביטחון לפתח טיל ים-ים, ולשלבו במערכת נשק שניתנה להשגה באופן מיטבי. יש לזכור, שחיל הים הישראלי היה הראשון בחילות הים של המערב שהפעיל את ספינות הטיילים.

בשנות ה-60 וה-70 צוידו ציי ערב, בעיקר סוריה ומצרים, בסטי"לים נושאי טילים סובייטיים, שכינוי נאט"ו שלהם היה "סטיקס" (SSN-2-A). הטווח המבצעי של טילי ה"סטיקס", שפגעו באח"י אילת, היה 25 מייל ימי (45 ק"מ). הטווח של טילי גבריאיל סימן 1 היה פחות מחצי - מעט מעל 20 ק"מ. הפרש הטווח בין הטיילים כונה "החגורה" - הפרש הטווח בין הכוחות, שעל סטי"ל ישראלי היה לקצר, כשהוא בתוך טווח טילי האויב ללא יכולת פגיעה. תורת הלחימה והאמצעים התומכים בה (בעיקר אמצעי לוחמה אלקטרונית) יועדו בעיקר לאפשר מעבר מאובטח והגעה לטווח העסקה יעיל של האויב בטיילי גבריאיל. הפעילות הזאת בוצעה באינטנסיביות במשך כל התקופה שעד מלחמת יום הכיפורים.

בעקבות הטבעת ספינת הדיג 'אורית' בצפון הברדוויל על-ידי סטי"ל מצרי מאזור פורט סעיד ב-1970 הואצו מהלכי ההטמעה של המערכות ותורת הלחימה.

בשנות ה-60 וה-70 צוידו ציי ערב, בעיקר סוריה ומצרים, בסטי"לים נושאי טילים סובייטיים, שכינוי נאט"ו שלהם היה "סטיקס" (SSN-2-A). הטווח המבצעי של טילי ה"סטיקס", שפגעו באח"י אילת, היה 25 מייל ימי (45 ק"מ). הטווח של טילי גבריאיל סימן 1 היה פחות מחצי - מעט מעל 20 ק"מ. הפרש הטווח בין הכוחות, שעל סטי"ל ישראלי היה לקצר, כשהוא בתוך טווח טילי האויב ללא יכולת פגיעה. תורת הלחימה והאמצעים התומכים בה (בעיקר אמצעי לוחמה אלקטרונית) יועדו בעיקר לאפשר מעבר מאובטח והגעה לטווח העסקה יעיל של האויב בטיילי גבריאיל. הפעילות הזאת בוצעה באינטנסיביות במשך כל התקופה שעד מלחמת יום הכיפורים.

בעקבות הטבעת ספינת הדיג 'אורית' בצפון הברדוויל על-ידי סטי"ל מצרי מאזור פורט סעיד ב-1970 הואצו מהלכי ההטמעה של המערכות ותורת הלחימה.

בשנות ה-60 וה-70 צוידו ציי ערב, בעיקר סוריה ומצרים, בסטי"לים נושאי טילים סובייטיים, שכינוי נאט"ו שלהם היה "סטיקס" (SSN-2-A). הטווח המבצעי של טילי ה"סטיקס", שפגעו באח"י אילת, היה 25 מייל ימי (45 ק"מ). הטווח של טילי גבריאיל סימן 1 היה פחות מחצי - מעט מעל 20 ק"מ. הפרש הטווח בין הכוחות, שעל סטי"ל ישראלי היה לקצר, כשהוא בתוך טווח טילי האויב ללא יכולת פגיעה. תורת הלחימה והאמצעים התומכים בה (בעיקר אמצעי לוחמה אלקטרונית) יועדו בעיקר לאפשר מעבר מאובטח והגעה לטווח העסקה יעיל של האויב בטיילי גבריאיל. הפעילות הזאת בוצעה באינטנסיביות במשך כל התקופה שעד מלחמת יום הכיפורים.

ועשה הרבה בדרכו הנוקשה וההחלטית להטמיע את התורה. אין לי ספק, ששייטת הסטי"לים נכנסה למלחמת יום הכיפורים במוכנות מיטבית של האנשים, כלי השיט ואמצעי הלחימה שלהם.

יחידת בקרה אווירית הר מירון, 7-8 באוקטובר

ליב"א הגעתי כבר באור יום. בדרך פרקתי את המתנות בבית, נישקתי את ניצה והילדים ואמרת לי להם שהכול יהיה בסדר (נשארה עם שלושה ילדים קטנים בקומה רביעית, ללא מעלית עם שלושה ארבע אזעקות ביום). אני זוכר שנדהמתי לראות ששאלו חורב כבר רס"ן (הוא זכה לקיצור פז"ם לקראת החגים). העדכון שלו היה יבש: "אנחנו דורשים, הם רושמים. אתמול קיבלנו מטוס קורנס שהכוח בים כיוון לספינה מצרית, כנראה סטי"ל.

הטייס דיווח על פגיעה. ביתר הזמן הם עסוקים בעצמם.

סיכמנו שלמחרת היום כש"יומי" יחזור מהים, נסביר לו שאין מה לעשות פה ונבקש שיעלו שני קציני מילואים. המצב הכאיב לי. בשנים שלפני המלחמה פעלנו (בעיקר שייטת הסטי"לים) בשיתוף פעולה אינטנסיבי מאוד עם טייסות העיט והקורנס, בעיקר מרמת דוד. ביצענו הליכי שיתוף פעולה ותרגילים רבים בנושאי תקיפה ולוחמה אלקטרונית. ערכנו ביקורים הדדיים ולקחנו טייסים לתרגילים ולמשימות בים. הכרנו באופן אישי את מפקדי הטייסות (בעיקר עזרא קדם [בבן] ואביהו בן-נון). ביחידת הבקרה האווירית תפקדו אנשי חיל האוויר באופן שקט ויעיל, מהמפקד ועד לאחרון הבקרים. היו יירוטים והיו נטישות. רק בדיעבד הפנמתי את גודל הצרה

שבה היה חיל האוויר בימים הראשונים של המלחמה.

למחרת היום שוחחנו עם "יומי". הוא (שכבר הרגיש בערך כמו מלך), אמר שנעזוב ונחזור לשייטת, "שום דבר לא יצא לנו מחיל האוויר", אמר. בליל 11/10 באוקטובר שאלו חורב ואני כבר השתתפנו בקרב לטקיה השני בחוף הסורי.

קרב לטקיה השני

לשייטת הגעתי לאחר תחקיר של קרב "נפל" בחוף המצרי, שבו הכוח שלנו לא הצליח להגיע למגע. "יומי" לא היה משום שנסע למטה בלתי-אביב. שמעונה הפקידה הראשית ועידית הקנ"לית

(שתיהן נישאו מאוחר יותר למפקדי סטי"לים יציק שמיר ופיני שחף), העבירו לנו הודעה: "טורבו" ילך למיכה (לימים מש"ט אל"ם מיכה לצרוס), ושאלו לגדעון (לימים ת"א"ל גדעון רו, מפקד זירת ים סוף, סגנו של "יומי" וממלא מקומו כמפקד החיל ב-1978). אצל מיכה פגשתי את "פפר" (לימים אל"ם שמואל פרס, ידירי), מפקד אח"י חרב. סיכמנו שאפליג איתו כקציין גשר בקרב (קציין גשר בכיר). לצרוס אישר לא לפני שאימת עם "פפר" שהוא יסתדר איתי (הייתי בכיר מ"פפר", ידוע כלא טוב ב"לקבל מרות", ועצמאי מדי לטעמו של לצרוס).

בים, התקרבונו ללטקיה מצפון-מערב. היה זה לילה בהיר, ירח כמעט מלא. רוח חרישית מצפון-מערב, שהפכה למזרחית לא חזקה בקרבת החוף. ספינת הפיקוד (הדגל) היתה אח"י חץ בפיקודו של משה אורון (אקרמן). המשמעות היתה שבשלב ההתפרצות (אל מתחת

ל"חגורה") נצטרך לתמרן למבנה

מכונס מאוד, במהירות מרבית.

ל"תעלול" הזה קראנו "מסדר פז".

זה לא המקום לפרט למה ומדוע.

בגשר עמדתי / ישבתי על כיסא

ימין. במרכז הגשר עמד שייע

גולדמן (אז סג"ם טרי בוגר

חובלים), שהיה קציין הגשר הזוטר.

כוח של 2-3 סטי"לים סוריים אותר

באזור פתח הנמל, והכוח שלנו פתח

בהסתערות. מטח טילים ראשון

נורה לעברנו. ביצענו התגוננות

מסודרת וירי בתותח 76 מ"מ. שני

טילים עברו בדופן ימין בטווח

שנראה לי קרוב (בים קשה להעריך

טווח בעיקר בלילה). הם נכנסו

למים והתפוצצו מאחורי הספינה.

הטיל השלישי שמר על כיוון ישר

אלינו עד שסטה באופן ברור לכיוון

הדופן השנייה והרחק מהכוח.

התיאור הינו איטי, בפועל הכול

מתרחש מהר מאוד. אלה טילים

בגודל מטוס סילון קטן הטסים

במהירות של 0.9 מאך, לכל אחד יש רש"ק במשקל 500 ק"ג. עד

היום נשמר בזיכרוני מראה שני הטילים בדופן ימין עם שובל העשן

ורסיסי האש מאחוריהם.

עד מהרה הגענו לטווח העסקה שלנו. קרב השטח החל. תימרנתי,

פתחתי זווית לירי, תיאמתי עם הספינה הקרובה, שמעתי את ערוצי

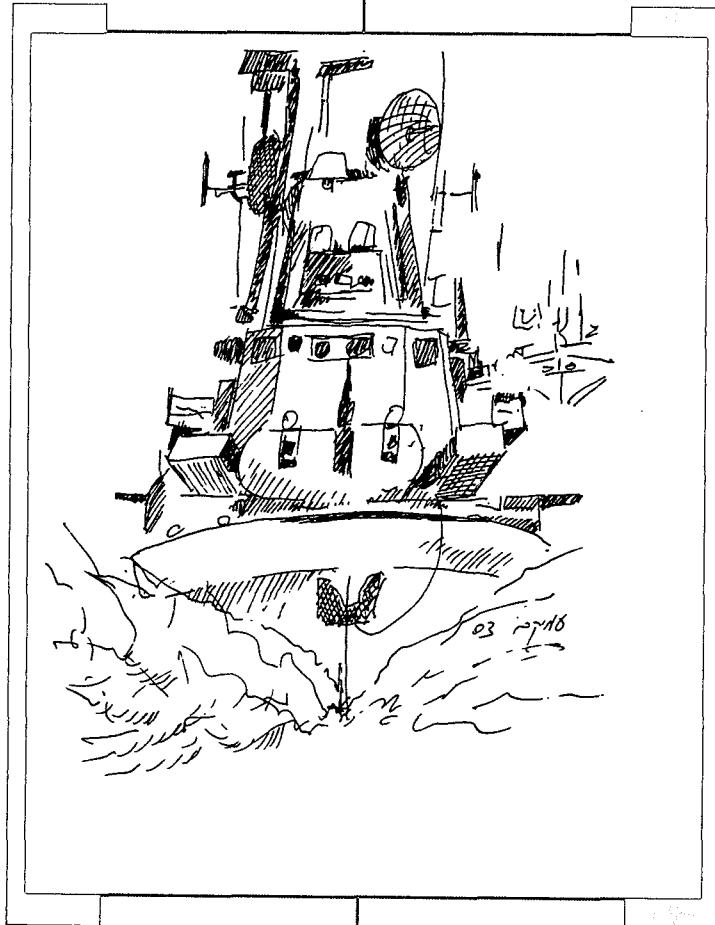
הקשר בגשר והערוץ החילי בגשר הפנימי. עידכנתי את מרכז ידיעות

הקרב (מיי"ק) ושמעתי מהמפקד עדכונים במי פגענו. האזנתי לרשתות

הפנים ושמעתי את קציין הנשק יפרויב (חיים להב) ידידי, מעביר

פקודות למערכת הנשק והמכוון. הקרב נוהל בהתאם לתרגולת

המוכרת עד שנכנסנו לטווח תותחי החוף בקוטר 130 מ"מ.

מנתזי המים שהספינה נשטפה בהם. תימרנו בחריפות בדפוס אקראי תוך כדי צפייה בהבהקי הידי ממיקומן של הסוללות. היו אלה רגעים קשים. במצב שנוצר הבנו והפנמנו את משמעותו של אזור מוגן תותחים (אמ"ת) מבוקרי מכ"ם ואת האיום הטמון בו. למזלנו, הצללית הקטנה של הסטי"לים ותמרוני ההתחמקות החריפים מצעו היפגעות (פרט לרסיס באח"י מזנק).

באותו הלילה נפגעו שתי מטרות של חיל הים הסורי בנמל. כלי אחד, כנראה סטי"ל, הושמד בעת היכנסו לנמל. כמו כן נודע לנו בדריעבד, שאחד הטילים פגע באוניית סוחר. באזור הבניאס הוצתה חוות המכלים והיא המשיכה לבעור עד לימים האחרונים של המלחמה. לפחות פעם נוספת נכנס כוח שלנו להפגזת חוזרת בבניאס במהלך המלחמה. בבניאס הושמדו המצבור ועתודת הדלקים של הצבא וחיל האוויר הסורי.

במבט לאחור ניתן להגדיר את ליל קרב טרטוס והבניאס כ"ליל התותחים" של המלחמה. לאחר קרב טרטוס הפסיק למעשה חיל הים הסורי להוות איום. אני לא זוכר קרבות משמעותיים נוספים בזירה הצפונית. המשכנו לקיים סיורים "אלימים". לא נכנסנו לטווח אמ"ת ללא צורך. בפועל התעבורה הימית לנמלי סוריה נפסקה.

אלכסנדריה ואבו קיר

יצאנו מהנמל בשעות אחר-צהריים לסיור אליים להשמדת כלי שיט אויב באזור החוף המצרי במבואות אלכסנדריה. יצאנו בנתיב מערבי. בטווח 7-6 מייל מהחוף נשמעה בערוץ הפלגתי ההודעה "חירום אלף" (מטוסי אויב). הבטתי לאחור לעבר הספינה המדווחת (נרמה לי, שזו היתה אח"י געש) וראיתי כמה נתזים על השובר של הספינה האחורית בכוח. הבחנתי בשמים בכמה מטוסי קרב. לקח לי כמה שניות לזהות את המטוסים כשלנו והעברנו הודעה מרגיעה - "חירום בועז" (מטוס עמית). זו היתה דרמה קטנה. מבנה של מטוסי עייט שחזר לרמת דוד הטיל לים מכלי דלק לקראת הנחיתה. הם לא טרחו לראות מה נמצא מתחתם. לא הצלחנו לשלול את האפשרות שמה שהוטל למים היה חימוש עודף לקראת נחיתה.

לקראת חצות התקרבו לחוף מצפון לאלכסנדריה. איתרנו מטרות בטווח 15-20 מייל מהחוף. הן הסתמנו בתנועה איטית או "במקום". לא נקלטו קורנים מאיימים, ומפקד הפלגה (מיכה) הנחה להתקרב. בטווח "מכוון" (גילוי במשקפות המכוון האופטי של הספינה) הן

האמת היא שהופתענו. לא ידענו על נוכחות מסיבית של תותחי 130 מ"מ מבוקרי מכ"ם. בקרב לטקיה הראשון בליל 7/6 באוקטובר הם לא הופעלו באופן משמעותי (לפחות לא דווח על כך). מכ"ם הבקרה הרוסי Sheet-Band והמכ"ם הצרפתי CDR לא היו מוכרים. יכולת הדיוק ורמת התותחנות שהופגנו על-ידי הסורים היו גבוהות. מייד בין המטח הראשון או השני פגעו 4-6 פגזים סביב הספינה שלנו. היינו בקצה טווח ההעסקה שלנו, למטרות בפתח הנמל, ולכן לא יכולנו לצאת במהירות מהטווח היעיל של הפגזת החוף. מכיוון שהמדובר בנשק סטיסיטי היה לנו מזל. תימרנו, התכווצה לנו הבטן ולא ספגנו פגיעה. כל הספינות בכוח יצאו ללא פגיעה. (רק אח"י מזנק ספגה פגיעת רסיס באזור החרטום בקרב טרטוס).

קרב לטקיה השני הסתיים בהישג משמעותי: סטי"ל אחד הוטבע ואחד נפגע. לנו לא היו אבידות או פגיעות. אם זיכרוננו אינו מטעני, מאותו לילה נחסם נמל לטקיה לפעילות כלי שיט וחיל הים הסורי.

טרטוס

אל טרטוס, עיר הנמל הדרומית בסוריה, הגיעה אספקה מברית-המועצות במהלך המלחמה. בשבוע

הראשון הוקצה כוח ימי, במטרה לשבש את פעילות הנמל בטרטוס ולפגוע במתקני האחסון לדלק באזור הבניאס (באמצע הדרך בין טרטוס ללטקיה). הכוח הורכב משני כוחות משנה. הכוח הצפוני, שהוקצה לבניאס, כלל את ספינות סער 4 - אח"י רשף (בפיקודו של מיכה רם, לימים אלוף, מפקד חיל הים) ואח"י קשת (בפיקודו של דוד הרפזי דוד, לימים אל"ם ורמ"ח אמל"ח), שהיו חמושות בשני תותחי 76 מ"מ כל אחת. על הכוח הצפוני פיקד אלי רהב (לימים תא"ל, מש"ט סטי"לים ור"ס-ים). אני הפלגתי באח"י סופה, שהיתה ספינת הפיקוד בכוח הדרומי. מפקד הספינה היה ידידי אריה שפר ("שפלר הגדול", לימים אל"ם). המפל"ג היה מיכה לצרוס. מפקד השייטת הפליג באח"י מזנק.

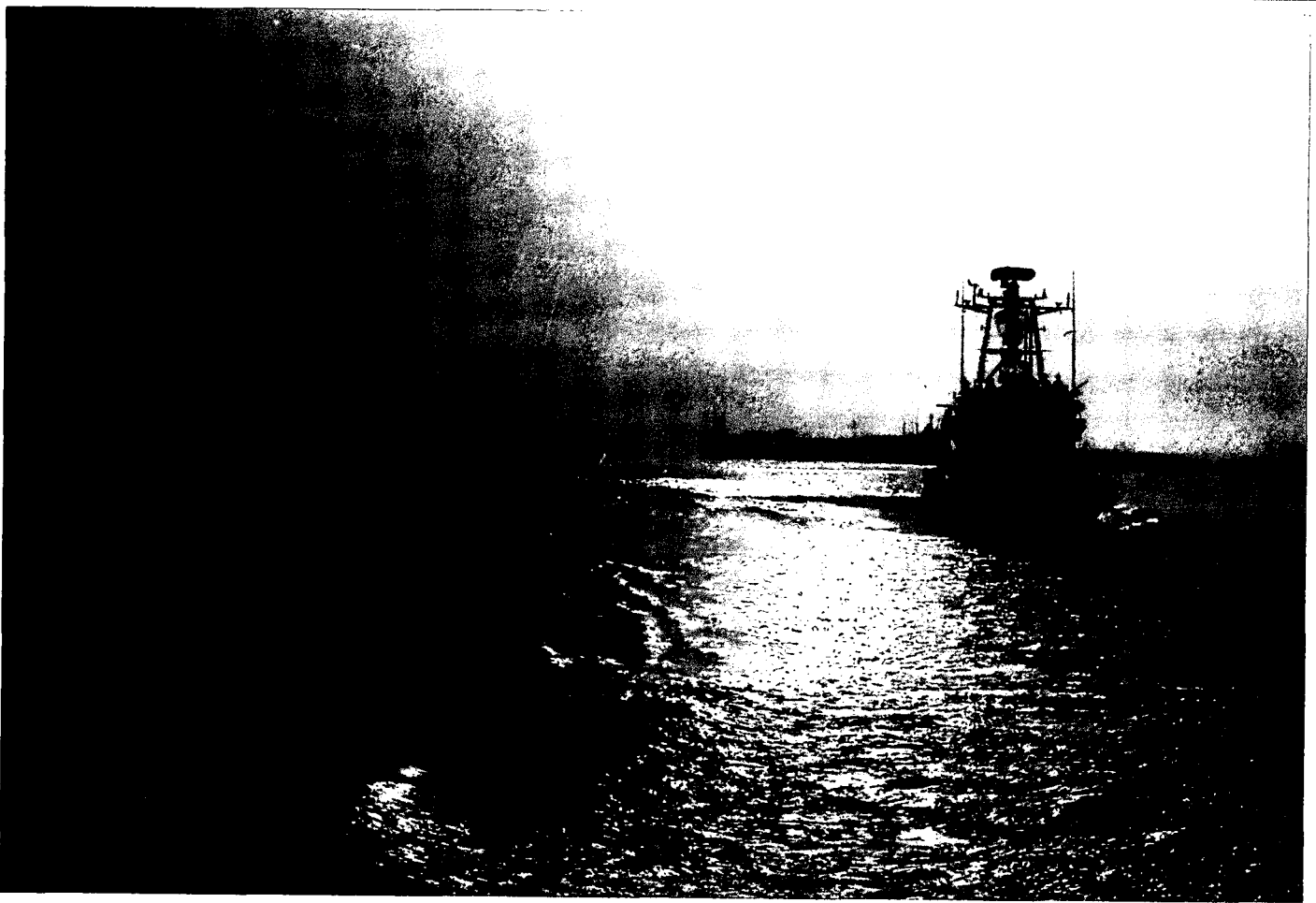
הקרב התפתח באופן הצפוי: התגוננות בפני מטח טילי אויב, פריצה לטווח טילים, ירי טילים שלנו, ירידה לטווח תותחים והעסקה בתותחי ה-76 מ"מ של מטרות בתוך הנמל. מצפון בערו ככר המכלים באזור הבניאס. ואז, כאשר אני תימרנתי לפי הנחיותיו של לצרוס את הכוח שהעסיק את המטרות באזור הנמל, נפתחת הפגזת תותחי החוף. זו היתה הפגזה מדויקת וצפופה. סיפרו לי ששמעו את הדי הנפילות בחדר המי"ק של הספינה. זכור לי במיוחד מטח שנפל עלינו - כ-4 פגזים בדופן ימין ו-2-3 בדופן שמאל. אני נרטבתי

התגלו כמוארות, ומאוחר יותר כספינות דיג.

הכוונה היתה להתרחק ולהמשיך בשלב איתור מטרות אויב. מפקדת חיל הים התעקשה: "אלה הן מטרות אויב המשמשות לתצפית ולדיווח." שמעתי את קולו של "ביני" בערוץ הת"ג החילי, שהיה מותקן בגשר בפנימי: "לא תמימות, יש להשמיד." ניגשנו למשימה המדכאת של פגיעה בספינות הדיג והטבעתן. "פפר" ומיכה הצטרפו אלי בגשר בחוסר רצון. התקרבו לטווח והתחלנו בירי אזהרה. אנשים ירדו למים והורדה גם רפסודת עץ. לאחר מכן ניסינו להטביע ב-

הסריקה אחר מטרות אויב. לקראת אור ראשון יצאנו מעבר לטווחי האיום מהחוף המצרי. אישית אני מחשיב את אותו לילה כאכזבה. עם תחילת השבוע השני למלחמה היה ברור, שהמערכה הימית בזירת הים התיכון הושלמה. השגנו שליטה ימית באזורי החוף הסורי והחוף המצרי. כוחות סטי"לים פעלו ברצף והיו ערוכים לעצור את התעבורה הימית לנמלי סוריה ומצרים. בהמשך השתתפתי כקצין משמרת גשר על סטי"ל בחיפוש אחר כלי שיט ומטרות תשתית, שפגיעה בהן תפגע ביכולת הלחימה של האויב, כמו חוות הדלק

בבניאס בחוף הסורי, וחוף אל-עלמיין במערבה של מצרים.

זירת ים סוף

לעומת זירת הים התיכון, בזירת ים סוף, שכללה את מפרץ סואץ כולו עד לפתחה הדרומי של התעלה, אזור מצרי יובל, צפון הים האדום ומפרץ אילת, המצב היה שונה. זו היתה זירה גדולה וארוכה, שהתאפיינה בקרבה לכל אורכה לחופי האויב ולבסיסיו. תוכניות המלחמה בזירת ים סוף כללו מבצע נחיתה עם סד"כ קרקעי משמעותי בחוף המצרי במפרץ סואץ, מבצע שהיה מיועד לקפל את המערך המצרי מדרום. נשלחתי למבצע הנחיתה בראש קבוצה של קציני סטי"לים. משימתנו היתה לתגבר את כוח הנחיתה ואת הדבורים בזירת ים סוף

0.5 ולא הצלחנו. בסוף השתמשנו ב-76 מ"מ, שהטביע בפגז השני. בקרבת אח"י חרב היו שבעה ניצולים, חלק מהם היו פצועים. כשהעלינו אותם לספינה התברר, שבמפקדת חיל הים ידעו על מה הם מדברים. היו אלה אנשי חיל הים המצרי במדים. רופא שלנו (אני זוכר, שהוא היה מומחה לילדים), טיפל בהם וכולם שרדו. אלה היו אנשי יחידת התצפית של מערך החוף המצרי, אשר נפרס על ספינות דיג מגויסות במטרה לעבות את מערך הגילוי ויכולת הזיהוי שלו. לאחר האירוע הזה הסתערנו לעבר החוף. לא נתקלנו באש (של טילים או של תותחי חוף). כשהגענו לטווח הטילים שלנו ירתה אח"י סער טיל לכיוון בסיס ההדרכה (האקדמיה) של חיל הים המצרי באבו קיר (עיירה ומפרץ יפהפה ממזרח לאלכסנדריה). עד כמה שידוע לי נפגעה תחנת הרכבת של אבו קיר. לא נותר לנו זמן להמשיך

ביכולת התגוננות מפני טילי אויב. במקביל לנו, נשלחו שלושה סוגים של אמצעים מיוחדים שאותם התקנו ותירגלנו כאשר הצטרפנו לספינות הדבור (קצין לספינה). זו היתה משימה משמעותית, שהטילה על ספינות הדבור מטלות לחימה, שבחלקן היו מיועדות לסטי"לים.

לאחר ההתארגנות, יצאנו לים עם פלגת הדבורים לסיוורים ולהיערכות שקטה במטרה לפגוע בספינות האויב שסיירו באזור שמצפון לאי שדואן. המצרים לא יצאו לים באותם לילות.

מבצע הנחיתה לא יצא לפועל. לאחר מכן, עוד במהלך המלחמה היה ניסיון "נפל" של מפקד הזירה אל"ם זאב אלמוג (לימים מפקד חיל הים) להשאיר אותי בזירה בתפקיד קצין

ההיסטוריה של הזירה. "ביני" חילץ אותי ואמר: "מה אתה עוד עושה פה? תחזור לי"ומי". אנחנו מתארגנים לליווי כלי שיט בים התיכון." (הסיפור היה מורכב יותר. עד היום תודתי נתונה לארי רונה, לימים תא"ל, מש"ט סטי"לים וראש מודיעין ים, שהיה רמ"ד בענף תכנון מבצעי. עם סיום התדריך לחש ל"ביני" מה שלחש. אני מצאתי את עצמי טס איתם באותו ערב במטוס זמיר לצפון).*

ליווי אוניות סוחר בים התיכון: מבצעי לינו

בסוף השבוע השני של המלחמה התקרבו למזרח הים התיכון אוניות סוחר ישראליות, שהועמסו בעיקר במטוסים, בטנקים ובתחמושת ממחסני החירום של ארצות-הברית במערב-אירופה. הרכבת הימית הזאת פעלה במקביל לרכבת האווירית. כושר הנשיאה שלה היה גדול יותר באופן משמעותי.

השתתפתי בשני מבצעי ליווי ממרכז הים התיכון ועד לנמלי הארץ. הפלגתי באח"י קשת. היו לנו לא מעט אירועים מעניינים ובחלקם מעצבנים. הים לא ויתר לנו ונאלצנו לפעול באזורים שבהם חים טוער לעיתים קרובות מדרום וממערב לכרתים.

היו לנו תקלות. אחת הספינות עלתה על שרטון ליד האי רודוס ונגררה על-ידי האונייה שאותה היתה אמורה ללוות עד הנמל (גרירה מהירכתיים משום שהחרטום ניזוק קשות). צברנו עייפות רבה. אח"י רשף ואח"י קשת, ספינות סער 4 החדשות, הוכיחו יכולת מרשימה. עד מהרה הבנו, שזוהי ספינת השטח האופטימלית עבורנו לא רק

לזירת ים סוף שאליה הן יועדו, אלא גם לים התיכון.

כשהוכרזה הפסקת-האש השנייה הייתי בים. חזרנו לאחר יומיים. קיבלתי הודעה לחזור ולהתייצב חזרה במת"ט (מתקן לתרגול טקטי) שכן מפקד חיל הים הנחה שהיחידות יחזרו לתרגל במסגרת הטמעת לקחים. כמו כן הונחינו להתכונן לסיבוב נוסף. "יומי" קרא לי ואמר

שמכיוון שאני "על-תקני" לא ניתן להעניק לי דרגת רס"ן עם יתר המפקדים. הטקס יועד לאחר-צהריים בלשכת מפקד חיל הים. לא שמחתי. ירדתי לספינה לישון. תוך שעתיים העניין סודר ונקראתי דחוף למפקדה בתל-אביב. נאלצתי לנסוע לבוש בכגדי עבודה וללא ניצה אשתי, ששכבה עם חוס בבית. את דרגות הרס"ן ענדו לי "יומי" ויסמין, אשתו של ידידי הטוב עמי שר-אל, שפיקד על

מוצב חיל הים בצפון סיני וקודם גם הוא באותו ביום.

לסיום

כשאני מביט 30 שנים לאחור אני שואל את עצמי מה למדתי מהמלחמה, או מה השפיע עלי? אין לי תשובה מובנית והולמת. יש אוסף של מסקנות ורגשות אישיים. מה שמצאתי לנכון להעלות על הכתב הוא: גם כשאתה מתכונן באופן הכי טוב ונכון שניתן, קיים הגורם הבלתי ידוע והמפתיע. הכוח והאיכות האמיתיים הינם להתעשת, לא לאבד את שיווי המשקל ולבצע את המשימה. ואולי נכון לסיים באמרה אחת מני רבות של מפקדי ועמיתי "יומי": "פקודות ונהלים נוצרו כדי שבשעת הצורך יפרו אותם האנשים הבקאים בהם והיודעים היטב את הכוונה שמאחוריהם."

* אני לא שלם לחלוטין עם התיאור התמציתי של פרק המלחמה בזירת ים סוף, שבה נטלתי חלק. אני מקווה שתימצא ההזדמנות וסיפור המלחמה המלא יפורסם בספר בנפרד.

יוני בוקד

לגעת בעצב החל

אזלי
יום ה' יוני - יום העצמאות
יום ה' יוני - יום העצמאות

מבחר ספרים
אודות המלחמה
שהופיעו בעבד
בהוצאת "מערכות"

מרכז כובד
בימת "מערכות" לעיונים צבאיים

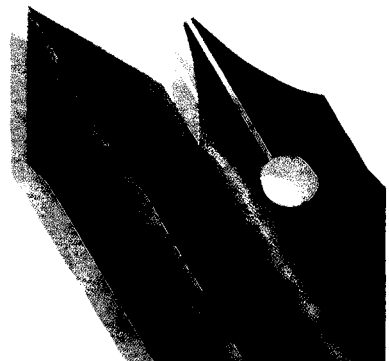
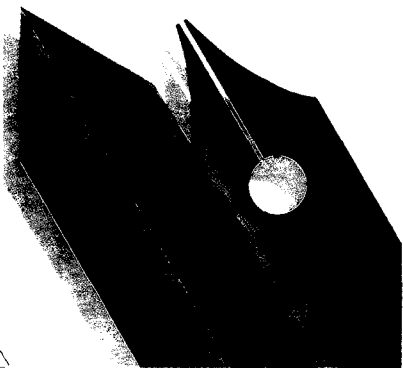
מרכז כובד
בימת "מערכות" לעיונים צבאיים

מרכז כובד
בימת "מערכות" לעיונים צבאיים

מלחמת יום הכיפורים
בעיני הערבים
שמואל בר

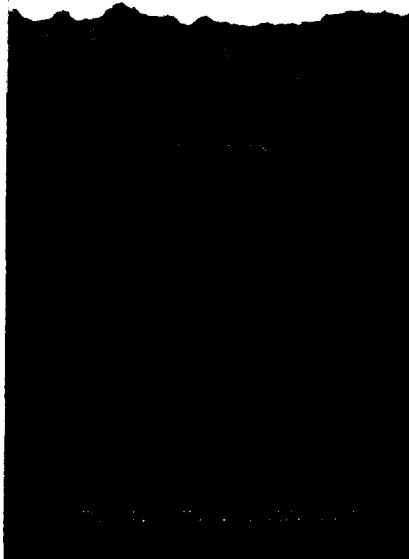
מדיניות ארצות-הברית
ב'מלחמת יום הכיפורים'
ישי קורדובה

צבא עיראק
במלחמת יום הכיפורים

דנו זיהר

יפור
לחמה

אלישיב שמשי

סערה
באוקטובר

מדינאות

קנת שטיין אנליזה

שפטים חדשים
 שנה נופיעו
 בהוצאת
 "מערכות"

"מלחמה היום"

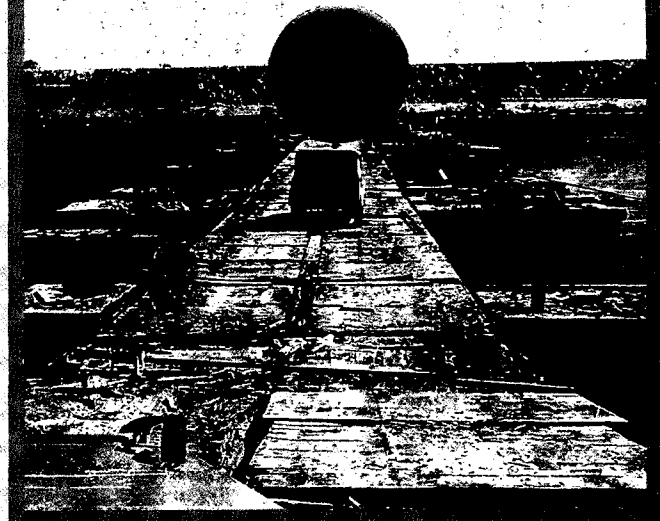

חקרי מלחמת יום הכיפורים

עורכים: חגי גולן, שאול שי

לשבור את כרוניספציה

דני אשר

ISSN 0464-2147